

XXIX. SPRAWOZDANIE

TOWARZYSTWA

NAUCZYCIELI SZKÓŁ WYŻSZYCH

WE LWOWIE

ZA CZAS OD 1. KWIETNIA 1912. DO 31. MARCA 1913.

ODBITKA Z „MUZEUM“ (MAJ 1913).

WE LWOWIE.

NAKŁADEM TOWARZYSTWA NAUCZYCIELI SZKÓŁ WYŻSZYCH.

Z I. Związkowej drukarni we Lwowie, ulica Lindego 1. 4.

1913.

55562

K-333/45/54893

XXIX. Sprawozdanie Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych we Lwo- wie za czas od 1. kwietnia 1912. do 31. marca 1913.

I. Organizacja.

A) Zarząd główny Towarzystwa.

a) Skład Zarządu głównego.

Skład Zarządu głównego po uzupełniających wyborach, dokonanych na XXVIII. Walnem Zgromadzeniu w Tarnowie, dnia 27. maja 1912. był następujący :

Przewodniczący :

Dr. Ignacy Zakrzewski.

Zastępca przewodniczącego :

Jan Jędrzejowski.

Członkowie :

1. Dr. Adolf Bednarowski (Lwów).
2. Dr. Ludwik Bykowski (Lwów).
3. Gabryel Dubiel (Tarnów).
4. Bronisław Gebert (Lwów).
5. Dr. Tadeusz Godlewski (Lwów).
6. Dr. Maryan Janelli (Lwów).
7. Aleksy Makowski (Lwów).
8. Władysław Michalski (Wieliczka).
9. Dr. Teodor Nacher (Lwów).
10. Dr. Eugeniusz Piasecki (Lwów).
11. Dr. Jan Piątek (Lwów).
12. Jan Smółka (Przemyśl).
13. Jan Szczepański (Lwów).

14. Feliks Tobiczek (Łańcut).
15. Dr. Kazimierz Twardowski (Lwów).
16. Jan Walas (Trembowla).
17. Dr. Władysław Wasung (Kraków).
18. Dr. Konstanty Wojciechowski (Lwów).
19. †Ks. Walenty Wołcz (Lwów).
20. Dr. Karol Zagajewski (Lwów).
21. Dr. Franciszek Zych (Buczacz).

Nadto wybrani zostali na wypadek uchwalenia i zatwierdzenia nowego statutu:¹⁾

22. Karol Kramarczyk (Jasło).
23. Dr. Wawrzyniec Magiera (Sambor).
24. Dr. Marek Piekarski (Lwów).

W miejsce śp. ks. Walentego Wołcza wylosowano dnia 1. maja p. dr. Antoniego Ryniewicza z pośród tych zastępców, którzy uzyskali największą ilość głosów.

Mandat przewodniczącego oraz członków: Makowskiego, Ryniewicza, Smółki, Tobiczka, Twardowskiego, Walasa, i Zagajewskiego ważny jest do roku 1915; mandat zastępcy przewodniczącego, oraz członków: Bednarowskiego, Geberta, Godlewskiego, Piaseckiego, Piątka, Wasunga i Wojciechowskiego do roku 1914; w bieżącym zaś roku gaśnie mandat członków: Bykowskiego, Dubiela, Janellego, Michalskiego, Nacher, Szczepańskiego i Zycha.

Zarząd główny ukonstytuował się na posiedzeniu dnia 30. czerwca 1912., wybierając dyrektorem biura Dra Janellego, sekretarzem Dra Piątka, sekretarzem Koła lwowskiego p. Makowskiego, a zawiadowcą czasopism Dra Bronisława Bandrowskiego.

XXVIII. Walne Zgromadzenie wybrało nadto 9 zastępców członków Zarządu głównego na 1 rok, wybrani zostali:

1. Jan Friedberg (Lwów) 63 głosami.
2. Dr. Teofil Modelski (Lwów) 64 głosami.
3. Dr. Emil Petzold (Lwów) 64 głosami.
4. Mieczysław Radwański (Żywiec) 35 głosami.
5. Dr. Antoni Ryniewicz (Lwów) 64.
6. Dr. Franciszek Smolka (Lwów) 61 głosami.
7. Leon Sonntag (Jarosław) 65 głosami.
8. Władysław Wolny (Mielec) 66 głosami.
9. Emil Zychiewicz (Lwów) 61 głosami.

Nadto na wypadek uchwalenia i zatwierdzenia nowego statutu:

10. Dr. Roman Dreżepolski (Lwów) 64 głosami.
11. Michał Pelczar (Nowy Sącz) 68 głosami.
12. Dr. Jan Wowczak (Lwów) 63 głosami.

Zarząd główny odbył w ciągu roku sprawozdawczego 16 posiedzeń, a to dnia 30. czerwca, 31. października 1912., 12. stycznia, 25. lutego, 15. kwietnia i 1. maja 1913.

¹⁾ Punkt porządku dziennego ostatniego Walnego Zgromadzenia, obejmujący zmianę statutu, z powodu spóźnionej pory nie został załatwiony i będzie ponownie przedłożony pod obrady najbliższemu Walnemu Zgromadzeniu.

b) Skład Wydziału i Komisji Zarządu głównego.

Wydział Zarządu głównego: pp. Dr. Ignacy Zakrzewski, Jan Jędrzejowski, Dr. Maryan Janelli, Dr. Jan Piątek, Dr. Teodor Nacher, Dr. Karol Zagajewski. (Posiedzeń 38).

Komisja administracyjna: Jan Jędrzejowski, Dr. Ludwik Bykowski, Dr. Maryan Janelli, Dr. Adolf Bednarowski, Jan Szczepański, Ks. Walenty Wołcz, Dr. Karol Zagajewski. (Posiedzeń 9).

Komisja redakcyjna „Muzeum”: Dr. Ignacy Zakrzewski, Jan Jędrzejowski, Dr. Ludwik Bykowski, Bronisław Gebert, Dr. Maryan Janelli, Dr. Jan Piątek, Dr. Kazimierz Twardowski, Dr. Konstanty Wojciechowski, Dr. Bolesław Mańkowski i Dr. Bronisław Bandrowski. (Posiedzeń 10).

Komisja prasowa: Dr. Bronisław Bandrowski, Dr. Ludwik Bykowski, Dr. Maryan Janelli, Bronisław Gebert, Dr. Bolesław Mańkowski, Dr. Teodor Nacher, Dr. Jan Piątek, Dr. Karol Zagajewski. (Posiedzeń 3).

Komisja redakcyjna „Nauki i Sztuki”: Dr. Ignacy Zakrzewski, Dr. Zygmunt Batowski, Dr. Ludwik Finkel, Dr. Maryan Janelli, Dr. Edward Porębowicz, Dr. Konstanty Wojciechowski, Dr. Kazimierz Twardowski. (Posiedzeń 1).

Komisja redakcyjna Biblioteczki polskiej dla młodzieży: Bronisław Gebert, Antoni Dudryk, Julian Mazurek, Dr. Marek Piekarski (nieczynna).

Komisja redakcyjna Biblioteczki niemieckiej: Michał Brandstätter, Dr. Jan Piątek, Dr. Karol Zagajewski. (Posiedzeń 15).

Komisja wychowania fizycznego: Dr. Eugeniusz Piasecki, przewodniczący, Dr. Ludwik Bykowski, zastępca przewodniczącego, Dr. Roman Dreżepolski, sekretarz, Antoni Dudryk, M. Germanówna, Teofil Gordaszewski, Adam Łańcucki, Bolesław Pochmarski, Władysław Probulski, Michał Ross, Ludwik Skoczylas, Jerzy Dunin-Wąsowicz, Jan Węglarz, Stanisław Wilk i Tadeusz Witwicki. (Posiedzeń 14).

Komisja przedsiębiorstw na rzecz funduszu kolonii wakacyjnej: Dr. Karol Zagajewski, przewodniczący, prof. Antoni Dudryk, Ferdynand Franta, Stanisław Łabendziński, Adam Łańcucki, Ignacy Strycharski, Dr. Emil Urich, Tadeusz Witwicki, Dr. Jan Wowczak. (Posiedzeń 3).

Nieustająca komisja planów i książek szkolnych: a) Oddział lwowski (historyczno-filologiczny). Przewodniczący: Stanisław Schneider (zrezygnował dnia 6. lutego 1913.), zastępca Dr. Teodor Nacher, sekretarz Dr. Jan Piątek.

Członkowie:

1. Sekcji języka polskiego: Dr. Konstanty Wojciechowski, przewodniczący Sekcji, Dr. Józef Kallenbach, Dr. Władysław Ćwik, Dr. Maryan Kurpiel, Stanisław Maykowski, Dr. Marek Piekarski, Stanisław Pałuchowski, Bolesław Pochmarski.

2. Sekcji języka niemieckiego: Dr. Karol Zagajewski, przewodniczący, Dr. Zygmunt Bromberg, Stanisław Gayczak, Henryk Grossmann, Aleksy Makowski, Dr. Jan Piątek, Ludwik Salo, Dr. Ludwik Schneider.

3. Sekcyi języka francuskiego i angielskiego: Dr. Węckowski, przewodniczący, Dr. Antoni Ryniewicz, sekretarz, Dr. Kazimierz Jarecki, Dr. Eugeniusz Kucharski, Paweł Postel, Jan Szarota, Henryk Unczowski.

4. Sekcyi historycznej: Dr. Teodor Nacher, przewodniczący, Dr. Bronisław Dembiński, Jan Friedberg, Bronisław Gebert, Dr. Marian Janelli, Lesław Jaworski, Dr. Władysław Semkowicz, Dr. Adam Szela-gowski.

5. Sekcyi geograficznej: Dr. Stanisław Pawłowski, przewodniczący, Antoni Dudryk, Bronisław Gebert, Dr. Beno Janowski, Julian Mazurek, Dr. Marya Polackówna, Dr. Eugeniusz Romer, Michał Siwak.

6. Sekcyi filologii klasycznej: Dr. Wincenty Śmiałek, przewodni-czący, Dr. Emil Urich, sekretarz, Bonawentura Graczyński, Jan Jędrze-jowski, Dr. Franciszek Majchrowicz, Dr. Jan Oko, Stanisław Schneider, Dr. Tadeusz Sinko, Władysław Szujski.

7. Sekcyi propedeutyki filozofii: Dr. Kazimierz Twardowski, prze-wodniczący, Dr. Bronisław Bandrowski, Dr. Jan Łukasiewicz, Dr. Bolesław Mańkowski, Dr. Teodor Mianowski, Zygmunt Skórski, Dr. Władysław Witwicki.

8. Sekcyi estetyczno-graficznej: Henryk Grossmann, przewodni-czący, Dr. Zygmunt Batowski, Dr. Zygmunt Bromberg, Dr. Marian Ja-nelli, Tadeusz Pini, Dr. Eugeniusz Romer, Dr. Władysław Witwicki, Dr. Karol Zagajewski.

Oddział krakowski: Prof. Stefan Górka, Gustaw Leśnodorski, Bronisław Piątkiewicz, Antoni Waśniowski, Antoni Bielak, inspektor Ta-deusz Łopuszański, prof. Władysław Michalski.

Komisya odbyła 5 posiedzeń, na których zajmowała się ułoże-niem planów 8 klasowej szkoły realnej i ułożeniem warunków kon-kursu jubileuszowego Towarzystwa na pracę na temat: Jak należy roz-dzielać czas ucznia między pracę naukową (szkolną i pozaszkolną) a wychowanie fizyczne. Poza tem Sekcye odbywały osobne posiedze-nia w powyższych sprawach lub też występowały jako ciała doradcze Zarządu głównego oraz Administracyi wydawnictw.

c) Stali referenci Zarządu Głównego.

- I. Sekcya (organizacya Towarzystwa) — Dr. Marian Janelli.
- II. „ (sprawy nauczycieli stałych) — Gabryel Dubiel.
- III. „ (sprawy zastępców nauczycieli) — Aleksy Makowski.
- IV. „ (sprawy pedagogiczne) — J. Jędrzejowski.
- V. „ (sprawy dydaktyczne) — Dr. K. Wojciechowski.
- VI. „ (organizacya szkół) — Dr. K. Zagajewski.
- VII. „ (seminarya nauczycielskie) — † Ks. Wołcz.
- VIII. „ (hygienu szkolna) — Dr. E. Piasecki.
- IX. „ (sprawy stypendyjne) — J. Czernecki.
- X. „ (sprawy kolonii wakacyjnej) — T. Witwicki.

Delegaci do innych Towarzystw.

Delegaci do Zarządu Polskiego Muzeum szkolnego: J. Czernecki, J. Jędrzejowski (zrezygnował dnia 12. stycznia 1913., w jego miejsce wybrany Dr. Karol Zagajewski), Dr. T. Nacher.

Delegat do Kuratoryi warstatów studenckich: Dr. T. Nacher.

Delegat do Związku rodzicielskiego: Dr. E. Piasecki.

Delegaci do Związku galicyjskiego Towarzystw urzędników i na-uczycieli państwowych: Dr. Janelli i Aleksy Makowski, ich zastępcy Józef Trojnar i Dr. Nowicki.

Delegaci do Związkowego Naczelnictwa Skautowego: Dr. Ludwik Bykowski, Jan Jędrzejowski.

Delegat do Miejscowej Komendy Skautowej we Lwowie: Michał Ross.

Delegat do Rady Nadzorczej Polskiego Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych: Dr. Teodor Nacher.

e) Funkcjonarysze Zarządu Głównego.

Redaktor Muzeum: Br. Bolesław Mańkowski.

Pomocnik redaktora: Dr. Bronisław Bandrowski.

Korrekter: Bolesław Eustachiewicz.

Redaktor „Nauki i Sztuki“: Dr. Mieczysław Treter.

Doradca artystyczny Administracyi wydawnictw: Dr. Mieczysław Treter.

Pomocnik administracyi wydawnictw: Antoni Dudryk.

Skarbnik: Julian Mazurek.

Likwidator: Dr. Jan Wowczak.

Buchalter: Emil Sikora.

Ekspedyent: Jędrzej Skwarok.

Manipulant: Mikołaj Hołub.

Woźny prowizoryczny: Tomasz Grajewski.

B) Komisya rewizyjna.

XXVIII. Walne Zgromadzenie wybrało 6 członków Komisji rewi-zyjnej (4 ze Lwowa, 2 z poza Lwowa) i 3 zastępców (2 ze Lwowa, 1 z poza Lwowa) na 1 rok. Wybrani zostali:

a) Członkami Komisji rewizyjnej.

1. Wilhelm Glazor (Brzeżany).
2. Dr. Beno Janowski (Lwów).
3. Tadeusz Kistryn (Lwów).
4. Włodzimierz Lenkiewicz (Tarnopol).
5. Bolesław Stribny (Lwów).
6. Józef Trojnar (Lwów).

b) Zastępcami członków Komisji rewizyjnej.

1. Karol Czajkowski (Lwów) 57 głosami.
2. Gustaw Kreiner (Sanok) 65 głosami.

3. Salomon Mandel (Lwów) 51 głosami.

W połowie marca opuścił p. Józef Trojnar, mianowany dyrektorem w Tarnopolu, Lwów i w tym czasie objął obowiązki członka Komisji rewizyjnej p. Karol Czajkowski.

Komisyjną rewizyjną odbyła szkontrum kasy dnia 19. maja 1912, dnia 10. czerwca 1912. i 31. grudnia 1912.

C) Koła.

W bieżącym roku powstały 3 nowe Koła: w Borszczowie, w Kałuszu i w Tarnobrzegu, tak że liczba Kół wynosi obecnie 45. Skład Zarządów Kół podajemy przy sprawozdaniu z działalności Kół. Wzrost Kół i członków Towarzystwa ilustruje rysunek na str. 695.

D) Członkowie.

Towarzystwo liczyło przy końcu marca 1913. r. 9 członków honorowych i **2193** członków zwyczajnych. Dnia 31. marca 1912. wynosiła ogólna liczba członków **1984**, przyrost wynosi więc 209 członków. Od dnia 1. kwietnia 1912. do 31. marca 1913. przybyło nowych członków 327, natomiast Towarzystwo utraciło 118 członków: wystąpiło 93, zmarło 25.

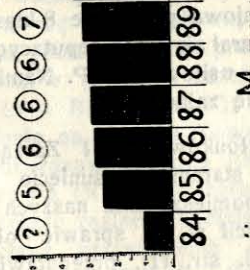
W roku, z którego zdajemy sprawę, zmarli następujący członkowie Towarzystwa:

1. Babiński Stanisław.
2. Chorążanka Bronisława.
3. Dr. Czermak Wiktor.
4. Dobrzański Jan.
5. Heitzman Henryk.
6. Herschdörfer Łazarz.
7. Dr. Heyne Ludwik.
8. Jętkiewicz Idalia.
9. Kielbasa Jan.
10. Dr. Koch Zygmunt.
11. Kowalczewski Kazimierz.
12. Lasek Walenty.
13. Maternowski Marceł.
14. Dr. Michnik Władysław.
15. Paszczyński Adam.
16. Dr. Pawłowski Witold.
17. Dr. Pordes Meier.
18. Rudziński Klemens.
19. Rząsa Józef.
20. Studentowicz Leopold.
21. Dr. Witkowski August.
22. Ks. Wołcz Walenty.

Pamięć Ks. Walentego Wołcza uczcił Zarząd główny przez przeznaczenie pewnej kwoty na fundusz wdów i sierót po nauczycielach im. A. Mickiewicza oraz na fundusz kolonii wakacyjnej zamiast wienca

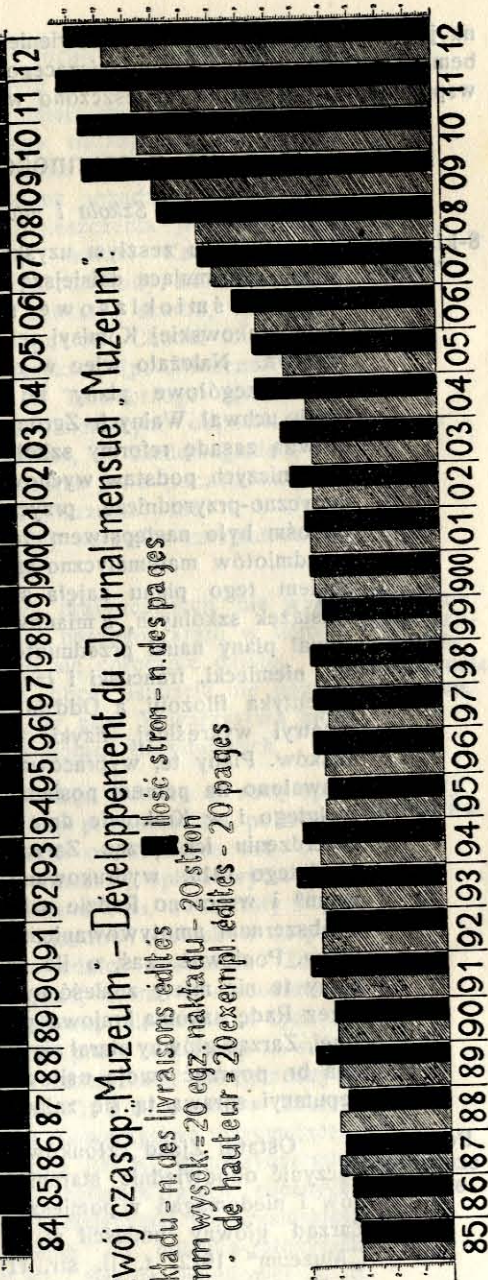
Liczba członków i kół - Nombre des Membres et des Cercles:

1mm wysok. = 20 członkom
de hauteur = 20 membres
⑦ liczba kół - n. des Cercles

Rozwój czasop. Muzeum - Développement du Journal mensuel 'Muzeum':

■ ilość nakładu - n. des livraisons édités ■ ilość stron - n. des pages
1mm wysok. = 20 egz. nakładu - 20 stron
. . . de hauteur = 20 exempl. édités - 20 pages

na jego trumnę, oraz przez przemówienie żałobne, wygłoszone nad grobem Zmarłego przez przewodniczącego Towarzystwa. Obszerniejsze wspomnienie pośmiertne umieszczono w „Muzeum“ 1913. t. I. str. 678.

II. Sprawozdanie z czynności Zarządu głównego.

a) Szkoła i młodzież.

8-kl. szkoła realna.

W roku zeszłym uzyskała sankcję Monarchy uchwała Sejmu, reformująca dzisiejszą szkołę realną i wprowadzająca w życie ośmioklasowe szkoły realne w myśl projektu krakowskiej Komisji reformy szkolnej naszego Towarzystwa. Należało więc w roku sprawozdawczym wygotować szczegółowe plany tej nowej szkoły w myśl poprzednich uchwał Walnych Zgromadzeń Towarzystwa, które za główną zasadę reformy szkoły realnej przyjęły przesunięcie zasadniczych podstaw wychowawczych na przedmioty matematyczno-przyrodnicze, przyczem rozszerzenie studium na lat ośm było następstwem rozszerzenia i pogłębienia nauki przedmiotów matematyczno-przyrodniczych. Pracą nad ułożeniem tego planu zajęła się Nieustająca Komisja planów i książek szkolnych, a mianowicie jej Oddział lwowski opracował plany nauki przedmiotów następujących: język polski, niemiecki, francuski i łaciński, historia, geografia i propedeutyka filozofii, a Oddział krakowski: matematyki, geometrii wykresłej, fizyki, chemii, historii naturalnej i rysunków. Plany te, wypracowane przez poszczególne Sekcje uchwalono na pełnym posiedzeniu Komisji we Lwowie dnia 2. lutego i w Krakowie dnia 9. lutego b. r., poczem po zatwierdzeniu ich przez Zarząd główny na posiedzeniu dnia 15. lutego 1913. wydrukowano je jako Dodatek do „Muzeum“ i wręczono Radzie szkolnej dnia 25. lutego br. wraz z obszernym umotywowaniem, wydrukowanym na czele Dodatku. Ponieważ zaś, o ile nasze informacje były trafne, plany te nie miały znaleźć uwzględnienia w opracowywanym przez Radę szkolną krajową programie 8-klasowej szkoły realnej, Zarząd główny starał się przez deputację w dniu 6. kwietnia br. poprzeć swoje usiłowania. P. Namiestnik przyrzekł deputacji sprawą tą się zająć.

Pomieszczenie szkół.

Ostatni Zjazd członków polecił Zarządowi głównemu poczynić odpowiednie starania o usunięcie dotkliwych braków i niedomagań w pomieszczeniu naszych szkół średnich. Zarząd główny umieścił w tej sprawie obszerny artykuł („Muzeum“ 1912. t. II. str. 11), przedstawiający wszystkie wady naszych budynków szkolnych. Polityczne położenie państwa i łączący się z tem stan finansów rządowych nie pozwoliły jednak postawić żądań tych z całym naciskiem.

Deputację, jaką Zarząd główny uchwalił wysłać do Wiednia w tej sprawie, trzeba było odraczać z miesiąca na miesiąc i z chwilą oddawania niniejszego sprawozdania do druku stosunki te są jeszcze tego rodzaju, że nie pozwalają żywić nadziei, by nasze słuszne żądania mogły w najbliższej przyszłości odnieść skutek pożądany. Tylko w 2 wypadkach, w których stan pomieszczenia jest najgorszy i potrzeba sanacji najpilniejsza, wniósł Zarząd główny obszernie umotywowany memoriał do Rady szkolnej krajowej, do ministerstwa wyznań i oświaty, skarbu, robót publicznych i dla Galicji oraz do posłów. Chodzi tu o seminarium nauczycielskie w Zaleszczykach (p. „Muzeum“ 1913. t. I. str. 409) i szkołę realną w Tarnobrzegu („Muzeum“ 1913. t. I. str. 403). Na ostatni memoriał odpowiedziała Rada szkolna krajowa zapewnieniem, że niedomagania w pomieszczeniu tej szkoły będą usunięte już z początkiem nadchodzącego roku szkolnego (p. „Muzeum“ 1913 t. I. strona 408). Polemikę dzienników w tej sprawie zarejestrowano w „Muzeum“ (1913. t. I. str. 535).

Równie z powodów wyżej przytoczonych nie wykazano w „Muzeum“ upośledzenia naszego kraju w tegorocznym budżecie państwa, jak to się corocznie działo. Zabsorbowanie finansów na cele obce oświacie nie pozwalało mieć jakiegokolwiek nadziei, by głos Towarzystwa mógł tym razem znaleźć oddźwięk w kołach decydujących.

Baczną uwagę zwrócił Zarząd główny w roku sprawozdawczym na nasze szkolnictwo prywatne. Na podstawie osobnego kwestyonariusza zebrał odpowiednie daty o rozwoju tego szkolnictwa, jak niemniej opinie wytrawnych pedagogów, kierujących tem szkolnictwem, a rezultaty swych badań przedłożył tegorocznemu Zjazdowi Członków do przedyskutowania i powzięcia odpowiednich rezolucji. Że zaś szkolnictwo to walczy w większej mierze z niedostatkiem finansowym, starał się Zarząd główny niektórym z tych zakładów przyjść z pomocą bądźto przez udzielanie ze swych skromnych funduszy pomocy materialnej, jak gimnazjum realnemu T. S. L. w Białej (600 K), gimnazjum w Zbarażu (przez przystąpienie na członka Towarzystwa utrzymującego ten zakład z jednorazową wkładką 100 K), gimnazjum miejskiemu w Jaworowie (1000 K w czterech ratach rocznych), ośmioklasowej szkole realnej koedukacyjnej im. Krasieńskiego we Lwowie (przez przystąpienie na członka-założyciela z wkładką jednorazową 200 K) i Szkołę handlowej T. S. H. we Lwowie (przez przystąpienie na członka-założyciela z jednorazową wkładką 200 K oraz przez złożenie 30 K na

Szkolnictwo galicyjskie w budżecie państwa.

Szkoły prywatne.

fundusz czesnego uczniów), bądź też przez poparcie starzeń tych zakładów o upaństwowienie, a mianowicie o upaństwowienie gimnazjum realnego T. S. L. w Białej, gimnazjum prywatnego w Zbarażu (Muzeum 1913. t. I. str. 410), i gimnazjum miejskiego w Rohatynie („Muzeum“ 1912. t. II. Sprawy Towarzystwa strona 201). Nadto poparł Zarząd główny prośbę sekcji nauczycielek Koła krakowskiego o upaństwowienie przynajmniej 2 gimnazyów żeńskich w kraju (p. „Muzeum“ 1911. t. II. Sprawy Towarzystwa strona 199 oraz odpowiedź R. S. K. strona 225).

Dotkliwy brak szkół fachowych i zawodowych czyto prywatnych, czy publicznych skłonił Zarząd główny do przedłożenia kompetentnym czynnikom umotywowanego memoriału w sprawie wydatniejszego tworzenia takich szkół w naszym kraju („Muzeum“ 1913. t. I. str. 222).

Rada szkolna krajowa przedłożyła ten memoriał c. k. Ministerstwu robót publicznych, jako „zdrowy i znamieny objaw ze strony jednego z najpoważniejszych czynników opinii publicznej, przemawiający za potrzebą energicznego popierania rozwoju szkolnictwa przemysłowego w Galicyi“ (p. „Muzeum“, maj 1913).

Przygotowanie abiturientów szkół średnich do studiów uniwersyteckich.

Gdy Towarzystwo „Biblioteka słuchaczy prawa“ we Lwowie zwróciło publicznie uwagę na niepokojący objaw, że wielu studentów wydziału prawniczego nie przynosi ze szkół średnich na uniwersytet należytego przygotowania pod względem formalnym i merytorycznym i spostrzeżeniami swymi podzieliło się z naszym Towarzystwem, Zarząd główny zasięgnął w tej sprawie opinii sfer uniwersyteckich, a stwierdzając na tej drodze, że ów niepokojący objaw występuje w ostatnich latach u młodzieży uniwersyteckiej wszystkich fakultetów, rozesłał do Kół odpowiedni kwestyonaryusz w tej sprawie (p. „Muzeum“ 1912. t. II. Sprawy Towarzystwa str. 223). Niektóre Koła zastanawiały się już nad tym kwestyonaryuszem, ogłaszając swoje spostrzeżenia i wyniki swych rozpraw w „Muzeum“, lub wysyłając je na ręce Zarządu głównego. Niezawodnie w najbliższym czasie uczyni to reszta Kół, a wtedy Zarząd główny uczyni z zebranego materiału stosowny użytek. W związku z tem pozostaje wezwanie, mające być zwrócone przez nasze Towarzystwo na tegorocznym Zjeździe delegatów Związku państwowego autryackich towarzystw nauczycieli szkół średnich w Krakowie do wszystkich Towarzystw, by się zastanowiły nad skutkami reform t. zw. marchetowskich i by Związek sprawę tę postawił na porządku dziennym przyszłorocznego Zjazdu delegatów.

Szczegółowo zajmował się Zarząd główny nauką języka polskiego, żądając w memoriale do Rady szkolnej krajowej wprowadzenia tego przedmiotu jako bezwzględnie obowiązkowego przy egzaminie dojrzałości w gimnazyach realnych i gimnazyach realnych zreformowanych (p. „Muzeum“ 1912. t. II. Sprawy Towarzystwa str. 195 i odpowiedź R. S. K. 1913. t. I. str. 260), dalej sprawą nauki języka niemieckiego (p. „Muzeum“ 1912, II. Sprawy Towarzystwa str. 309), domowych zadań niemieckich oraz nauką śpiewu i muzyki w szkołach średnich (p. „Muzeum“ 1912. t. II. Sprawy Towarzystwa str. 205), rozsyłając w sprawie zadań niemieckich odpowiednie wnioski do Kół celem osiągnięcia ich opinii, a w sprawie nauki śpiewu odpowiednie kwestyonaryusze do dyrekcji szkół, celem zebrania materiału statystycznego. Wyniki tej ankiety ogłoszone będą w „Muzeum“.

Ponadto przedłożył Zarząd główny Radzie szkolnej krajowej plan nauki rysunków w szkole ludowej, wypracowany przez Sekcję rysowniczą Koła krakowskiego.

Seminaria nauczycielskie, w których statut wprowadzony prowizorycznie na 2 lata, obowiązuje już 5 rok, wymagają reformy. Zarząd główny zwrócił się do Rady szkolnej krajowej z wnioskiem zwołania ankiety w tej sprawie (p. „Muzeum“ 1912. tom II. Sprawy Towarzystwa strona 174), a gdy Rada pozostawiła ten wniosek bez odpowiedzi, wezwał Zarząd główny Koła, na których terytorium znajdują się seminaria nauczycielskie, by przedyskutowały statut seminarny i przygotowały odpowiednie wnioski na Zjazd Członków Towarzystwa.

Przekazanych Zarządowi głównemu do rozpatrzenia wniosków w sprawie podwyższenia taksy maturalnej w seminariach nauczycielskich i w sprawie utrudnienia eksternistom wstępu do seminariów Zarząd główny nie uznał za środki odpowiednie do podniesienia poziomu naukowego w seminariach, zwłaszcza wobec małej liczby więcejklasowych szkół ludowych w kraju.

Gminy szkolne, które tak szybko przyjęły się w naszym kraju, wymagają nadal bacznej uwagi. Kilkuletnie ich istnienie dało dość materiału do stwierdzenia ich dobrych lub ujemnych stron. I tu zwrócił się Zarząd główny do dyrekcji szkół z kwestyonaryuszem (p. „Muzeum“ 1912. t. II. Sprawy Towarzystwa str. 204), a wynik tej ankiety będzie omówiony przez kierowników gmin lwowskich i ogłoszony w „Muzeum“.

Druga nowość, wprowadzona do naszej szkoły, harce (scouting), również wymaga stałej i troskliwej pieczy na-

Język polski.

Język niemiecki. Śpiew.

Rysunki.

Seminaria nauczycielskie.

Gminy szkolne.

Harce.

uczycielstwa, w czym wspierało je stale nasze Towarzystwo, kładąc przytem zawsze nacisk na potrzebę harmonijnego współdziałania szkoły z czynnikami pozaszkolnymi, opiekującymi się również harcerstwem, t. j. Towarzystwami sokolami. Do tej harmonii dążyło Towarzystwo przez prace swojej Komisyi wychowania fizycznego oraz przez swoich delegatów do Naczelnictwa skautowego i do miejscowej Komendy skautowej we Lwowie. Tu również doświadczenia, poczynione w różnych zakładach, mogły się przyczynić do skierowania instytucji na coraz lepsze tory. Dlatego Zarząd zebrał je na podstawie osobnego kwestyonyusza (p. „Muzeum“ 1912. t. II. Sprawy Towarzystwa str. 204), a wyniki ankiety ogłosił w „Muzeum“ (kwiecień 1913. str. 447).

Młodzież a alkohol.

Działalność harcerzy wzmocniła wśród młodzieży prąd antyalkoholowy. Towarzystwo poparło te dążenia, podpisując odezwę w sprawie I. kongresu antyalkoholowego we Lwowie i biorąc w nim udział przez delegata swego Dra E. Piaseckiego. Sprawie tej poświęcono też osobny artykuł w „Muzeum“, pióra Tadeusza Czapczyńskiego p. t. „W sprawie statystyki alkoholizmu wśród młodzieży szkolnej“ („Muzeum“ 1912. t. II. str. 364).

Samobójstwa wśród młodzieży.

Często pojawiające się wypadki samobójstw wśród młodzieży szkolnej skłoniły Zarząd główny do rozesłania na wniosek Koła stryjskiego kwestyonyusza w tej sprawie do Kół (p. „Muzeum“ 1912. t. II. Sprawy Towarzystwa str. 179). Dość skąpe odpowiedzi nie pozwoliły jednak dotychczas sprawy tej należycie wyświetlić.

Kolonia wakacyjna.

Akcyja zmierzająca do podniesienia zdrowia fizycznego naszej młodzieży staje się coraz powszechniejszą. Kolonie wakacyjne, powstające coraz liczniej w ostatnich latach za przykładem kolonii naszego Towarzystwa, nie czynią jeszcze zadość rzeczywistej pod tym względem potrzebie. Z Rady szkolnej krajowej wyszedł projekt, by uczniów umieszczać na czas feryi na wsi u właścicieli dóbr, dzierżawców, zamieszanych włościan, gdzieby pracą swą i pomocą mogli się odwdziżyć za sposobność wytchnienia w świeżym powietrzu. I tą sprawą zajmował się Zarząd główny, starając się, by myśl w zasadzie szczęśliwa, nie została spaczona przez fałszywe jej wykonanie (p. „Muzeum“ 1912. t. II. str. 3).

Gdyby projekt powyższy dał się nawet w szerszej mierze urzeczywistnić, to zawsze kolonia wakacyjna, zostająca pod odpowiednią opieką, będzie najlepszym rozwiązaniem pytania, jak winna młodzież spędzić wakacje. Toteż Zarząd główny otoczył troskliwą opieką założoną przed 4 laty Kolonię wakacyjną w Podsobniu, która w roku ubie-

głym zamknęła swe rachunki po raz pierwszy bez niedoboru, dzięki wielkiej ofiarności młodzieży, oraz pomyślnym wynikom finansowym festynu, urządzonego we Lwowie wspólnie z Komitetem budowy pomnika Słowackiego oraz „Dnia dzieci“, urządzonego przez JE. Namiestnikową Bobrzyńską, jak niemniej dzięki poparciu Rady szkolnej krajowej i hr. Krasickich, ofiarności Gron nauczycielskich, Kół T. N. S. W. i osób prywatnych. Kolonia pozostawała jak dotychczas pod wytrawną opieką prof. Tadeusza Witwickiego oraz jego żony. Zarząd główny wystąpił w tym roku na koloniję 98 uczniów w 2 seryach po 4 tygodnie. Szczegółowe sprawozdanie Kolonii umieszczono w „Muzeum“ (1912. II. str. 345).

Mimo wzrostu liczby uczniów, przyjętych na koloniję, musiał Zarząd główny odmówić przyjęcia dla braku miejsca całemu szeregowi uczniów, zgłaszających się o przyjęcie. Brakowi temu zaradzićby mogło powstanie nowych kolonii. Zarząd główny zachęca też Koła do tworzenia kolonii dla własnych zakładów i do istniejących już kolonii dla uczniów z Drohobycza, Kołomyi, Krakowa-Podgórze, przybędzie prawdopodobnie jeszcze w tym roku kolonia dla uczniów gimnazjów stryjskich. Zarząd Główny nie omieszka też przystąpić do utworzenia drugiej kolonii, gdy środki finansowe na to pozwolą. Celem zebrania tych środków ustanowiono osobną Komisję przedsięwzięcia na rzecz funduszu kolonii wakacyjnej.

Kolonia wakacyjna T.N.S.W. dla uczniów szkół średnich w Podsobniu: Colonie de Vacances pour les élèves du Cymnase à Podsobien:

Coraz to większy rozkwit wychowania fizycznego pobudza do otoczenia wdzięczną pamięcią imienia Tego, który przed 25 laty hojnością i pracą swoją stworzył pierwsze u nas podwaliny tego wychowania, tworząc park od twórcy swego

Dwudziestopięcioletnie parku Jordana.

Jordanowskim zwany. Dwudziestopięćcie tej ważnej chwili postanowił Zarząd główny uczcić przez rzucenie myśli urzędzenia Zjazdu Jordanowskiego i wydanie książki pamiątkowej fizycznego wychowania młodzieży polskiej (p. „Muzeum“ 1912. t. II. str. 341).

Konkurs jubileuszowy.

Wreszcie z troski o rozwój fizyczny młodzieży wyszedł także konkurs jubileuszowy Towarzystwa, ogłoszony na wniosek Nieustającej Komisji planów i książek szkolnych na temat: Jak należy rozdzielać czas ucznia między wymagania nauki (szkolnej i pozaszkolnej) a wychowania fizycznego. Termin nadsyłania prac upływa dnia 1. stycznia 1914. (Szczegóły konkursu podano w „Muzeum“ 1912. t. II. Sprawy Towarzystwa strona 302).

b) Władze szkolne i nauczycielstwo.

Pragmatyka nauczycielska.

Projekt pragmatyki nauczycielskiej, wniesiony przez rząd w izbie poselskiej dnia 5. marca 1912., który wywołał u ogółu nauczycieli takie rozczarowanie i zaniepokojenie, został z pewnemi nieznaczniemi zmianami przyjęty przez subkomitet Komisji urzędniczej izby poselskiej i nie jest wykluczone, że zanim sprawozdanie niniejsze dostanie się do rąk Członków Towarzystwa, pragmatyka nauczycielska, uchwalona na zasadach przyjętych przez subkomitet, stanie się ustawą. Chcemy jednak wierzyć, że solidarność i jedność, z jaką nauczycielstwo całego państwa uznało rządowy projekt i uchwały subkomitetu jako niemożliwe do przyjęcia, wpłynie na parlament w tym duchu, że w większej mierze uwzględni słuszne postulaty nauczycielstwa. Przyczyni, dla których nie uzyskało nauczycielstwo dotąd spełnienia swych żądań, podano w „Muzeum“ (1913. t. I. str. 1 i str. 287). W tej sprawie działało nasze Towarzystwo zawsze łącznie z Związkiem państwowym austriackich Towarzystw nauczycieli szkół wyższych, którego prezesem w roku sprawozdawczym był członek Zarządu głównego naszego Towarzystwa p. Dr. M. Janelli.

Dodatek drożyzniany.

Towarzystwo nasze czyniło również energiczne starania o wypłatę przyrzeczonej w roku 1912. przez rząd II. połowy dodatku drożyznianego, a następnie starania te ponowiło łącznie z Związkiem państwowym austriackich Towarzystw nauczycieli szkół średnich. Starania te nie odniosły jednak skutku.

Wypłata remuneracji.

Utrudnienia, jakie spotykały nauczycieli, a zwłaszcza suplentów, przy asygnowaniu remuneracji, kosztów podróży itp. należytości, skłoniły Zarząd główny do przedstawienia tej sprawy w szczegółowym memoriale Prezydium Rady Szkolnej krajowej (p. „Muzeum“ 1913. t. I. str.

402). Memoriał ten wręczyła Prezydium R. S. K. osobna deputacja Zarządu głównego dnia 9. lutego br.

Nierównomierność wynagradzania suplentów egzaminowanych z przedmiotów językowych w seminariach nauczycielskich z suplentami w gimnazyjach i szkołach realnych skłoniła Zarząd główny do wniesienia odpowiedniego memoriału do Rady szkolnej krajowej i Ministerstwa wyznań i oświaty (p. „Muzeum“ 1913. t. I. str. 444).

Kilkakrotnie ponawiane żądanie nauczycielstwa (p. „Muzeum“ 1912. t. II. Sprawy Towarzystwa str. 200), by Rada szkolna krajowa ściągała nadwyżki remuneracji, pobranych przez zastępców nauczycieli, w drobnych ratach miesięcznych, doczekało się spełnienia w ten sposób, że urzędy podatkowe otrzymały polecenie przychylnego dla nauczycielstwa załatwienia tej sprawy.

Tak samo spełniono wielokrotnie powtarzane żądanie nauczycieli, by żonatym zastępcom nauczycieli asygnowano koszta podróży dla żony i dzieci (p. „Muzeum“ 1912. t. II. Sprawy Towarzystwa str. 175). W ten sposób zrównano pod tym względem zastępców nauczycieli naszego kraju z kolegami z innych krajów, którzy z tego dobrodziejstwa już dawniej korzystali.

Podobnego pokrzywdzenia doznawali zastępcy nauczycieli egzaminowani z gimnastyki, którzy za naukę innych przedmiotów otrzymywali remunerację jako zastępcy nieegzaminowani, podczas gdy w myśl rozporządzenia ministerstwa wyznań i oświaty z dnia 16/5 1907. l. 6290 takim zastępcom płacono w innych krajach, o ile w danym zakładzie gimnastyka jest przedmiotem obowiązkowym, remunerację jako zastępcom egzaminowanym. Na ustne przedstawienie tej sprawy w Radzie szkolnej krajowej przez Zarząd główny, Rada szkolna krajowa zwróciła się do ministerstwa z zapytaniem, czy powyższe rozporządzenie, zwrócone do Rady szkolnej czeskiej, ma także znaczenie w naszym kraju, na co niezawodnie otrzyma z ministerstwa odpowiedź przychylną.

Ponieważ zaś inna remuneracja dla suplentów egzaminowanych w zakładach, w których gimnastyka jest obowiązkowa, a inna dla tych, którzy służą w zakładach bez gimnastyki, jako przedmiotu obowiązkowego, nie jest niczem usprawiedliwiona, wniósł Zarząd główny odpowiedni memoriał do Rady szkolnej krajowej i ministerstwa wyznań i oświaty (p. „Muzeum“ 1913 t. I. p. obecny zeszyt).

Wiadomości o powyższym pokrzywdzeniu naszego kraju zaczerpnięto z „Kalendarzyka profesorskiego“, obejmującego spis nauczycieli szkół średnich oraz najważniej-

Remuneracja suplentów w seminariach.

Ściąganie nadwyżek remuneracji.

Koszta podróży żonaty suplentów.

Zastępcy nauczycieli z egz. z gimnastyki.

Kalendarzyk—Zbiór ustaw.

sze ustawy, dotyczące nauczycielstwa szkół średnich. Zbiór tych ustaw staje się więc potrzebą coraz pilniejszą, a Zarząd główny przygotował go już i wyda jako Dodatek do „Muzeum“.

**Remunera-
cja za go-
dziny nad-
liczbowe.**

Gdy jednemu z nauczycieli Rada szkolna krajowa nie przyznała remuneracji za godziny nadliczbowe dlatego, że wprawdzie udzielał tych godzin dłużej niż przez 2 miesiące, jednakże nie w tej samej klasie, a rekurs nauczyciela do ministerstwa nie odniósł skutku, wtedy Towarzystwo zażądało od Komisji ochrony prawnej, istniejącej przy Związku państwowym austriackich towarzystw nauczycieli szkół średnich odwołania się do Trybunału administracyjnego, który wydał zasadnicze rozstrzygnięcie na korzyść nauczyciela na rozprawie jawnej dnia 8. lutego 1913. Na rozprawie tej obecnym był prezes Związku państwowego i członek Zarządu głównego T. N. S. W. p. Dr. M. Janelli.

**Autonomia
gron.**

W obronie tylokrotnie stawianego postulatu autonomii gron nauczycielskich występowało Towarzystwo i w tym roku, domagając się wprowadzenia w stosunku władz wyższych do uchwał gron nauczycielskich zasady apelacji w miejsce aprobacji („Muzeum“ 1912. II. str. 123).

W związku z tem pozostaje fakt, że ministerstwo wyznań i oświaty nakazało w pewnym zakładzie przeprowadzić powtórnie poprawki w niezwykłym terminie wbrew odmiennemu załatwieniu Rady szkolnej krajowej. Sprawę tę omówiono w „Muzeum“ (1912. t. II. str. 493).

Różne.

Ponadto Zarząd główny interweniował w Radzie szkolnej krajowej i ministerstwie wyznań i oświaty w sprawie przeniesień, obsadzania posad, przyznawania pięcioletci nauczycielom i zastępcom nauczycieli, w sprawie przyznawania emerytury i pensji wdowiej, w sprawie stypendyów wakacyjnych na wyjazd za granicę dla nauczycieli języka niemieckiego, jak niemniej w sprawie zbyt późnego asygnowania poborów zastępcom nauczycieli (p. „Muzeum“ 1912. t. II. Sprawy Towarzystwa str. 200), należytości za stałe inwigilacje na filii, za prowadzenie nauki strzelania i wiele tym podobnych.

**Byt mate-
ryalny.**

Baczną również uwagę zwrócił Zarząd główny na polepszenie bytu materialnego członków przez popieranie Polskiego Towarzystwa kredytowego nauczycieli szkół wyższych (p. „Muzeum“ 1912. t. II. str. 51., 487., 528.; 1913. t. I. 88., 394.).

Rozwój tego Towarzystwa, zawiązanego z inicjatywą Zarządu głównego, zapewni opiekę materialnym potrzebom członkom naszego Towarzystwa, którym ono ze względu na swój ustrój zadość uczynić nie może. Niewątpliwie wkrótce nadejdzie chwila, w której całe nauczycielstwo

szkół wyższych, zgrupowane w Polskiem Towarzystwie kredytowym N. S. W. drogą samopomocy osiągnie przynajmniej częściowo to, czego tak długo nadaremno od rządu wyczekuje.

Ciężkie położenie materialne urzędników i nauczycieli przedstawił Zarząd główny w broszurce opracowanej przez p. Pawła Ciompe, dyrektora buchalterii w Banku krajowym, którą rozesał do wszystkich posłów naszych, jako tych, od których zależne jest nasze uposażenie materialne.

Że zaś nasze żądania co do regulacji płac nie są przesadzone, dowodzi porównanie naszego uposażenia materialnego z takimże uposażeniem w Rosyi, omówionem w „Muzeum“ (1912. t. II. str. 274). Wyciąg z tego artykułu posłano do posłów parlamentarnych i dzienników (p. „Muzeum“ 1912. t. II. Sprawy Towarzystwa str. 202).

c) Sprawy Towarzystwa i Zarządu głównego.

Sprawa budowy domu własnego, pod którą zakupiono w roku zeszłym grunt, nie mogła postąpić naprzód ze względu na przesilenie na targu finansowym. Celem przyspieszenia budowy wydał Zarząd główny 5% zapisy dłużne na dom po 100 K, które drogą losowania zostaną umorzone w ciągu lat 20.

Rozwój agend Towarzystwa, którego wykładnikiem jest obrót budżetowy, idący we wszystkich funduszach Towarzystwa w krocie tysięcy wymagał powiększenia liczby urzędników biurowych. Stworzono więc nową posadę likwidatora, oddając dawnemu korespondentowi-likwidatorowi obowiązki pomocnika administracji.

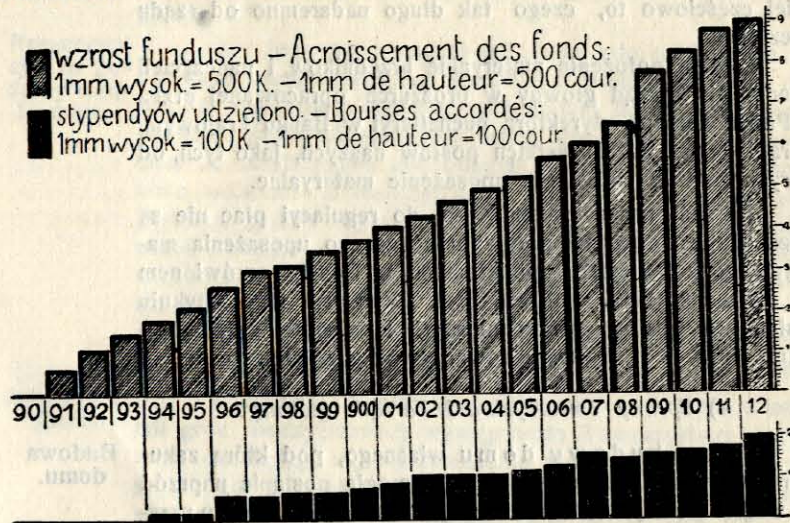
Fundusz pośmiertny i w tym roku spełnił 4-krotnie swoje przeznaczenie, przychodząc z pomocą finansową w pierwszej chwili żałoby po śmierci ojca rodziny. Fundusz ten rozwija się stale choć powoli. Instytucje inne jak Związek nauczycieli ludowych w Galicyi lub pewne czeskie towarzystwa przyjęły tę instytucję, biorąc wzory z naszego funduszu pośmiertnego.

Fakt ten jest najlepszym dowodem wielkiej wartości naszej instytucji.

Z funduszu im. A. Mickiewicza udzielił Zarząd główny w tym roku 20 stypendyów po 100 koron wdowom i sierotom po nauczycielach. Funduszem tym zawiaduje od początku jego istnienia prof. Józef Czernecki.

Biuro Towarzystwa załatwiło w roku sprawozdaw-
czym 3383 liczb protokołu (1578 w roku 1911).

Fundusz im. A. Mickiewicza - Fonds de A. Mickiewicz:

d) Współdziałanie z innymi towarzystwami i instytucjami.

Jubileusz Uniwersytetu Kaźmierzowskiego.

Rok sprawozdawczy był rokiem jubileuszowym Uniwersytetu Kaźmierzowskiego we Lwowie. Już Walne Zgromadzenie Towarzystwa w Tarnowie wysłało telegram z hołdem na ręce Senatu. W dniu jubileuszowej uroczystości wręczył Zarząd główny Senatowi zdobnie wykonane adres (p. Muzeum 1912 t. I. str. 1.) i w tym czasie poświęcił też artykuł w Muzeum rozważaniu znaczenia tego święta dla naszego narodu. (p. Muzeum 1913. t. I. str. 391).

Związek państwowy austr. tow. naucz.

Od szeregu lat należy nasze Towarzystwo do „Związku państwowego austriackich towarzystw nauczycieli szkół średnich, w którym zgrupowane są towarzystwa nauczycieli szkół średnich wszystkich narodowości. Siedzibą „Związku“ w ubiegłym roku był Lwów. Na czele Związku stał delegat naszego Towarzystwa, Dr. Maryan Janelli, jako prezes. Jako drugi delegat naszego Towarzystwa wchodził w skład Zarządu Związku Dr. Karol Zagajewski, II. sekretarz Związku. Do Komitetu wykonawczego w sprawie pragmatyki nauczycielskiej i do Komisji ochrony prawnej Związku należał Dr. Władysław Wasung (Kraków); do Komisji rewizyjnej Dr. Jan Piątek. VIII. Zjazd delegatów Związku zwołano na dzień 11 i 12 maja 1912 do Krakowie. Z ramienia Towarzystwa wezmą w nim udział pp. Dr. I. Zakrzewski, Radca E. Wolff, Dr. M. Janelli, Dr. J. Piątek, Prof. J. Pryziński, Dr. St. Weiner, Dr. W. Wassung i Dr. Zagajewski.

Zjazdowi temu przedłożyło nasze Towarzystwo wnioski w sprawie wprowadzenia języka wykładowego jako przedmiotu obowiązkowego przy egzaminie dojrzałości w gimnazjum realnym i gimnazjum realnym zreformowanym.

Jako Członek Związku galicyjskich Towarzystw urzędników i nauczycieli państwowych we Lwowie brało Towarzystwo udział w staraniach tego Związku o polepszenie bytu ogółu urzędników galicyjskich. Delegat Towarzystwa, Dr. Maryan Janelli, piastował godność I. wiceprezesa Związku.

Związek galic. tow. urzędników i naucz.

Towarzystwo należało również do „Związku ekonomicznego urzędników i profesorów“ w Krakowie, z którego świadczeń korzystali głównie członkowie Koła krakowskiego.

Inne.

Towarzystwo przystąpiło w roku sprawozdawczym jako Członek-Założyciel z jednorazową wkładką 200 K. do Towarzystwa szkoły realnej im. Z. Krasieńskiego, z wkładką 100 K. do Towarzystwa prywatnego gimnazjum w Zbarażu. W poprzednich zaś latach przystąpiło jako Członek-Założyciel do Towarzystwa Bursy polskiej w Orłowie, Towarzystwa Macierzy śląskiej w Cieszynie, Towarzystwa popierania nauki polskiej we Lwowie, Towarzystwa pedologicznego we Lwowie, Towarzystwa Szkoły handlowej we Lwowie, Towarzystwa Szkoły ludowej w Krakowie.

Przez swoich delegatów Zarząd Główny stale współdziała z zarządem Polskiego Muzeum Szkolnego, z Kuratorium warsztatów studenckich, ze Związkiem rodzicielskim, ze Związkiem urzędniczym i „Związkowym Naczelnictwem Skautowym“ przy Sokole-Macierzy.

Zarząd Główny brał udział w Walnym Zjeździe T. S. L., na którym przemówił imieniem Towarzystwa prezes Prof. Dr. I. Zakrzewski (p. Muzeum t. II. Spr. Tow. str. 178), wziął udział wspólnie z innymi towarzystwami w urządzeniu działu polskiego Muzeum kultury w Brukseli, posyłając tam wydawnictwa Towarzystwa, oraz grafikony, przedstawiające rozwój Towarzystwa w różnych dziedzinach jego działalności. Odbitki tych grafikony pomieszczono w niniejszym Sprawozdaniu.

e) Muzeum.

Rocznik XXXVIII. Muzeum (1912) (z 2 dodatkami) obejmował 114 $\frac{1}{2}$ arkuszy druku, z których przypadają na „Sprawy Towarzystwa“ 37 $\frac{1}{8}$ arkuszy, (rocznik 1911 obejmował 135 $\frac{1}{8}$ arkuszy, z tego „Sprawy Towarzystwa“ 32 $\frac{1}{8}$ ark.). Rozwój Muzeum przedstawia rysunek na str. 695.

Do rocznika 1912 „Muzeum“ należą następujące dodatki:

Dodatek 9: Objasnienia i materyaly do planu szkoły realnej ośmioklasowej, ułożone przez komisję reformy szkol-

Dodatki.

nictwa średniego istniejącej w łonie krakowskiego Koła Tow. Nauczycieli Szkół wyższych. Wyd. II.

Dodatek 10. Przyczynki do dziejów wychowania i oświaty w Polsce III. 1) Orsza-Radlińska: H. Kołłątaj jako pedagog. — 2) Mikulski: Ks. H. Kołłątaj a szkoły średnie. — 3) Orsza-Radlińska: Kołłątaja nieznanne listy o wychowaniu.

Dodatki te obejmują 9 arkuszy druku.

W porównaniu z rokiem zeszłym zmniejszyła się objętość Muzeum z powodu zmniejszenia się objętości Dodatków, które w r. 1911 wynosiły 31 arkuszy druku. Bez dodatków obejmowało Muzeum w r. 1911 — arkuszy $73 + 31\frac{1}{8}$, a w r. 1912 arkuszy $77\frac{1}{8} + 37\frac{1}{8}$.

„Sprawy Towarzystwa“.

Wzrost działu „Sprawy Towarzystwa“ tłumaczy się większym ruchem odczytowym w Kołach, który wymagał, by z niejednego posiedzenia umieszczono obszerniejsze sprawozdania, a nawet, by umieszczono odczyt wraz z dyskusją w całości. (P. np. posiedzenie z Koła krakowskiego t. I. Spr. Tow. str. 157—180).

Zmiana. Korektor.

Od 1. stycznia 1913, zmieniono porządek działów w Muzeum i zniesiono osobną paginację działu „Sprawy Towarzystwa“. Równocześnie wprowadzono osobnego korektora dla „Muzeum“, którym zamianowano p. Bolesława Eustachiewicza.

Nakład „Muzeum“ od stycznia 1913. wynosi egzemplarzy 2400.

f) Administracja wydawnictw.

Żywy ruch wydawniczy, jaki zanotowano w roku 1910. i 1911. wzmógł się jeszcze bardziej w roku sprawozdawczym, jak to wskazuje rysunek na str. 710.

Biblioteka pisarzy łacińskich i greckich.

Spółka z „Towarzystwem filologicznym“, które objęło w roku ubiegłym redakcję wydawanej odtąd przez Towarzystwo „Biblioteki pisarzy łacińskich i greckich do użytku w szkołach średnich“, okazała się bardzo korzystną. Dla „Biblioteki“ tej dobrano po pewnych wahaniach odpowiedni format i odpowiednią szatę zewnętrzną, a gwarancję jej wartości naukowej i dydaktycznej daje Towarzystwo filologiczne, którego ocenie podlega każde dzieło przed okazywaniem się w druku.

Biblioteczka niemiecka.

Również pomyślnie rozwija się „Biblioteczka niemiecka“, zostająca pod tą samą komisją redakcyjną, co i w roku poprzednim (pp. M. Brandstätter, Dr. J. Piątek, Dr. Karol Zagajewski). Liczba tomików wydanych doszła już do pokaźnej liczby 19. Zbyt jej zwiększa się coraz to bardziej i niezadługo może zupełnie wyruguje obce wydawnictwa, pisane nie dla naszej młodzieży i drukowane frakturą na gorszym

papierze. — Okładkę „Biblioteczki niemieckiej“ zdobi rysunek A. Bukowskiego.

Rada Szkolna poleciła „Biblioteczke“, do użytku w szkołach średnich jako środek pomocniczy przy nauce języka niemieckiego. (Rozp. R. S. K. z 4. marca 1913. I. 22. 355/10).

W roku sprawozdawczym przystąpiło Towarzystwo **Podręczniki uniwersyteckie.** również do wydawnictwa podręczników dla młodzieży uniwersyteckiej, z których obecnie 2 znajdują się w druku (Głabiński: Wykład Ekonomiki społecznej i Buzek: Prawo administracyjne austriackie).

Nakładem Towarzystwa wyszły w roku sprawozdawczym następujące książki (w porządku chronologicznym): **Nowe wydawnictwa.**

B. Gebert, G. Gebertowa: Opowiadania z dziejów monarchii austriacko-węgierskiej dla III. kl. szkół średnich (ilustr.) wyd. I. 1912.

Grimm: Märchen, opr. Dr. K. Zagajewski, wyd. II. 1912. (Bibl. niem. t. 4.).

Märchen und Fabeln von Tieren, Pflanzen und anderen Dingen, oprac. Dr. K. Zagajewski, wyd. I. 1912. (Bibl. niem. t. 13.).

Körner: Zriny, opr. Dr. J. Wowczak, wyd. I. 1912. (Bibl. niem. t. 14.).

Miłowicz dr. J. Podręcznik arytmetyki na kl. V. wyd. I. 1912.

Nepos-Kurcysz: Wybór z pism, opr. A. Frączkiewicz, wyd. I. 1912.

Owidyusz i inni elegicy rzymscy: Wiązanka wierszy, wyd. dr. T. Sinko, wyd. I. 1912. (Biblioteka pisarzy łacińskich i greckich t. 1.).

Schiller: Die Jungfrau v. Orleans oprac. J. Biliński, wyd. I. 1912. (Bibliot. niemiecka t. 15).

Twardowski K.: Mowy i rozprawy z okresu jego działalności w Towarzystwie nauczycieli szkół wyższych. Zredagował Dr. K. Zagajewski. 1912.

Chamisso: Peter Schlemihl, oprac. M. Brandstätter, wyd. I. 1912. (Bibl. niemiecka t. 16).

Janelli M. i Piątek J.: Kalendarzyk profesorski na r. 1913. wyd. I. 1913.

Piasecki dr. i E. Schreiber M.: Harce młodzieży polskiej, wyd. I. 1913.

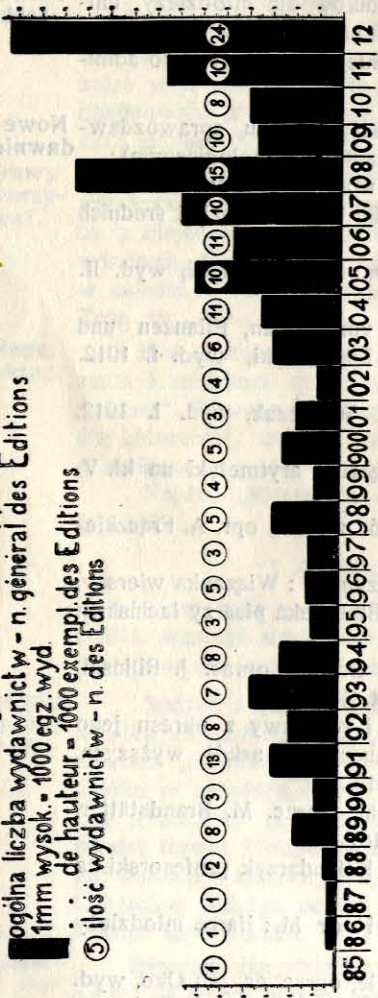
Sofokles: Edyp w Kolonie, oprac. dr. Jan Oko, wyd. I. 1913. (Biblioteka pisarzy łacińskich i greckich t. 2).

Gebert dr. i Gebertowa: Opowiadania z dziejów ojczyznnych. wyd. II. 1913.

Grillparzer; Sappho, oprac. H. Stenbach wyd. I. 1913. (Bibl. niem. t. 17).

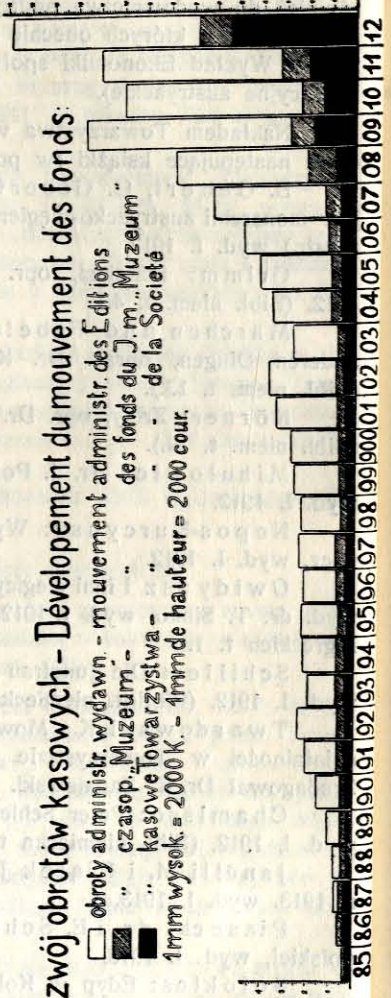
Rozwój wydawnictw Towarzystwa - Développement des Editions de la Société:

□ ogólna liczba wydawnictw - n. général des Editions
 1mm wysok. = 1000 egz. wyd.
 ● de hauteur = 1000 exempl. des Editions
 ⑤ ilość wydawnictw - n. des Editions

Rozwój obrotów kasowych - Développement du mouvement des fonds:

□ obroty administr. wydawn. - mouvement administr. des Editions
 ● czasop. „Muzeum” - des fonds du J. m. „Muzeum”
 ■ kasowe Towarzystwa - de la Société
 1mm wysok. = 2000 K. - 1mm de hauteur = 2000 cour.

Schiller: Wallenstein, opr. dr. M. Folger, wyd. I. 1913. (Bibl. niem. 18./19).
 Szybalska: Urywki z pamiętników o powstaniu 1863 r., wyd. I. 1913.
 Ciompa P.: Drożyzna w Galicyi i nędza urzędnicza. wyd. I. 1913.

III.
 Zamknięcie rachunków.

Faint, mirrored text from the reverse side of the page is visible through the paper, including a table with columns and rows of numbers and text.

Obrót kasowy funduszu obrotowego Towarzystwa

Przychód		kor.	h.	kor.	h.	kor.	h.
A. Zarząd główny i Administracja wydawnictw							
1	Wkładki członków			15.696	19		
2	Dochód ze sprzedaży wydawnictw			167.683	89		
3	Zwrot kosztów przesyłki książek			916	24		
4	Zaciągnięte pożyczki:						
	a) z Fund. Mickiewicza na kupno realności	42.200	—				
	b) z Fund. żelaznego Tow. na kupno realności	7.638	17				
	c) z Fund. żelaznego Tow. na cele wydawnictw	17.454	36				
	d) zaciągnięte pożyczki krótkoterminowe	9.773	86	77.066	39		
5	Odsetki od lokacji				540	17	
6	Zwroty:						
	a) pożyczki udzielonej Fund. Kolonii wakacyjnej	980	50				
	b) zaliczek udzielonych na remuneracje	805	—				
	c) honoraryów i remuneracji	255	—	2.040	50		
7	Różne drobne przychody			217	58		
8	Depozyta			921	88	265.082	84
B. Czasopismo „Muzeum“							
9	Subwencje:						
	a) Wys. c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświaty	2.400	—				
	b) Wysokiego Sejmu krajowego	2.000	—	4.400	—		
10	Prenumerata i sprzedaż roczników „Muzeum“				315	50	
11	Zwroty:						
	a) honoraryów autorskich	386	87				
	b) zaliczek na honorarya	260	44				
	c) za „odbitki“ w Muzeum	362	91	1.010	22		
12	Różne przychody (n. p. za inseraty, anonsy, prospekta i t. p.)			85	—	5.810	72
Razem .				270.893	56		

Za Zarząd główny Towarzystwa

Dr. Marian Janelli,
dyrektor biura.

Za komisję
Tadeusz Kistryn,

Wilhelm Glazor,

nauczycieli szkół wyższych za rok 1912.

Rozchód		kor.	h.	kor.	h.	kor.	h.
A. Zarząd główny i Administracja wydawnictw							
1	Zakupno własnej realności					49.838	17
2	Koszty produkcji wydawnictw:						
	a) honorarya autorskie	58.590	86				
	b) druk i papier	42.093	23				
	c) litografia, klisze, ryciny, fotografie, mapy, sztance	9.843	10				
	d) przepisywanie manuskryptów, korekty, recenzje	1.751	60				
	e) oprawa i broszurowanie	26.007	54	138.286	33		
3	Zakupno tekstów i książek					2.576	50
4	Koszty przesyłki książek					1.965	61
5	Subwencje, wkładki uczestnictwa, dary: (np. subw. Fund. Kolonii wak. K 1.000; subw. Komitetowi kongr. higieny szk. w Paryżu K 600; subw. Tow. pedol. K 150; Dar jubileuszowy dla T. S. L. K 600; dotacja Sekcji rys. T. N. S. W. w Krakowie K 450; Wkł. do Tow. szk. śred. w Zbarażu K 100; wkł. do Gal. Związku Tow. Urzęd. i Naucz. K 198 i t. p.)					3.488	—
6	Pożyczki udzielone:						
	a) Tow. liter. im. Ad. Mickiewicza	1.500	—				
	b) Zaliczki na renumerację	310	—	1.810	—		
7	Koszty Waln. Zgrom., posied. Zarz. gł. i koszty podróży urzędowych					4.301	08
8	Splata pożyczek krótkoterm. oraz pożyczki hipot. w Banku krajowym					9.238	98
9	Odsetki — eskont wekslowy — prowizya inkasenta i t. p.	4.673	51				
10	Tow. filologicznemu: za udział w sprzedaży klasyków	300	—	4.973	51		
11	Koszty Zarządu:						
	a) Zarząd	14.089	79				
	b) czynsz, opał, światło	3.918	91				
	c) wydatki admin. i kancelaryjne	5.550	59	23.559	29		
12	Zakupno inwentarza					1.342	10
13	Zwrot w gotówce — za zwrócone Twu książki					317	12
14	Administracja realności					267	—
15	Różne drobne wydatki					416	38
16	Depozyta					900	88
Razem .						243.280	95
B. Czasopismo „Muzeum“							
17	Koszty produkcji:						
	a) honorarya autorskie	8.425	03				
	b) druk i papier	13.453	92				
	c) broszurowanie i oprawa	1.744	25	23.623	20		
18	Ekspedycja czasopisma					1.568	14
19	Koszty redakcyi i administracji:						
	a) Zarząd	1.999	92				
	b) prenumer. dzienników, czasop. etc.	276	30				
	c) różne wydatki	145	05	2.421	27	27.612	61
Razem .						270.893	56

nauczycieli szkół wyższych we Lwowie

Julian Mazurek,
skarbnik.

rewizyjną:
Józef Trojnar.

Dr. Ignacy Zakrzewski,
przewodniczący.

Obrót

Funduszu pośmiertnego Towarzystwa nauczycieli

L. p.	Przychód	kor.	h.
1	Stan kasy dnia 1. stycznia 1912.	2.508	55
2	Wpisowe nowych członków	72	—
3	Wkładki członków	197	—
4	Odsetki od lokacyi w P. K. O.	53	17
5	Depozyta	39	47
Razem		2.870	19

Obrót

Funduszu Adama Mickie-

L. p.	Przychód	kor.	h.
1	Stan kasy dnia 1. stycznia 1912.	42.215	66
2	Wkładki	2.978	58
3	Odsetki od lokacyi	2.192	73
4	Różne przychody:		
	a) datki jednorazowe p. J. Cz.	14	04
	b) Wydział Tow. filolog. zamiast wieńca na tru- mnę ś. p. dra Hommege	30	—
Razem		47.431	01

Za Zarząd główny Towarzystwa

Józef Czernecki,
referent „funduszu Mickiewicza“.

Dr. Maryan Janelli,
dyrektor biura.

Za komisję

Wilhelm Glazor,

Tadeusz Kistryn,

kasowy

szkół wyższych we Lwowie za rok 1912.

L. p.	Rozchód	kor.	h.
1	Zapomogi	1.195	—
2	Zwrot wkładek	26	—
3	Pożyczka udzielona T. N. S. W. we Lwowie	1.500	—
4	Wydatki administracyjne	16	60
5	Depozyta	31	47
6	Stan kasy dnia 31. grudnia 1912.	101	12
Razem		2.870	19

kasowy

wicza za rok 1912.

L. p.	Rozchód	kor.	h.
1	Stypendya	2.000	—
2	Pożyczka udzielona T. N. S. W. na kupno realności	42.200	—
3	Wydatki administracyjne (pokryte przez p. J. Cz. vide poz. 4. a) przychodu	14	04
4	Stan kasy dnia 31. grudnia 1912	3.216	97
Razem		47.431	01

nauczycieli szkół wyższych we Lwowie

Julián Mazurek,
skarbnik.

Dr. Ignacy Zakrzewski,
przewodniczący.

rewizyjną:

Józef Trojnar.

Obrót

funduszu „Kolonii wakacyjnej“ Towarzystwa

L. p.	Przychód	kor.		h.	
1	Stan kasy z dniem 1. stycznia 1912	—	—	—	—
2	Subwencje:				
	a) Wydział krajowy za rok 1912	1.200	—	—	—
	b) Rada Miasta Lwowa	200	—	—	—
	c) Rada powiatowa w Lisku	100	—	—	—
	d) „ „ w Brzeżanach	50	—	—	—
	e) Zarząd główny T. N. S. W.	1.000	—	2.550	—
3	Datki:				
	a) Uczniowie szkół średnich	4.607	43	—	—
	b) Grona nauczycieli szkół średnich	79	70	—	—
	c) Koło lwowskie T. N. S. W. dochód z festynu na cele „Kolonii wakac.“	1.773	86	—	—
	d) Komitet zarządzający „Dzień dzieci“ Lwów	1.684	35	—	—
	e) T. N. S. W. we Lwowie zamiast wieńca na trumnę ś. p. dr. Hommego	25	—	—	—
	f) Różne osoby	420	77	8.591	11
4	Odsetki od lokacyi	—	—	26	69
5	Różne drobne przychody	—	—	6	—
	Razem	—	—	11.173	80

Za Zarząd główny Towarzystwa

Dr. Maryan Janelli,
dyrektor biura.

Za komisję

Wilhelm Glazor,

Tadeusz Kistryn,

kasowy

nauczycieli szkół wyższych za rok 1912.

L. p.	Rozchód	kor.		h.	
1	Koszty podróży kolonistów, kierowników i służby	1.122	—	—	—
	„ wycieczek kolonistów	69	20	1.191	20
2	„ utrzymania kolonistów:				
	a) wyżywienie	5.291	52	—	—
	b) pranie bielizny	19	—	—	—
	c) drobne wydatki, kuchenne i gospodarskie	114	91	5.425	23
3	Wydatki na lekarzy	26	—	—	—
4	„ „ aptekę	77	95	103	95
5	Zakupno inwentarza	554	68	—	—
6	„ książek do biblioteki	53	82	—	—
7	„ gier i zabaw	46	72	—	—
8	„ zbiorów przyrodniczych	45	29	700	51
9	Koszty administracyi:				
	a) honorarya kierownika kolonii i prefektów	270	—	—	—
	b) płaca służby	128	—	—	—
	c) opał (K 52-50), światło (6-28)	59	38	—	—
	d) mycie podłóg i sprzętów	18	—	—	—
	e) wydatki kancelaryjne i administracyjne	183	98	—	—
	f) portorya, należyt. manip. i prow. P. K. O.	25	13	—	—
	g) dozór budynku	30	—	714	49
10	Zarządowi głównemu T. N. S. W. zwrot reszty zaliczki z r. 1911.	—	—	980	50
11	Różne wydatki	—	—	30	—
12	Stan gotówki z dniem 31. grudnia 1912. (przekazany na fundusz budowy nowej kolonii)	—	—	2.027	92
	Razem	—	—	11.173	80

nauczycieli szkół wyższych we Lwowie

Julian Mazurek,
skarbnik.

Dr. Ignacy Zakrzewski,
przewodniczący.

rewizyjną:

Józef Trojnar.

Obrót funduszu żelaznego Towarzystwa

L. p.	Przychód	kor.	h.
1	Stan funduszu z dniem 1. stycznia 1912.	33.356	57
	Razem	33.356	57

Za Zarząd główny Towarzystwa

Dr. Maryan Janelli,
dyrektor biura.

Za komisję

Wilhelm Glazor,   *Tadeusz Kistryn,*

kasowy nauczycieli szkół wyższych za rok 1912.

L. p.	Rozchód	kor.	h.
1	Pożyczka udzielona T. N. S. W. na cele wydawnictw	17.454	36
2	Pożyczka udzielona T. N. S. W. na kupno realności	7.638	17
3	Gotówka z dniem 31. grudnia 1912.	8.264	04
	Razem	33.356	57

nauczycieli szkół wyższych we Lwowie

Julian Mazurek,
skarbnik.

Dr. Ignacy Zakrzewski,
przewodniczący.

rewizyjną:

Józef Trojnar.

IV. Sprawozdania z działalności Kół.

(Za czas od 1. kwietnia 1912. do 28. lutego 1913.).

Biała. Członków 15.

Zarząd Koła: Przewodniczący Dyr. Ignacy Stein, zastępca przewodniczącego Stanisław Matuszewski, sekretarz Dr. Leon Chrapczyński, skarbnik Karol Rybarski, członkowie: Wincenty Sierakowski i Władysław Kuś. Posiedzeń Zarządu: 6.

Posiedzenia Koła: 1. 25/IV. 1912. Kwestyonaryusz w sprawie reorganizacji konferencji wywiadowczych i sprawy t. zw. Skautingu. (Obecnych 7 i 1 gość); 2. 17/X. 1912. St. Matuszewski: O gminach szkolnych. (Obecnych 10+3); 3. 21/X. 1912. Dyskusja nad referatem pod 2. (Obecnych 9+1); 4. 29/X. Okólnik Zarządu głównego T. N. S. W. w sprawie samobójstw wśród młodzieży. (Obecnych 8); 5. 21/XI. Kwestyonaryusz Zarządu głównego T. N. S. W. „O powodach słabego przygotowania uczniów gimnazjalnych do studyów uniwersyteckich“. (Obecnych 10); 6. 13/II. 1913. Dr. L. Chrapczyński: Scheindlera Metodyka praktyczna o zadaniach. (Obecnych 9).

Bochnia. Członków 37, z tego z poza gron nauczycielskich 8.

Zarząd Koła: Przewodniczący Franciszek Tycza, zastępca przewodniczącego Józef Ciembroniewicz, sekretarz Bronisław Stankiewicz, skarbnik Józef Urbanek, członkowie Zarządu: Ks. Alojzy Nalepa, Stanisław Fischer, Dr. Wiktor Chrupek, Stanisław Serwin.

Posiedzenia Koła: 1. 2/V. 1912. Prof. Józef Kantor: O skautingu. (Obecnych 9); Prof. Bronisław Stankiewicz: O pragmatyce służbowej. (Obecnych 9); 2. 13/V. 1912. Prof. Orest Polański: O konferencyach wywiadowczych. (Obecnych 17); 3. 24/IX. 1912. Prof. Józef Kantor: O używaniu napojów alkoholowych. (Obecnych 10); 4. 14/X. 1912. Prof. Bronisław Stankiewicz: Reforma konferencji nauczycielskich. (Obecnych 23); 5. 10/II. 1913. Posiedzenie administracyjne. (Obecnych 24).

Borszczów. Członków 11, z tego z poza gron nauczycielskich 2.

Zarząd Koła: Przewodniczący Dr. Kazimierz Sośnicki, sekretarz Smykał Floryan, skarbnik Zych Tadeusz. Posiedzeń Zarządu 2.

Posiedzenia Koła: 1. 19/XII. 1912. Zebranie w sprawie związania Koła oddzielnie od Koła w Czortkowie. (Obecnych 10); 2. 22/I. 1913. Sz. Wierdak: Referat o banku profesorskim. (Obecnych 9).

Brody. Członków 28, z tego z poza gron nauczycielskich 3.

Zarząd Koła: Przewodniczący dyrektor gimnazjum Edward Schirmer, zastępca przewodniczącego Fr. Niewolak, sekretarz Andrzej Tyczyński, skarbnik Janotka Deodat, Stanisław Jachimowski, Józef Krajnik, Stanisław Piwko. Posiedzeń Zarządu 3.

Brzeżany. Członków 31, z tego z poza gron nauczycielskich 4.

Zarząd Koła: Przewodniczący dyrektor Aleksander Frąckiewicz, zastępca przewodniczącego dyr. Tadeusz Czaykowski, sekretarz Tadeusz Charlewski, skarbnik Tomasz Szafran, członkowie: ks. Franciszek Bielówka, Wilhelm Glazor, Bronisław Hassny, Edward Pieczonka. Posiedzeń Zarządu 4 (liczy się od 10/XI. 1911, gdyż posiedzenia te nie były objęte sprawozdaniem za rok poprzedni).

Posiedzenia Koła: 1. 10/XI. 1911. p. Pieczonka: Kilka uwag w sprawie suplenckiej. (Obecnych 17+9); 2. 7/XII. 1911. Sprawy bieżące. (Obecnych 16); 3. 12/III. 1912. Dr. Goldschlag: Projekt urzędowej pragmatyki służbowej nauczycielskiej. (Obecnych 17+8); 4. 22/V. 1912. Dr. Kanarek: W sprawie założenia „Sekcji suplentów. (Obecnych 15); p. Kowalski: W sprawie konferencji informacyjnych dla rodziców.

Brzozów. Członków 15, z tego z poza gron nauczycielskich 4.

Zarząd Koła: Przewodniczący dyrektor Stanisław Pajak, zastępca przewodniczącego Dr. M. Goldmann, sekretarz Stanisław Bodurek, skarbnik Bronisław Gądek, członkowie: ks. Antoniewski i p. Karol Kautzki. Posiedzeń Zarządu 6.

Posiedzenia Koła: 1. 25/IV. 1912. Ks. J. Sobaś: Czem wola i jak na nią wpływać u młodzieży; 2. 10/X. 1912. St. Bodurek: Lektura Cezara w gimnazyjach. (Obecnych 10); 3. 19/XI. 1912. Bronisław Gądek: Kasa koleżeńska. (Obecnych 9); 4. 21/XII. K. Kautzki: O powodach obniżenia się poziomu wiedzy u abiturjentów szkół średnich. (Obecnych 8); 5. 23/I. 1913. St. Bodurek: Lekcja języka greckiego w 3 klasie. (Obecnych 8); 6. 20/II. 1913. St. Pajak: Znaczenie i wartość doświadczeń fizycznych i chemicznych w nauce szkolnej. (Obecnych 6).

Buczacz. Członków 23, z tego z poza gron nauczycielskich 3.

Zarząd Koła: Przewodniczący dyrektor Franciszek Zych, zastępca przewodniczącego Jan Matłachowski, sekretarz Wojciech Moroń, skarbnik Henryk Rose, członkowie: Antoni Sikora, ks. Józef Wrucha, Franciszek Hornung, Izak Palek, Jan Smoliński. Posiedzeń Zarządu 5.

Posiedzenia Koła: 1. 18/I. 1912. A. Pichor: O zasadzie względności w pojęciu fizycznym czasu i przestrzeni. (Obecnych 17); 2. 1/II. 1912. I. Palek: Sprawa założenia samopomocy drożyznianej. (Obecnych 14); 3. 23/II. 1912. Ch. Schapira: O żargonie żydowskim. (Obecnych 19); 4. 29/IV. 1912. K. Kowalczewski: O konferencyach wywiadowczych. (Obecnych 18); 5. 29/IV. 1912. J. Mazur: O ćwiczeniach wojskowych. (Obecnych 18); 6. 11/V. 1912. H. Rose: O nauczaniu języka niemieckiego w szkołach średnich galicyjskich. (Obecnych 11); 7. 29/II. 1912. dyr. Franciszek Zych: Jak należy przedstawiać młodzieży te miejsca z lektury Cezara, w których siła dominuje nad prawem. (Obecnych 15); 8. 12/II. 1913. H. Fogl: Teorya descendencji. (Obecnych 17); 9. 9/II. 1913. I. Palek: Ile człowiek ma zmysłów?

Cieszyn-Orłowa. Członków 42.

Zarząd Koła: Przewodniczący Dr. Ernest Farnik, zastępca przewodniczącego Kazimierz Piątkowski, sekretarz Feliks Hajduk, skarbnik Franciszek Bogacz, członkowie: Mieczysław Konopek, Józef Król, Józef Piasecki, Roman Pollak, Wiktor Schmidt, ks. Rudolf Tomanek. Posiedzeń Zarządu 3.

Posiedzenia Koła: 1. 27/IV. 1912. Dyr. Schmidt: System Förstera w wychowaniu i gmina szkolna. (Nadto omówiono zabawy pod kierunkiem wojskowych, konferencye wywiadowcze, tylko dyskusya. (Obecnych 18); 2. 18/V. 1912. Sprecher: Ciała promieniotwórcze. (Wybór delegatów na Walne Zgromadzenie, instrukcje). (Obecnych 11);

3. 12/X. 1912. Sznapka: Środki metodyczne dla ułatwienia nauki języka niemieckiego w najniższych klasach. (Obecnych 16); 4. 30/XI. Sznapka: Lekcja praktyczna języka niemieckiego w klasie I. i jej omówienie. (Obecnych 23); 5. 18/I. 1913. Omówiono pragmatykę. Sprawozdanie roczne, wybory. (Obecnych 24).

Uwaga. Staraniem Koła wystawiono siłami amatorskimi Słowackiego Mazepe, celem umożliwienia ubogim uczniom wzięcia udziału w wycieczce do Krakowa i Wieliczki. Wynik artystyczny i finansowy był dobry.

Czortków. Członków 27, z tego z poza gron nauczycielskich 6.

Zarząd Koła: Przewodniczący Stanisław Basiński, zastępca przewodniczącego Mieczysław Piątkowski, sekretarz Jan Goldhammer, skarbnik Bernard Rauchwerk, członkowie: Dr. Ludwik Grzybowski, Helena Krukiewiczówna, Bolesław Safin, Dr. Szymon Taub, Kazimierz Strzelecki. Posiedzeń Zarządu 2.

Posiedzenia Koła: 1. 25/V. 1912. Stanisław Basiński: Projekt nowej pragmatyki nauczycielskiej. (Obecnych 15); 2. 21/IX. 1912. Leopold Węgrzynowicz: Skauting i jego znaczenie wychowawcze. (Obecnych 11); 3. Stanisław Jaremko: Pogoda ostatnich lat kilku i 30-letnie okresy klimatyczne Brücknera. (Obecnych 14); 4. Stanisław Jaremko: Budowa wszechświata. (Obecnych 16).

Uwaga. Członkowie Koła czortkowskiego mieli nadto wykłady z ramienia Towarzystwa powszechnych wykładów uniwersyteckich, a mianowicie: Stanisław Jaremko: Z dziejów filozofii przyrody. Dr. Szymon Taub: Idee biologiczne w Genesis z ducha Słowackiego. Bernard Rauchwerk: Szekspir jako dramaturg. August Szowa: O pasożytach. Obrazki z życia roślin i zwierząt. Jan Goldhamer: Stanowisko społeczne kobiety w Helladzie. August Szowa: Koniec światów. Mieczysław Piątkowski: Stara i nowa Japonia. Antoni Lenczowski: Rok 1863. Nadto członkowie Koła z Czortkowa, Borszczowa i Husiatyna miewali wykłady po wsiach z ramienia T. S. L.

Dębica. Członków 19.

Zarząd Koła: Przewodniczący ks. Prof. Błażej Kotfis, zastępca przewodniczącego Tadeusz Rawicz Rojek, sekretarz Antoni Migdał, skarbnik Michał Kalitowski, członkowie: Michał Radomski, Edward Türschmid. Posiedzeń Zarządu 1.

Posiedzenia Koła: 1. 27/IV. 1912. Fryderyk Müller: Odpowiedź na kwestyonaryusz W sprawie nauki języka niemieckiego. Stanisław Wiśniewski: Odpowiedź na kwestyonaryusz: w sprawie wychowawczego znaczenia harców. (Obecnych 11); 2. 14/V. 1912: Stanisław Wiśniewski: Ref. w sprawie założenia Polskiego Towarzystwa kredytowego dla nauczycieli szkół wyższych we Lwowie. Tadeusz Rojek: Ref. o reformie konferencji wywiadowczych. (Obecnych 9); 3. 19/IX. 1912. Józef Wyrobek: O potrzebie obywatelskiego obchodu tegorocznych jubileuszów i rocznic narodowych z udziałem grona nauczycieli. (Obecnych 8); 4. 13/XII. 1912. Józef Wyrobek: O potrzebie nauki higieny w szkołach średnich, o potrzebie lekarzy szkolnych. (Obecnych 6);

5. 17/XII. 1912. Józef Wyrobek: Ref. w sprawie części pragmatyki, uchwalonej przez subkomitet komisji. (Obecnych 6); 6. 14/I. 1913. Dorożne walne zgromadzenie (sprawozdanie roczne, wybory za czas od 20/II. 1912—14/I. 1913. (Obecnych 11).

Uwaga. I. Na posiedzeniu 17. grudnia zajęto się Koło: sprawą zagrożonego licytacją Domu Polskiego w Bielsku na Śląsku cieszyńskim. Zarząd Koła zwrócił się bez zwłoki do Zarządu głównego Tow. N. S. W., aby tenże wydał odezwę do podwładnych mu Kół 1. by ich członkowie podczas świąt na listy zbierali składki na ten Dom polski i wysłali je do 28/XII., 2. by ci członkowie Kół zapisywali się na członków Zarządu spółki pomocy i ochrony narodowej w Bielsku, który to zarząd zajmuje się między innymi tymże Domem polskim. Co tu zebrano w Dębicy (20 K), to wysłano czekiem na pomoc tego Domu.

II. Na Walnem Zgromadzeniu Koła dnia 14. stycznia 1913. uchwalono ku uczczeniu 50 rocznicy powstania 1863/4 oprócz udziału w obywatelskim obchodzie tutaj, poprzeć także składkami Towarzystwo uczestników weteranów z Powstania roku 1863/4.

III. Członkowie Koła popierają wkładkami Macierz szkolną księstwa cieszyńskiego, a składkami Towarzystwo Barsy polskiej przy gimnazjum w Orłowej.

Sekcja suplenccka. Członków 8.

Zarząd: Przewodniczący Edward Türschmid, sekretarz Jan Leśniak, członkowie: Tadeusz Gawryś, Franciszek Nycz.

Drohobycz. Członków 36, z tego z poza gron nauczycielskich 6.

Zarząd Koła: Przewodniczący Józef Staromiejski, zastępca przewodniczącego Franciszek Pytel, sekretarz Stanisław Dudek, skarbnik Józef Wróbel, członkowie: Natan Goldhammer, Stanisław Karwacki, Zygmunt Schneider, Franciszek Zamorski. Posiedzeń Zarządu 3.

Posiedzenia Koła: 1. 18/V. 1912. Płaczek: Ćwiczenia wojskowe. (Obecnych 21).

Sekcja suplenccka. Członków 10.

Zarząd: Przewodniczący Zygmunt Schneider, sekretarz Stanisław Dudek, członkowie: Franciszek Pytel, Ludwik Frysztak. Posiedzeń Zarządu 1.

Posiedzenia Sekcji: 1. 29/XII. 1912. Zygmunt Schneider: Pragmatyka służbowa a suplenci. (Obecnych 18).

Gorlice. Członków 24, z tego z poza gron nauczycielskich 1.

Zarząd Koła: Przewodniczący Zygmunt Kochański, zastępca przewodniczącego Franciszek Dubas, sekretarz Michał Mrozowski, skarbnik Józef Wesołowicz, członkowie: Dr. Wincenty Szczepański, Ludwik Jasek, Feliks Mieszkowski. Posiedzeń Zarządu 6.

Posiedzenia Koła: 1. 20/III. 1912. Gustaw Szara: Pragmatyka służbowa. (Obecnych 14); 2. 28/IV. 1912. Franciszek Dubas: Sprawa scoutingu. (Obecnych 8); 3. 11/V. 1912. Wybór delegatów na Walny Zjazd. (Obecnych 20); 4. 15/IX. 1912. Uzupełniające wybory członków Zarządu. (Obecnych 18); 5. 20/XII. 1912. Sprawa reformy konferencji

wywiadowczych i sprawa przystąpienia do polskiego Towarzystwa kredytowego Nauczycieli szkół wyższych. (Obecnych 13); 6. 19/II. 1913. Stanisław Dudek: Języki klasyczne w świetle nowych planów naukowych i kilka uwag o lekturze autorów klasycznych.

Gródek Jagielloński. Członków 19, z tego z poza gron nauczycielskich 4.

Zarząd Koła: Przewodniczący Dyr. Dr. Jan Kreiner, zastępca przewodniczącego Władysław Chodaczek, sekretarz Jakób Geschwind, skarbnik Jan Wyżykowski, członkowie: ks. Dr. Zygmunt Kozubski, Marjan Skulicz. Posiedzeń Zarządu 6.

Posiedzenia Koła: 1. 26/IV. 1912. Kaniowski: O reorganizacji konferencji wywiadowczych. (Obecnych 6); 2. 27/VI. Dr. M. Udziela: Książki jako roznosiciele chorób zakaźnych. (Obecnych 11); 3. 21/II. 1919. Krzanowski: Stosunki skarbowe za Aleksandra Jag. (Obecnych 6); 4. 31/V. 1912. Sprawozdanie delegatów na Zjazd członków. (Obecnych 7); 5. 28/XI. 1912. Sprawy administracyjne. (Obecnych 10); 6. 29/I. 1913. Walne Zgromadzenie. (Obecnych 11).

Uwaga. 1. Koło zajęło się zbadaniem stancyi uczniowskich. 2. Zawiazano Skauting i zebrało na ten cel około 200 K. 3. Zajęło się umieszczeniem ucznia w zakładzie zdrowym w Iwoniczu. 4. Urządziło kilka odczytów wraz z Kołem miejscowem T. S. L.

Sekcja suplenska. Członków 4.

Zarząd. Przewodniczący Stanisław Kaniowski. Posiedzeń Zarządu 1.

Posiedzenie Sekcji: 1. 15/III. 1912. Geschwind: Kwestya suplenska w projekcie pragmatyki służbowej. (Obecnych 7).

Jarosław. Członków 46, z tego z poza gron nauczycielskich 2.

Zarząd Koła: Przewodniczący Kazimierz Missona, zastępca przewodniczącego Tadeusz Kaniowski, sekretarz Zygmunt Wojtanowicz, skarbnik Leon Sonntag, członkowie: Tadeusz Tenczarowski, Wiktor Ostrowski, Stanisław Komeża. Posiedzeń Zarządu 2.

Posiedzenia Koła: 1. 27/II. 1912. Wojtanowicz: Miłość w przyrodzie. (Obecnych 12); 2. 18/III. 1912. Komeża-Sonntag: Sekcja suplenska. (Obecnych 20); 3. 21/III. 1912. Missona-Tenczarowski: Rządowy projekt pragmatyki. (Obecnych 15); 4. 25/III. 1912. Rychlik: Pragmatyka nauczycielska w parlamencie. (Obecnych 22); 5. 27/III. 1912. Wojtanowicz: Pragmatyka nauczycielska (c. d.). (Obecnych 8); 6. 29/IV. 1912. Missona: Reforma konferencji wywiadowczych. (Obecnych 10); 7. 13/V. 1912. Wilusz: Platon jako pedagog. (Obecnych 7); 8. 29/V. 1912. Sprawozdanie delegatów z Walnego Zgromadzenia T. N. S. W. w Tarnowie. (Obecnych 14); 9. 22/IX. 1912. Missona: Dzieje gimnazjów austriackich. (Obecnych 15); 10. 11/XII. 1912. Sonntag: Towarzystwo kredytowe nauczycielskie. (Obecnych 10); 11. 7/II. 1913. Rychlik: Projekt pragmatyki nauczycielskiej według uchwał subkomitetu. (Obecnych 27).

Jasło. Członków 41, z tego z poza gron nauczycielskich 11.

Zarząd Koła: Przewodniczący Michał Gajewski, zastępca przewodniczącego Dr. Józef Kadyi, sekretarz Jakób Kuska, skarbnik Piotr

Liszkwicz, członkowie: Tadeusz Kuchinka, Jan Pyrek, Franciszek Sędkowski, Franciszek Brudniak, Edward Koch, Jakób Runicki. Posiedzeń Zarządu 12.

Posiedzenia Koła: 1. 19/IV. 1912. Erben: Decyzja państwowego związku nauczycieli szkół średnich. (Obecnych 19); 2. 25/IV. 1912. Midowicz: Ćwiczenia wojskowe. (Obecnych 18); 3. 25/IV. 1912. Dr. Walczak: Reorganizacja konferencji wywiadowczych. (Obecnych 18); 3. 24/V. 1912. Wybór delegatów do Tarnowa. (Obecnych 19); 4. 4/VI. 1912. Hammer: Nauka historii polskiej w galicyjskiej Radzie szkolnej krajowej. (Obecnych 20); 5. 19/VI. 1912. Wybory przewodniczącego. (Obecnych 22); 6. 27/IX. 1912. Sędkowski: Wpływ szkoły na charakter ucznia. (Obecnych 14); 7. 20/XI. 1912. Gajewski: Pragmatyka nauczycielska. (Obecnych 15); 8. 6/XII. Kuska: Polskie Towarzystwo kredytowe T. N. S. W. (Obecnych 15); 9. 13/XII. 1912. Pyrek: Znaczenie lektury ks. Piotra Skargi. (Obecnych 20); 10. 11/I. 1913. Wybory nowego Zarządu Koła. (Obecnych 20); 11. 21/II. 1913. Król: Znaczenie kas uczniowskich dla wychowania młodzieży. Poziom nauki filologii klasycznej w gimnazyach. (Obecnych 14); 12. 28/II. 1913. Gajewski: Pragmatyka. (Obecnych 22).

Kałuż. Członków 24, z tego z poza gron nauczycielskich 15.

Zarząd Koła: Przewodniczący Antoni Herzig, zastępca przewodniczącego ks. Włodzimierz Petruszewicz, sekretarz Edmund Zahaczewski, skarbnik Jan Birgfellner, członkowie: Władysław Damm, Antoni Jankowski, Dr. Jonasz Wiesenberg. Posiedzeń Zarządu 2.

Posiedzenia Koła: 1. 13/I. 1913. Jan Birgfellner: Teorya dziedziczności. (Obecnych 15).

Kamionka strumiłowa. Członków 13, z tego z poza gron nauczycielskich 3.

Zarząd Koła: Przewodniczący Stanisław Szarpa, zastępca przewodniczącego ks. Jan Czyrek, sekretarz Mendel Parnet, skarbnik Jan Liszka, członkowie: August Czosnykowski, Bartłomiej Groch. Posiedzeń Zarządu 2.

Posiedzenia Koła: 1. 30/IV. 1912. J. Liszka: O ćwiczeniach wojskowych wśród młodzieży. (Obecnych 10); 2. 9/XI. 1912. M. Parnes: O przyczynach obniżenia się poziomu filologii klas. w naszych gimnazyach i o środkach zaradczych. (Obecnych 9); 3. 7/II. 1913. Dalszy ciąg posiedzenia poprzedniego i dyskusya. (Obecnych 10).

Kołomyja. Członków 33, z tego z poza gron nauczycielskich 3.

Zarząd Koła: Przewodniczący Stefan Walter, zastępca przewodniczącego, Stanisław Nowodworski, sekretarz Stanisław Mierzwiński, skarbnik Jan Sliwa, członkowie: Majer Frost, Abraham Resport, Wilhelm Stopowy, Kazimierz Thal, Fr. Siudy.

1. 25/II. 1912. Roman Kobiński: Etyczne zadania szkoły średniej. (Obecnych 16); 2. 20/III. 1912. Eugeniusz Daniłowicz: Pragmatyka służbowa. (Obecnych 24); 26/III. 1912); 3. Jan Śliwa: W sprawie ćwiczeń wojskowych. (Obecnych 16); 4. 29/IV. 1912. Kazimierz Thal: Konferencye wywiadowcze. (Obecnych 15).

Kraków. Członków 398, z tego z poza gron nauczycielskich 8.

Zarząd Koła: Przewodniczący Radca Emanuel Wolff, zastępca przewodniczącego dyr. Józef Winkowski, sekretarz Jan Pryziński, skarbnik Władysław Trybowski, członkowie: Bielak, Śnieżek, Dr. Kreiner, Łopuszański, Dr. Wasung, Dr. Mikulski, Niedzielski, Kleczkowski, Stefan Górka, Dr. Kłodziński. Posiedzeń Zarządu 10.

Posiedzenia Koła: 1. 10/III. 1912. Walne Zgromadzenie. (Obecnych 44); 2. 2/III. 1912. Dr. Weiner: Próba reformy konferencji wywiadowczych. (Obecnych 28); 3. 9/III. 1912. Dr. Kłodziński: Zagajenie dyskusji nad odczytem dyr. Zawilińskiego. (Obecnych 52); 4. 16/III. 1912. Bielak: Pragmatyka w projekcie rządowym. (Obecnych 88); 5. 30/IX. 1912. Ramułtowa: Próby polskiej szkoły nowego typu. (Obecnych 42); 6. 20/IV. 1912. Pigoń: O skautingu. (Obecnych 56); 7. 27/IV. 1912. dyr. Bidziński: O rozporządzeniu ministerstwa w sprawie klasyfikac. egzam. i naucz. w szkołach średnich. (Obecnych 48); 8. 18/V. 1912. Stanowisko Koła wobec Walnego Zgromadzenia. (Obecnych 26); 9. 5/X. 1912. Morelowski: Historia sztuki w szkołach średnich. (Obecnych 40); 10. 10/XI. 1912. Bielak: Pragmatyka. (Zaproszono posłów). (Obecnych 36); 11. 24/XI. 1912. Ramułtowa i Rebenówna: 2 referaty o upaństwowieniu szkoły średniej żeńskiej. (Obecnych 22); 12. 11/I. 1912. Dr. Daszyńska-Golińska: O społeczno-pol. kształceniu młodzieży. (Obecnych 62).

Sekcja seminaryjna: Członków 30.

Zarząd Sekcji: Przewodniczący Maciej Kołczykiewicz, zastępca przewodniczącego Marya Teisseyre, sekretarz Dr. Antoni J. Mikulski. Posiedzeń Zarządu 5.

Posiedzenia Sekcji: 1. 14/II. 1912. Dr. Antoni J. Mikulski: Warunki przyjęcia do seminaryum. (Obecnych 26); 2. 1/V. 1912. Józef Wesołowicz: Kilka słów w sprawie podręczników dla seminaryów i ogłaszania konkursu na nie. (Obecnych 12); 3. 14/XI. 1912. Dr. Antoni J. Mikulski: Sprawa reformy seminaryów. (Obecnych 17); 4. 16/I. 1913. Dr. Antoni J. Mikulski: Sprawa reformy seminaryów. (Obecnych 12).

Sekcja rysownicza. Członków 68, z tego z poza gron nauczycielskich 1.

Zarząd Sekcji: Przewodniczący Jan Raszka, zastępca przewodniczącego i sekretarz Eugeniusz Gros, skarbnik Jan Matysik, członkowie: Tadeusz Kołomłocki, Ludwik Misky, Bronisław Olszewski, Jan Warchałowski, M. Dankowska, Marya Dymkowa, M. Ramułtowa, Fr. Pększyć, Leon Silberstein, Ant. Müllerowa, Eugenia Horoszkiewiczowa, St. Wójcik. Posiedzeń Zarządu 13.

Posiedzenia Sekcji: 1. 30/III. 1912. M. Stępieniówna: Nauka rysunku w szkole ludowej. (Obecnych 37); 2. 27/IV. 1912. Insp. Seweryn Udziela: Plany nauki rysunku dla szkół ludowych. (Obecnych 42); 3. 11/V. 1912. Feliks Toroni: Jak wyżej. (Obecnych 32); 4. 18/V. Feliks Toroni: Jak wyżej. (Obecnych 33); 5. 7/VI. Feliks Toroni: Jak wyżej. (Obecnych 15); 6. 15/VI. Feliks Toroni: Jak wyżej. (Obecnych 23); 7. 22/VI. Feliks Toroni: Jak wyżej. (Obecnych 18); 8. 3/VII. Feliks Toroni: Jak wyżej. (Obecnych 21); 9. 25/XI. 1912. L. Silberstein Eug. Horoszkiewiczowa:

Sprawozdanie z kongresu w Dreźnie. (Obecnych 23); 10. 16/XI. 1912. Dr. Morelowski: Historia sztuki w szkole średniej. (Obecnych 26); 11. 20/XII. A. Szcówna: Dokumenty z życia dziecka. (Obecnych 58); 12. 18/I. 1913. Insp. Seweryn Udziela: Polska sztuka ludowa. (Obecnych 61); 13. 15/II. 1910. L. Misky: „Rysunek figuralny w szkole średniej.“ (Obecnych 46).

Uwagi: Na kongres w Dreźnie Sekcja wysłała 3 nauczycieli szkół lud. wydz. jako swych delegatów, korzystając z subwencji R. S. K. dla nauczycieli szkół średnich. W kongresie brało udział 6 członków Sekcji — w wystawie dwie szkoły realne krakowskie.

Wśród gości licznie jawiących się na zebraniach Sekcji obecni byli pp. prezydent Rady szkolnej krajowej Dembowski, radca dworu Franke, radca dworu Zaleski (dwukrotnie), inspektor krajowy radca Stefanowicz (dwukrotnie), dyr. Bidziński, dyr. Pogorzelski z Wieliczki, Szymański.

Sekcja miała delegata na posiedzeniach Koła krakowskiego, na Walnym zjeździe członków T. N. S. W., w komisji planów nauki dla ośmioklasowej szkoły realnej i w komisji planów nauki rysunków dla szkół ludowych.

W tym okresie zajmowała się Sekcja sprawami: stanowiska nauczycieli rysunków wobec nowej pragmatyki i wysłała memoriał do Ministerstwa wyznań i oświaty (za pośrednictwem Zarządu głównego).

Rozesłała komunikaty do nauczycieli zachodniej Galicji o pracach i zadaniach sekcyi z zaproszeniem do udziału.

Utrzymywała stałą korespondencję z nauczycielstwem lwowskim, wnosząc inicjatywę i wspierając akcję zawiązania sekcyi rysowniczej lwowskiej. Przy poparciu ze strony p. radcy Stefanowicza, nawiązała stosunki z redakcją pisma „Naś smer“ i wydała w tem piśmie „numer polski“ poświęcony sprawom rysunku w szkołach naszych. Numer tego pisma rozdała sekcyja członkom swym jako premię bezpłatną.

W szeregu posiedzeń opracowane projekty planów do nauki rysunku dla VIII-klasowej szkoły realnej i szkół ludowych, przesała Zarządowi głównemu i członkom Rady Szkolnej Krajowej.

W czasie Walnego zjazdu T. N. S. W. w Tarnowie urządziła sekcyja wystawę rysunków szkół średnich tarnowskich i przedstawiła na niej okazy prac rysunkowych uczniów szkoły realnej krakowskiej, przeznaczone na wystawę w Dreźnie, pragnąc pouczyć nauczycielstwo szkół średnich o najnowszych dążeniach i rezultatach na polu nauki rysunku u nas.

Sekcyja zajmowała się sprawą wydawnictwa podręcznika metodycznego do nauki rysunku dla szkół ludowych; kwestyą wydawnictwa tablic ściennych do celów zdobienia sal szkolnych i Albumu kultury polskiej i wysłała odpowiednie memoriały do Zarządu Głównego.

Sekcyja poczyniła starania o wyjednanie subwencji na cele delegacji na kongres rysunkowy dreźnieński i miała na nim trzech delegatów (razem 6 swoich członków).

Sekcja nawiązała stosunki z nauczycielstwem w Warszawie celem ustalenia wspólnego programu obeśniania wystawy na kongresie w Pa-ryżu 1916. (w maju wyjeżdża w tym celu delegacja do Warszawy).

Sprawozdanie kasowe. Dochody: Pozostałość z r. 1911 48 K 84 hal, wkładki członków 62 K. Subwencja Zarządu głównego 150 kor. Nadzwyczajna subwencja Z. gł. na delegację do Drezna 300 kor. i także subwencja Rady szkolnej krajowej 100 kor. razem 660 kor. 84 h. Wydatki: administracyjne 199 kor. 04 hal. delegacja na kongres w Dreźnie 400 k. Razem 599 kor. 04 h. Pozostałość kasowa na r. 1913. 61 k. 84 h.

Sekcja pedagogiczna. Członków. 31.

Zarząd: Przewodnicząca Helena Radlińska, zastępca przewodniczącego prof. Antoni Marcinkowski, sekretarz dr. Adam Kłodziński, bibliotekarz prof. Heczko. Posiedzeń Zarządu 4.

Posiedzenia Sekcji: 1. 15/III. 1912. H. Radlińska: O wyzyskaniu zasobów wielkiego miasta dla celów szkoły. (Obecnych 26); 2. 14/IV. 1912. Dr. J. Joteyko: O współczesnym ruchu na polu metodologii pedologicznej. (Obecnych 96); 3. 14/XI. 1912. Dr. T. Szydłowski: Muzeum jako czynnik oświatowy. (Obecnych 18); 4. 12/XII. 1912. A. Szcówna: Postępy na polu psychologii dziecka. (Obecnych 65).

Uwaga. Zarząd Sekcji jako komisja wykładowa w łonie Wydziału Koła, dostarczyła Kołu na pełne posiedzenia 4 referaty: Dyr. Bidińskiego, p. Ramułtowej, prof. Morelowskiego i Dra Golińskiej-Dazyńskiej, wyszczególnione w sprawozdaniu Koła.

Krosno. Nie nadesłało sprawozdanie.

Lwów. Członków 484.

Zarząd Koła: Przewodniczący Prezes T. N. S. W. Prof. I. Zakrzewski, zastępca przewodniczącego Prof. Jan Jędrzejowski, sekretarz Alexy Włakowski, członkowie (delegaci Gron): Roman Cegliński (I.) Dr. A. Bednarowski (II.), F. Barański (III.), K. Strutyński (IV.), E. Skarbiński (IV. F.), Dr. M. Dragan (V), T. Czeżowski (VI.), Dr. A. Łomnicki (VII.), K. Golczewski (VII. F.), S. Cygan (VIII.), Dr. S. Węckowski (R. I.), F. Franta (R. II.), J. Jastrzębski (Sem. m.), T. Kopystyński (Sem. ż.), J. Pli-szewski (Akad. handl. i Szkoła przem.). Posiedzeń Zarządu 5.

Posiedzenia Koła: 1. 27/IV. 1912. Dudryk: Dyskusja o „Scoutingu”. (Obecnych 23); 2. 12/X. 1912. Kucharski: Reforma konferencji nauczycielskich. (Obecnych 27); 3. 16/XI. 1912. Mandel: Szkolne koszty oszczędności. (Obecnych 20); 4. 11/II. 1913. Skoczylas: O nauce języka polskiego w wyższych klasach. (Obecnych 50); 5. 22/II. 1913. Pochmarski: Plan nauki języka polskiego w wyższych klasach. (Obecnych 30); 6. 1/III. 1913. Dr. Jannelli: Stan pragmatyki służbowej. (Obecnych 54).

W roku sprawozdawczym istniały w tutejszem Kole następujące Sekcje:

1. Sekcja seminaryjna (nieczynna).

2. Sekcja pedagogiczna. Członków 12.

Zarząd: Przewodniczący Prof. Mańkowski Bolesław, zastępca przewodniczącego Julia Benoni Dobrowolska, sekretarz prof. Bykowski, Członkowie: Jan Jędrzejowski, Romerowa Jadwiga, Odrzywolska Zofia, Ma-

rya Schätzel, Rofiński Tadeusz, Leinerówna Bronisława, Horodyska Eugenia, Słomnicka Zofia, Krogulska Janina.

Posiedzenia Sekcji: 1. 8/V. 1912. Zofia Słomnicka: Nauka języków obcych w szkołach nowego typu. 2. 23/V. 1912. Zofia Słomnicka: Szkoły warszawskie. 3. 13/VI. 1912. Zofia Odrzywolska: Szkoły szwajcarskie nowego typu.

3. Sekcja neofilologiczna.

Zarząd: Przewodniczący Prof. Dr. Petzold, zastępca przewodniczącego i sekretarz Prof. Dr. Zagajewski Karol.

Posiedzenia Sekcji: 1. 14/III. 26/III. 27/III. 1912. Grosman i Zagajewski: Kwestyonaryusz w sprawie nauki języka niemieckiego. 4. 16/IV. 1912. Piątek: Traktowanie gramatyki. 5. 13/XII. 1912. Zagajewski: O czeskich podręcznikach do nauki języka niemieckiego. 6. 5/II. 1913. Wowczak: W sprawie zadań niemieckich.

Uwaga: Sekcja przygotowała materiał do konferencji lwowskich nauczycieli języka niemieckiego, która się odbyła pod przewodnictwem krajowego inspektora szkół p. Rady Majchrowicza przy końcu maja 1912 roku.

4. Sekcja rysownicza. Członków 50.

Zarząd: Przewodniczący Prof. Pietsch, zastępca przewodniczącego Felicja Węcłewska (kier. szk. żeń. im. Mickiewicza), sekretarz Kazimierz Kostynowicz, skarbnik Maryan Malski, P. Sołtysówna (wicesekr.), Wydział (przedstawiciele szkół lud., wydz., sem. męsk. i żeń., szk. średnich). Prof. St. Matzke, Kaz. Łotocki, Wład. Gostyńska, Malski, Wojtów, Węcłewska, Jan. Pomionkowska, Józefa Kurowska.

Posiedzenia Sekcji: 1. 16/I. 1913. Zebranie zwołane w celu zorganizowania sekcji. Przemawiali: Prof. Pietsch, prof. St. Matzke, radca inspektor A. Stefanowicz. (Obecnych 20); 2. 6/II. 1913. Prof. Pietsch: Ogólne omówienie celów i działalności sekcji, — wpisywanie członków. (Obecnych 60); 3. 5/III. 1913. Zebranie Zarządu i Wydziału — plan działania. (Obecnych 8).

Łańcut. Członków 18, z tego z poza gron naucz. 7.

Zarząd Koła: Przewodniczący Dyrektor Stanisław Koprowicz, zastępca przewodniczącego Radca sąd. Kozak, sekretarz Michał Pelc, skarbnik Feliks Tobiczek, członkowie: Jarosław Wierzbicki, Franciszek Wydro. Posiedzeń Zarządu 3.

Posiedzenia Koła: 1. 23/II. 1912. Prof. Wierzbicki; Zarys organizacyjny ustroju gminnego dla szkół średnich. (Obecnych 12); 2. 18/III. 1912. Prof. Wierzbicki: W sprawie pragmatyki służbowej nauczycieli szkół średnich. (Obecnych 14); 3. 30/IV. 1912. Prof. Wierzbicki: Reorganizacja konferencji wywiadowczych.

Uwaga. Koło urządziło wycieczkę do cukrowni w Przeworsku dnia 18. listopada 1912 r.

Mielec. Członków 20. z tego z poza gron naucz. 5.

Zarząd Koła: Przewodniczący Władysław Wolny, zastępca przewodniczącego Stefan Chciuk, sekretarz Józef Orzech, skarbnik Józef Szczepański, członkowie: Dr. Łojasiewicz. Posiedzeń Zarządu 9.

Posiedzenia Koła: 1. 10/II. 1912. Dr. Kukliński: Omówienie lekcji prakt. z języka gr. w kl. IV. (Obecnych 13); 2. 5/III. 1912. prof. Siorek: O skautingu. (Obecnych 9); 3. 18/III. 1912. Dr. Kukliński: O projektowanej pragmatyce służbowej nauczycieli. (Obecnych 12); 4. 19/III. 1912. prof. Czortkower: O pragmatyce (ciąg dalszy). (Obecnych 8); 5. 30/IV. 1912. Dyskusja nad ćwiczeniami wojskowymi i reorganizacja konferencji wywiadowczej. (Obecnych 8); 6. 30/V. 1912. prof. Ziemiński: Sprawozdanie z Walnego Zjazdu w Tarnowie. (Obecnych 11); 7. 27/IX. 1912. prof. Szczepański: Wiś angielska i francuska według własnych spostrzeżeń. (Obecnych 8); 8. 24/X. 1912. prof. Szczepański: Lekcja praktyczna geografii w kl. VI. (Obecnych 8); 9. 11/XI. 1912. Dyskusja nad konferencjami wywiadowczymi. (Obecnych 8).

Myslenice. Członków 15, z tego z poza gron naucz. 4.

Zarząd Koła: Przewodniczący Dr. Władysław Kosiński, em. prof. gimn., zastępca przewodniczącego dyr. gimn. Stanisław Pardyak, sekretarz Józef Eliński, skarbnik Józef Lamber prof. gimn., członkowie: prof. Stanisław Matyja, ks. Józef Nodzyński. Posiedzeń Zarządu 6.

Posiedzenia Koła: 1. 23/IV. 1912. (Obecnych 8); 2. 23/V. 1912. (Obecnych 9); 3. 5/VI. 1912. prof. Wład. Miedniak: Uwagi o Lichtenbergera: Vade mecum für junge Lehrer. (Obecnych 8); 4. 19/XII. 1912. prof. Józef Lamber: a) Projekt pragmatyki służbowej, b) Recenzja Geografii Dr. Siwaka. (Obecnych 8); 5. 22/X. 1912. dyr. Pardyak: Instytucje młodzieży szkolnej. (Obecnych 8); 6. 7/II. 1913. (Obecnych 10).

Nowy Sącz. Członków 46, z tego z poza gron naucz. 5.

Zarząd Koła: Przewodniczący do 28/VI. prof. Schirnböck Leopold, poczem ustąpił z wydziału, zastępca przewodniczącego Wojciech Janczy, sekretarz do 28/VI. prof. Jan Nosal, poczem ustąpił z wydziału, skarbnik Karol Nikiel, członkowie: Pelczar Michał, ks. Klamut Michał, Kopytko Szymon, Zieliński Piotr, Leśniak Józef, Mięksiz Tadeusz, (przeniesiony od 1/IX. 1912), Kuska Jakub, (przen. od 1/IX. 1912). Posiedzeń Zarządu 8.

Posiedzenia Koła: 1. 5/III. 1912. Miczyński Józef: Rozwój poglądów na elektryczność. (Obecnych 11); 2. 11/III. 1912. Miczyński J.: Rozwój poglądów na elektryczność. (Ciąg dalszy). (Obecnych 8); 3. 19/III. 1913. Schirnböck Leopold: Omówienie projektu pragmatyki służbowej. (Obecnych 25); 4. 18/IV. 1912. Kosiński Piotr: W sprawie ćwiczeń wojskowych i Knietowicz Jan: Reforma konferencji wywiadowczych. (Obecnych 15); 5. 24/V. 1912. Zagórski Zygm.: Krasieński a Słowacki. (Obecnych 12); 6. 14/VI. 1912. Kosiński Piotr: Sprawa budowy II. gimn. Dr. Dudziński: O życiu płciowym młodzieży; 7. 28/VI. 8. 3/X. Sprawy lokalne. (Obecnych 29); 9. 17/XII. 1912. Zieliński Piotr: W sprawie 25 §. pragmatyki służbowej. (Obecnych 16); 10. 28/II. 1913. Sprawozdanie z czynności Koła za rok 1912.

Uwaga. Koło T. N. S. W. urządziło dnia 12. stycznia 1913. konferencję rodzicielską w sprawie reformy konferencji wywiadowczych, na której Prof. Serafin wygłosił obszerny referat, zakończony szeregiem rezolucji, które po obszernej dyskusji uchwalono.

Nowy Targ. Członków 18, z tego z poza gron naucz. 1.

Zarząd Koła: Przewodniczący Błażej Groblicki, zastępca przewodniczącego K. Wyspiański, sekretarz A. Świętek, skarbnik K. Baran członkowie: dyr. K. Krotoski i Władysław. Posiedzeń Zarządu 8.

Posiedzenia Koła: 1. 19/III. 1912. B. Groblicki: Rządowy projekt pragmatyki służbowej. (Obecnych 11); 2. 21/IV. 1912. Buła-Groblicki: Reorganizacja konferencji wywiadowczej, Groblicki: Sprawa skautowa. (Obecnych 10); 3. 15/V. 1912. Ogrodziński: Wrażenia z wycieczki do Włoch. (Obecnych 10); 4. 22/IX. 1912. dyr. Krotowski: Wrażenia z kongresu eucharystycznego. (Obecnych 12); 5. 17/XI. 1912. Buła: Podział historii polskiej w gimnazyach. (Obecnych 9); 6. 19/XI. 1912. Buła: Dla czego uczniowie nie są przygotowani do studiów uniwersyteckich. (Obecnych 9); 7. 12/XII. 1912. Sprawozdanie roczne sekretarza i skarbnika. (Obecnych 17); 8. 12/I. 1913. Wybory Zarządu. (Obecnych 13).

Przemysł. Członków 96, z tego z poza gron naucz. 28.

Zarząd Koła: Przewodniczący Bronisław Popiel, zastępca przewodniczącego ks. Dr. Wojciech Tomaka, sekretarz Stanisław Węgrzyn, skarbnik Arseni Dorożyński, członkowie: Edward Korol, Dr. Franciszek Mandybur, Emil Panek, Jan Smółka, Jan Pęczek, Dr. Marya Polackówna, Dr. Peiper.

Posiedzenia Koła: 1. 27/IV. 1912. Prof. Błażek: Referat w odpowiedzi na kwestyonaryusz Zarządu głównego w sprawie ćwiczeń wojskowych. (Obecnych 17); 2. 30/IV. 1912. Prof. Smółka: Sprawozdanie z rocznej próby strzelania uczniów. (Obecnych 17); 3. 23/V. 1912. Prof. Dorożyński: Pogadanka w sprawie przystępowania członków do Towarzystwa Kredytowego nauczycieli szkół wyższych i wybór delegatów na Walny Zjazd, nadto wnioski w sprawie wskrzeszenia Związku rodzicielskiego w Przemysłu. (Obecnych 14).

Uwaga. Z powodu nieistnienia Koła w lutym podajemy daty z września i października 1912 r.

Sekcja suplencka. Członków 28.

Zarząd: Przewodniczący Smółka Jan, sekretarz Motyka Tomasz, skarbnik Sykała Władysław, członkowie: Drylla Gustaw.

Posiedzenia Sekcji: 1. 4/X. 1912. Posiedzenie sprawozdawcze. (Obecnych 24).

Uwaga. Z powodu nienormalnych stosunków w Kole Sekcja nie rozwijała się należycie.

Rawa. Członków 19, z tego z poza gron naucz. 6.

Zarząd Koła: Przewodniczący Dyr. Bronisław Duchowicz, zastępca przewodniczącego Dr. Dadlez, sekretarz J. Kydryński, zastępca sekretarza Marya Dadlezówna, skarbnik: Mieczysław Kryński, członkowie: Eugeniusz Babiński, Wojciech Solawa, X. Teofil Niedzielski, Marcin Ostrowski. Posiedzeń Zarządu: 7.

Posiedzenia Koła: 1) 22/IV. 1912. E. Baliński: W sprawie konferencji wywiadowczej. (Obecnych 11); 2) 20 V. 1912. M. Ostrowski: Czem zastąpić dyktat w szkole. (Obecnych 12); 3) 25/IX. 1912. Dyr. Duchowicz: Wychowanie młodzieży w bursach. (Obecnych 17); 4) 28/X. W. Solawa: Cztery działania arytmetyczne. (Obecnych 11); 5) 13/XII. 1912.

E. Baliński: Sprawa pragmatyki służbowej. (Obecnych 10); 6) 21/I. 1913. Dyr. Duchowicz: Ćwiczenia cielesne jako środek zapobiegawczy chorobom przemiany materii. (Obecnych 19); 7) 25/II. 1913. E. Baliński: Uczucia, ich charakter i wpływ na inne czynności psychiczne. (Obecnych 10).

Sekcja suplenska: Członków 5.

Zarząd przewodniczący M. Kryński, zastępca przewodniczącego X. Stefan Nyczaj, sekretarz E. Zucker, członkowie: 1) X. Teofil Niedzielski, 2) Edward Borkowski.

Rzeszów. Członków 56, z tego z poza gron naucz. 2.

Zarząd Koła: Przewodniczący Jan Ostoja Sędzimir, zastępca przewodniczącego X. Dr. J. Chmielnikowski, sekretarz Wincenty Wysocki, skarbnik Władysław Kralisz, członkowie: Szczesny Jasiewicz, Eugeniusz Kosiński, Jan Pęcowski, Bronisław Skoczek, Wawrzyniec Wilk, Władysław Krajewski. Posiedzeń Zarządu 3.

Posiedzenia Koła: 1) 20/III. Prof. Irzabek: O przedłożeniu rządowem w sprawie pragmatyki służbowej. (Obecnych 27); 2) 30/IV. 1912. Dr. Warmcki: Znaczenie filologii klasycznej jako środka edukacyjnego. (Obecnych 28); 3) 11/V. 1912. Dyskusja nad referatem Dr. Warmckiego. (Obecnych 26); 4) 22/VI. 1912. Sprawozdanie ze Zjazdu T. N. S. W. w Tarnowie. (Obecnych 25); 5) 5/X. 1912. Prof. Sędzimir: Mowa na cześć Zygmunta Krasieńskiego, Prof. Pęcowski: W sprawie reformy konferencji nauczycielskich. (Obecnych 18); 6) 16/XII. 1912. Prof. Grzywak: Wpływ skautingu na rozwój charakteru u młodzieży. (Obecnych 14); 7) 15/II. 1913. Walne Zgromadzenie. (Obecnych 27).

Sambor. Członków 55.

Zarząd Koła: Przewodniczący Karol Fischer od dnia 19/I. 1913. (przedtem Michał Ptaszyk), zastępca przewodniczącego Chmielowiec, sekretarz Jan Solak, skarbnik Stanisław Bartkiewicz, członkowie: Cichocki Bolesław, Jacek Jan, Mirczewski Michał, Dr. Nanke Czesław, Ptaszyk Michał, Dr. Rotenstreich Fiszel. Posiedzeń Zarządu 5.

Posiedzenia Koła: 1) 12/V. 1912. Chmielowiec: Kształcenie charakteru w szkole średniej. (Obecnych 26); 2) 19/V. 1912. Chmielowiec: Dalszy ciąg dyskusji na powyższy temat. (Obecnych 20); 3) 9/XI. 1912. Ptaszyk: Omówienie wpływów Zarządu Gł. Wnioski w sprawie wydawnictw filologicznych. (Obecnych 18); 4) 9/II. 1913. Dr. Magiera: Pragmatyka służbowa. (Obecnych 19); 5) 23/II. 1913. Wróblewski: Grzeczność jako problem psychologiczny i pedagogiczny. (Obecnych 22).

Sanok. Członków 29.

Zarząd Koła: Przewodniczący Prof. Józef Zachara, zastępca przewodniczącego Urban Przyprawa, sekretarz Henryk Ogonowski, skarbnik Jan Augustyński, członkowie: Prof. Andrzej Wyka, Roman Kowalów, Ignacy Korman, Müller Władysław. Posiedzeń Zarządu 8.

Posiedzenia Koła: 1) 28/IV. 1912. Prof. Przyprawa. (Obecnych 10); 2) 22/V. 1912. (Obecnych 14); 3) 22/IV. 1912. Prof. Augustyński. (Obecnych 20); 4) 19/XI. 1912. (Obecnych 16); 5) 13/XI. 1912. (Obecnych 12); 6) 8/XII. 1912. (Obecnych 26); 7) 15/XII. 1912. (Obecnych 20); 8) 18/XII. 1912. (Obecnych 18).

Sekcja suplenska, która jednak z powodu przeniesienia prezesa i sekretarza nie odbywała posiedzeń.

Sokal. Członków 20, z tego z poza gron naucz. 1.

Zarząd Koła: Przewodniczący Henryk Kopia, zastępca przewodniczącego Dr. Włodzimierz Kocowski, sekretarz ks. Dr. Józef Paluch, skarbnik Jan Szufa, członkowie: Maryan Chruśliński, Adolf Pokorny. Posiedzeń Zarządu 2.

Posiedzenia Koła: 1) 21/II. 1912. Ks. Dr. Paluch: O posłuszeństwie. (Obecnych 11); 2) 18/III. 1912. H. Kopia: Rządowy projekt pragmatyki. (Obecnych 11); 3) 26/IV. 1912. T. Gawryś: Reforma konfer. wywiadowcz., A. Grzywak: Ćwiczenia wojskowe a skauting. (Obecnych 9); 4) 15/II. 1913. Dr. Kocowski: Historyczny rozwój myśli pedagogicz. (Obecnych 10).

Stanisławów. Członków 110, z tego z poza gron naucz. 6.

Zarząd Koła: Przewodniczący Prof. Józef Blauth, zastępca przewodniczącego prof. J. Augustyn Klimaszewski, sekretarz Władysław Żebrowski, skarbnik Pelczarski, członkowie: Dyr. Jezienicki, prof. Trusz, Igielski, dyr. Lachowski, prof. Piątkiewicz, dyr. Nowosielski, prof. Wołański, dyr. Sabat, prof. Helfer, dyr. Seidler. Posiedzeń Zarządu 16.

Posiedzenia Koła: 1) Administracyjne. (Ob. 31); 2) Dr. Sabat: Lekcja 40 minutowa. (Obecnych 32); 3) Prof. Piękoś: Na granicy poezji i prozy. (Obecnych 18); 4) Prof. Czapczyński: 2. reforma uniwersytetu krakowskiego. (Ob. 18); 5—10) Prof. Józef Blauth: Sprawa pragmatyki. (Obecnych 60, 49, 30, 42, 28, 20); 11) Prof. Dr. Krajewski: Konferencje wywiadowcze z rodzicami. (Obecnych 18); 12) Prof. Klimaszewski: Znaczenie wychowania skautingu. (Ob. 21); 13) Prof. Dr. Piasecki: Stan wychowania fizycznego. (Obecnych 32); 14) Prof. Piller: Sprawa konferencji plen. (Obecnych 32); 15) Prof. Piller: Kwestyonaryusz Zarządu Głównego. (Obecnych 18); 16) Prof. Blauth: Powody słabego przygotowania młodzieży do studiów uniwersyteckich. (Obecnych 19).

Koło wysłało memoriał w sprawie nieodpowiedniego pomieszczenia gimnazjum 2. z polskim językiem wykładowym w Stanisławowie do Rady Szkolnej Krajowej, do Ministerstwa Wyznań i Oświaty, do Koła Polskiego.

Koło utrzymuje prywatny kurs I. roku seminaryum żeńskiego (założony we wrześniu 1912 roku).

Stryj. Członków 49, z tego z poza gron naucz. 5.

Zarząd Koła: Przewodniczący dyr. Jan Trałka, zastępca przewodniczącego Dymitr Wajcovicz, sekretarz Adam Patryn, skarbnik Roman Gładyszowski, członkowie: Roman Gładyszowski, Adam Patryn, Kazimierz Szemenec, Stefan Sawczyk, Józef Weisblum. Posiedzeń Zarządu 7.

Posiedzenia Koła: 1) 29/III. 1912. Prof. Leopold Wołowicz: Kwestya samobójstw młodzieży szkół średnich. (Obecnych 22); 2) 1/IV. 1912. Prof. Cypryś: Projekt pragmatyki służbowej, Prof. R. Gładyszowski: Sprawa sekcji suplenskiej w tutejszem Kole. (Obecnych 19); 3) 3/V. 1912. Pogadanka na temat reformy konferencji wywiadowczych. (Obecnych 15); 4) 18/XI. 1912. Pogadanka na temat pisma Zarządu Głównego w sprawie

obniżenia się poziomu wiedzy u uczniów. (Obecnych 21); 5) 7/II. 1913. Dyr. J. Tralka: Sprawa utworzenia samostnej kolonii wakacyjnej dla uczniów tutejszego gimnazjum, Prof. J. Weisblum: Wypisy polskie na klasę V.

U w a g a. Koło stworzyło za pozwoleniem Zarządu Głównego podwaliny dla kolonii wakacyjnej uczniów zakładów stryjskich.

Śniatyn. Członków 10.

Zarząd Koła: Przewodniczący Władysław Jankowski, zastępca przewodniczącego Mieczysław Konieczny, sekretarz Jan Piskozub, skarbnik ks. Michał Borowy, komisja rewizyjna: Zysa Bass, Eugeniusz Grzędzielski, Ludwik Tuleja. Posiedzeń Zarządu 4.

Posiedzenia Koła: 3/IV. 15/V. 30/IX. 10/XII. 1912. Omawianie spraw bieżących. (Obecnych 10, 8, 6, 9).

Tarnobrzeg. Członków 10.

Zarząd Koła: Przewodniczący Dyr. Stanisław Sobiński, zastępca przewodniczącego Dr. K. Adwentowski, sekretarz Stanisław Jurczyński, skarbnik Adam Malski, członkowie: Jan Warchałowski, Kaz. Fijoł. Posiedzeń Zarządu 3.

Posiedzenia Koła: 1) 10/IX. 1912. Ukonstytuowanie się Koła. Wybór Zarządu. (Obecnych 9); 2) 8/XI. 1912. a) Sprawa konferencji wywiadowczej, b) Program działalności Koła, c) Sprawa pomieszczenia szkoły realnej. (Obecnych 9); 3) 21 II. 1913. St. Jurczyński: Odczyt p. t.: O metodzie nauczania języków nowożytnych słów kilka. (Obecnych 9).

Tarnopol. Członków 74, z tego z poza gron naucz. 1.

Zarząd Koła: Przewodniczący Stopka, zastępca przewodniczącego Turecki, sekretarz Fyda, skarbnik Lubaś, członkowie: Hołubowicz, Kraśnieński, Kurcz, dr. Lenkiewicz, Matus, dr. Miłulowicz, Oziębły, Wójcik. Posiedzeń Zarządu 11.

Posiedzenia Koła: 1. 17/III. 1912. Graubart: Pragmatyka służbowa. (Obecnych 18); 2. 19 III. 1912. Kurcz, Lubaś, Vogl, Turecki: Pragmatyka służbowa. (Obecnych 16); 3. 28/IV. 1912. dr. Lenkiewicz: Konferencje wywiadowcze, ćwiczenia wojskowe młodzieży. (Obecnych 20); 4. 20/V., 21/V., 23 V., 24 V., 25/V., 29/V. 1912. ks. dr. Żyła: Z podróży na Wschód. (Obecnych 34, 34, 34, 34, 34, 34); 10. 8/10. 1912. Dyskusja w sprawie konferencji okresowych. (Obecnych 29); 11. 8/XI. 1912. Kurcz, Lubaś Vogl, Turecki: Pragmatyka służbowa. (Obecnych 22).

Tarnów. Członków 73, z tego z poza gron naucz. 7.

Zarząd Koła: Przewodniczący Franciszek Gutowski, zastępca przewodniczącego Wiktor Arvay, sekretarz Gabriel Dubiel, skarbnik Stanisław Gołąb, członkowie: Godowski Maurycy, Penkala Franciszek, Stryzowski Jan, Szaflarski Józef, Wojciechowski Kazimierz, Władysław Kownacki (do 30 VI. 1912). Posiedzeń Zarządu 6.

Posiedzenia Koła: 1. 20/I. Ks. Dr. Lubelski; Fryderyk Wilhelm Foerster. (Obecnych 16); 2. 23/I. 1912. Walne Zgromadzenie Koła. (Obecnych 20); 3. 16/2. 1912. Autonomia gron nauczycielskich. (Obecnych 12); 4. 21/2. 1912. Prof. Siczynski: Ataki prasy na profesorów. (Obecnych 20); 5. 14/3. 1912. Prof. Arvay: Stosunek społeczeństwa do szkoły. (Obecnych

21); 6. 18/III. Arvay-Godowski: Projekt pragmatyki służbowej. (Obecnych 17); 7. 23/4. 1912. Reforma konferencji wywiadowczych. (Obecnych 14); 8. 26/IV. 1912. Prof. Godowski: Szkoła a społeczeństwo. (Obecnych 13); 9. 1/V. 1912. Ks. Dr. Lubelski. Szkoła a społeczeństwo. (Obecnych 15); 10. 2/V. 1912. Prof. Dr. Pollak: Szkoła a społeczeństwo. (Obecnych 15); 11. 3/V. 1912. Dyskusja nad powyższymi referatami 5. 8—10. (Obecnych 19); 12. 13/V. 1912. Omówienie Zjazdu członków i Walnego Zgromadzenia. (Obecnych 20); 13. 30/VI. 1912. Sprawa pragmatyki służbowej. (Obecnych 17); 14. 9/X. 1912. Reforma konferencji nauczycielskiej. (Obecnych 18); 15. 16/XI. 1912. Prof. Dubiel: Sprawozdanie z posiedzenia Zarządu Głównego. (Obecnych 13); 16. 2/XII. 1912. Wewnętrzne sprawy Koła. (Obecnych 9); 17. 4/XII. 1912. Wewnętrzne sprawy Koła. (Obecnych 14); 18. 11/XII. 1912. Prof. Arvay: Obniżenie poziomu intelektualnego młodzieży uniwersyteckiej. (Obecnych 20); 19. 16/12. 1912. Prof. Stryzowski: Sprawa pragmatyki służbowej. (Obecnych 17); 20. 23/I. 1913. Stosunek Kół do Zarządu Głównego. (Obecnych 10); 21. 25/I. 1913. Prof. Dr. Dziama: Statut organizacyjny Seminar. naucz., Prof. Dubiel: Sprawozdanie z posiedzenia Zarządu Głównego. (Obecnych 17); 22. 10/II. 1913. Walne Zgromadzenie Koła. (Obecnych 26).

Tłumacz. Członków 15, z tego z poza gron naucz. 2.

Zarząd Koła: Przewodniczący Dyr. Grzegorzewicz, zastępca Dr. Gawlik, sekretarz Stanisław Kotowicz, skarbnik ks. Pławiuk. Posiedzeń Zarządu 6.

Posiedzenia Koła: 1. 16/XI. 1912. Stanisław Kotowicz: Nieznany Mickiewicz Filomata i I. część „Dziadów“. (Obecnych 12). 2. 22/XI. 1912. Dawid Einhorn: Xenofanes w świetle dotychczasowych badań. (Obecnych 8); 3. 7/XII. 1912. Stanisław Kotowicz i Dr. Gawlik Mieczysław: „Przygotowanie abiturientów gimnazjalnych do studiów prawnych i uniwersyteckich“. (Obecnych 11); 4. 9/XII. 1912. Dr. Gawlik M. i St. Kotowicz: „Nowy projekt pragmatyki służbowej. (Obecnych 10); 5. 5/I. 1913. Władysław Cichocki: Statut Kasy Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych. (Obecnych 10); 6. 28/II. 1913. Pogadanka o piśmie Zarządu w sprawie pragmatyki nauczycielskiej. (Obecnych 9).

Trembowla. Członków 30.

Zarząd Koła: Przewodniczący Władysław Piskozub, zastępca przewodniczącego Jan Walas, sekretarz Juliusz Starschedel, skarbnik Samuel Goldblatt, członkowie: Ks. Walenty Puchała, Franciszek Wojakowski. Posiedzeń Zarządu 7.

Posiedzenia Koła: 1. 25/IV. 1912. Faczyński: Organizacja i znaczenie Scoutingu. (Obecnych 14); 2. 25/IV. 1912. Imber: Znaczenie konferencji wywiadowczej. (Obecnych 14); 3. 27/IV. 1912. Imber: Znaczenie konferencji wywiadowczej. (Obecnych 8); 4. 14/V. 1912. Kopacz: Polskie Towarzystwo kredytowe nauczycieli szkół wyższych. (Obecnych 10); 5. 20/IX. 1912. Mildwurm: Filologia klasyczna a język polski. (Obecnych 17); 6. 10/X. 1912. Kopacz: Polskie Towarzystwo kredytowe nauczycieli szkół wyższych. (Obecnych 16); 7. 10/X. 1912. Zasowski: Granica między światem zwierzęcym a roślinnym. (Obecnych 16); 8. 18/XII. 1912. Goldblatt

Pragmatyka służbowa. (Obecnych 16); 9. 21/II. 1913. Placzek: Mickiewicz nauczycielem w Kownie. (Obecnych 12).

Uwaga. Koło urządziło: 1. w dniach 16 i 17 marca 1912. r. uroczysty obchód ku czci Z. Krasińskiego, 2. w dniu 17. listopada 1912 wieczorek ku czci P. Skargi. 3. „Wieczorek wełniany“ na dochód Tow. Bursy polskiej w Trembowli.

Wadowice. Członków 24.

Zarząd Koła: Przewodniczący Beer Alfred, zastępca przewodniczącego Dydek Wojciech, sekretarz Stokłosa Jan, skarbnik Pollner Jan, członkowie: Dorosiński Jan, Cież Józef, Heriadin Józef. Posiedzeń Zarządu 2.

Posiedzenia Koła: 1. 30/IV. 1912. P. Vogel: Skauting, jego istota i znaczenie w wychowaniu młodzieży. (Obecnych 12); 2. 15/V. 1912. T. Niespodziański: Konferencje wywiadowcze. (Obecnych 13); 3. 27/VI. 1912. Vogel i Merta: Sprawozdanie z Walnego Zgromadzenia w Tarnowie i A. Beer: Nadzór ze strony grona nad skautami. (Obecnych 12); 4. 23/IX. 1912. Wł. Kiliński: Sprawozdanie z nauki deklamacji w ubiegłym roku szkolnym. (Obecnych 16); 5. 11/XI. 1912. J. Heriadin: Rozbudzanie zainteresowania u uczniów. (Obecnych 17); 6. 10/XII. 1912. J. Cież: Stan cy ucniów w Wadowicach. (Obecnych 13); 7. 15/I. 1913. Walne Zgromadzenie. (Obecnych 14); 8. 23/I. 1913. T. Niespodziański: Koedukacja dziewcząt z chłopcami w gimnazjum. (Obecnych 7); 9. 12/II. 1913. J. Cież: Przyczyny małego przygotowania abiturjentów do studiów uniwersyteckich.

Zaleszczyki. Członków 15, z tego z poza gron naucz. 1.

Zarząd Koła: Przewodniczący Erazm Staszyński kierownik c. k. sem. naucz., zastępca przewodniczącego Bronisław Kryczyński kierownik pryw. gimn., sekretarz Władysław Wehr nauczyciel c. k. sem. naucz., skarbnik Franciszek Konior nauczyciel c. k. sem. naucz., członkowie: ks. kanonik Józef Domański, katecheta c. k. sem. naucz., Józef Marczyński profesor c. k. sem. naucz. Posiedzeń Zarządu 6.

Posiedzenia Koła: 1. 20/IV. 1912. Gürtler Wł. Wrażenia z podróży na południe. (Obecnych 10); 2. 10/V. 1912. A. Skopowski: O skaucie. (Obecnych 12); 3. 19/XII. 1912. Sprawy Koła tutejszego. (Obecnych 14); 4. 25/I. 1913. E. Starzyński: Statut organiz. sem. naucz. (Obecnych 14); 5. 15/II. 1913. E. Starzyński: dalszy ciąg poprzedniej sprawy. (Obecnych 14); 6. 22/II. 1913. Walne Zgromadzenie.

Złoczów. Członków 33, z tego z poza gron naucz. 11.

Zarząd Koła: Przewodniczący Dr. Tomasz Garlicki, zastępca przewodniczącego Zygmunt Polakowski, sekretarz Władysław Kryczyński, skarbnik Andrzej Klisiewicz, członkowie: Dr. Zygmunt Bendel, Er. Józef Kretz, Czesław Laskowski. Posiedzeń Zarządu 5.

Posiedzenia Koła: 1. 23/IV. 1912. 1. Konferencje wywiadowcze, 2. Skauting. (Obecnych 15); 2. 20/V. 1912. Laskowski: Regulamin sekcji suplentów. (Obecnych 18); 3. 4/X. i 8/XI. 1912. Dr. J. Kretz: O duszy nauczycielstwa. (Obecnych 13, 9); 5. 17/I. 1913. Br. Brycki: Znaczenie nauk przyrodniczych. (Obecnych 10).

Uwaga. Zarząd Koła T. N. S. W. w Złoczowie pracuje od dłuższego czasu nad założeniem w Złoczowie Towarzystwa przyjaciół młodzieży, względnie Związku rodzicielskiego. Usiłowania te mimo znacznej apatii społeczeństwa tutejszego odniosą w niedalekiej przyszłości po-myślny skutek.

Zarząd Koła zainicjował publiczne pogadanki z rodzicami na temat stosunku domu do szkoły. Odbyła się już jedna pogadanka z referatem dr. J. Kretza o reformie konferencji wywiadowczych.

Zarząd Koła z dochodów z rautu stworzył „fundusz Hugona Kollataja“ dla celów humanitarnych. Fundusz ten wynosi na razie kwotę 200 kor. z odsetkami.

Koło stara się zaprowadzić w Złoczowie warsztaty dla młodzieży gimnazjalnej.

Sekcja suplentka: Członków 15.

Zarząd: Przewodniczący Teofil Kling, sekretarz Czesław Laskowski, skarbnik Bronisław Brycki. Posiedzeń Zarządu 3.

Posiedzenia Sekcji: 1. 8/II. 1912. Teofil Kling: Stan sprawy suplentkiej. (Obecnych 11).

Żółkiew. Członków 17.

Zarząd Koła: Przewodniczący Kazimierz Eljasz, zastępca przewodniczącego Dr. Stanisław Czerski, sekretarz Władysław Angielski, skarbnik Tadeusz Vrabetz, członkowie: Stanisław Dworski, Marcełi Opitz. Posiedzeń Zarządu: 4.

Posiedzenia Koła: Na posiedzeniach załatwiano sprawy bieżące Towarzystwa.

Żywiec. Członków 17, z tego z poza gron naucz. 3.

Zarząd Koła: Przewodniczący Mieczysław Radwański, zastępca przewodniczącego Jan Fela, sekretarz Waclaw Osostowicz, skarbnik Karol Bauer, członkowie: Jan Baliński, Franciszek Michejda.

Posiedzenia Koła: 1. 30/IV. 1912. J. Baliński: Rozwój i znaczenie scoutingu, K. Bauer: Konferencje wywiadowcze. (Obecnych 9); 2. 28/X. 1912. J. Fela: Wiara w życie pozagrobowe u starożytnych Egipcyan. (Obecnych 9); 3. 12/XII. 1912. Dr. H. Bau: Historia kabały. (Obecnych 7).

V. Sprawozdanie

Liczba porządk.	Siedziba Koła	Sprawozdanie nadesłano za czas			Członków ubyło przez			Przybyło	Liczba obecna	Wkładki wpłynęło	Odesłano do Lwowa	Własny dochód Koła	
		od	do	przeniesienie	wystąpienie	śmierć							
1	Biała . . .	1/1	1912	31/12	1912	—	—	—	1	15	141—	108—	33—
2	Bochnia . . .	1/1	1912	31/12	1912	2	—	1	3	37	369-50	277-12	92-38
3	Borszczów . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Brody . . .	1/1	1912	31/12	1912	4	3	—	8	28	268—	207—	69—
5	Brzeżany . . .	1/1	1912	31/12	1912	5	1	2	6	31	308—	237-50	70-50
6	Brzozów . . .	1/1	1912	31/12	1912	3	2	—	5	16	160—	120—	40—
7	Buczacz . . .	1/1	1912	31/12	1912	6	2	1	6	22	—	—	—
8	Cieszyn-Orłowa . . .	1/1	1912	31/12	1912	4	1	—	6	42	426—	319-50	180-90
9	Czortków . . .	1/1	1912	31/12	1912	4	1	1	12	40	294—	219—	75—
10	Dębica . . .	1/1	1912	31/12	1912	—	1	1	—	19	174—	130-75	43-25
11	Drohobycz . . .	1/1	1912	31/12	1912	1	1	1	1	33	350—	262-50	92-06
12	Gorlice . . .	1/1	1912	31/12	1912	5	—	—	7	24	223—	167-75	55-25
13	Gródek Jag. . .	1/1	1912	31/12	1912	5	1	—	8	18	163—	70-25	95-75
14	Jarosław . . .	1/1	1912	31/12	1912	1	2	1	6	44	416—	371-25	234-93
15	Jasło . . .	1/1	1912	31/12	1912	3	1	—	9	41	347-40	260-25	87-15
16	Kałuż . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	24	72—	54—	18—
17	Kamionkastr. . .	1/1	1912	31/12	1912	1	—	—	2	13	124—	93—	31—
18	Kołomyja . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	Kraków . . .	1/1	1912	31/12	1912	22	12	3	77	290	2.622—	1.966-50	737-91
20	Krosno . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150-08	—
21	Lwów . . .	1/1	1912	31/12	1912	18	16	3	34	492	4.196-50	4.196-50	—
22	Łańcut . . .	1/1	1912	31/12	1912	5	—	—	4	18	140—	96—	44—
23	Mielec . . .	1/1	1912	31/12	1912	6	4	—	5	19	177—	132—	67-70
24	Myślenice . . .	1/1	1912	31/12	1912	1	—	—	3	15	143—	107-25	35-75
25	Nowy Sącz . . .	1/1	1912	31/12	1912	2	4	—	10	50	494—	370-50	123-50
26	Nowy Targ . . .	1/1	1912	31/12	1912	4	—	—	8	18	168—	126—	42—
27	Przemysł . . .	1/1	1912	31/12	1912	1	1	—	8	96	—	—	—
28	Rawa ruska . . .	1/1	1912	31/12	1912	1	3	—	5	19	181—	135-75	45-25
29	Rzeszów . . .	1/1	1912	31/12	1912	15	—	3	18	56	553—	414-75	138-25
30	Sambor . . .	1/1	1912	31/12	1912	6	1	—	12	55	520—	390—	131-42
31	Sanok . . .	1/1	1912	31/12	1912	6	—	—	2	29	314—	257-99	56-01
32	Sokal . . .	1/1	1912	31/12	1912	5	1	—	5	20	223—	169-50	53-50
33	Stanisławów . . .	1/1	1912	31/12	1912	14	4	2	18	110	1.133—	849-75	337-69
34	Śniatyn . . .	1/1	1912	31/12	1912	—	1	—	—	10	91—	68—	23—
35	Stryj . . .	1/1	1912	31/12	1912	3	—	1	20	49	357—	280—	77—
36	Tarnobrzeg . . .	1/9	1912	31/12	1912	—	—	—	—	10	38—	28-50	9-50
37	Tarnopol . . .	1/1	1912	31/12	1912	4	2	—	13	73	683—	512-25	170-75
38	Tarnów . . .	1/1	1912	31/12	1912	12	2	—	21	73	646—	484-50	176-70
39	Tłumacz . . .	1/1	1912	31/12	1912	1	2	—	3	15	145—	100-50	60-50
40	Trembowła . . .	1/1	1912	31/12	1912	6	1	—	9	29	267—	218-22	305-64
41	Wadowice . . .	1/1	1912	31/12	1912	5	—	—	6	24	234—	175-50	58-80
42	Zaleszczyki . . .	1/1	1912	31/12	1912	2	1	—	4	15	137—	102-75	34-25
43	Złoczów . . .	1/1	1912	31/12	1912	5	1	1	10	33	317—	237-75	79-25
44	Żółkiew . . .	1/1	1912	31/12	1912	4	—	—	1	13	173—	129-75	43-25
45	Żywiec . . .	1/1	1912	31/12	1912	1	—	—	1	17	169—	126-75	43-95
Razem .		193	72	21	377	2095	17.957-40	14.724-91	4.113-74				

kasowe Kół.

Zeszloroczna pozostałość	Dochód ogólny	Wydatki	Pozostałość kasowa	Ilość posiedzeń	U w a g i
—	141—	12-33	20-67	6	W wydatk. pokryto niedob. z r. 1911.
53-46	422-96	30-29	115-55	5	
84-86	360-86	120-77	33-09	5	Koło powstało w grudniu 1912.
—	308—	117-65	—	—	Umorzono część długu w T. N. S. W.
11-66	171-66	55-30	—	6	Niedobór 47-15 K
—	—	—	—	9	Niedobór 3-64 K
17-96	518-36	112-77	86-09	5	Z powodu śmierci skarbnika nie
12-33	306-33	67-75	19-58	4	nadesłano spraw. kasowego.
40-55	214-55	12-12	31-13	6	
77-67	432-23	109-80	59-93	1	
15-05	238-05	22-22	50-08	6	
0-59	166-59	95-29	1-05	6	
112-93	719-18	231-41	116-52	11	
5-33	352-73	59-08	—	12	Niedobór 11-60 K
—	—	—	18—	1	Koło powstało w październiku 1912
6—	130—	3-84	33-16	3	
—	—	—	—	4	Nie nadesłano sprawozdania
1.034-18	3.738-59	542-62	1.229-47	12	Nie nadesłano sprawozdania
—	—	—	—	—	
—	4.196-50	—	—	5	
1-12	141-12	40-70	4-42	3	
12-16	211-86	59-56	—	9	Niedobór 20-30 K
4-54	147-54	41-79	4-50	5	
114-01	608-01	59-11	178-40	8	
1-69	169-69	44-79	—	8	Niedobór 1-10 K
—	—	—	—	3	Z powodu reorganizacji Koła nie
16-79	197-79	29-40	32-64	7	nadesłano
16-33	569-33	113-41	41-17	7	
96-30	617-72	78-94	148-77	5	
—50	314-50	19-45	37-06	6	
8-13	231-13	46-65	14-98	4	
146-90	1.334-34	308-77	175-82	15	
—	91—	13-15	9-85	4	
—	357—	297-40	59-60	5	
—	38—	1-24	8-26	3	Koło powstało w wrześniu 1912.
26-58	709-58	133-11	64-22	11	
40-25	701-45	161-95	55—	22	
—	161—	57-20	3-80	6	
15-60	539-46	282-21	39-03	9	
12-42	246-72	54-85	16-37	9	
18-83	155-83	21-35	31-73	6	
36-57	353-57	82-44	33-38	5	
1-89	174-89	0-35	44-79	—	
73-85	244-55	21-40	96-40	3	
2.117-03	20.733-67	3.562-46	2.914-51	279	Niedobór: 83-79 K

VI. Spis członków, którzy wstąpili do Towarzystwa od 1. kwietnia 1912 do 31. marca 1913.

1. Androchowicz Ambroży, Rzemysł.	31. Czechowski Adam, Bochnia.	73. Hankiewicz Leon, Kałusz.	102. Klemensiewicz Zygmunt, Lwów.
2. Andrzejewski Tadeusz, Brody.	32. Czerny Zygmunt, Rawa Ruska.	74. Haninczak Włodzimierz, Kałusz.	103. Klich Antoni, Lwów.
3. Bandura Antoni, Kraków.	33. Czuruk Bolesław, Lwów.	75. Haas Zygmunt, Przemyśl.	104. Kling Teofil, Złoczów.
4. Dr. Beck Adolf, Lwów.	34. Czyżowski Tadeusz, Lwów.	76. Ks. Hirniak Justyn, Stanisławów.	105. Koczocik Józef, Gródek Jagiel.
5. Berger Jan, Lwów.	35. Damin Władysław, Kałusz.	77. Hirschberg Chaim, Lwów.	106. Kolasieński Zygmunt, Tarnobrzeg.
6. Bernacki Kazimierz, N. Sącz.	36. Dancewicz Stefan, Lwów.	78. Hornung Franciszek, Buczacz.	107. Kołakowski Hilary, Borszczów.
7. Bienenstock Adam, Przemyśl.	37. Ks. Deneka Stanisław, Brzozów.	79. Idzikowska Zofia, Stanisławów.	108. Kołodziejczyk Edmund, Kraków.
8. Birgfellner Jan, Kałusz.	38. Denker Jerzy, Kraków.	80. Igieliński Antoni, Podgórze.	109. Ks. Kómorek Alwary, Czortków.
9. Dr. Biwka Paweł, Sanok.	39. Dianniowa Jadwiga, Lwów.	81. Igliski Stanisław, Stryj.	110. Ks. Kopko Maksym, Przemyśl.
10. Blatt Józef, Drohobycz.	40. Dobrowolski Tadeusz, Lwów.	82. Indyk Andrzej, Tarnów.	111. Kostka Władysław, Jarosław.
11. Bobrowski Józef, Tarnów.	41. Dobrowolski Kazimierz, Borszczów.	83. Ks. Iwańczuk Szymon.	112. Kostyk Paweł, Czortków.
12. Bogatyński Władysław, Podgórze.	42. Druś Franciszek, Przemyśl.	84. Ks. Jałowy Józef, Jasło.	113. Kostynowicz Kazimierz, Lwów.
13. Borkowski Edward, Rawa Ruska.	43. Dukiet Władysław, Sanok.	85. Jankowski Antoni, Kałusz.	114. Ks. Kotuła Karol, Cieszyn.
14. Brablec Franciszek, Kraków.	44. Dzierżyński Józef, Lwów.	86. Jasiński Zygmunt, Czortków.	115. Kozłowski Edward, Podgórze.
15. Brach Walery, Sambor.	45. Dzierżyński Adam, Kraków.	87. Jaworek Piotr, Kraków.	116. Ks. Kozubski Zygmunt Dr., Gródek Jagielloński.
16. Brandes Żalkie, Lwów.	46. Ekert Edward, Sambor.	88. Jougan Władysław, Kałusz.	117. Kriskke Franciszek, Lwów.
17. Broda Teodor, Kraków.	47. Erdt Fryderyka, Lwów.	89. Jurchyn Piotr, Kałusz.	118. Kropatsch Adam, Kraków.
18. Dr. Browiński Józef, Lwów.	48. Dr. Estreicherówna Marya, Kraków.	90. Juzwa Stefan, Tarnopol.	119. Krukiewiczówna Hel., Czortków.
19. Bursztyn Tadeusz, Myślenice.	49. Eustachiewicz Aleksander, Przemyśl.	91. Dr. Kadyiówna Marya, Lwów.	120. Kuc Henryk, Jarosław.
20. Buzath Stanisław, Lwów.	50. Ks. Faber Tadeusz, Wadowice.	92. Ks. Kamiński Jakób, Rawa Ruska.	121. Kurdydyk Onufry, Kałusz.
21. Chmaj Ludwik, Kraków.	51. Fedyk Leopold, Żurawica.	93. Kampelmacher Awner, Kałusz.	122. Kyprian Włodzimierz, Kołomyja.
22. Chojecki Stanisław, Wadowice.	52. Ks. Biskup Fischer Józef, Przemyśl.	94. Kania Władysław, Stryj.	123. Ks. Kwieciński, Zaleszczyki.
23. Chraca Aleksander, Trembowla.	53. Fischerówna Anna, Przemyśl.	95. Kapałka Kazimierz, Kraków.	124. Dr. Labersček Feliks, Kraków.
24. ks. Chwirut Ignacy, Zaleszczyki.	54. Folta Jan, Kałusz.	96. Karbowski Michał, Kraków.	125. Dr. Landau Antoni, Kołomyja.
25. Chyc Franciszek, Rzeszów.	55. Francos Szulim, Zbaraż.	97. Keffermüller Zenon, Buczacz.	126. Łaskowski Czesław, Złoczów.
26. Ciepiewski Emil, Stryj.	56. Frankiewicz Czesław, Rzeszów.	98. Keim Bolesław, Stryj.	127. Launer Jan, Kraków.
27. Cisło Aleksander, Stryj.	57. Dr. Fritz Józef, Lwów.	99. Dr. Kimmelmann Sew. Czortków.	128. Leszko Ludwik, Kraków.
28. Ciulik Rudolf, Podgórze.	58. Fritzhand Jakób, Przemyśl.	100. Kiła Ludwik, Buczacz.	129. Linhardtowa Stan., Przemyśl.
29. Czapkiewicz Bolesław, Tarnów.	59. Ks. Fuchs Andrzej, Sanok.	101. Kleczewski Miecz., Rawa Ruska.	130. Loewenfeld Adolf, Czranów.
30. Czarkowski-Golejewski Tad., Borszczów.			131. Lorek Andrzej, Czorików.
			132. Dr. Lubowiecki Julian, Kałusz.
			133. Łotocki Kazimierz, Lwów.
			134. Majewska Stefania, Lwów.
			135. Majka Władysław, Rzeszów.
			136. Małaczyński Stanisław, Stryj.
			137. Małuja Michał, Stryj.
			138. Ks. Manioski Bazyli, Borszczów.
			139. Dr. Małecki Michał, Złoczów.
			140. Mazur Władysław, Stary Sącz.
			141. Medon Leonard, Kołomyja.
			142. Mędrzycki Józef, Sambor.
			143. Dr. Menasse Gizela, Jasło.
			144. Menkes Wolf, Stanisławów.

145. Michałkiewicz Miecz., Wadowice.
 146. Michoński Sfetan, Wieliczka.
 147. Dr. Milczanowski Hen., Kraków.
 148. Misky Ludwik, Kraków.
 149. Dr. Młodowska Jadwiga, Kraków.
 150. Momot Jan, Stanisławów.
 151. Myszuga Józef, Lwów.
152. Nawalany Julian, Jaworów.
 153. Nawrocki Maryan, Żółkiew.
 154. Niedziela Władysław, Cieszyn.
 155. Dr. Niemiec Jan, Lwów.
 156. Ks. Nodzyński Józef, Myślenice.
 157. Nowak Stefan, Tarnopol.
 158. Dr. Nowicki Franciszek, Lwów.
 159. Nykołajczuk Rudolf, Lwów.
160. Dr. Ochser Szulim, Tarnopol.
 161. Odroń Jan, Kamionka Strum.
 162. Ogonowski Stanisław, Lwów.
 163. Ks. Okulicki Michał, Tarnobrzeg.
 164. Orszulski Roman, Kraków.
 165. Orzechowski Julian, Lwów.
166. Pająk Kazimierz, Kraków,
 167. Ks. Dr. Paryło Franc., Tarnów.
 168. Patočka Bogusław, Kraków.
 169. Pawłowski Edward, Kraków.
 170. Paulo Alojzy, Brzeżany.
 171. Ks. Petruszewicz Wł. Kałusz.
 172. Piechocka Marya, Kraków.
 173. Pietras Wojciech, Lwów.
 174. Plezia Jakób, Kraków.
 175. Pluta Tadeusz, Rzeszów.
 176. Podlacha Władysław, Lwów.
 177. Dr. Połturak Emil, Stryj.
 178. Popek Julian, Podgórze.
 179. Prajer Juliusz, Czortków.
180. Radziechowski Józef, Czortków.
 181. Rappaport Artur, Lwów.
 182. Raś Jan, Lwów.
 183. Dr. Rec Wojciech, Kraków.
 184. Reich Arnold, Sanok.
 185. Ks. Reif Bolesław, Stanisławów.
 186. Rejnin Antoni, Sambor.
 187. Ks. Dr. Respond Stan., Kraków.
188. Rettinger Mieczysław, Żółkiew.
 189. Rolski Antoni, Złoczów.
 190. Rolski Wincenty, Kamionka Str.
 191. Rudko Jan, Jaworów.
 192. Rusinek Franciszek, Sanok.
193. Sadowski Nicefor, Tarnopol.
 194. Safin Belesław, Czortków.
 195. Salibill Józef, Tarnów.
 196. Saphier Abraham, Jasło.
 197. Dr. Sawicki Kazimierz, Lwów.
 198. Dr. Schiffmanówna Franc., Lwów.
 199. Dr. Schmelkes Samuel, Kraków.
 200. Schmidt, Lwów.
 201. Serafinowicz Julian, Kałusz.
 202. Sikora Emil, Lwów.
 203. Sitnikiewicz Józef, Kołomyja.
 204. Skwarczkówna Wadna, Kraków.
 205. Skwarczyński Adam, Lwów.
 206. Ślącza Wojciech, Sanok.
 207. Sławicki Bartłomiej, Lwów.
 208. Smagała Jan, Brody.
 209. Socha Franciszek, Borszczów.
 210. Dr. Sokal Maksymilian, Kałusz.
 211. Dr. Sołtysik Mieczysław, Stryj.
 212. Dr. Sośnicki Kazim., Borszczów.
 213. Sosnowski Paweł, Warszawa.
 214. Stahr Bertold, Zaleszczyki.
 215. Dr. Staronka Wilhelm, Tarnów.
 216. Staszewska Felicja, Sambor.
 217. Stojanowski Józef, Lwów.
 218. Streifer Berisch, Tarnopol.
 219. Stříbrny Miłosław, Lwów.
 220. Suchcitz Władysław, Brody.
 221. Świątek Andrzej, Kraków.
 222. Święcicki Eugeniusz, Kraków.
 223. Świerzowicz Jan, Lwów.
 224. Szawłowski, Przemyśl.
 225. Szczepański Jan, Łańcut.
 226. Szediwy Stanisław, Stryj.
 227. Szepietowska Stefania, Stryj.
 228. Ks. Sznurowacki Jan, Cieszyn.
 229. Szolajski Stanisław, Rzeszów.
 230. Szymański Stanisław, Tarnów.
231. Ks. Tarnawski Zenon, Złoczów.
 232. Tokarski Maryan, Kraków.

233. Tokarz Jan, Kałusz.
 234. Treter Jan, Tarnów.
 235. Dr. Treter Mieczysław, Lwów.
 236. Tutek Władysław, Przemyśl.
 237. Ks. Twardowski Jan, Gródek Jag.
 238. Tync Stanisław, Kraków.
239. Wacek Rudolf, Lwów.
 240. Walkowicz Stanisław, Lwów.
 241. Wantuch Andrzej, Kraków.
 242. Waśkowski Tadeusz, Kraków.
 243. Wicher Ludwik, Zbaraż.
 244. Widacki Stanisław, Tarnopol.
 245. Dr. Wiesenberg Jonasz, Kałusz.
 246. Dr. Wiśniewski Wł., Złoczów.
 247. Wojciechowski Stan., Brody.
 248. Wróblewski Kazimierz, Kraków.
249. Zaborowski Wincenty, Stryj.
 250. Zabrzecki Stanisław, N. Targ.
251. Dr. Zajczkowska Marya, Kraków.
 252. Zaklika Adam, Brzozów.
 253. Zaleski Julian, Lwów.
 254. Zarzycki Edward, Tarnów.
 255. Zarzycki Ferdynand, N. Targ.
 256. Zawałkiewicz Jan Kałusz.
 257. Zbiegień Jan, Tłumacz.
 258. Zielonkowa Zofia, Lwów.
 259. Ziemborak Józef, Czortków.
 260. Ks. Zmora Izidor, Kałusz.
 261. Zurzycki Karol, Tarnów.
 262. Zych Tadeusz, Borszczów,
 263. Zygmunowska Wanda, Stanisławów.
264. Żukowski Ignacy, Brody.
 265. Żurawski Stanisław, Lwów.
 266. Żurek Stefan, Tarnopol.
 267. Żygulski Stanisław, Lwów.

231. Dr. Józefowska Maria Kraków
 232. Xawiera Adam Kraków
 233. Xawiera Józef Lwów
 234. Xawiera Edward Tarnobrzeg
 235. Xawiera Ferdynand N. Tarnobrzeg
 236. Xawiera Jan Tarnobrzeg
 237. Xawiera Jan Tarnobrzeg
 238. Xawiera Józef Lwów
 239. Xawiera Józef Lwów
 240. Xawiera Józef Kraków
 241. Xawiera Józef Kraków
 242. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 243. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 244. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 245. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 246. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 247. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 248. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 249. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 250. Xawiera Karol Tarnobrzeg

251. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 252. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 253. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 254. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 255. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 256. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 257. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 258. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 259. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 260. Xawiera Karol Tarnobrzeg

261. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 262. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 263. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 264. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 265. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 266. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 267. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 268. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 269. Xawiera Karol Tarnobrzeg
 270. Xawiera Karol Tarnobrzeg

DZIESIĘCIOLECIE POLSKIEGO

MUZEUW SZKOLNEGO

WE LWOWIE 1903-1913.

1. Wzrost muzeum szkolnego we Lwowie
 2. Wzrost muzeum szkolnego we Lwowie
 3. Wzrost muzeum szkolnego we Lwowie
 4. Wzrost muzeum szkolnego we Lwowie
 5. Wzrost muzeum szkolnego we Lwowie
 6. Wzrost muzeum szkolnego we Lwowie
 7. Wzrost muzeum szkolnego we Lwowie
 8. Wzrost muzeum szkolnego we Lwowie
 9. Wzrost muzeum szkolnego we Lwowie
 10. Wzrost muzeum szkolnego we Lwowie

1903—1913.

Polskie Muzeum Szkolne dąży z pomocą dokładnego poznania przeszłości narodowego wychowania do nawiązania przerwanej przez rozbiorcy i wypadki polityczne nici narodowej tradycji w szkole; równocześnie zwraca uwagę na wszelkie ulepszenia nauki i urządzeń szkolnych, zawiadamia o nich nasze szkoły i wskazuje im drogę do ciągłego postępu.

XIX. Zjazd członków Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych (31 maja 1903), przyjmując do zatwierdzającej wiadomości referat krajowego inspektora szkół, Dra Ludomiła Germana „o potrzebie założenia Polskiego Muzeum Szkolnego we Lwowie“, polecił wydziałowi, aby wykonał powziętą uchwałę i stworzył Muzeum Szkolne.

Myśl stworzenia muzeum szkolnego w Polsce podnoszono kilkakrotnie przedtem, a prof. A. Karbowski w historii T. N. S. W. (1884—1908) Lwów 1909 na str. 50 i następnych tak opisuje najdawniejsze próby i zamiary:

„W r. 1891 prof. Ant. Karbowski odczytał w Kole krakowskiem rzecz o „ruchu naukowo literackim nauczycieli szkół wyższych w Galicji od r. 1867—1891“ i wniósł, aby Koło Krakowskie w porozumieniu z Wydziałem Towarzystwa urządziło wystawę, któraby uświetniła 25 rocznicę zaprowadzenia języka ojczystego jako wykładowego w szkołach galicyjskich a zarazem ułatwiła przegląd i napisanie dziejów szkolnictwa polskiego od najdawniejszych czasów aż do ostatniej chwili. Przedmioty wystawy miały, ile możliwości, wejść w skład przyszłego Muzeum Szkolnego w Krakowie.

W styczniu 1892 przedłożył ten sam referent w Kole krakowskiem już szczegółowy, hektografowany projekt wystawy szkolnej, mającej się urządzić w czasie Walnego Zgromadzenia r. 1892 w Krakowie. Koło krakowskie przyjęło projekt w zasadzie, ale nie przystąpiło do wykonania z powodu krótkiego czasu, wezwało jednak Wydział Towarzystwa, aby zaopiniował czy i kiedy projekt ten dałby się w życie wprowadzić.

Wydział na posiedzeniu dnia 12 listopada 1892 uprosił Dr. B. Mańkowskiego, aby ułożył program wystawy szkolnej na wystawie krajowej, w r. 1894 odbyć się mającej.

Na ten temat rozpoczęła się w Towarzystwie dyskusja. Prof. Edmund Grzębski popierał myśl urzędzenia wystawy szkolnej we Lwowie w r. 1894 i żądał, aby „zmodyfikowany program Dra Karbowski mógł wejść na porządek dzienny Walnego Zgromadzenia r. 1893“.

Niebawem Dr. Karbowski, wezwany przez redakcję „Muzeum“, zaczął zamieszczać w „Muzeum“: „Listy w sprawie wystawy historycznej szkolnictwa narodowego“.

Urządzeniem wystawy bieżącego stanu szkolnictwa ludowego i średniego zajęła się Rada Szkolna Krajowa, działem wystawy szkolnej historycznej zajął się tylko dyrektor biblioteki lwowskiej, Dr. Aleksander Semkowicz, który dzięki niezłomnej energii zebrał większą część podręczników, używanych na średnim stopniu nauki szkolnej na całym obszarze ziem polskich od najdawniejszych czasów.

Myśl utworzenia stałej instytucji, wspierającej badania dziejów szkolnictwa i pedagogiki polskiej, przypomniał Dr. Karbowski na Kongresie pedagogicznym w r. 1894., mówiąc o stanie dotychczasowych a potrzebie, planie i środkach dalszych studyów nad dziejami edukacji i szkół polskich“. Myśl referenta znalazła gorliwego rzecznika w osobie inspektora Bol. Baranowskiego, który w sekcji IV. Kongresu przeprowadził uchwałę, aby taką instytucję stworzyć.

Ostatecznie zrealizowaniem myśli nie zajęło się ani Towarzystwo Pedagogiczne, ani Towarzystwo Nauczycieli Szkół Wyższych. Pozostałe, marnej resztki przedmiotów, nieodebranych po Wystawie szkolnej, dano przytułek gdzieś w zakurzonej rupieciarni.

Prof. Karbowski, mówiąc na XI. Walnem Zgromadzeniu Towarzystwa w r. 1895 o wychowaniu narodowem, ponownie wzywał Towarzystwo, aby się starało „o założenie polskiego Muzeum pedagogicznego, obejmującego wszystko, co się do szkół polskich odnosi“. Walne Zgromadzenie wnioski referenta przyjęło i powierzyło akcję Zarządowi Towarzystwa w porozumieniu i z współudziałem Towarzystwa Pedagogicznego.

Sprawa, złożona w aktach Towarzystwa, ucichła na dłuższy czas.

Przypomniał ją prof. Wal. Heck w r. 1899. odczytem o Muzeum szkolnem w Brukseli. I tym razem nic nie zrobiono a nawet przez lat kilka mało co o przedmiocie mówiono i pisano“.

W rzeczywistości Polskie Muzeum Szkolne we Lwowie stworzył dopiero Dr. Ludomił German niezależnie od wszystkich nawoływań, których, jak przyznaje sam prof. Karbowski, twórca właściwie nie znał. Dr. German ujął swój projekt w formę konkretną i uzyskał jego przyjęcie w Radzie Szkolnej Krajowej i w Towarzystwie Nauczycieli Szkół Wyższych.

Wypełniając polecenie Walnego Zgromadzenia, Wydział T. N. S. W. powołał do życia „Komisję, urządzającą Muzeum Szkolne“, w skład której weszli: Dr. Ludomił German jako przewodniczący, prof. Artur

Passendorfer (sekretarz), prof. Józef Czernecki i Celestyn Lachowski jako członkowie.

1 listopada 1903 Zjazd delegatów Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego we Lwowie uchwalił na wniosek Dr. Germana przystąpić do wspólnej pracy nad powołaniem do życia Muzeum Szkolnego.

Pierwotny plan organizacyjny Muzeum wprowadzał dwa działy: historyczny i współczesny.

Historyczny obejmował: I. bibliotekę, złożoną a) z dzieł, odnoszących się do historii szkół w Polsce, mężów, zasłużonych w szkolnictwie, stowarzyszeń i t. d.; b) z rycin, medali, pieczęci, świadectw i aktów; c) z podręczników szkolnych; II. dawne środki naukowe, mapy, okazy, obrazy, wykazy, diagramy statystyczne i t. d.

Dział społeczny tworzyły: I. najnowsze środki naukowe; II. przyrządy do gimnastyki, gier i zabaw, plany boisk, ogrodów szkolnych i t. p. wzorowe urządzenia i sprzęty szkolne; III. biblioteka pedagogiczna, obejmująca cały zakres wychowania; IV. zbiory prac uczniów, zadań, rysunków i t. d.

Niedługo potem (w r. 1904) rozszerzyła Komisja powyższy plan i wprowadziła dział higieny szkolnej, ułożony przez Dra E. Piaseckiego.

Składały się nań 2 poddziały:

I. Rozwój fizyczny młodzieży, t. j. dane, odnoszące się do cielesnego rozwoju dziatwy szkolnej oraz środki, działające na jego wzmożenie; II. Zapobieganie szkodliwym wpływom życia szkolnego a więc środki, zmierzające do ograniczenia możliwości nabycia chorób zakaźnych w szkole, do zmniejszenia ujemnego wpływu długiego siedzenia do ochrony zmysłów a zwłaszcza wzroku, do uniknięcia nadmiernego znużenia umysłu i t. d.

Z chwilą wynajęcia lokalu przy ul. św. Mikołaja 1. 21 podzieliła Komisja zbiory muzealne na następujące grupy: a) podręczniki szkolne od najdawniejszych czasów, b) bibliotekę, obejmującą historię szkół w Polsce, współczesny dział pedagogiczny i prace nauczycieli; c) modele, służące do uzmysłowienia nauki, d) mapy, medale i pieczęcie, e) obrazy i fotografie, f) rękopisy i dokumenty, g) sprawozdania roczne szkół, programy nauk i sprawozdania Towarzystw, zajmujących się wychowaniem i oświatą.

W dziale muzealnym utrzymał się ten podział do dnia dzisiejszego. W bibliotece został zarzucony a przyjęty ogólny system liczbowy. Specjalizację postanowiono utrzymać tylko w katalogu rzeczowym, nad którego wydaniem Zarząd obecnie pracuje.

Na podstawie prowizorycznego regulaminu, uchwalonego przez Komisję, zarządzającą Polskie Muzeum Szkolne a przyjętego przez Wydział Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych i Zarząd główny Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, uzyskała Komisja zupełny samorząd w zakresie spraw wewnętrznych, prawo kooptacji członków i samodzielności występowania na zewnątrz pod tym jednak warunkiem, że wystąpienie to nie narazi interesów żadnego z powołanych Towarzystw. O ileby którekolwiek z Towarzystw w jakikolwiek sposób mogło być

zaangażowane, Komisja ma zasięgnąć zdania odnośnego Wydziału i występować na zewnątrz w porozumieniu z nim. Komisji wreszcie przysługiwało prawo zażądania firmy T. N. S. W. i Pol. Tow. Pedagogicznego, ilekroć uważała za potrzebne dla sprawy Muzeum szkolnego.

Prowizoryczny regulamin zamieniono na stały w kwietniu 1906 po przeniesieniu zbiorów do własnego mieszkania przy ul. św. Mikołaja 1. 21. Wówczas Komisja przeprowadziła swoją reorganizację i przekształciła się w Zarząd. Wprowadzenie nowego pojęcia na oznaczenie tego samego ciała, które w niezmienionym składzie dalej tworzyło Muzeum, było widomym znakiem zupełnej samoistności tegoż, aczkolwiek utrzymano łączność z obu Towarzystwami. Każde miało wysyłać do Zarządu Muzeum po 3ch delegatów. Radzie Szkolnej Krajowej zastrzeżono miejsce jednego przedstawiciela.

Niezawisłość Muzeum określono w § 7 analogicznie z postanowieniem § 4 prowizorycznego regulaminu. Pomimo to Zarząd nigdy nie objawiał separatystycznych dążeń a nawet w dowód lojalności i chęci utrzymania jak najlepszych stosunków z Towarzystwami sam zaproponował, aby oba zastrzegły sobie prawo, każde do połowy majątku Muzeum, w posiadanie którego mogłyby wejść na wypadek rozwiązania się Zarządu względnie razem z nim instytucji.

Rozumiejąc, że regulaminem z r. 1906 zabezpieczone prawa są źródłem nadspodziewanego rozwoju Muzeum, albowiem prawo niezawisłego rządu się pociąga za sobą wszelkie obowiązki, Zarząd stoi na straży ich, przyczem pilnie przestrzega, aby konieczne do owocnej pracy wzajemne porozumienie i najdalej idąca lojalność z jego winy nie zostały naruszone.

Na takich samorządnych podstawach oparta Komisja rozwinęła intensywną działalność. W r. 1903 wniosła podanie do Sejmu i Ministerium Oświaty o zapomogę na urządzenie Muzeum Szkolnego, do Rady m. Lwowa o udzielenie ubikacji na pomieszczenie zbiorów a do Rady Szkolnej Krajowej o moralne poparcie.

Pomocy pieniężnej najwcześniej użyły T. N. S. W. i P. T. Ped. (1903), Sejm (1904) i Ministerium Oświaty (1904/5). Rada Szkolna Krajowa natomiast poleciła rozporządzeniem z daty Lwów d. 3 grudnia 1903 L.: 606 dyrektorom wszystkich szkół i radom szkolnym okręgowym, aby wszechstronnie popierały Muzeum Szkolne, przysyłały mu swe sprawozdania, publikacje i donosiły o wszelkich ulepszeniach. Tem samym rozporządzeniem wezwała Radę szkolną okręgu miejskiego we Lwowie, aby zbiory, pozostałe z wystawy Krajowej w r. 1894, wydała Komisji, zarządzającej Polskie Muzeum Szkolne.

W grudniu 1903 ogłosiła Komisja odezwę do społeczeństwa, podpisaną przez prezesów T. N. S. W., P. T. P. i Komisji. Wyłuszczyła w niej szczegółowo program swojej pracy i zaapelowała do publicznej ofiarności, wskazując na środki, jakimi każdy obywatel może wesprzeć młodą instytucję.

W pierwszym rządzie zwróciła się Komisja do całego nauczycielstwa, aby swą nauką i doświadczeniem popierało jej zamiary, wskazy-

wało źródła, gdzie należy szukać zabytków z dziejów wychowania, aby je uchronić od niewątpliwego zmarnienia. Poprosiła również o wiadomości gdzie i kto w kraju wytwarza wzorowe środki naukowe, urządzenia szkolne i higieniczne przyrządy i przybory szkolne.

Po ogłoszeniu odezwy rozesłano kilkaset listów o dary do osób wybitniejszych, pracujących na polu wychowania publicznego w Polsce i do Polaków w Ameryce, a Dr. Franciszek Majchrowicz osobiście nawiązał rokowania w Warszawie w sprawie zasilania Muzeum odpowiednimi darowiznami.

Komisja zjednała sobie na współpracownika także prof. Antoniego Karbowiaka. Wspierając ją, zarzucił prof. Karbowiak myśl założenia muzeum w Krakowie, przyrzekł zamieścić w czasop. „Muzeum“ artykuł w sprawie dawnych zabytków szkolnictwa narodowego i zaoferować wszystkie swoje wydawnictwa.

W r. 1904 powstało staraniem Komisji kilka lokalnych komitetów, które zajęły się zbieraniem książek dla Muzeum szkolnego. Najwydatniejszą była działalność komitetu krakowskiego, zorganizowanego na skutek referatu Dra Germana (marzec 1904) przez krakowskie Koło Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych. Komitetowi przewodniczył prof. Waleryan Heck aż do chwili powołania Go na urząd kierownika gimnazjum w Tarnopolu. Równie intensywną była akcja komitetu w Brzeżanach pod prezydencją dyr. Frączkiewicza. Rezultat pracy wszystkich komitetów w r. 1904/5 najwymowniej ilustruje cyfra 2566 pozycji, o którą powiększyły się zbiory muzealne.

Przełomowym zdarzeniem w przygotowawczych czynnościach Komisji był najem własnego mieszkania przy ul. św. Mikołaja.

Z prowizorycznej organizacji Komisja (9/IV 1906) przekształciła się w stałą, w „Zarząd“, a zakres swego działania określiła regulaminem, zatwierdzonym przez oba Towarzystwa.

Tymczasem zbiory Muzeum Szkolnego wzrosły tak dalece, że mogły już oddawać usługi pracującym. Zadanie to ułatwiał własny lokal, przeto Zarząd, po donajęciu 2-giej połowy zajmowanego piętra, postanowił w następnym roku aktem uroczystego otwarcia publicznie ogłosić wolność korzystania z biblioteki i okazów muzealnych. Oprócz tej czysto społeczno-kulturalnej pobudki wpłynął niemało na otwarcie Muzeum względ na jego rozwój. Zarząd przypuszczał, że szersza publiczność łatwiej po otwarciu będzie mogła sobie zdać sprawę z celów Muzeum, a wówczas wzmoże się jej ofiarność i wiele zabytków, bezpożytecznie wypełniających prywatne zbiory, wzbogaci naszą instytucję.

Otwarcia dokonano 3 maja 1907. Była to epokowa chwila nie tylko w życiu Polskiego Muzeum Szkolnego, lecz także nie przeciętna w życiu narodu. Od chwili otwarcia zyskało społeczeństwo polskie nową placówkę kulturalną, której z zaufaniem poruczyło obowiązek gromadzenia wszelkich zabytków polskiej kultury pedagogicznej z doby niezawisłości politycznej i z okresu narodowej niewoli.

To też w uroczystym akcie poświęcenia lokalu i oddania zbiorów do użyteczności publicznej wzięli udział wszyscy najwybitniejsi przed-

stawiciele narodu polskiego tej dzielnicy rozbiorowej. Przybyli: J. E. ks. arcybiskup Dr. J. Bilczewski, J. E. Pan Namiestnik, ś. p. hr. Andrzej Potocki, J. E. Pan Marszałek, ś. p. hr. Stanisław Badeni, Radę Szkolną Krajową reprezentował J. W. P. Dr. Ignacy Dembowski, Gminę m. Lwowa wicepr. Dr. Tadeusz Rutowski, T. N. S. W. Dr. Kazimierz Twardowski, Polskie Tow. Ped. śp. Dr. Godzimir Małachowski; przybyli także członkowie Rady Szkolnej Krajowej: PP. Radca Dworu Jan Franke, Emanuel Dworski, Bolesław Baranowski, Jan Matijów, Antoni Stefanowicz, liczni profesorowie uniwersytetu i szkoły politechnicznej, wielu dyrektorów szkół średnich, profesorów i nauczycieli szkół średnich i ludowych.

Ze słów, jakie padły podczas uroczystości, przebijał się głęboki pietyzm dla celu, któremu młoda instytucja służyć miała i ma, zachęta do dalszej wytrwałej pracy około budowy gmachu, pod który rzucono już fundamenty, i jednomyślne przyrzeczenie wszechstronnej pomocy, aby trudy ludzi dobrej woli wydały plon najobfitszy.

Przemówienia czcigodnych przedstawicieli nabierają dziś, z ukończeniem 10-letniego okresu niezmiernie ciężkiej a bezinteresownej pracy Zarządu tem większej wagi, albowiem Zarząd nieodzownie potrzebuje tej pomocy, jeżeli instytucja nie ma stanąć w rozwoju lecz w całej rozciągłości spełniać swą kulturalną misję. Dlatego Zarząd przytacza wszystkie w dosłownem brzmieniu.

Po odprawieniu mszy św. i dokonaniu aktu poświęcenia lokalu ks. Metropolita odezwał się do zgromadzonych w te słowa:

„Dostojne Zgromadzenie! Z radością biskupi przyjęliśmy zaproszenie na uroczystość otwarcia Polskiego Muzeum Szkolnego, bo oceniamy należycie jego doniosłość dla naszego szkolnictwa a także dlatego, ponieważ, jak ufamy, jego założyciele chcieli przez przyzwanie duchowieństwa do poświęcenia nowej instytucji publicznie dać wyraz chrześcijańskiej zasadzie, iż, jeśli Pan nie pomaga codziennie budować gmachu oświaty, daremno mozolą się nad wybudowaniem go na zdrowych podstawach ci, którzy go budują.

Zarząd Muzeum pragnie gromadzić w niem dawne i współczesne traktaty pedagogiczne polskich autorów, podręczniki, programy nauk, sprawozdania o bursach, stowarzyszeniach młodzieży, środki, służące do uzmysłowienia nauki szkolnej i podniesienia fizycznego wychowania uczniów.

Na co to wszystko? Inicytorom tej instytucji należałoby się szczerą wdzięczność od społeczeństwa już wtenczas, gdyby nawet nic więcej nie byli nią chcieli osiągnąć, jak uchronić od zaguby pomniki, w których streszcza się poniekąd praca wychowawcza naszych pedagogów i odzwierciedla życie szkolne naszej młodzieży.

Ale pragnienie ich sięgało dalej. Wedle organizacyjnego planu, Muzeum ma być instytucją żywą i wytwarzającą życie. Dowodem pracownia, która mieścić się ma w tym przybytku na to, aby w niej męźowie nauki na źródłach przeszłości, uzupełnionych zdobyczami wiedzy i pedagogicznego doświadczenia doby współczesnej, mogli wypracowywać zawsze metodę nauczania najaktualniejszą, system edukacyjny najlepszy,

zdolny dostarczyć narodowi obywateli i przewodników prawdziwie wielkich.

Wiem, że trafię też w myśl twórców tej instytucji, jeśli dodam, że pragną oni także, aby na zebranych tu pomnikach kształcili się i wyrastali wciąż nauczyciele wychowawcy, którzyby rozumieli, iż obok pogładowego materiału martwego istnieje drugi, dla nauki szkolnej jeszcze ważniejszy, — to jest: żywy człowiek. Z każdego bowiem wykładu to zawsze uczeń pojmuję, pamięta, odczuwa najlepiej, co z zawartego w lekcji piękna, prawdy, dobra może wprost przenieść na swego katechetę czy nauczyciela świeckiego, na nich sobie uwidocznic, w nich widzi wcielonem, urzeczywistnionem.

Nagromadzone tu pomniki wciąż też do naszych nauczycieli wołać będą, że nie wolno im nigdy kapitulować przed zaślepieniem rodziców, ani wobec zachcianek i namiętności uczniów, ani wreszcie przed opinią publiczną, gdyby ta kiedy stanęła w sprzeczności z zasadami zdrowej pedagogii — jeśli nie chcą, aby historia policzyła ich między współników miękkości i zdenerwowania swojego wieku, między winowajców rozluźnienia dyscypliny i nie umieściła ich w tem muzeum w dziale szkodników swojego narodu.

Kończę serdecznem życzeniem, aby przy łasce Bożej nadzieje jakie Zarząd i społeczeństwo do tej instytucji przywiązuje, w całości się ziściły!

Następnie przemówił Dr. Ludomił German: Dostojni i czcigodni Panowie! Witam Was z wdzięcznością i radością w tem skromnem mieszkaniu, gdzie mieszczą się nasze zbiory, które poświęcone ręką Najdostojniejszego Arcypasterza, niech rosną na jak największy pożytek naszego narodu.

Pozwolę sobie skrócić pokrótce ich początki i cele.

Instytucje tego rodzaju — jak muzeum szkolne — poczęły powstawać około połowy zeszłego wieku, a to wtedy, kiedy na polu szkolnictwa i wychowania zaczęły się szerzyć kierunki, dążące do zastąpienia książkowej nauki środkami, które działając na umysły, starałyby się podnieść poziom nauki i łatwość zrozumienia. Wkrótce przemysł poddał się temu ruchowi, naprzód w Anglii, potem we Francji i w Niemczech i to z taką szybkością, że trudno było po latach dziesięciu ogarnąć jednostkę całą tę celową produkcję. Powstają wtedy instytucje muzeów szkolnych: w r. 1841 w Sztutgardzie, a wkrótce potem w Torontu, w Kanadzie. Powstają w tym celu, aby wybrać co najlepsze i co najlepiej dla szkoły się nadaje. Od tego czasu muzea rozszerzają się na całą kulę ziemską; wszystkie narody cywilizowane zaczęły je tworzyć, gromadzić środki i zbierać. Rządy państw, krajów, zarządy bogatych miast, łożyły znaczne sumy, fundując podobne muzea i utworzyły je w znacznej ilości. Istniało ich już wogóle 86; 21 z nich zamknięto tak, iż dziś jest 65; niektóre z nich tak wspaniale wyposażone, jak sobie mogą pozwolić narody i społeczeństwa bogate. Najhojniej wyposażone w Petersburgu, Tokio, Montrealu, w Nowym Jorku i Paryżu. Inne są oparte, bądź wyłącznie,

bądź przeważnie, na środkach, których dostarcza samopomoc. My musimy libyśmy uciec się właśnie do tego środka.

Istnieje wprawdzie na ziemiach polskich w innem mieście i w innej dzielnicy podobna instytucja: Muzeum szkolne w Poznaniu, ale ta służy raczej do wynaradawiania.

Nasze jest więc jedynem na ziemiach polskich, polskiem muzeum szkolnem. Musiało też ono oprócz zwykłego celu, jaki mają podobne muzea, zakreślić sobie jeszcze inny cel, wynikający z politycznego położenia naszego narodu.

Już w dawniejszych latach myśl założenia muzeum była podnoszona, a starał się ją w czyn wprowadzić zgasły przedwcześnie miłośnik szkoły, ś. p. Mieczysław Baranowski. Ale wtedy nie można było tej myśli urzeczywistnić, wywołała ją i na nowo poruszyła gorzka chwila szkoły naszej, wznowiła konieczność społeczną.

W r. 1903 odbyła się w Wiedniu wystawa środków, unaoczniających naukę w szkołach średnich. Zawezwano i nasze szkoły do współudziału; w rzeczywistości jednak zepchnięto nas na bok, na plan ostatni, albo też wcale nie pokazano tego, cośmy przysłali na wystawę. Postanowiliśmy więc w tej chwili utworzyć takie muzeum na własnej ziemi. W r. 1913 na walnem zgromadzeniu Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych miałem zaszczyt po raz pierwszy tę myśl przedstawić. Walne zgromadzenie przyjęło ją życzliwie, a Towarzystwo Nauczycieli Szkół Wyższych udzieliło jej swego poparcia. W kilka miesięcy później także Towarzystwo Pedagogiczne postanowiło współdziałać z myślą założenia Muzeum szkolnego we Lwowie. I oba te Towarzystwa myśl tę przeprowadziły i stworzyły tę instytucję. Im też przedewszystkiem należy się wdzięczność, że myśl, rzuconą tylko, zdołano wprowadzić w czyn. Kiedyśmy przystąpili do robót przygotowawczych, przekonałiśmy się, że ta rzecz, która jest celem innych muzeów szkolnych, musi zejść na plan drugi, bośmy nie mieli ani grosza, ani książki jednej, ani metra przestrzeni.

Przez czas dłuższy korzystaliśmy z gościnności Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych. W zgromadzeniu zbiorów zaś korzystaliśmy z tego, co nam dawała ofiarność społeczeństwa, zwłaszcza wprost zdumiewająca ofiarność stanu nauczycielskiego. Stworzyliśmy więc przedewszystkiem dział historyczny, bo dla niego mieliśmy najwięcej materiału. Przekonałiśmy się, że badając je, można uczynić pierwszy krok do nawiązania przerwanej nici dawnego narodowego wychowania. W badaniu jego zalet i błędów możemy budować przyszłość, a budując starać się niec przewaną przez stuletnią niewolę, nawiązać do dawnych świetnych źródeł narodowego wychowania. Badając ożywcze źródła narodowego wychowania, których nam dostarczają dzieje Polski samoistnej, musimy również starać się o badanie przeszłości porobiorowej, kiedy badanie rozwijało się podług obcych planów, często wbrew naturze polskiego dziecka. Tym dziejom porobiorowym, również niezbadanym, poświęciliśmy wiele pracy i staranności. Staraliśmy się o uzupełnienie tego, co ten łańcuch tworzy

i co nam może dać rozwiązanie zagadki psychologicznej obecnego stanu duszy polskiej w różnych częściach.

Staraliśmy się wejść w związki z Polakami poza granicami kraju, gromadzić to, co się odnosi do szkolnictwa emigracji i tej najnowszej emigracji doby dzisiejszej, skierowanej do północnej i południowej Ameryki. Weszliśmy w stosunki z innymi muzeami szkolnymi, wzorowaliśmy się na innych muzeach. Zawiązaliśmy stosunki z najpoważniejszymi instytucjami tego rodzaju jak: z Muzeum amsterdamskim za pośrednictwem rządu holenderskiego. Muzeum wrocławskie, jedno z najpoważniejszych, istniejących dziś muzeów szkolnych, chętnie nas popierało swą radą i pomocą. Już w samych początkach swego istnienia mogliśmy sami dawać znaki życia i sami służyć pomocą, gdzie jej od nas żądano.

Rozpatrując się w celach muzeów szkolnych, uważaliśmy za rzecz konieczną zająć się także zebraniem najlepszych środków, uzmysławiających naukę w szkole. Sięgnęliśmy trochę dalej, niż to się zwykle dzieje. Dotychczas z natury rzeczy skazani byliśmy zawsze i prawie wyłącznie na produkcję niemiecką. Tymczasem ta ściana niemiecka ze szkoda dla rzeczy zasłaniała nam często to, co się poza nią znajduje. Sprowadzając pierwsze środki naukowe do tego Muzeum, zaglądnęliśmy poza tę ścianę, do Francji, do Anglii, Szwajcaryi i stamtąd chcemy sprowadzać rzeczy i pokazać takie przybory i pomocnicze środki szkolne, które przewyższają produkcję niemiecką i są bardziej stosowne dla naszych potrzeb, niż te, któremi nas zalewa tani a lichy przemysł niemiecki.

Oprócz tych dwóch działów, obliczonych więcej na przyszłość, chwila kazała nam dążyć do innych jeszcze celów. I tak ogólny ruch, dążący do reformy, reformy urzędu szkolnego i całego gmachu kształcenia i nauczania, który w naszym społeczeństwie dziś tak silnie się zaznacza, idzie często może błędnymi drogami; — ale zarejestrować te częstokroć tak wiele mówiące objawy i gromadzić je, jest dla historii szkolnictwa rzeczą nadzwyczajną ciekawą. Te błędne kroki mogą być płodne w owocną naukę na przyszłość. „*Et haec meminisse iuvabit*“. To też zbieramy skrzętnie te objawy życia i rozwoju chwili dzisiejszej, w jakiejkolwiek formie, w jakimkolwiek kierunku one występują.

Idąc za myślą całego społeczeństwa, chcemy nie tylko samej szkole i nauce służyć, ale także zająć się młodzieżą poza szkołą, odciągnąć ją od tego, co ją psuje i degeneruje, a dostarczyć jej zdrowych sił ożywczych do rozwoju duchowego. Gromadzimy więc te objawy dobrej woli nauczycielstwa naszego w kierunku zajęcia się młodzieżą poza obowiązkową nauką szkolną, a czynimy to w tym celu, aby innych zachęcić do współdziałania. Szczególną zwracamy uwagę na higienę szkolną, poczynając od samego urzędu budynku szkolnego i formy książki szkolnej, aż do szczegółów jak najracjonalniejszego pod względem higienicznym planu naukowego.

Chcemy dalej poruszyć przemysł, stojący w związku ze szkołą, t. j. ten, który odnosi się do stwarzania przyborów szkolnych, i ten, co się odnosi do urzędów szkolnych. Uzyskaliśmy, że jedna z największych fabryk zagranicznych pozwoliła używać swe patenty naszym przemys-

łowcom. Służąc w ten sposób społeczeństwu, będziemy służyli także naszym najbliższym celom szkolnym.

Oto mniej więcej zarisy, które stoją nam przed oczami, kiedy gromadzimy przedmioty w naszym Muzeum. Wiemy, że to, cośmy zebrali dotąd, jest drobnym tylko zawiązkiem. Rozwój dalszy Muzeum nie na nasze obliczone siły; ciągiem dalszym potężniejsze będą się musiały zająć instytucje. Ale to, co jest dzisiaj, trzeba było raz zacząć, raz dać początek. I ten początek jest zrobiony. Mogliśmy go zrobić tylko dzięki żywemu, ze wszystkich stron doznawanemu poparciu.

To też z uczuciem największej wdzięczności zwracam się imieniem Zarządu do tych wszystkich, którzy nas popieracie.

W pierwszym rzędzie niech mi będzie wolno Jego Ekscelencji, naszemu Arcypasterzowi, którego zwykliśmy widzieć w pierwszych szeregach zawsze tam, gdzie nas narodowy woła obowiązek, złożyć najżywsze podziękowanie za trud, że raczył przybyć na dzisiejszą naszą uroczystość, i za hojny dar, któryśmy od Niego otrzymali.

Niech mi będzie wolno podziękować Jego Ekscelencji Panu Namiestnikowi, że raczył nam poświęcić chwilę czasu i polecić poparciu Jego tę instytucję; prosimy, aby jak dotychczas, tak i na przyszłość raczył go nam używać.

Jego Ekscelencji Panu Marszałkowi niech mi będzie wolno złożyć podziękowanie za subwencję, jaką otrzymaliśmy od wysokiego Sejmu. Również jego możnej opiece polecam tę instytucję.

Prezydium miasta Lwowa od samego początku było przychylnie Muzeum szkolnemu. Nie mogło nam dać umieszczenia, ale wydatną subwencją przyczynia się do urzeczywistnienia naszych celów. Niech mu za to będą dzięki.

Nareszcie dziękuję wszystkim czcigodnym ofiarodawcom, którzy się do wzrostu naszych zbiorów przyczynili.

Dziękuję Redakcyom czasopism, które zawsze chętnie pomieszczały nasze komunikaty.

Również niech mi będzie wolno uczynić zadość potrzebom serca i podziękować wszystkim szanownym Paniom i Panom, którzy od pierwszej chwili należeli do Zarządu i nie zrażali się w pracy żadnymi przeciwnościami.

Nie byłbym jednak sprawiedliwym, gdybym wśród moich kochanych współpracowników nie wymienił przedewszystkiem i szczególnie tego, który w to dzieło włożył niezmiernie wiele umiejętnej pracy, trudu i zaparcia, a to dr. Stanisława Kossowskiego, któremu osobno na tem miejscu serdecznie dziękuję.

A nie przypadkowo wybraliśmy na otwarcie Muzeum ten dzisiejszy dzień 3-go maja! Uważaliśmy go za dzień najdroższy sercu Polaka, w którym ten składa przeszłości i chwale narodowej to, co ma najdroższego. My w darze składamy dziś narodowi owoc naszych czteroletnich trudów i zabiegów, dajemy mu to, cośmy najbardziej ukochali, instytucję, której dotąd nie miał.

Polskie Muzeum szkolne jest otwarte.

Po przemówieniu Dra Ludomiła Germana zabrał głos w imieniu Rady Szkolnej Krajowej JWP. Dr. Ignacy Dembowski: „Aby określić — mówił — z jakiego stanowiska Krajowa Rada Szkolna spogląda na tę instytucję, która dziś gościnnie nas wprowadziła za próg swego nowego domu, aby określić uczucia, jakimi na widok jej powstawania a w dniu dzisiejszym otwarcia jest przyjęta, na to wiele słów nie potrzeba.

Znaczenie jej wyłożył nam w doniosłych słowach, zarówno do serca jak i do rozumu trafiających, Najprzewielebniejszy nasz Arcypasterz, przez którego usta i dłonie przed chwilą spłynęło na nią błogosławieństwo boże. Znaczenie jej i cele wyłożył nam następnie obszernie szanowny inspektor, Radca German, dzielny dzisiejszy nasz tutaj gospodarz. I Rada Szkolna nie może widzieć w tem dziele czego innego, jak tylko objaw i wyraz pierwszorzędnej cywilizacyjnej doniosłości, niejako słup milowy na drodze rozwoju naszego szkolnictwa, jako cenny pierwszorzędny nabytek, wypełniający brak, żywo dotąd odczuwany.

Jeżeli w każdej dziedzinie myśli ludzkiej i pracy należy mieć przegląd tego, co działo się, to jakąż wybitną i nadzwyczajną musi przynieść korzyść pracownikom na tym najważniejszym obszarze wychowania i oświaty nagromadzenie jak najbogatszych i najprzejrzyściej ułożonych wszelkich zabytków jako najważniejszych świadectw pochodzących kultury na polu, jednym z najważniejszych, życia społeczeństw, aż po dobę najświeższą, zabytków, uczących, jak tę sprawę u nas dotychczas pojmowano, co dotąd w tym kierunku działo się, jak dalej postępować, czego unikać należy, i uczących, jakie w tem były pierwiastki zdrowe i owocne, dlaczego się pomyślnie rozwinęły lub może zmarniały, co dotąd stworzono dobrego, jak może błędzono, czego się strzedz a naśladować należy, jaką myśl snuć i czego unikać — co czynić trzeba, aby oświata nie była egzotyczną o wątych korzonkach roślinką, ale silnem, korzeniami głęboko tkwiącem, rodzącem drzewem.

Temu celowi ma służyć to Muzeum szkolne.

Wszak to archiwum rodzinne naszej szkoły, jej rodowód, obraz jej stanu posiadania i tego wszystkiego, do czego ma niewątpliwe prawo. To zbrojownia, obfitująca w przybory i narzędzia walki i pracy różnych czasów i epok, walki o światło i jutro, to skarbnica, z której czerpać winni wszyscy, którzy pracują na niwie oświaty i wychowania, z której się niejednego mogą nauczyć: to także skarbnica dla tych, którzy stoją na straży wychowania, a kierując niem, niejedną mogą tu znaleźć wskazówkę.

To też stworzeniu takiej instytucji Rada Szkolna może tylko z całym sercem przyklasnąć. Od pierwszego zarania jej powstania udzielała jej swego moralnego poparcia, a wyjednując w Ministerstwie — któremu niech za to będą dzięki — wydatną pomoc i biorąc gremialnie udział w dzisiejszej uroczystości, dała bijący w oczy dowód, jak jej leży na sercu.

Ale jest jeszcze inny powód tej radości, a mianowicie bardzo znamienitego faktu, stwierdzenie przyczyny, dla której dzieło nad podziw szybko wzrosło. Tą przyczyną, tym znamienitym a tak cennym powodem

to energia i poświęcenie, które złożył pan Radca German i cały Zarząd instytucji, a w szczególności gorliwy kustosz p. dr. Kossowski. Umożliwiła ten szybki, niebywały wzrost, w ciągu lat kilku, także ta pomoc i współdziałanie ze strony Towarzystw, zajmujących się wychowaniem i nauką; to zaiste dobra wróżba dla rozwoju instytucji; to zarazem przykład godny naśladowania!

Winszując szczerze panu radcy Germanowi i wszystkim tym, którzy rękę przyłożyli do tego dzieła, rzetelnej i trwałej zastugi, Rada Szkolna Krajowa, imieniem której mam zaszczyt przemawiać, dołącza szczerze życzenie, aby Muzeum Szkolne rozwijało się jak najpomyślniej na zdrowie i chlubę naszej szkoły, sprawy, nad którą naród i społeczeństwo nie ma ważniejszej i droższej!

Imieniem Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych zabrał następnie głos jego prezes, prof. dr. Kazimierz Twardowski: „Towarzystwo Nauczycieli Szkół Wyższych, imieniem którego mam zaszczyt zabrać głos — mówił dr. Twardowski — podwójny ma powód, aby w dzisiejszej uroczystości wziąć żywy i serdeczny udział.

Jeden więcej natury familijnej, powiedziałbym rodzinnej, dotyczący przeszłości.

Towarzystwo nasze może się nazwać matką Muzeum. Muzeum to, poczęto na jednym z naszych licznych zgromadzeń dzięki wnioskowi pana Germana, rosło w łonie naszego Towarzystwa, w naszym Towarzystwie gromadzono jego zbiory, porządkowano, katalogowano. Wkrótce jednak, z słabych początków, tak się wzmocniło, że zaczęło rwać się do samodzielnej pracy w dziele kultury narodowej. Dziś wstępuje w świat. Dzień to, w którym odzywa się żywa wdzięczność w sercach tych, którzy widzieli, jak szereg ludzi ofiarnych, ludzi życzliwych a pełnych poświęcenia strzegł pierwszych kroków młodej instytucji. Za to jesteśmy im serdecznie wdzięczni. To pro praeterito, a teraz pro futuro.

Kiedy dziecko w świat wstępuje, matka pewne nadzieje wyraża na przyszłość. Ma w tym kierunku prawa a nawet obowiązek. To drugi powód, dla którego głos zabrałem.

Ma zresztą Muzeum szereg podobnych dążeń, jak nasze Towarzystwo; działalność jego poruszać się będzie na tem samym polu, na którym się rozwija działalność naszego Towarzystwa. Muzeum Szkolne a nauczycielstwo — to rzeczy bardzo ściśle ze sobą związane. Wszak to Muzeum Szkolne będzie gromadzić w swoich murach przedmioty, które będą studyowali nauczyciele, i znowu przedewszystkiem nauczyciele będą dostarczać tu przedmiotów, z których korzystać będą polscy nauczyciele.

Ale chociaż w tem Muzeum działem głównym do tej pory jest dział historyczny, to przecież ono nie śmie być archiwum do którego by zaglądał tylko ciekawy badacz przeszłości lub szperacz.

Porównałbym je raczej do jakiejś galerii obrazów, w której studyują malarze, artyści, czerpią myśli i natchnienie, zanim tworzyć zaczną, galerii, która ma działać zapładniająco w kierunku twórczym. Takie muzeum nie powinno zaspakając wyłączenie ciekawości tych, którzy pytają, co było, ale i tych, którzy pytają, co i jak będzie. Nauczyciel, który

szuka rzeczy najlepszych, ten musi się rozglądać wśród nowych i starych, porównać, zastanowić się i potem wybrać dopiero. Muzeum ma rozszerzyć jego horyzont, zapewnić mu spokojne sumienie, że szukając dróg nowych, szukał, gdzie mógł i jak mógł najlepiej. Żadnej generacji nie wolno być tak zarozumiałą, by sądziła, że to, co stworzyła, jest najlepsze.

Każda generacja, która chce spojrzeć w przyszłość, musi się oprzeć na gruncie przeszłości. I gdy do tak pojętej pracy zachęci Muzeum Szkolne nauczycielstwo, wtedy przyczyni się ta nowa instytucja nie tylko do poznania przeszłości szkoły, ale też do rozwoju szkolnictwa w przyszłości. I to szkolnictwa naszego; powtarzam z naciskiem „naszego“. U innych narodów jest może inaczej. Narody od naszego szczęśliwsze mogą swoje muzea szkolne uważać bądźto za wystawy środków naukowych, bądźto za archiwum do dziejów swego szkolnictwa. Te narody szczęśliwsze mają nieprzerwaną nić tradycji, która sprawia, że to, co dobre, to zostaje w przyszłość, a co mniej dobre, to cofa się i ustępuje z drogi. U nas tak nie jest niestety. My takiej tradycji nieprzerwanej nie posiadamy. My pracujemy w szkołach, które — jeśli dobrze rzecz idzie — a tak dobrze idzie tylko w tym zaborze — są szkołami z języka i ducha polskimi, ale walczyć ciągle muszą z obcymi, narzuconymi jej z góry planami i z obcą metodą. Ten łańcuch złoty instytucji narodowych w dziedzinie szkoły został przerwany i zastąpiony brutalnie kajdanami, które się wżarły krwawiącymi ranami w zdrowe ciało. Muzeum powinno właśnie przeciwdziałać temu zerwaniu nici tradycji narodowej, któreby można nazwać czwartym podziałem, który nie dotyczy materialnych stosunków przestrzeni, ale dotyczy czasu. Ale to nas niech nie zastrasza. Mamy moc zaradzenia. Jeśli Polskie Muzeum Szkolne będzie nie tylko Muzeum szkolnym, ale polskim Muzeum szkolnym; jeżeli pracujący w niem będą się starali o nawiązanie tej nici tradycji do przeszłości, do tego, co podziwiamy w dziełach Kołłątaja i Czackiego i Piramowicza; jeżeli powiąże, sprzęgnie teraźniejszość z przeszłością — to spełni swe zadanie. Takim być powinno Polskie Muzeum Szkolne. Powinno się to Muzeum stać miejscem pielgrzymki całego naszego nauczycielstwa. Nie wystarczy przeczytać sprawozdanie zarządu, nie wystarczy nawet zobaczyć i przeczytać książkę jedną i drugą, ale powinni tu przebywać nauczyciele, aby sobie w wyobraźni odtworzyć dawne zakłady naukowe polskie, ich urządzenie, cele, metody, sposoby nauczania; uprzytomnić sobie, że „narodowa szkoła“ — to nie utopia, nie pusty frazes bez treści, ale że jej obudzenie jest rzeczą zupełnie możliwą. Powinno to Muzeum gromadzić wszystko, co należy do owych dawnych łańcuchów złotych i tych obecnych kajdan rdzawych. Powinno zbierać dowody i objawy tej bohaterskiej walki, jaką dziś dziatwa stacza, by mózdz się modlić i naukę pobierać w narodowym języku; wszystko to niech zbiera i gromadzi — a stanie się tem, czem być powinno. Aby się takim stało, tego życzy mu nauczycielstwo szkół średnich“.

Z kolei zabrał głos poseł dr. Małachowski: „Polskie Towarzystwo Pedagogiczne delegowało mnie, bym wziął udział w tej dzisiejszej doniosłej uroczystości, jego też imieniem mam zaszczyt w tej chwili prze-

mawiać. Muszę zacząć od dania wyrazu nieklamanej radości, że to dzieło doszło do skutku. Wymowne słowa poprzednich mowców skreśliły wielkie jego znaczenie dla oświaty i pedagogiki. Łączę się najzupełniej z temi słowami i wypowiedzianymi przez nie myślami. Niech mi będzie wolno tylko jedno jeszcze dodać, podać jeden z motywów, który spowodował, że Towarzystwo Pedagogiczne pospieszyło chętnie na zaproszenie do wzięcia udziału w tem dziele. Uczyniło to obok tych wszystkich motywów i względów, które poruszono poprzednio, głównie z tego jednego, który na czele swych postulatów i celów stawia Towarzystwo Pedagogiczne. Jest nim żądanie unarodowienia szkoły, nadania szkole kierunku ściśle, w całym słowa tego znaczeniu rzeczywiście narodowego. My wiemy dobrze, że stosunki polityczne w tem państwie, w które nas losy rzuciły, jak i w innych dzielnicach Polski, są tego rodzaju, iż władza szkolna pomimo najlepszych chęci nie może zdziałać dla edukacji młodego pokolenia tego, czego się unarodowienie domaga. Społeczeństwo musi w tej pracy tak doniosłego znaczenia podać dłoń pomocną, podać inicjatywę do działania, któreby wypływało z serca, z poczucia obowiązków, z umiłowania przyszłości narodu.

Oto jeden ze środków najgłówniejszych unarodowienia szkoły, jeśli polskie muzea szkolne będą tworzone jak najczęściej i jak najliczniej.

Cóż może przykuć więcej duszę dziecka do polskości i poszanowania tej szczytnej przeszłości, jak nie pokazywanie tych pamiątek, coź więcej może wpoić w nią najserdeczniejszą miłość ojczyzny, jak nie okazywanie tych pamiątek i porównywanie ich z obcymi, które, choć są dobre, nie stoją przecież na tej wyżynie, na którą myśmy się wzniesli w swej myśli i pracy narodowej?

Za dobrą wróżbę uważam, że krok ten pierwszy czynimy w dzień rocznicy Konstytucji Trzeciego Maja, rocznicy zapowiedzi naszego narodowego odrodzenia!

W związku ze słowami Czcigodnego twórcy i przewodniczącego, p. Dra Germana także Towarzystwo Pedagogiczne, które czynnie rękę przykładalo do utworzenia Muzeum, składa gorące podziękowanie wszystkim tym, którzy się do jego wzrostu przyczynili. Wreszcie życzenie, aby te wszystkie głosy, które zostały wypowiedziane o doniosłości i znaczeniu tego dzieła, wnikały głęboko w naród cały, by dotarły i do chaty wieśniaczej, aby każdy, kto tylko może, spieszył z pomocą i darami, abyśmy się wkrótce doczekać mogli chwili kiedy te mury okażą się za ciasne, kiedy osobny dom powstanie, osobny gmach Polskiego Muzeum Szkolnego we Lwowie!“

Ostatni przemówił Dr. Ruto wski: „Jestem szczęśliwy, że mnie właśnie przypadło w udziale tę nową rodzącą się instytucję powitać imieniem miasta Lwowa. Słyszeliśmy, że Muzeum to — to ma być nie lamus i archiwum, nie bezduszną gablotą, ale czemś, co łączy przeszłość z przyszłością, nicią, która ma powiązać dzisiejszą chwilę z dawnymi laty. W przeszłości naszej, choć przeszłości świetnej, nie wszystko było dobre, były i ujemne szczegóły; chodzi o to, by odszukać w niej to,

co jest dobre, co było najlepsze. Mówi wielki historyk dziejów naszych: „Były spore niestety peryody naszej przeszłości, gdzie to społeczeństwo cofnęło się jak rak!” A Szujski bolesne wyrzekł słowa: „Była przydługa epoka, w której przyszedł na nasze społeczeństwo wstręt jakiś przeciw oświecaniu się“. To cośmy niebacznie zaniedbali, musimy ze zdwojonymi siłami odrobić. Muzeum, którego uroczyste dziś święto obchodzimy, ma być tej lepszej przyszłości warsztatem. — Wre w dzisiejszej chwili także na innych polach narodowego życia praca wyteżona, ale dla odrodzenia przyszłych pokoleń bronią najsilniejszą a nigdy nie zawodzącą, prochem bezdymnym, haubicą niezwalczoną jest zawsze oświata. Przybył dziś dla niej nowy, doniosły posterunek.

Witamy też całym sercem tę nową instytucję, która ma szczytne zadanie wiązania przeszłości z przyszłością, która chce ideały nasze narodowe podnieść na jak najwyższy poziom, która ma ze szkoły naszej wyrzucić obcą plewę. Niech się rozwija na pożytek ojczyzny!

W ślad za powyższymi wskazaniem Zarząd Polskiego Muzeum Szkolnego unika niebezpiecznej dlań jednostronności; Muzeum nie tylko gromadzi wszelkiego rodzaju zabytki szkolnictwa i utrzymuje w ewidencji współczesne zdobycze na tem polu lecz także budzi i pielęgnuje nowoczesne myśli wychowawcze i w miarę możliwości ogniskuje je u siebie. Znajdując uznanie i szczerę poparcie naszej magistratury szkolnej a zwłaszcza Jej dzisiejszego przewodniczącego JWP. wiceprezydenta Dra Ignacego Dembowskiego, któremu Zarząd za prawdziwie obywatelską życzliwość na tem miejscu składa najserdeczniejsze podziękowanie, — Muzeum szybko się rozrosło i dzięki temu wzrostowi spełnia dziś z powodzeniem obowiązki, jakie nań przypadają z racji jego założenia.

Od r. 1909 działalność Zarządu dzieli się na a) społeczno-kulturalną — b) biblioteczno-muzealną.

Spółeczna działalność Zarządu Polskiego Muzeum Szkolnego.

A. Warsztaty jordanowskie.

W r. 1909 przeprowadzono w Polskim Muzeum Szkolnym pierwsze studia nad wynikami pracy młodzieży w warsztatach szkolnych, zwanych dzisiaj popularnie jordanowskimi. *)

Poświęconą tym warsztatom uwagę, zamierzał początkowo Zarząd skierować na zawodowe szkoły w Zakopanem i Kołomyi i wywołać w społeczeństwie żywsze zainteresowanie się rodzimą sztuką ludową. Ułożył nawet projekt wystawy obu zakładów, gdy jednak rozporządzały czas (pierwsze miesiące 1909) okazał się za krótki a uproszone zakłady nie czuły się na siłach, aby w oznaczonym terminie wystąpić z należytem przygotowaniem, Zarząd odstąpił na razie od urządzania wystawy tych szkół a w jej miejsce dokonał przeglądu dorobku warsztatów jorda-

*) Nazwę „jordanowskie“ rozpowszechnił Zarząd Polskiego Muzeum Szkolnego ku uczczeniu pamięci ich założyciela, Dra Henryka Jordana.

nowskich, o których od jakiegoś czasu poczęły się rozchodzić głuche wieści.

Cicho, bez rozgłosu zdobywała sobie uznanie wcielona w „park młodzieży“ jordanowska idea fizycznego wychowania. Za przykładem Krakowa, gdzie w r. 1906 w parku Dra Jordana, przeniesiona później do osobnego budynku, znalazła pomieszczenie pierwsza pracownia studencka, świeżo pozaprowadzały takie pracownie dyrekcje kilku szkół średnich lub za ich zgodą profesorowie, oddani młodzieży całą duszą. We Lwowie pierwsza zorganizowała warsztaty studenckie Liga Pomocy Przemysłowej przy ul. Chorążczyzny pod l. 26 dla uczniów wszystkich średnich szkół lwowskich.

Jakie rozmiary osiągnął ten ruch warsztatowy i jakie z niego płyną rzeczywiste korzyści dla wychowawczego celu szkoły, postanowił zbadać Zarząd Muzeum.

W czasie od 8 do 23 kwietnia 1909 urządził wystawę wyrobów młodzieży we własnym lokalu przy ul. św. Mikołaja l. 21. Wystawę obeśiały gimnazja: w Bochni, Kołomyi (polskie), Lwowie (VIII), Podgórzu, Przemyślu I i na Zasaniu, Tarnopolu (I, II pol., Franc. Józefa i szkoła real.), Tarnowie, krakowskie warsztaty Dra Jordana, warsztaty Ligi pomocy przemysłowej we Lwowie, kurs froeblovski przy seminarium żeńskim p. Zofii Strzałkowskiej i szkoła p. Czarnowskiej we Lwowie.

Nadszpokiewanie liczne, jak na początek, zgłoszenia szkół a przede wszystkim wielkie bogactwo wyrobionych przedmiotów, dawały dostateczną rękojmię, że nowy kierunek wychowawczy nie jest zgoła fantazją jednostek lecz żywiołowym odczuciem istotnych potrzeb społecznych, których nasza szkoła średnia nie zaspakaja i w dotychczasowej organizacji zaspokoić nie może.

Rada Szkolna Krajowa oceniła przez usta p. wiceprezydenta Dra Dembowskiego ten nowy dowód zajęcia się młodzieżą z najdalej idącym uznaniem. Toteż tylko życzliwości a nawet osobistym zabiegom p. Wiceprezydenta zawdzięczać należy fakt, że warsztaty jordanowskie rozpowszechniły się w całym kraju — za polskim przykładem także w szkołach z ruskim językiem wykładowym. P. Wiceprezydent dał również początek szlachetnej rywalizacji młodzieży, wręczając Zarządowi Polskiego Muzeum Szkolnego znaczniejszą kwotę na zakupno nagród dla pracowitszych i zdolniejszych uczniów.

Pierwsze nagrody otrzymali trzej uczniowie-rzemieślnicy w Bochni Przemyślu (I) i Tarnopolu.

Zwyczaj premiowania najlepszych prac, który w skutkach pod każdym względem okazał się dobrym, wprowadziła u siebie za przykładem Muzeum Liga pomocy przemysłowej i stale przestrzega go podczas peryodycznie urządzanych wystaw własnych warsztatów.

Wielkie powodzenie muzealnej wystawy pod względem uczestnictwa zakładów oraz liczne objawy uznania, wyrażone z różnych stron nauczycielstwu i młodzieży, czego wyrazem były głosy prasy i masowa frekwencya publiczności, skłoniły Zarząd do dokładniejszego zbadania systemu pracy jordanowskiego warsztatu.

W tym celu zwołał do Lwowa (18 kwietnia) 1909 I. Zjazd kierowników warsztatów studenckich. Na zjazd przybyli przedstawiciele gimnazjów: w Bochni, Brzeżanach, Dębicy, Drohobyczu, Kołomyi, (pol.), Krakowie (warszt. Dra Jordana), Lwowie (szk. real. i III g.), Nowym Sączu (I i II), Nowym Targu, Przemyślu (I), Stanisławowie (I pol.) i Trembowli, reprezentanci Rady Szkolnej Krajowej (Pp. Radcowie T. Lewicki i Dr. F. Majchrowicz), Ligi Pomocy przemysłowej i wielu innych instytucji publicznych.

I. Zjazd nie imponował liczbą uczestników, zato, uwolniony od rozwoleń przemówień, pozostawił obfity plon obrad. Uchwał nie powzięto żadnych, nadając dyskusji charakter informacyjny, atoli dotknięto najistotniejszej strony pracowni szkolnej tak ze stanowiska interesu szkoły jak i społeczeństwa.

Opinia Zjazdu stała się wytyczną, jakiej do dnia dzisiejszego przestrzegają kierownictwa wszystkich warsztatów.

I. Zjazd wyraził zapatrywanie, że jakkolwiek pracowni szkoły średniej przyświeca cel praktyczny, to jednak nie jest on wyłącznym ani nawet głównym. Szkoła, zaprowadzając warsztat, ma na względzie przede wszystkim cel wychowawczy, moralny i fizyczny i dlatego żadną miarą nie może wyzywać się nieograniczonego nań wpływu. Warsztat szkolny powinien istnieć tylko w szkole lub przy niej pod nadzorem i osobistym kierownictwem sił nauczycielskich — o ile możności — tego samego zakładu. Wyjątki dopuszczalne są tylko w większych środowiskach, gdzie z rozmaitych powodów n. p. ekonomiczno administracyjnych łatwiej jest otrzymać wspólny większy warsztat i z lepszymi urządzeniami ale i tu bodaj moralny nadzór, jeżeli już nie techniczny musi pozostać przy władzach szkolnych.

Nie lekceważąc jednocześnie momentu ekonomicznego, uznał Zjazd zgodnie z intencjami Zarządu Polskiego Muzeum Szkolnego, który do udziału w wystawie i obradach zaprosił przedstawicieli Ligi pomocy przemysłowej, wielką korzyść we wspólnym działaniu obydwóch instytucji a w dowód zaufania, z jakim przyjął zapowiedź współpracownictwa Ligi z Muzeum i szkolnymi władzami, uprosił dyrektora tejże, p. Olszewskiego na zastępcę przewodniczącego w świeżo utworzonym „Związku warsztatów młodzieży szkół średnich“.

Złączenie prezydium Polskiego Muzeum Szkolnego i Ligi w „Związek“ ma od początku nie tyle wartość praktyczną, gdyż orędownikiem ruchu warsztatowego poza Lwowem niemal wyłącznym nadal pozostał Zarząd Muzeum, lecz raczej ideową na dowód, że oprócz moralnego i fizycznego wychowania odczuwa średnia szkoła niedomagania gospodarcze kraju i w miarę możności, zgodnie z powołanymi do tego czynnikami, stara się im przeciwdziałać.

Powołanie wreszcie do prezydium Związku przewodniczącego Zarządu Muzeum, Dra L. Germana i kustosa, prof. A. Łukasiewicza, było oczywistym dowodem, że Zjazd w całej rozciągłości aprobuje dotychczasową akcję warsztatową Zarządu Polskiego Muzeum Szkolnego i z pełnym zaufaniem powierza mu dalszą nad nimi opiekę.

Aby pokładanemu zaufaniu z godnością odpowiedzieć, nie zaniedbał oddać Zarząd Muzeum najmniejszej okazji, by ją wyzyskać dla wzrastającego zapala nauczycielstwa i młodzieży i to tak w szkołach średnich jak ludowych. Zgromadził odnośną polską literaturę i nieco obcej i na każde życzenie udziela jej wszystkim interesowanym, chcąc w ten sposób powiększyć grono osób, powołanych do agitacji pisarskiej a potrzebującym dostarczyć wzorów i służyć radą.

W r. 1910 powiodło się Zarządowi zorganizować udział nauczycieli z Galicji (10-ciu ze szkół średnich i ludowych) w urządzonym przez szwajcarski Związek krzewienia ręcznej pracy nauczycielskim kursie w Bazylei w czasie od 10 lipca do 6 sierpnia. Na prośbę Zarządu Muzeum Rada Szkolna Krajowa wyjednała w Ministerium Oświaty znaczną zapomogę i wypłaciła każdemu z uczestników najmniej po 200 kor. na koszt podróży i utrzymania.

Z zachęty inspektora miejskiego, p. Nowosielskiego, zreferowali swoje spostrzeżenia bazylejskie pp. Adamowicz i Osiński ze Lwowa przed licznym audytoryum dnia 4 stycznia 1911 w sali posiedzeń Zarządu Polskiego Muzeum Szkolnego.

Dalszym etapem żywotności warsztatów jordanowskich jest ich udział w paryskiej wystawie (w Grand Palais) w czasie od 2 do 20 sierpnia 1910. Wystawę przygotował Zarząd Muzeum z ramienia Krajowego Komitetu III międzynarodowego Kongresu higienistów szkolnych w Paryżu. Piękne wyroby naszej młodzieży stanowiły na tej wystawie przedmiot ogólnej uwagi członków Kongresu i licznych wzmianek prasy paryskiej i zagranicznej, której wyczerpujące sprawozdania przesyłał, uprzejmie przez Polaków informowani delegaci.

W tym samym roku zwołał Zarząd 8 i 9 grudnia II-gi Zjazd kierowników warsztatów jordanowskich we Lwowie.

Zjazd ten wypadł bez porównania wspanialej od I-go tak pod względem ilości uczestników jak i treści obrad i uchwał, które zapadły. Dość wspomnieć, że było reprezentowanych 39 zakładów średnich — w czym 1 gimnazjum z ruskim językiem wykładowym w Tarnopolu, Towarzystwa i publiczne instytucje — ogółem przeszło 100 osób.

Świetność swą zawdzięcza Zjazd wielkiej popularności pracowni szkolnej *) i daleko idącej życzliwości Rady Szkolnej krajowej a zwłaszcza p. Wiceprezydenta Dembowskiego, który osobiście nie szczędził trudów, aby nauczycielom, chcącym wziąć udział w obradach, ułatwić przyjazd do Lwowa. Proszącym Rada Szkolna udzieliła dostatecznego urlopu (po 2 dni) i jednemu każdego zakładu przedstawicielowi wypłaciła drobną zapomogę na koszt podróży.

W pięciu obszernych referatach, wygłoszonych przez prof. Bol. Błażka (Przemyśl I), doc. Dr. Eug. Piaseckiego (Lwów), prof. A. Łukasiewicza (Lwów IV), p. Teofila Orszulskiego (Kraków), prof. L. Sikorę (Gorlice), dyr. Ligi pom. przem., Józefa Olszewskiego (Lwów) i prof. J.

*) Podług zestawienia, które ogłosił prof. Łukasiewicz w artykule p. t.: „Warsztaty jordanowskie“ (Muzeum 1910) istniały pracownie w 20 zakładach średnich w Galicji.

Paczowskiego (Kraków) i w niezwykle ożywionej dyskusji wszechstronnie omówiono właściwości jordanowskiego warsztatu.

Tu dodać należy, że Zjazd podciągnął pod pojęcie warsztatu również roboty młodzieży w polu i ogrodzie (Dębica, Gorlice, Bochnia, Kołomyja, Stanisławów i t. d.), nie wyłączając systemu pracy najmniejszej w czasie wakacji, który wskutek ubóstwa młodzieży przyjmuje się w Galicyi coraz bardziej. Praca na wolnym powietrzu i pod nadzorem szkoły jest w swoim rodzaju warsztatem szkolnym, kryje w sobie te same zalety moralne, a jeszcze większe korzyści fizyczne, albowiem młodzieży daje sposobność oddechania świeżym powietrzem, czego niema w zamkniętej ubikacji szkolnej.

Wyniki narad ujął Zjazd w liczne rezolucje a Zarząd Polskiego Muzeum Szkolnego wraz z referatami ogłosił je w dodatku do lutowego zeszytu (1911) czasop. „Muzeum“.

Większa część tych rezolucji już wykonano. Pismem z dnia 16/I 1910 L. 80 Zarząd Muzeum podziękował a) Radzie Szkolnej Krajowej za jej dotychczasową pomoc w akcji warsztatowej, b) zawiadomił o wynikach obrad miarodajne czynniki w kraju, które z rozmaitych powodów w Zjeździe nie mogły wziąć udziału, i przesłał do użytku ogłoszone drukiem rezolucje c) zapoznał obcych z charakterem polskiej pracowni szkolnej, udzielając wyjaśnień, odnośnych publikacji i kliszy prof. Dr. Wł. Drubek'owi w Pradze, który umieścił gorący artykuł o warsztacie jordanowskim w „Věstniku Českých Professorů“ (rocz. XIX, č. 4. 1911) a Dr. E. Piasecki umieścił odpowiednią wzmiankę w bibliografii higieny szkolnej za rok 1910, ogłoszonej w „Internationales Archiv für Schulhygiene“; d) przygotował projekt kursu kierowników warsztatów jordanowskich w państwowej szkole przemysłowej we Lwowie i wniósł w pierwszych dniach stycznia 1911 do Ministerium Wyznań i Oświaty na ręce Rady Szkolnej Krajowej prośbę o 10.000 kor. subwencji.

Zgodnie z projektem Zarządu kurs kierowników miał odbyć się w lwowskiej szkole przemysłowej, ponieważ ten zakład miał dostarczyć za zezwoleniem Ministerium robót publicznych maszyn i sal wykładowych oraz fachowych sił. Prócz tych czysto technicznych względów wpłynęła na wybór szkoły przemysłowej wstrzeźliwość Ligi Pomocy przemysłowej, która pomimo ustnych i pisemnych zaproszeń nie wysłała swego przedstawiciela do Komitetu, przygotowującego kurs i nie postawiła od siebie żadnych propozycji. Zarząd Muzeum zresztą byłby w stosownym czasie wyzyskał niewątpliwą przychylność Ligi dla zamierzonego kursu. Tego jednak do obecnej chwili nie uczynił, albowiem Ministerium Oświaty dotychczas nie załatwiło muzealnego podania, bez czego i Liga na tak znaczny bo 10.000 kor. przenoszący wydatek ważyć się nie może i nie chce. Pomimo braku odpowiedzi Zarząd Muzeum ma nadzieję, że ostatecznie uzyska fundusze, albowiem wniesioną prośbą w Radzie Szkolnej zajął się p. Wiceprezydent a w Ministerium Oświaty czuwa nad nią p. przewodniczący Zarządu Dr. L. German.

Wobec żądania znacznego zasiłku na kurs uznał Zarząd Muzeum za rzecz taktycznie wskazaną na razie nie czynić starań w sprawie

obniżki liczby godzin dla kierowników pracowni, aby równoczesne, chociaż najstuszniejsze życzenia, nie wywołały wśród decydujących czynników niechęci i oporu. Że zaś delikatny sposób wynagradzania nauczycieli, ofiarujących swe siły i czas jest dla dobra sprawy konieczny, Zarząd Muzeum w najbliższym czasie ma zamiar zaproponować go Radzie Szkolnej.

W r. 1911 Zarząd zwrócił uwagę na podobny zeszlórocznemu w Bazylei XXVI nauczycielski kurs pracy ręcznej w Bernie w Szwajcaryi (9/VII—5/VIII 1911) i umieścił o nim ogłoszenia w kilku czasopismach.

Niezależnie od muzealnej akcji postanowiła Liga Pomocy Przemysłowej w tym samym roku wy badać opinię publiczną we Lwowie w sprawie przyjęcia kobiet w charakterze robotnic do jej warsztatów studenckich. Słuszność nakazuje oddać sprawiedliwość, że Liga w zwołanej dnia 8/XII (1911) ankiecie widziała skuteczny środek ożywienia chwilowo stępnącego zapału do utrzymywanych przez nią pracowni, w każdym razie nie z winy Ligi, która z równym od założenia pietyzmem i troską otacza swoje warsztaty. Równocześnie z ankietą Ligi, wystąpiło Towarzystwo upiększenia miasta Lwowa z zachętą pod adresem kobiet, aby zechciały poświęcić ogrodnictwu więcej uwagi, dobrej woli i sił.

O ile program Towarzystwa upiększenia miasta Lwowa był pod każdym względem szczęśliwy, albowiem liczył się ze słabymi siłami kobiety oraz praktyczną i ideową stroną ogrodowego zajęcia, o tyle zapatrywanie referenta Ligi, p. Olszewskiego, aby kobietę wdrożyć do dosłownie tej samej, co i chłopców, warsztatowej roboty, do struga, piły i młota, w stolarni lub ślusarni, dowiodły pewnego szablonu pojmovania zadań bądź co bądź ciężkiej pracowni męskiej i dlatego Zarząd Muzeum, jakkolwiek zasadniczo popiera wszelkie usiłowania Ligi, zajął przez usta prof. Łukasiewicza wobec przedstawionego programu wyczekujące stanowisko, nie wierząc, aby ciężka fizyczna praca zdolna była urabiać kobiecy charakter i korzystnie wpływać na rozwój niewieściego organizmu.

Rzeczywiście projekt Ligi nie ostał się, albowiem i Rada Szkolna Krajowa identycznie z Zarządem Muzeum oceniła go i kobiety wbrew nawet zapałowi matek, biorących udział w ankiecie, nie pracują w stolarskim ani ślusarskim warsztacie. W innych pracowniach n. p. kwiaciarni i t. d. udział kobiet jest zadowalający.

Cała dotychczasowa, od r. 1909 poczynająca się akcja warsztatowa, przeprowadzona siłami Zarządu Polskiego Muzeum Szkolnego częściowo także siłami Ligi już dzisiaj osiągnęła poważne rezultaty. Gdy jeszcze przed trzema laty Rada Szkolna Krajowa ograniczała się pospolicie do rejestrowania wiadomości o warsztacie szkolnym i udzielania mu swej aprobaty, obecnie sama otacza go pieczołowitą opieką. Używając mu wydatniejszego wsparcia szanuje jednocześnie jego swobodę, wiedząc, że narzucony szablon pozbawiłby go twórczości, energii i ideowego podkładu.

Dzięki powyższym warunkom jordanowski warsztat uniknął martwoty, która niestety od dłuższego czasu w szkołach ludowych gnębi

t. zw. ślōjd czyli naukę zręczności i doprowadza ją do powolnego lecz nieuchronnego upadku.

Od dwóch lat otrzymują warsztaty zasiłki z Wydziału krajowego, które na ten cel przyznaje Sejm. Jest to wyłączna zasługa p. Wiceprezydenta Dembowskiego, który w stosownym czasie troskliwie o nie zabiega. W ubiegłym roku (1912) p. Wiceprezydent wyjednał nawet znaczną podwyżkę krajowej subwencji. Uzyskaną sumę rozdzieliła Rada Szkolna krajowa pomiędzy kilkanaście istniejących warsztatów, inne udzielonym zasiłkiem powołała do życia.

Widząc współdziałanie władz, nauczycielstwo pracuje z niekłamanym zapałem i wytrwałością. Istniejące warsztaty ulepsza, nowe zakłada. Najlepszym świadectwem nieśląbnącej energii naszych wychowawców, jest liczba warsztatów, którą uwidoczniamy w podanych niżej tabelach.

W r. 1910 było ogółem 43 warsztaty w 20 zakładach.

Obecnie stan liczebny przedstawia się następująco:

Statystyka warsztatów jordanowskich.		Statystyka warsztatów jordanowskich.	
		Statystyka warsztatów jordanowskich.	
1	Województwo	1	Województwo
2	Województwo	2	Województwo
3	Województwo	3	Województwo
4	Województwo	4	Województwo
5	Województwo	5	Województwo
6	Województwo	6	Województwo
7	Województwo	7	Województwo
8	Województwo	8	Województwo
9	Województwo	9	Województwo
10	Województwo	10	Województwo
11	Województwo	11	Województwo
12	Województwo	12	Województwo
13	Województwo	13	Województwo
14	Województwo	14	Województwo
15	Województwo	15	Województwo
16	Województwo	16	Województwo
17	Województwo	17	Województwo
18	Województwo	18	Województwo
19	Województwo	19	Województwo
20	Województwo	20	Województwo

Warsztaty jordanowskie w roku szkolnym 1912/13.

a) Gimnazya i szkoły realne.

Miejscowość	Rodzaj warsztatów	Imię i nazwisko kierownika warsztatu	Rok założenia	Łiść pracujących uczniów	Łiść godzin w tygodniu	Środki pieniężne warsztatu	Opiekę nad warszatem sprawuje:	Uwaga
1 Bochnia	introligator.	prof. Władysław Rusin	1908.	42	4	subwencya Wydziału kraj. w r. 1910/13 — 150 kor.	Dyrekcya gimn.	
2 Brzozów	introligator.	prof. Wilhelm Szafranński	1912.	7	4	subwencya Wydziału kraj. w r. 1912/13.	Dyrekcya gimn.	
3 Buczacz	pracownia fizykalna	prof. Jan Smoliński	—	—	—	—	—	
4 Dębica	stolarsko-tokarski	prof. Michał Kalitowski	1909.	12	6	zasilki od Towarzystwa wzaj. kredytu w Dębicy	Dyrekcya gimn.	
5 Jarostaw	1) mechaniczny 2) introligatorski 3) chemiczny 4) fizykalny 5) przyrodniczy	pp. prof.: 1) ks. Litwin 2) Gartner 3) Rozmurski 4) Steczko 5) Gartner	1. 1904.	25 27 19 35 45	10	subwencya Wydziału kraj. w r. 1912/13 — 250 kor.	Dyrekcya szkoły realnej	
6 Jasio	stolarsko-tokarski, introligatorski	Józef Kossydar nauz. wydz.	1910.	26	6	subwencya Rady szk. kr. w r. 1912/13 — 200 kor., Wydziału kraj. 150 kor.	Dyrekcya gimn.	
7 Kołomyja	stolarsko-tokarski, rzeźbiarski	prof. Stefan Walter	1907.	43	12	subwencje: Kasy Oszczędn. m. Kołomyj . . . 150 k. Rady miejskiej m. Kołomyj . . . 50 k. Wydziału kraj. . . 250 k. Rady powiatowej w Kołomyj . . . 400 k. dłaki prywatne . . . 70 k.	P. Radca Józef Skupniewicz, dyrektor	warsztaty znajdując się w osobnym, na ten cel zakupionym domu
8 Kraków (fil. gim. św. Jacka)	ogródek botaniczny i wazywno-owocowy	prof. Teofil Stupnicki	1911.	10	6-8	niestate; skiadki uczniow	prof. Teofil Stupnicki	
9 Kraków (gimn. V)	ucznioiwie uczęszczają do warsztatow Dr. Jordana	—	—	25	4-6	—	—	patrz niżej l. 12.

10 Kraków (I szkoła realna)	warsztaty do obrabiania drzewa, metalu, szkła i pracownia fizykalna	prof. Jan Paczowski	1908.	11	4-6	datki dobrowolne uczniow nadwyżki wydatkow pokrywa kierownik	prof. Jan Paczowski	
11 Kraków (II szkoła realna)	pracownia chemiczna	prof. Dr. Jan Kozak	1908.	35	8	uczniowie płać po 10 kor. rocznie	prof. Dr. Jan Kozak	
12 Kraków (warsztaty Dr. Jordana dla uczniow szkół średnich)	1. stolarsko-tokarski 2. koszykarski 3. modelowania 4. introligator.	Teofil Orszulski fachowi nauzycciele: 1. Jul. Kownacki 2. A. Warchałowski 3. Jan Dziedzic 4. A. Rejowski	1906.	200	18	subwencje: rządowa 1.500 kor. krajowa 1.000 "	Gminam. Krakowa przezeń prof. Dra Władysława Wasunga	w ogólnej liczbie uczniow mieści się także liczba uczniow gimn. V i św. Jacka
13 Krosno (szkoła realna)	stolarsko-tokarski	prof. Bronisław Vopatka (instruktor Jan Strouszak)	1911.	29	8	subwencya Wydziału kraj. w r. 1912/13 — 200 kor.	Komitet: dyrektor zakładu, burmistrz m. Krosna i 2 profesorow	
14 LWÓW (gimn. ruskie)	uczniowie uczęszczają do warsztatow Ligi Pomocy przem.	—	—	8	—	—	—	patrz niżej l. 22.
15 LWÓW (gimn. III).	dtto	—	—	7	—	—	—	dtto
16 LWÓW (filia gimn. IV)	pracownia przyrodnicza	prof. Stanisław Hubert	1911.	25	6	niestate	—	
17 LWÓW (gimn. VI)	1. pracownia fizykalna 2. przyrodnicza	1. prof. Tadeusz Ozełowski 2. prof. Dr. Roman Drezepeński	1. 1911. 2. 1910.	10 12	4 2	niestate	prof. Tadeusz Ozełowski prof. Dr. Roman Drezepeński	
18 LWÓW (filia gimn. VII)	1. stolarski i slusarski 2. fizykalny 3. fotograficzny	prof. Kajetan Golezowski	1. 1911. 2. 1912. 3. 1912.	6 8 4	6	subwencya Wydziału kraj. 1912/13 — 100 kor.	Dr. Benon Janowski, kierownik zakładu	w warsztacie fotograficznym pracują uczniowie w niedziela od 9-1 rano
19 LWÓW (gimn. VIII)	1. stolarski 2. pracownia przyrodnicza 3. introligators.	1. prof. E. Sнопек 2. Dr. Bykow. (prof. Dr. Jakubski) 3. prof. A. Dudryk	1. 1908. 2. 1910. 3. 1911.	4 47 —	2 6-9 8	niestate	1. prof. E. Sнопек 2. Dr. Bykowski 3. prof. A. Dudryk	
20 LWÓW (I. szkoła realna)	uczniowie uczęszczają do warsztatow Ligi Pomocy przem.	—	—	12	—	—	—	patrz niżej l. 22.

d. i.	Miejscowość	Rodzaj warsztatów	Imię i nazwisko kierownika warsztatu	Rok założenia warsztatu	Łość pracujących uczniów	Łość godzin w tygodniu w których młodzież pracuje	Środki pieniężne warsztatu	Opiekę nad warszatem sprawuje:	Uwaga
21	Lwów (II. szkoła realna)	introligatorski	prof. Jan Kontek	1911.	16	6	subwencya Wydziału kraj. i dochód z oprawy książek	prof. Jan Kontek	próba uczniów z gimnazjum I, III (Lp. 14-15) i I szkoły realnej uczeszcza także uczniowie innych zakładów średnich
22	Lwów (warszaty Ligi Pomocy przemysł.)	I. dział drzewny II. dział metalowy	1. absolwent szkoły wzrostków w Mławie 2. student III roku budowy maszyn	1908.	1. 63 2. 27	?	---	prof. Ferdynand Franta (II szk. real.)	
23	Łańcut	stolarski	prof. Jarosław Wierzbicki	1912.	40	8	zapomoga prywatna, jednora- zowa, w r. 1912 — 200 kor.	prof. Jarosław Wierzbicki	
24	Mielec	introligatorski	prof. Czortkower	1909.	20	4	subwencya krajowa w r. 1912/13 — 200 kor., opłaty uczniów, dochód z opraw	prof. Czortkower	
25	Myslenice	stolarski	prof. Władysław Miedniak	1911.	—	—	—	prof. Władysław Miedniak	w bieżącym roku szkolnym warsztat nie funkcjonuje
26	Nowy Sącz	1. stolarsko-tokarski 2. introligatorski	1. Bolesław Bojarski 2. prof. Fr. Wzorek	1908.	20 28	1. 6 2. 4	subwencye Rady m. N. Sącza, Wydziału kraj., datki z funduszu na gry i zabawy, opłaty uczniów	prof. Fr. Wzorek prof. Józef Mieczyski	liczba uczniów rozumie się wraz z liczbą uczniów gimnazjum II w N. Sączu
27	Nowy Targ	1. stolarsko-tokarski 2. introligatorski	prof. Kazimierz Wyspiański	1. 1906. 2. 1910.	20 38	1. 3 2. 3	niestale	Dr. Kazimierz Krotoski, dyrektor	
28	Podgórze	introligatorski	prof. Władysław Trybowski	1906.	26	2	fundusz na gry i zabawy, subwencya Wydziału kraj. w r. 1912/13 — 200 kor.	prof. Władysław Trybowski	
29	Przemysł	stolarsko-tokarski	prof. Bolesław Biażek	1908.	62	12	subwencya Wydziału kraj. w r. 1899/10 — 1.500 kor., w r. 1912/13 — 350 kor., datki instytucji miejscowych 90 k., opłaty uczniów (3 kor. półrocznie każdy)	prof. Bolesław Biażek	

30	Przemysł (gimn. ruskie)	stolarski	prof. Stanisław Jakubowski	1911.	23	7-8	opłaty uczniów po 6 kor. rocznie, subwencje, datki z funduszu na zabawy	Dyrekcya o. k. gimnazjum i prof. Stan. Jakubowski	
31	Rzeszów (gimn. I)	stolarsko-tokarski	prof. Ignacy Babski	1911.	36	6	razdowa subwencya w r. 1912/13 — 400 kor., przygodne subwencje	Dyrekcya o. k. gimn.	
32	Rzeszów (gimn. II)	stolarsko-tokarski	prof. Franciszek Study	1912.	18	6	niestale	prof. Franciszek Study	
33	Sambor	—	—	—	—	—	—	—	datki na zał. warsztatu od p. Jowahowskiego 100 k., Tow. prz. młodz. 400 k., złożono na księżeczce w Kasie Oszczędności
34	Sambor (filia gimn.)	pracownia przyrodnicza	prof. Stanisław Tynelski	1912.	12-18	4	niestale	prof. Mieczysław Tynelski	
35	Sanok	stolarski	—	1913.	—	—	subwencyonowany w r. 1712, w kwocie 150 kor.	—	czynny od II pofr. 1913.
36	Śniatyn	introligatorski	prof. Berti Amelsen	1911.	25	2	jednorazowa dotacya minister. w r. 1910, fundusz na gry i zabawy — zasilek Wydz. kraj. 1912 r. 100 k.	Dyrekcya szkoły realnej	niektórzy uczniowie pracują nad programem o 2-4 godz.
37	Stanisławów (gimn. I)	warsztat robót tekturnych	Adam Orzechowski	1909.	45	4	subwencya Wydziału kraj. w r. 1912 — 250 kor. i fundusz na gry i zabawy	Dyrekcya gimn.	w roku szkolnym 1912/13 nieczynny
38	Stanisławów (gimn. II)	stolarsko-tokarski, introligatorski	—	—	—	—	—	Dyrekcya gimn.	
39	Stanisławów (gimn. ruskie)	stolarsko-tokarski, introligatorski	Adam Orzechowski	1908.	46	8	subwencya Wydziału kraj. 1912/13 — 250 kor. i fundusz na gry i zabawy	Dyrekcya gimn.	
40	Stryj	introligatorski	uczniowie uczą jedni drugich	1909.	24	niestala	niestale	—	warsztat mieści się w bursie włościańskiej A. hr. Potockiego
41	Tarnobrzeg (szkoła realna)	stolarski, introligatorski	Józef Wojnas	1911.	20	2	subwencya Sejmiku r. 1912, 150 kor. i datki dobrowolne 200 kor.	prof. Adam Malicki	
42	Tarnopol (szkoła realna)	stolarski, szewski i introligatorski	prof. Andrzej Stopka	1908.	48	10	subwencya Sejmiku r. 1912/13 300 kor. i Towarz. przy- młodz.	Towarzystwo przyjaciół młodzieży w Tarnopolu	

Ć. l.	Miejscowość	Rodzaj warsztatu	Imię i nazwisko kierownika warsztatu	Rok założenia warsztatu	Ilość pracowników	Ilość godzin w tygodniu	Ilość uczniów	Środki pieniężne warsztatu	Opiekę nad warsztatem sprawuje:	Uwaga
43	Tarnów (gimn. II)	stolarski, pracownia chemiczna	1. prof. Mieczysław Schreiber 2. prof. Władysław Wierzbicki	1. 1911. 2. 1909.	30 12	12 2	30 12	1. subwencya Wydz. kraj. w r. 1912/13 — w kw. 150 kor. 2. fundusz na środki naukowe	1. prof. Mieczysław Schreiber 2. prof. Władysław Wierzbicki	
44	Tarnów (szkoła realna)	stolarski	Tadeusz Mierzwilski	1910.	16	2	16	niestate opłaty uczniów, subwencya Wydziału kraj. w r. 1912 — 100 kor.	prof. Maurycy Gadowski	warsztat znajduje się w szkole wydziałowej męskiej
45	Wadowice	stolarsko-tokarski	prof. Wojciech Dydek	1911.	20	8	20	subwencya Wydziału kraj. w r. 1912/13 — 150 kor., instytucji miejscowych i dot. uczniów	Dyrekcya gimn.	
46	Żywiec (szkoła realna)	introligatorski	prof. ks. Jan Sadowski	1911.	26	4	26	subwencya Wydziału kraj. w r. 1912/12 — 150 kor.	Towarzystwo pomocy naukowej w Żywcu i Dyrekcya szk. real.	
b) Seminarja.										
47	Czortków	nauka kartoniarstwa	Augustyn Starzewski	1910.	52	6	52	subwencya Rady szk. kraj. w r. 1911/12 — 150 kor.	Mieczysław Piłkowski, dyrektor seminarjum	
48	Kęty	nauka zręczności	Władysław Biarowski	1911.	30	6	30	subwencya rządowa w r. 1912/13 — 280 kor.	—	
49	Kraków	ślójd	Franciszek Pękarczyk	1895.	(62+12) 74	20	(62+12) 74	dotacya zwyczajna 200 kor., fundusz seminarjum opłaca 1.200 kor. reimmunceracji (subwencya rządowa)	—	oprócz 62 uczniów pracuje jeszcze 12 nauczycieli kursu wydziałowego
50	Rudnik	ślójd tekturowy	Karol Zimmermann	1912.	36	4	36	niestate	Dyrekcya semin.	
51	Sambor	1. ślójd kartonowy 2. drzewny	1. A. Zerebecki 2. A. Lewicki 3. T. Biłowski	1896.	1. 27 2. 86	8	1. 27 2. 86	stała subwencya rządowa po 200 kor. rocznie	Dyrekcya semin.	

Ć. l.	Miejscowość	Rodzaj warsztatu	Imię i nazwisko kierownika warsztatu	Rok założenia warsztatu	Ilość pracowników	Ilość godzin w tygodniu	Ilość uczniów	Środki pieniężne warsztatu	Opiekę nad warsztatem sprawuje:	Uwaga
52	Sokal	ślójd	Tomasz Hałas	1896.	60	10	60	subwencya Ministerstwa oświaty	—	przygodnie udziela prof. Kaiser nauki snycerstwa
53	Stanisławów	ślójd 1. drzewny, 2. kartonowy	1. Michał Dewosser 2. Adam Orzechowski	1894.	20 15	2 2	20 15	subwencya Rady szkolnej (kraj.) w r. 1912/13 — 100 kor., reimmunceracja stała c. k. Rady szk. kraj. 100 kor. i ryczałt 100 kor.	c. k. Rada szkolna okręgowa i Dyrekcya seminarjum	
54	Tarnopol	warsztaty: stolarski i tokarski	Władysław Orosz	1891.	58	4	58	niestate	Dyrekcya semin.	

ZESTAWIENIE.

	Liczba warsztatów		Ilość	
	rok 1909/10	rok 1912/13	rok 1909/10	rok 1912/13
I. Rodzaj warsztatu:				
a) warsztaty stolarsko-tokarskie	13	32	743	776—782
b) " introligatorskie	10	17	96	384
c) " rzeźbiarsko-snycerskie	4	3	340	458
d) " ślusarskie	3	4	71	90
e) " pracownie fizyczne	7	5	134	200
f) " przyrodnicze	4	5	1.384	1908—1914
g) " chemiczne	—	3	16	32
h) " koszykarskie	—	1	—	—
i) " fotograficzne	—	1	—	—
j) warsztaty wyrobów tekturowych.	—	5	16	33
k) " wyrobów szklanych	1	5	2	11
l) ogrodnictwo	2	—	5	8
		1	1	1
		1	1	1
Razem	44	77	25	54
II. Liczba uczniów:				
a) gimnazya				
b) szkoły realne				
c) seminarja				
d) warsztaty Ligi Pomocy przemysł.				
e) " Dra Jordana				
Razem				
III. Miejscowości				
IV. Zakłady				
(w których znajdują się warsztaty):				
a) gimnazya				
b) szkoły realne				
c) seminarja naucz.				
d) warsztaty Ligi Pomocy przemysł.				
e) " Dra Jordana				
Razem				

Rodzaj warsztatu i ilość pracujących uczniów. (Gimnazya, szkoły realne i seminarya naucz.).

Liczba porządkowa	Miejscowość	Zakład	Stolarsko- tokarski	Ilość uczni ^{ów}	Introligatorski	Ilość uczni ^{ów}	Hżebiarski, my- cerski i robót pi- teczkowych	Ilość uczni ^{ów}	Sinarski	Ilość uczni ^{ów}	Pracownia hykalna	Ilość uczni ^{ów}	Pracownia przyrodnicza	Ilość uczni ^{ów}	Pracownia foto- graficzna	Ilość uczni ^{ów}	Ogrodnicтво i ro- boty ziemne	Ilość uczni ^{ów}	Slójd tekturny	Ilość uczni ^{ów}	Uwaga
1	Bochnia . . .	gimn.	.	1	42	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
2	Brzozów . .	"	.	1	7	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
3	Buczacz . . .	"	.	.	.	.	.	1	0	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
4	Dębica	"	1	12	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
5	Jarosław . .	szk. real.	1	+	1	27	.	1	25	1	35	1	45	1	19	.	.	.	.	.	
6	Jasło	gimn.	1	+	1	26	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
7	Kołomyja . .	"	1	+	.	1	43	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
8	Kraków . . .	I. g. s. Jaska	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	10	.	.	uczniowie uczęszczają do warsztatów Dra Jordana.
9	Kraków . . .	gimn. V	.	25	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	w liczbie war- sztatów rozu- mieć należy i warsztat wy- robów szkła- nych.
10	Kraków . . .	I szkoła real.	1	+	.	.	.	.	1	+	1	11	.	.	.	.	.	.	.	.	

11	Kraków . . .	II szk. real.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
12	Kraków . . .	warsztaty Dr. Jordana	1	+	1	+	1	+	.	.	.	.	.	.	1	200	.	.	.	.	.	w liczbie war- sztatów rozu- mieć należy warsztat do nauki mode- lowania.
13	Krosno . . .	szk. real.	1	29	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	uczniowie uczęszczają do warsztatów Ligi Pomocy przemysłowej.
14	Lwów	gimn. I	.	8	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	dtto
15	Lwów	" III	.	7	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
16	Lwów	fil. " IV	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	25	.	.	.	.	.	.	.	.	
17	Lwów	" VI	.	.	.	.	.	.	.	.	1	10	1	12	.	.	.	.	.	.	.	
18	Lwów	" VII	1	+	.	.	.	1	6	1	8	.	.	.	.	1	4	.	.	.		
19	Lwów	" VIII	1	4	1	?	.	.	.	.	.	.	1	47	.	.	.	.	.	.		
20	Lwów	I szkoła real.	.	12	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	uczniowie uczęszczają do warsztatów Ligi Pomocy przemysłowej.
21	Lwów	II szk. real.	.	1	16	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
22	Lwów	Lig. Pn. prz.	1	63	.	.	.	.	1	27	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	przez warsztat sinarski ro- zumieć należy także warsztat elektrotechni- czny.

Uwaga	w liczbie ucz- niów miesi- się liczba na- uczycieli kur- su wydziało- wego (12)																		
47	liczba porządkowa	Miejscowość	Zakład	Stolarsko- tokarski	Ilość uczni- ów	Introligatorski	Ilość uczni- ów	Rzeźbiarski, my- cerski i roboty pi- teczkowskie	Ilość uczni- ów	Sinarski	Ilość uczni- ów	Pracownia fizyczna	Ilość uczni- ów	Pracownia foto- graficzna	Ilość uczni- ów	Ogrodnictwo i ro- boty ziemne	Ilość uczni- ów	Siódła tekturny	Ilość uczni- ów
48		Czortków	seminar.																
49		Kęty	"		1	30													
50		Kraków	"		1	74													
51		Rudnik	"																
52		Sambor	"		1	86													
53		Sokal	"		1	60													
54		Stanisławów	"		1	20													
		Tarnopol	"		1	58													

Obecna liczba (77) warsztatów w 53 zakładach a w 32 miejscowościach dowodzi, że propaganda Polskiego Muzeum Szkolnego, osiągnęła nadzwyczajny rezultat. Pomimo przykrych warunków materialnych wzrasta ilość warsztatów z roku na rok, a władze szkolne większości udzielają stałej chociaż jeszcze skromnej pomocy. Pozostawiając i n najdalej idącą swobodę, szczerze myślą o ich przyszłości. W tym celu wydała Rada Szkolna krajowa między innymi i to rozporządzenie, aby dyrekcje szkół średnich umieszczały o warsztatach w rocznych sprawozdaniach z czynności wzmianki na równi z wszystkimi środkami wychowania fizycznego.

B. Ogólno polska instytucja pedagogiczna.

II. Polski Kongres Pedagogiczny (1 i 2 listopada 1909) we Lwowie, zwołany staraniem Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego uchwalił w myśl referatu p. Orszy - Radlińskiej: „Polski Kongres Pedagogiczny uważa za wskazane utworzenie instytucji, zbierającej cały dorobek wychowawczy polski.

Kongres poleca referentce wypracowanie konkretnego projektu zamierzonej instytucji i przedłożenie go Zarządowi Polskiego Muzeum Szkolnego, któremu Kongres poleca zarazem zająć się tą sprawą“.

Wykonując uchwałę Kongresu, wygłosiła p. Helena Radlińska (4 listopada 1909) w Polskim Muzeum Szkolnym referat na posiedzeniu specjalnej komisji (vide „Muzeum“ styczeń 1910) i uzasadniła w nim przedłożony Kongresowi wniosek. Na uwagach p. Orszy oparła się Komisja, wypracowała tekst ankiety i ogłosiła go w dziennikach (w styczniu 1910), a zarazem rozesłała najwybitniejszym znawcom naszego szkolnictwa we wszystkich dzielnicach porzbirowych z prośbą o piśmienną opinię.

Odpowiedzi nadeszły z rozmaitych stron. Nadesłali je pp. Bolesław Baranowski, Samuel Dickstein, Roman Zawiliński, T. Łopuszański, Ignacy Stein, Ks. Dr. Szydelski, Dr. A. Halban i w. innych, zgadzając się na podane w ankiecie wnioski.

Z uwagi na trudne do przyzwyciężenia przeszkody w obecnej chwili, a zwłaszcza wielkie wydatki pieniężne, którym w dzisiejszych warunkach nie mogłoby podołać Polskie Muzeum Szkolne, Zarząd postanowił ograniczyć się tylko do wygotowania projektu organizacyjnego, a aprobatę i wykonanie pozostawić najbliższemu Kongresowi pedagogicznemu.

Ze względu na to, że sprawa stworzenia ogólnopolskiej instytucji pedagogicznej ma nader doniosłe znaczenie dla całego narodu, przypominając ją Zarząd z okazji 10-letniego jubileuszu Polskiego Muzeum Szkolnego i na razie ogłasza najlepszy projekt (p. dyrektora Ignacego Steina).

„Muzeum Szkolne — pisze p. Stein — nie powinno dać upaść zamiarowi stworzenia nowej instytucji, której zadaniem byłaby troska o rozwój pracy pedagogicznej w Polsce. Trzeba wyzyskać chwilę, w której wszyscy są przekonani o potrzebie takiego Towarzystwa bo widzą, że o potrzebach

i ustroju swego wychowania tylko naród sam stanowić może. Wprzód jednak trzeba zbadać, co było, poznać dobrze, co jest, aby postanowić, jak ma być.

Instytucja taka musi mieć organizację inną niż istniejące towarzystwa lub związki nauczycielskie. Związki te mają najczęściej charakter zawodowy i obejmują zazwyczaj specjalne kategorie wychowawców. Należać może do nich każdy, kto zapłaci wkładkę i posiada odpowiednie kwalifikacje etyczne i intelektualne. Nowa instytucja powinna ustrojem swoim zbliżyć się do Akademii, t. j. składać się z ludzi, którzy złożyli dowody uzdolnienia swego do naukowej pracy z zakresu pedagogiki. Prawo wyboru pierwszych członków miałyby społeczeństwo całe przez ludzi, którzy się sprawami wychowania zajmują. Ponieważ każdy, interesujący się sprawami wychowawczymi należy do jakiegoś stowarzyszenia o charakterze pedagogicznym, więc Muzeum Szkolne rozesłałoby w tej sprawie pytania do tych stowarzyszeń, a te, porozumiewszy się z członkami, przedłożyłyby swoje listy kandydatów. Sądzę, że takie zapytania należałoby rozesłać także do Redakcji pism wychowawczych, aby i one wśród odbiorców swoich zebrać mogły listy kandydatów. Po dokonaniu tej całej operacji członkami nowej instytucji zostaliby ludzie, którzy otrzymali największą ilość głosów. Proceder ten zapewniłby instytucji poparcie wszystkich ludzi bez względu na ich poglądy wychowawcze czy polityczne, bo każdy miałby prawo głosu.

Członków instytucji możnaby podzielić na członków czynnych i korespondentów. Pierwszych byłoby 40, drugich 20. Prócz tego podzieleniby byli członkowie na wydziały wedle działów pedagogii. Posiedzenia wydziałów odbywałyby się częściej, posiedzenia pełne dwa razy do roku, mniej więcej w czasie zjazdów pedagogicznych.

Nazwa instytucji jest rzeczą podrzędną wagi. Gdyby szło o moje zdanie, nazwałbym ją Polskiem Kołem Pedagogicznym. Siedzibą Koła może być Lwów, choć nie jest to rzeczą naturalną ze względu na odległość miasta od innych dzielnic polskich.

Najtrudniej sformułować zadania Koła. Zadania te jednak będą wynikać z zasad, na jakich oprze Koło rację swego bytu. Zasady te byłyby następujące:

1. Koło musi się składać z ludzi, reprezentujących różne poglądy na sprawy wychowawcze. Zadaniem bowiem Koła nie jest stwarzanie szkół i zakładów wychowawczych lub zalecanie tych lub owych teorii pedagogicznych, lecz dostarczanie materiału myślowego dla umysłów krytycznych o charakterze praktycznym lub teoretycznym.

2. Praca Koła musi objąć ogół spraw wychowawczych, jakie się nadają do traktowania naukowego.

3. W ocenianiu prac członków lub ich poglądów Koło kierować się będzie jedynie racjami naukowymi.

4. Koło musi dążyć do złączenia spraw wychowania ogólnokształcącego, a więc przede wszystkim złączenia spraw wychowania w szkołach ludowych z wychowaniem w szkołach średnich i wyższych. Oddzielne traktowanie wychowania w szkołach ludowych od wychowania

średniego, a tego znowu od wyższego odosabia każdy z tych działów, a nie ułatwiając pracownikom w tym lub owym dziale zaznajomienia się ze sprawami sąsiednich, utrudnia przeprowadzenie pewnej jednolitości w ukształtowaniu tych 3 zasadniczych stopni.

3. Koło wydawać będzie co roku „Rocznik pedagogiczny polski“, który ma być obrazem każdorocznego dorobku polskich usiłowań na polu wychowania. (Na wzór Retwischa z dodaniem statystyki nawet szkół fachowych).

6. O ile starczą fundusze i siły wydawać będzie Koło: Prace pedagogiczne polskie.

7. Koło zajmować się będzie inicjatywą na polu prac wychowawczych przez dawanie zawodowym towarzystwom wiadomości o potrzebach na polu wychowania, aby w ten sposób nadać przyszłej pracy pedagogicznej polskiej świadomy cel i kierunek.

8. Koło zajmie się zorganizowaniem powszechnych wykładów Koła pedagogicznego dla obeznania ogółu ze sprawami wychowania.

9. Koło starać się będzie o urządzenie zjazdów pedagogicznych.

10. Koło podejmie starania o odpowiednie urządzenie kursów pedagogicznych na uniwersytecie, ażeby przyszli wychowawcy dostatecznie byli obeznani z teoriami pedagogicznymi i mogli więcej nabyć praktycznego ćwiczenia.

11. Wogóle obowiązkiem Koła będzie starać się o podniesienie w Polsce naukowej pracy na polu wychowania.

Rocznik wydawałoby Koło początkowo drogą subskrypcji. Sądzę, że każdy Zakład zobowiązałby się do zakupienia dzieła, co dałoby już dostateczną sumę pieniędzy. Gdyby subskrypcje Zakładów i osób prywatnych nie wystarczały, należałoby się postarać o subwencję u Sejmu, Akademii, instytucji polskich, osób prywatnych. Zorganizowanie pracy, ażeby Rocznik posiadał niezbędne zalety dokładności i przejrzystego ugrupowania materiału, należeć będzie do Koła.

C. Przemysł szkolny.

Przemysł szkolny ma znaczenie nie tylko jako specjalna gałąź gospodarstwa społecznego, lecz także jako środek, który stanowi o charakterze szkoły.

Hasło unarodowienia szkoły wywołuje jeszcze dotychczas liczne nieporozumienia. Jedni żądają wychowania zewnątrz narodowego tj. udzielania nauki w języku polskim, drudzy dodają żądanie odpowiedniego uwzględnienia historii i literatury polskiej, inni wreszcie wychowania w duchu narodowym. Postulaty pierwszy i drugi u nas przeważnie spełnione. Mimo to jeszcze nie można mówić o wychowaniu narodowym lecz tylko o przyobleczeniu wychowania szkolnego w zewnętrzne formy polskie. Jeżeli bowiem uczymy po polsku n. p. na podstawie podręcznika choćby własnego, ale zgodnie z planem obcym, to jest to formalnie wychowanie narodowe, rzeczowo jednak obce, chociaż nauka odbywa się po polsku. Tak samo dodanie jednego czy drugiego przedmiotu, który daje wiadomości o rzeczach polskich, poprostu wzbogaca

liczbę przedmiotów, ale wychowanie przez to nie doznaje zmiany zasadniczej w kierunku narodowym.

O charakterze narodowym szkoły nie rozstrzyga także system pedagogiczny ani nawet wypróbowana metoda nauczania. Ta ostatnia, pomimo zgody w jakiej musi pozostawać z siłami i duchowymi przymiotami młodzieży, do której jest stosowana, aby mogła dostatecznie rozwinąć właściwości umysłowe, w gruncie rzeczy okazuje się dobrą w analogicznych warunkach dla każdego dziecka, czy jest ono pochodzenia polskiego czy obcego. Wszystkie dzieci posiadają mniej więcej te same przymioty ducha i ciała — bystrość i żywość, przeto również dobre wyniki wyda np. polska metoda naukowo wychowawcza wobec młodzieży francuskiej lub angielskiej i odwrotnie, metoda obca wobec dziecka polskiego.

Unarodowienie szkoły zależy od ducha, jaki w niej panuje, ten zaś nie może być dziełem przypadku n. p. mimowolnego zespołu w danym zakładzie wrażliwych na narodowy interes sił nauczycielskich, lecz wypływać z jasno określonego programu, którego samo wykonanie wszczepia w młodzież gorące uczucia narodowe. Taki program nie może opierać się na innych lecz tylko narodowych środkach pomocy naukowej jak podręcznikach szkolnych, napisanych w odpowiednim duchu i przystosowanych do właściwości psychicznych młodzieży i na systemie pogładowego nauczania, a więc planach, modelach i obrazach o treści wyłącznie swojskiej.

Ruch, jaki na polu unarodowienia szkoły daje się w kraju zauważyć od dłuższego czasu, przysporzył nam nie mały już zapas doborowych książek szkolnych. Mniej rażny postęp można stwierdzić w dziedzinie wytwórczości szkolnej. Wprawdzie opinia publiczna coraz głośniejszemu nawołuje do zaopatrywania w kraju wszystkich potrzeb szkoły — niestety głos jej jest jeszcze dość daleki od urzeczywistnienia. Wprawdzie Towarzystwo nauczycieli szkół wyższych i Polskie Towarzystwo pedagogiczne podejmują się we własnym nakładzie wydawnictw rozmaitych środków naukowych jak obrazów, map itp., jednak przedsiębiorstwo ich tylko w części pokrywa zapotrzebowanie szkół. Energia obu Towarzystw skupiła się przeważnie w wydawnictwie książek i dlatego sprawa środków pomocy naukowej i urzędów szkolnych oczekuje jeszcze swego rozwiązania.

Baczną uwagę poświęciło jej Polskie Muzeum Szkolne. Nie mając bynajmniej zamiaru we własnym zarządzie wydawać środków szkolnych, ani sprzętów, gdyż Muzeum nie było ani nie jest instytucją nakładczą, skierowało swe kroki na drogę agitacji.

Już podług projektu organizacyjnego miałyby tworzyć dział społeczny Muzeum najnowsze środki naukowe, których dostarczą fabryki, najnowsze przyrządy do gimnastyki, gier i zabaw, wzorowe urządzenia i przyrządy szkolne.

Urządzenie takiego działu miało ożywić krajowy przemysł szkolny, którego luźne i nieśmiałe usiłowania na tem polu odąd znalazły w Muzeum ognisko, wzór i zachętę.

Szersza akcja przemysłowa Zarządu poczyna się dopiero od chwili najęcia własnego lokalu.

W dniu poświęcenia i oddania zbiorów do publicznego użytku, urządzono w Muzeum pierwszą skromną wystawę środków pomocy naukowej oraz garści sprzętów szkolnych, wyrobionych w kraju i za kordonem (warszawska „Urania“); przedmioty obcego pochodzenia umieszczono te, których właściciele pozwolili miejscowemu rękodzielnikom użytkować swoje patenty. Za sprawą T. N. S. W. zwrócono także uwagę na angielskie i francuskie wyroby fizykalne i sprowadzone przez Towarzystwo wzory, również wcielono do wystawy muzealnej.

Takie były pierwsze próby. Od tej chwili Zarząd wyszukuje krajowe źródła wytwórczości szkolnej. Wiadomości o nich udzielają mu najczęściej osoby trzecie, gdyż nasi producenci zgoła nie doceniają wartości reklamy lub nie znają jej sposobów. Nadsyłane przedmioty stale znajdują pomieszczenie w muzealnych wystawach i najzyczliwszą ustną i pisemną ocenę. W imię dobra sprawy podejmuje się Zarząd nawet bezinteresownego pośrednictwa i zgłaszającym się nigdy nie odmawia pomocy w dostarczeniu wszelkich zamówień.

Aby wreszcie skuteczniej poruszyć opinię publiczną, a prywatnych wytwórców pobudzić do większej przedsiębiorczości zaś nauczycielstwo do kooperatywy, zwołał Zarząd Muzeum ankietę w dniu 1 marca (dokonanie 10 marca) 1910 w sprawie powołania do życia wytwórczej organizacji szkolnej.

W ankiecie wzięli udział przedstawiciele stanu nauczycielskiego i sfer przemysłowo-handlowych. Reprezentantów wysłała Rada Szkolna krajowa, Towarzystwo Nauczycieli Szkół Wyższych, Polskie Towarzystwo pedagogiczne, Polskie Muzeum Szkolne, Liga Pomocy przemysłowej, przybył także instruktor stowarzyszeń zarobkowych jako delegat ministerium robót publ. i prywatni przedsiębiorcy.

W zastępstwie nieobecnego Dra L. Germana, wyłuszczył zgromadzonym cel zebrania prof. A. Łukasiewicz.

Pomimo informacyjnego charakteru, jaki miała mieć ankietę, Zarząd Muzeum spodziewał się, że uda się założyć przemysłowo-handlową spółkę przyborów szkolnych.

Referat Zarządu przyjęła ankietę z zadowoleniem. Od siebie dodała, że jeżeli ma się mówić o stwarzaniu produkcji środków naukowych i przyborów szkolnych celem wyzwolenia się od zależności obcych, należy uwzględnić szerszą podstawę działania, a mianowicie konieczność większego, niżeli to dziś ma miejsce, zastosowania nauki pogładowej w naszym szkolnictwie i bogatszego zaopatrzenia szkół naszych w środki i przybory szkolne. Wytwórczo-handlowa organizacja — zdaniem ankiety — winna skupić zawodowych przemysłowców, nauczycielstwo i młodzież.

Za tą opinią przemawiały notorycznie znane przykłady. Tak n. p. w Drohobyczu prof. Siciński z uczniami wyrabiał w owym czasie aparaty projekcyjne i przezrocza do tych aparatów; w Nowym Sączu 2 nauczyciele wykonywali modele do nauki historii architektury starożytnej,

zaś we Lwowie kilku uczniów utrzymywało pracownię taksydermiczną, a wypchane w niej ptaki i zwierzęta znachodziły pokup nawet poza granicami kraju. Podobnych przykładów było więcej.

Spółka wytwórczo-nakładcza — zdaniem ankiety — miałyby obowiązek wyszukać i zorganizować istniejących już w kraju producentów, ewentualnie wykształcić odpowiedni zastęp ludzi fachowych i po prostu wyrobić sobie w kraju coś w rodzaju monopolu dostarczania władzom i szkołom przyborów i środków naukowych.

Co się tyczy organizacji Spółki, to p. Dr. Schoennet, instruktor stowarzyszeń przemysłowych, a z nim wszyscy reprezentanci Towarzystw oświadczyli się przeciw związkowi producentów, a za spółką konsumentów. Spółka producentów nie zaspokoiłaby wszystkich potrzeb szkoły, które są rozliczne, natomiast związek zakładów naukowych lub nauczycielstwa może to uczynić zawsze z powodzeniem.

Lecz od wypowiedzenia opinii do wykonania dość jeszcze daleko. Ankieta zdawała sobie z tego sprawę i obrała drogę pośrednią. Wobec braku człowieka, któryby na wzór (Korniłowicz) warszawskiej „Uranii“ potrafił uruchomić przedsiębiorstwo we Lwowie, uznano wskutek niezajomości rozmiarów krajowej wytwórczości szkolnej itd., za rzecz słuszną ograniczyć na razie muzealną akcyę do stworzenia Komitetu środków naukowych i urzędzeń szkolnych, opartego na Towarzystwach nauczycielskich i Lidze Pomocy przemysłowej. Komitet dostarczałby zakładom ścisłych i dokładnych wiadomości o istnieniu firm wytwórczości polskiej w dziedzinie potrzeb szkoły, a z czasem, jeżeliby warunki sprzyjały, przekształcił się w organizację handlową.

Uchwałę ankiety wykonał Zarząd w kilka tygodni później. Powołał do życia Komitet środków naukowych i urzędzeń szkolnych, zaprosił do życia szereg osób i ułożył regulamin czynności. Komitet podzielił się na 3 sekcye: I. środków naukowych, II. urzędzeń szkolnych, III. ekonomiczną. Pierwsze dwie zebrały daty, dotyczące wysokości zapotrzebowania szkół średnich i ludowych, a trzecia wystarała się o skromne środki pieniężne od Ministerium robót publicznych (1911) i od Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie (w r. 1912 i 1913).

Obecny skład Komitetu jest następujący:

Przewodniczący: Dr. Antoni Zoll.

Członkowie: Aniela Aleksandrowiczówna, Jan Bayger inż. Roman Brzeziński, Dr. Ludwik Bykowski, Dr. Ludomił German, dyr. Kazimierz Eljasz, Dr. Maryan Janelli, Józef Kwiatkowski, Antoni Łukasiewicz, Stanisław Majerski, S. W. Niemojowki, Dr. Eugeniusz Piasecki, Dr. Józef Schoennet, Michał Siciński, Emil Snopek, Antoni Stefanowicz, Władysław Zdek, Tadeusz Pini, Kazimierz Strutyński.

Aby ożywić krajowy przemysł szkolny wszczęła I. sekcya Komitetu silną agitacyę za rozpowszechnieniem sztuki fotograficznej w szkołach średnich.

W prośbie, jaką w tej sprawie przedłożono Radzie szkolnej krajowej, podniósł Komitet oprócz względów natury estetycznej i wycho-

wawczej także moment praktyczny. Zajmując sporo czasu, odwróci fotografia, młodzież od karygodnych wybryków i demoralizującego waleśniania się, będzie kształcić jej zmysł estetyczny i poczucie piękna, a zakładom ułatwi zaopatrywanie się w zdjęcia typowych krajobrazów, monumentalnych budowli, zabytków sztuki, w przeźrocza itp. Wzajemna wymiana klisz pomiędzy zakładami da im możność wyrobienia potrzebnych do nauki szkolnej obrazów itd. za cenę w każdym razie niższą od tej, którą obecnie płaci się za najtańsze i najlichsze druki i przeźrocza. W tym celu zaproponowano jednolity aparat 10×15, planistygmaty polskiej firmy „Fos“ w Warszawie, równowartościowe anastygmatom Görza i Zeissa, kamery monachijskiej firmy Ritschel'a (w braku polskiej i austriackiej fabryki).

Dostawy podjął się p. Wł. Borzemski we Lwowie (ul. Sykstuska) za zniżoną cenę około 300 kor.

Rada Szkolna krajowa przychyliła się do prośby Komitetu i okólnikiem poleciła Dyrekcyom wszystkich szkół średnich, seminaryów nauczycielskich, państwowych szkół przemysłowych i akademii handlowych we Lwowie i Krakowie zakupno tego aparatu za pośrednictwem Polskiego Muzeum Szkolnego z funduszu na środki naukowe, bądź z funduszu zabawowego lub ze specjalnej subwencji.

Z upoważnienia Rady Szkolnej skorzystało dotychczas kilkadziesiąt zakładów.

Niezawodnym środkiem agitacyjnym w naszych stosunkach byłyby — zdaniem Komitetu — katalog wszystkich wytwórców szkolnych krajowych i niektórych zagranicznych. Celem wydania takiego katalogu przedsięwziął Komitet prace przygotowawcze i zebrał znaczny materiał. Nie mogąc jednak liczyć na opłatę anonsov przez naszych wytwórców, którzy do reklamy przywiązują małą wagę i nie chcą na nią nic łożyć, lub w najlepszym razie domagają się natychmiastowego skutku, Komitet ujrzał się zmuszonym sam pokryć większą część kosztów ewentualnego wydawnictwa. W obecnych stosunkach pieniężnych Komitetu i wogóle Polskiego Muzeum Szkolnego jest wykluczone takie ideowe przedsięwzięcie tembardziej, że koszta nakładu niewątpliwie będą znaczne, jeżeli katalog mają otrzymać wszystkie szkoły bez wyjątku — w dodatku bezpłatnie. Wobec tego wydawnictwo katalogu odłożono do pomyślniejszych czasów.

Z widocznem powodzeniem przeciwdziała Komitet bezładowi, jaki panuje w urzędzeniach naszych szkół. Istnieje wprawdzie zarządzenie, że dyrekcyje mają w porozumieniu z technicznym inspektorem zaprowadzać urzędzenia w swoich zakładach. Zarządzenie to, na ogół mało znane, ma znaczenie tylko teoretyczne. W praktyce każdy dyrektor, nie znając źródeł, skądby mógł zaczerpnąć porady, kieruje się własnem uznaniem. Dowolność ma niekiedy strony dodatnie i niejedna szkoła zyskuje na niej. Atoli w większości wypadków dzieje się odwrotnie i liczne zakłady wbrew woli kierownictw pozbawiają się dobrych urzędzeń n. p. ławek, tablic itd. z prawdziwą szkodą młodzieży.

System dowolności przysporzył nam w rezultacie wielką ilość rozmaitych typów ławek, które niestety w $\frac{9}{10}$ częściach są, mało powiedzieć, niepraktyczne, ale wprost fatalne dla rozwoju fizycznego młodzieży. Ławki naszych szkół zazwyczaj pochodzą z ręki domorosłych stolarzy, nieobeznanych z techniką wytwórczą, jakiej wymaga dobra ławka szkolna, nie mówiąc już o najprymitywniejszych zasadach higieny, które tacy rzemieślnicy wyjątkowo odczuwają.

Inaczej zagranicą. Tam liczne czasopisma fachowe, wzorowe katalogi i t. p. (Anglia, Szwajcaria, Włochy, Niemcy), zapobiegają szkodliwej i nieobliczalnej w skutkach dowolności. U nas pozostaje jeszcze dużo do zrobienia pod tym względem tak w teorii jak i w praktyce.

Część praktyczną przyjął na siebie Komitet. W porozumieniu z lekarzami ustalił kilka dobrych typów ławek, a instytut technologiczny Izby handlowo-przemysłowej we Lwowie przerysował je z uwzględnieniem dokładnych wymiarów na rozmaity wzrost. Kilka tych typów przyjęły szkoły we Lwowie i na prowincji (Tarnów, St. Sącz, Sanok, Rzeszów, Czortków, Stanisławów, Kołomyja, Brzesko i t. d.), wyrabiając je na podstawie rysunków, dostarczonych przez Komitet, lub zamawiając u firm lwowskich, pod kontrolą Komitetu.

Popyt na ławki Komitetu wzrasta i jest nadzieja, że powoli rozpowszechnią się w całym kraju.

Większy przegląd krajowego wytwórstwa szkolnego dał Komitet w wystawie środków naukowych i urzędzeń szkolnych w roku 1911. Wystawę urządzono wspólnie z „Jarmarkiem krajowym“, trwającym od 15 czerwca do 17 września tego roku. Z małymi wyjątkami udało się Komitetowi zgromadzić wszystko, cokolwiek kraj wyrabia dla zaspokojenia potrzeb szkoły i za to spotkało go wielkie uznanie społeczeństwa. Prasa polska zwróciła uwagę publiczności na ten dział wystawy jarmarku i poświęciła mu wiele gorących uwag, witając w nim obraz rodzącej się nowej gałęzi swojskiego przemysłu i widomy znak wyzwania się polskiej szkoły z pod wpływów obcych. Bo też wystawa, wprawdzie skromna, objęła sporą część zapotrzebowania naszej szkoły, od podręczników, map, obrazów do ławek, tablic, wieszaków i t. d. W wystawie tej znalazły miejsce wyroby i wydawnictwa organizacji nauczycielskich i poszczególnych nauczycieli, a więc: Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych, Polskiego Towarzystwa pedagogicznego we Lwowie, Towarzystwa „Urania“ w Warszawie, inspektora Lorenza, Dra Piaseckiego, prof. Żaaka, Glasgalla oraz zawodowych przedsiębiorców handlowych i przemysłowych i takichże spółek.

Ze szczególną radością przyjęło nauczycielstwo wydawnictwo (warszawskiej „Uranii“) obrazów do nauki botaniki, zoologii, antropologii, do objaśniania czytanek i t. d. Brak bowiem polskich obrazów szkolnych leży oddawna na sercu naszym wychowawcom a zwłaszcza od chwili, w której objawiła się dążność usunięcia z naszego rynku zbytu tandety Pichlerowej wdowy z Wiednia. Pominąwszy fakt, że towar Pichlerowej pochodzi także z obcych źródeł nawet nie austriackich, które my Polacy z narodowego obowiązku winniśmy zwalczać, niepodobna zbyć

milczeniem i tego zjawiska, że wydawnictwa Pichlerowej pomimo monopolu, które sobie zdobyły w Galicyi, niekiedy obrażają naszą godność i stoją w rażącej sprzeczności z najprymitywniejszymi zasadami wychowawczymi. Przed dwu laty Zarząd Polskiego Muzeum Szkolnego zwrócił n. p. uwagę na wydawnictwo typów ludowych tego domu handlowego. „Charakterystycznym“ w owej seryi był nasz Krakus z faszczką wódki w jednej a kieliszkiem w drugiej ręce. Obraz ten wszakże znalazł się i jeszcze znajduje w licznych naszych szkołach, a młodzież rzeczywiście może się budować nim i brać z niego przykład (!) Być może, że kierownictwo wiedeńskiego przedsiębiorstwa dowiedziało się o krytyce, jakiej to wydawnictwo i inne tym podobne poddał Zarząd Muzeum i dlatego okazuje nam wielką niechęć, cichaczem zaś szkołom przesyła bez zamówień różne obrazy wraz z gotowym rachunkiem, wierząc — zupełnie słusznie — że dyrekcje obrazy przyjmą a pieniądze prześlą.

Przeciw tak szkodliwemu zalewowi budzi się w społeczeństwie polskiem od dłuższego czasu coraz żywsza akcja. Ostatnio w (styczniu b. r.) n. p. zakupił Krajowy Związek nauczycieli ludowych „Ognisko“ nakładczą księgarnię Maniszewskiego we Lwowie i zamierza przekształcić ją powoli w wielkie przedsiębiorstwo przemysłowo-handlowe i skupić w niem produkcję i dostawę wszelkich przyborów szkolnych. Jest nadzieja, że całe nauczycielstwo poprze nowe przedsiębiorstwo. Z obecnych firm produkcyjnych, zakład artystyczno-graficzny Romana Brzezińskiego i Tow. (Lwów, Pasaż Mikolascha — Kraków, Rynek AB 44) skłonny jest zająć się produkcją doborowych a tanich map jedno i więcej barwnych, obrazów szkolnych, powiększania fotografii w rozmiarach, odpowiadających wymaganiom nauki szkolnej i t. d.

Te usługi do niedawna oddawały nam firmy przeważnie obce np. Husnik i Häusler w Pradze, Neubert w Pradze, Angerer i Göschl w Wiedniu lub Bruckmann w Monachium.

Zakład Brzezińskiego w niczem nie ustępuje zagranicznym a nawet pod pewnymi względami je przewyższa.

Usiłowania krajowych przedsiębiorstw znajdują zawsze szczerą oddźwięk w Komitecie. Gdzie Komitet nie może czynem poprzeć słusznej sprawy, tam nie szczędzi słowa. Tak n. p. w roku 1911 zwrócił się do nauczycielstwa z apelem w „Muzeum“ i rozesłał dyrekcjom szkół specjalną odawę z prośbą o zachętę młodzieży do kupowania papieru czerlańskiej fabryki, od której Polskie Towarzystwo Pedagogiczne otrzymało zapewnienie aktem prawnym, że sprzedawany przez fabrykę papier będzie zawsze wyrobiony w kraju, a zwłaszcza papier na zeszyty, sprowadzany dotychczas z zagranicy. Towarzystwo Pedagogiczne udzieliło nawet wyrobom tej fabryki swojej marki ochronnej i wydało polecające odezwy do własnych oddziałów w kraju i do zarządów szkół ludowych i wydziałowych.

W b. r. uchwalił Komitet zwrócić się do p. Brzezińskiego z zapytaniem czy jego firma nie byłaby skłonna podjąć się produkcji obra-

zów szkolnych (60×80 cm) do nauki historii polskiej i powszechnej, historii sztuki, etnografii, geografii, nauk przyrodniczych itd.

W produkcji mogłyby oddać znaczne usługi negatywy, wyrobione przez młodzież. Tych negatywów niewątpliwie dostarczyłyby Komitetowi Dyrekcyjne zakładów, które posiadają szkolne aparaty fotograficzne.

P. Brzeziński zgodził się na propozycję Komitetu tembardziej, że i Towarzystwo nauczycieli szkół wyższych oświadczyło gotowość poparcia zamierzonego wydawnictwa, jeżeli okaże się możliwym jego sfinansowanie.

Na razie uchwalono wydać pierwszą seryę obrazów, złożoną z kościoła N. P. Maryi w Krakowie, Wawelu z Wisłą od strony mostu zwierzynieckiego, rynku krakowskiego ze sukienicami i wieżą ratuszową, kościoła OO. Bernardynów we Lwowie od strony placu halickiego, kaplicy Boimów we Lwowie, ogólnego widoku miasta Lwowa z Wysokiego Zamku lub innego wysoko położonego miejsca i ratusza poznańskiego.

Wydawnictwo nie będzie — jak chwilowo mniemano — powiększeniami fotograficznymi, albowiem koszt jednego obrazu byłby znaczny (około 10 koron) lecz robotą kreskową z fotografii, która pozwoli dokładniej od fotografii wydobyć niejedną szczegół, przyczem cena obrazu obniży się prawdopodobnie do 2-50 koron.

Pomimo akcyi, skierowanej ku rozbudzeniu krajowego przemysłu szkolnego, Komitet liczy się z faktem, że zapotrzebowanie szkół jest wszechstronniejsze od krajowego wytwórstwa. Tym potrzebom zakładów naukowych przychodzi Komitet zawsze z doradczą pomocą i żądającym wskazuje źródła, których wyroby pozostają w zgodzie z naszym interesem wychowawczym i narodowym.

Nie cieszą się względami Komitetu wyroby cesarstwa niemieckiego oprócz map, które rzeczywiście najwięcej się nadają do nauki szkolnej, po nich dopiero francuskie i angielskie. Tu należy dodać, że ilość polskich kart ściennych stale wzrasta i niebawem społeczeństwo polskie zwolni się w tym kierunku z pod zależności niemieckiej.

Pozatem Komitet usiłuje wprowadzić na nasz targ wyroby francuskie, które niejednokrotnie są tańsze i nieporównanie estetyczniej wykonane od tandety niemieckiej, obliczonej nie tyle na pożytek szkoły ile na zysk nakładcy.

Dla ułatwienia orientacji, gdzie i w jakich źródłach mogą szkoły zaopatrywać się w środki pomocy naukowej i urzędzenia szkolne, podajemy niżej kilkanaście najważniejszych firm krajowych i zagranicznych.

FIRMY POLSKIE:

Administracja wydawnictw Tow. Naucz. Szkół Wyższych. Lwów, ul. Małeckiego 5. Planigloby Romera, podręczniki szkolne i t. p.

Administracja Pol. Tow. Pedagogicznego. Lwów, ul. Zimorowicza. Mapy i obrazy.

Bayger Jan, naucz. Lwów, szkoła Mickiewicza. Preparaty przyrodnicze.

Borzemski Władysław. Lwów, ul. Sykstuska 11. Aparaty fotograficzne, lunety, przeźrocza i t. p.

Brzeziński R. i Tow. Lwów, Pasaż Mikolascha, zakład art. graficzny. Wyrabia klisze kreskowe i siatkowe jedne i wielo-barwne w cynku, mosiądzu lub miedzi do ilustracji podręczników szkolnych, dzieł naukowych, czasopism i t. p. Reprodukuje plany techniczne i wszelkiego rodzaju rysunki przy pomocy fotolitografii, negrografii i t. zw. druku suchego. Wykonywa zdjęcia fotograficzne z obrazów, wszelkiego rodzaju przedmiotów przemysłu artystycznego, budynków, wnętrz i t. p. odbitki fotograficzne i powiększenia na wszystkich istniejących papierach, przeźrocza do projekcji i wogóle wszelkie prace w zakresie fotografii technicznej i użytkowej wchodzące. Wszelkie roboty litograficzne, jak mapy jedno- i więcej-barwne, tablice ścienne, dyplomy, napisy, bilety wizytowe i t. p. Zakład posiada własnych rysowników, stosunki z pierwszorzędnymi malarzami, podejmuje przeto wykonanie wszelkich projektów na dyplomy, listy pochwalne i uznania i t. p. Zakład wykonuje wogóle wszystko, co bywa dotychczas wyrabiane u firm obcych.

Bujak Jan. Lwów, ul. Kopernika 14. Aparaty, fotograficzne, lunety i t. p.

Czepil Antoni. Lwów, ul. Kopernika 54. Ławki, stoły rysunkowe i t. p. (podług planów Komitetu śr. nauk. w Polskim Muzeum Szkolnym).

Fabryka papieru w Czerlanach. Papier, zeszyty szkolne, bloki rysunkowe.

Galic. fabryka piór stalowych w Husiatynie.

Fischer i Spka. Kraków. Bloki rysunkowe.

Górski Gabryel i Spka. dawniej J. Karmański. Kraków-Zwierzyniec. Atrament, farby olejne, wodne, tusz chiński i płynny, niezmywalny, płynna guma arabska „Stella“.

Gubrynowicz Władysław i Syn. Lwów, plac Kapitulny. Mapy polskie.

Karnasiewicz Tomasz. Kraków, ul. Krótka 4. Tablice szkolne, rysownicze, kałamarze, figury bryłowe do geometrii, rysunków itd.

Kółka rolnicze. Zeszyty szkolne fabryki czerlańskiej, opatrzone marką ochronną Polskiego Tow. Pedagogicznego.

Krzyżanowski. Kraków, Rynek. Skład nut.

Lorenz Józef, insp. szkolny. Brzozów. Ruchome abecadła.

Majewski Stanisław. Warszawa. Ołówki, rączki, gumy i t. d.

Niemojowski S. W. Lwów, Pasaż Mikolascha. Ubioru ludu polskiego, narzędzia pracy, wojsko polskie i t. d. (wycinanki nalepiane na kartonach), zastępstwo firmy Ziółkowski w Pleszewie (W. Ks. Poznańskie), obrazy do historii polskiej i t. d. po bardzo niskich cenach.

Pfützner Adolf i Spka. Lwów, ul. Kopernika 18. Aparaty, przybory, naczynia i materiały do laboratoriów chemicznych, fizycznych i przyrodniczych.

Polaczek Mieczysław. Sambor 1. 12. Tablice szkolne.
Schumann Jan. Lwów. Pańska 23. Wyrabia i sprowadza przyrządy gimnastyczne (dostarcza „Sokołowi“).

Sikorski Saturnin. Warszawa, ul. Nowy Świat 47. Mapy i atlasy Nałkowskiego.

Składnice Tow. Szkoły Lud. Zeszyty szkolne z fabryki czerlańskiej, opatrzone marką ochronną Pol. Tow. Pedagogicznego.

Spółka przyborów szkolnych. Lwów, ul. Pańska. Wszelkie przybory szkolne.

Stankiewicz Franciszek. Podgórze, ul. Lwowska 24. Przyrządy do ćwiczeń gimnastycznych.

„Tlen“ fabryka wyrobów chemicznych. Lwów-Zamarstynów. Atrament, materiały do laboratoryjów chemicznych i t. d.

Tow. Stolarzy. Kalwaria Zebrzydowska, filia Kraków, ul. Sławkowska 6. Przyrządy do ćwiczeń gimnastycznych.

Triebling Alfred. Nowy Sącz. Kasetki na farby („Irena“).

Trybalski Antoni. Kraków, ul. Zwierzyniecka 16. Światłodruki, fototypia, art. reprodukcja graficzna.

„Urania“, Warszawa, ul. Bracka 18. Urządzenia szkolne, wszelkie środki pomocnicze do nauki w szkołach niższych i średnich.

Wałkowiński Józef. Dębniaki pod Krakowem. Liny konopne i odpowiednie przyrządy gimnastyczne.

Wasilewski Konrad. Warszawa. Pióra, pluskiewki do bloków i t. p.

Zadurawicz Władysław. Lwów, ul. Akademicka. Skład nut.

Złotnicki F. M. Lwów, Pasaż Hausmana 8. Mapy, globusy, przyrządy do gimnastyki, modele do rysunków, trzymaki do map, preparaty przyrodnicze.

Żaak Henryk, prof. Lwów, szkoła przemysłowa. Tablice wolnostojące, ławki, trzymaki do nauki rysunków.

FIRMY CZESKIE.

Vindyš Józef. Praga-Smichów. Przybory gimnastyczne (fabryka).

FIRMY FRANCUSKIE.

Belin Eugene, librairie classique. Paris 6., rue de Vaugirard 52. Podręczniki metodyczne do wszystkich gałęzi nauki.

Colin Armand. Paris 5., rue Mézières. Mapy i atlasy. Vidal-Lablache'a, obrazy dla froeblovów i t. d.

Ch. Delagrave, librairie. Paris, rue Soufflot 15. Wszelkie środki szkolne.

H. Didie, librairie, Paris 4 et 6, rue de la Sorbonne (1°). Wszelkie środki szkolne.

E. Flammarion et A. Vaillant, librairie. Paris, rue Rotrou. Obrazy do nauki poglądowej dla szkółek froeblovskich, obrazy do nauki geografii i t. d.

Larousse, librairie. Paris, rue des Écoles-en face de la Sorbonne. Obrazy do nauki poglądowej i wszelkie środki szkolne.

Nathan Fernand, librairie classique. Paris, rue de Condé 16 et 18. Obrazy dla szkółek froeblovskich, książki dla młodzieży.

Picard Alcide. Paris, rue Soufflot 18 et 20. Obrazy do nauki sztuki (architektury, malarstwa etc.).

FIRMY SZWAJCARSKIE.

Rappa Jules. Genève. Ławki, trzymaki, tablice.

FIRMY SZWEDZKIE.

Eckstrand E. G. Snickeri Fabrik. Stockholm, Östra Jernvägs-gatan 16. Przyrządy gimnastyczne.

FIRMY ANGIELSKIE.

Bacon G. W. et Co Ltd. 127. Strand. London. Tablice przyrodnicze.

Becker. London, Hatton Wall. Przyrządy fizykalne.

Hope Thomas. Manchester 8 E. Preparaty przyrodnicze.

Johnston W. et A. K. Edinburgh et London. Obrazy do nauk przyrodniczych.

Nelson Thomas et Son. London et Edinburgh. Obrazy do nauk przyrodniczych.

Philip George et Son. Geographical and Educational Depot 32. London, Fleet Street. Obrazy do nauk przyrodniczych, mapy geograficzne.

Stanford Eduard. London 12—14 Long Arc W. C. Mapy, obrazy szkolne.

FIRMY NIEMIECKIE.

Chun Carl Inh. Fahrig Bernhard. Berlin W. 35. Mapy Bambergi i t. d.

Felkl J. und Sohn. Rostok obok Pragi. Globusy z polskimi napisami.

Freytag G. und Berndt. Wiedeń VII/1. Mapy z polskimi napisami (Gustawicza, Doleżana i t. d.).

K. k. Lehrmittelbureau für gewerbe Unterricht-Anstalten. Wien XIX/1. Billrothstrasse 28—30. Środki chemiczno-techniczne.

Perthes Justus. Gotha. Mapy i atlasy.

Schotte Ernst et Co. Berlin W. 35. Potsdamerstrasse 41 a. Globusy.

D. Wystawy.

Od roku 1909 urządził Zarząd 3 rodzaje wystaw:

- a) dwie wystawy warsztatów jordanowskich,
- b) dwie szkół zawodowych,
- c) kilka wystaw środków naukowych i urządzeń szkolnych.

Pierwszy rodzaj miał spopularyzować fizyczną pracę wśród młodzieży szkolnej, drugi zapoznać ogół z artystyczną twórczością zawodowych szkół i obudzić większe zamiłowanie do rodzimej sztuki ludowej, trzeci wreszcie ożywić krajową wytwórczość szkolną a w samych

szkołach podnieść skalę wymagań w zakresie wewnętrznego ich urządzenia i w systemie poglądowego nauczania.

a) Pierwsza wystawa warsztatów jordanowskich (8—23 kwietnia 1909) znalazła pomieszczenie w lokalnościach Polskiego Muzeum Szkolnego, druga weszła w skład paryskiej wystawy (2—20/VIII 1910), zorganizowanej przez krajowy Komitet III. międzynarodowego Kongresu higienistów szkolnych w Paryżu z polecenia Ministerium Wyznań i Oświaty w Wiedniu.

b) Wystawę zawodowych szkół przemysłu drzewnego w Zakopanem i Kołomyi (od 10/XII 1909 do 10/I 1910) umieszczono w bezpłatnie odstąpionej hali miejskiego Muzeum przemysłowego we Lwowie, natomiast wyroby świątecznej szkoły ślusarskiej w jednej sali Polskiego Muzeum Szkolnego. Ta ostatnia utrzymuje się dzięki metodycznym zalecom, które celuje, od 1 maja 1909 do dnia dzisiejszego.

c) Wystawy środków naukowych Zarząd urządza peryodycznie we własnych ubikacjach w miarę napływu nowych przedmiotów. Żadna z nich dotychczas nie była wyczerpująca, gdyż Zarząd nie rozporządza dostateczną na ten cel przestrzenią ani potrzebnymi środkami na zakupno najświeższych wydawnictw. Większą była tylko wystawa w roku 1911, którą Zarząd zorganizował w pałacu sztuki we Lwowie z współcześnie trwającym „Jarmarkiem wyrobów krajowych“, w czasie od 15 czerwca do 17 września tego roku.

Kilkakrotnie zastanawiał się Zarząd Muzeum także nad sprawą pedagogicznych wystaw poza Lwowem. Tę myśl poruszyło Walne Zgromadzenie członków Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych 31 maja 1909, a nawet nadało jej formę konkretnego wniosku.

Wypełniając zlecenie Walnego Zgromadzenia, wezwał Zarząd Towarzystwa pismem z dnia 9/IX 1909 Polskie Muzeum Szkolne do wypowiedzenia się w powyższej sprawie.

W dyskusji, jaką na ten temat przeprowadził Zarząd Muzeum, wyłoniły się nawet daleko idące projekty. Tak n. p. niektórzy członkowie, radzili śladem wskazań Walnego Zgromadzenia, rozszerzyć prowincjonalne wystawy pedagogiczne, obok działu szkolnego, zarówno na motywy kultury ludowej n. p. stroje, sztukę ludową jak i przyrodnicze zjawiska i t. p., wychodząc z założenia, że na poważną skalę zakrojone wystawy staną się niewątpliwie źródłem praktycznej wiedzy dla wszystkich a najwięcej dla nauczycielstwa. Wówczas przeważało zdanie, że wszelkie lokalne lub powszechne wystawy krajoznawcze winny wejść w program działalności towarzystw ludoznawczych i przyrodniczych, a nie Muzeum Szkolnego, którego charakter pracy jest specjalny a więc wyłącznie szkolny.

Pomimo zgody Zarządu Muzeum z treścią pisma Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych, okazuje się wręcz niemożliwym urządzenie wystaw na prowincji w granicach dotychczasowych środków. Nawet najskromniejsze koszty jednej wystawy poza Lwowem przerastają finansowe siły Polskiego Muzeum Szkolnego, wskutek czego słuszna i godna urzeczywistnienia myśl na razie staje się w praktyce niewykonalną.

Obecnie pracuje Zarząd wspólnie z polskim i krajowym Komitetem dla spraw IV. międzynarodowego Kongresu higienistów szkolnych w Buffalo nad wydaniem broszury i przygotowaniem ewentualnej wystawy podczas tego Kongresu (25—30 sierpnia 1913) a z Komitetem polskim międzynarodowego Muzeum kultury w Brukseli nad obesłaniem polskiego działu szkolnego.

E. Współdziałanie z kulturalnymi i społecznymi instytucjami.

W ciągu pierwszego dziesięciolecia Zarząd porozumiewał się i współdziałał:

1. z Towarzystwem Nauczycieli Szkół Wyższych we Lwowie,
2. z Polskim Towarzystwem Pedagogicznym we Lwowie,
3. z Komitetem wystawy przyrodniczo - lekarskiej i higienicznej (20/VI—24/VII 1904), współczesnej X. Zjazdowi lekarzy i przyrodników we Lwowie.
4. z Wydziałem oświaty „Związku Narodowego Polskiego“ w Stanach Zjednoczonych północnej Ameryki w Chicago (102—100 W. Division Street),
5. z Komitetem Towarzystw polskich, przygotowujących udział Polaków w międzynarodowych Kongresach higienistów szkolnych i złączonych z tymi Kongresami wystawach w roku 1910 (Paryż) i w roku bieżącym (Buffalo w Ameryce),
6. z Komitetem I. Kongresu higienistów polskich we Lwowie w roku 1914, powołanym do życia z inicjatywy Towarzystwa higienicznego we Lwowie,
7. z Ligą Pomocy Przemysłowej i z Towarzystwem „Lwowska Pomoc Przemysłowa“ w sprawach szkolnych,
8. z Towarzystwem Kolonii Leczniczych (dla dzieci), któremu użycza sali Muzeum na posiedzenia,
9. ze Związkiem Przyjaciół Polskiego Ludu Tatrzańskiego, we Lwowie, wspierając go dubletami treści popularnej,
10. z Komitetem, tworzącym w Wilnie „Muzeum Społeczne“ z oddziałem pedagogiczno-szkolnym. W roku 1910 Zarząd Muzeum udzielił prosiącemu imieniem działaczy wileńskich (Montwiłła) p. Drowi Kościałkowskiemu wyjaśnień, dotyczących organizacji naszej instytucji i przesłał mu wszelkie publikacje, druki i katalog dubletów z propozycją wymiany, względnie przyjęcia w depozyt przez tutejsze Muzeum tamtejszych materiałów szkolnych, które wymagałyby większego zabezpieczenia,
11. z Komitetem, organizującym międzynarodowe Muzeum kultury w Brukseli (Dr. Joteyko),
12. z Komitetem krajowym, powołanym dla spraw III. (1910 w Paryżu) i IV. międzynarodowego Kongresu higienistów szkolnych w Buffalo (25—30 sierpnia 1913),
13. z Komitetem, powołanym dla organizacji „Polskiego Instytutu Pedagogicznego“ w Krakowie.

14. z zagranicznymi muzeami szkolnymi: w Amsterdamie (Nederlandsch Schoolmuseum-Prinsengracht 151 bij de Prinsenstraat), Bernie (Schweizerische permanente Schulausstellung), Budapeszcie (Az Országos Paed. Könyvtár es Tanszermuzeum Elnöksege-VIII. Szentikirályi utca 47), Gracu (Erstes oesterreichisch-ungarisches Lehr und Lehrmittel Magazin, Sackstrasse 16), Kopenhadze (Dansk Skolemuseum, Stormgade 3), Londynie (The Library Board of Education-Whitehall, London S. W.), Madrycie (Museo Pedagogico National-Daoiz 7), Waszyngtonie (Museum Division of the United States-Bureau of Education. Washington D. C. U. S. A.), Wiedniu (Oesterr. Schulmuseum VI. Haydengasse 19), Wrocławiu (Städtisches Schulmuseum, Paradiesstrasse 25/27), ZÜRICHU (Pestalozzianum).

W roku 1910 zwiedził dyrektor Polskiego Muzeum Szkolnego kilkanaście muzeów szkolnych w Europie i osobiście nawiązał stosunki z ich kierownikami. Wymieniając z nimi własne sprawozdania i publikacje, Zarząd ma na oku nie tylko czynnik praktyczny, lecz także ideowy, wierząc, że i tą drogą skutecznie toruje drogę imieniowi polskiemu na forum kultury ogólnej.

Wiadomości o Polskim Muzeum Szkolnym ogłosili zagranicą p. Max Hübner w dodatku do publikacji pt.: „Ausländische Schulmuseen“, p. Czernowska w artykule pt.: „Pedagogisches Muzej za hranicow“ w czasop. „Russka Szkoła“ Nr. 2 r. 1909. Takie same prace przyrzekli ogłosić p. Franciszek Thomassen, dyrektor muzeum szkolnego (a zarazem radca sprawiedliwości) w Kopenhadze i p. Leonid Dobrowolski, prof. szkoły realnej w Kijowie, członek Zarządu tamtejszego Muzeum pedagogicznego. Potrzebnych materyałów obu wymienionym panom dostarczył dyrektor Polskiego Muzeum Szkolnego.

F. Ruch biblioteczny i muzealny.

Cichą, nie mniej jednak intensywną od innych czynności jest praca Zarządu około pomnożenia zbiorów. To też rosnąca biblioteka i mnożące się okazy muzealne siłą faktu zaczynają odgrywać rolę koniecznego czynnika w dziedzinie naszych studiów pedagogicznych. Na ten moment Zarząd Muzeum kładzie zasadniczy nacisk i z wielką uwagą śledzi wzrastające zapotrzebowanie literatury szkolnej. Każdemu życzeniu i prośbie zawsze idzie na rękę z największą życzliwością, a w razie potrzeby sprowadza na własny koszt żądane dzieła, byle tylko ożywić słaby jeszcze u nas ruch naukowo-pedagogiczny.

W r. 1910/11 wypożyczono 341 książek, w r. 1911/12 1320 a w roku 1912/13 wydano do pracy w lokalu Muzeum i wysłano poza Lwów dwa razy więcej dzieł niż w r. 1911/12.

Od trzech lat Muzeum jest otwarte we wszystkie dni tygodnia z wyjątkiem niedziel i świąt od godz. 3—6 po południu. Wyznaczonych godzin Zarząd nie przestrzega bezwzględnie wobec pracujących stron, przeciwnie w razie potrzeby pozwala korzystać ze zbiorów do godz. 7-mej a nawet 8-mej wieczorem. Takie udogodnienie nie łączy się z żadną ofiarą ze strony Zarządu, jeżeli się zważy, że nawał roboty bardzo czę-

sto zmusza funkcjonariuszów muzealnych do pozostawania w lokalu parę godzin ponad przepisem oznaczony czas.

Celem większego ożywienia otworzył Zarząd pedagogiczną czytelnię. Pierwotnie pragnął zwiększyć zasób fachowych czasopism przy pomocy oparcia tej czytelni na miesięcznych wkładkach (60 hal.) członków, wierząc równocześnie, że wkładki obudzą większy interes dla literatury, na którą będą łożone. Myśl Zarządu gorąco popierało poważne grono osób, pomimo to nie przeprowadzono jej z powodu rozwijającego się już pomyślnie systemu składek na cele Polskiego Muzeum Szkolnego wśród licznych gromad nauczycielskich w całym kraju. Z tych składek pomógł Zarząd ilość czasopism i bezpłatnie pozwala z nich korzystać każdemu a zwłaszcza członkom stanu nauczycielskiego.

Kontyngent zwiedzających dostarcza przeważnie nauczycielstwo. Większy napływ powtarza się corocznie w czasie zjazdów, kursów i podczas wakacji wielkich i świątecznych. Zarząd wyzyskuje każdą sposobność, aby przybywających do Lwowa Kolegów zaznajomić z nowościami szkolnymi, które ich mogą zająć i przedstawiają dla nich jakikolwiek interes.

Inną kategorię zwiedzających stanowią kandydaci stanu nauczycielskiego. Zbiorowe wycieczki słuchaczy do Muzeum popolicie prowadzi znany higienista, doc. Dr. E. Piasecki celem uzmysłowienia swoich wykładów praktyczną demonstracją na muzealnych okazach.

Trzecią wreszcie kategorię tworzy niezwiązana ze szkołą publiczność i ta jest najmniej liczna.

A. Członkowie Komisji w urzędach Polskie, Aluzum Szkolne (od r. 1902-1906) i Zarząd (od r. 1906-31 III 1912)

1. Przewodniczący (od założenia P. M. S.)
Dr. Adam Łęczyński

Rada Dwor. post. do sądu krajowego, potem na Rady państw. w. ceptex Kola polski i w. ceptex Kola post. w. W. W.

2. Katedry przewodniczący
Dr. Franciszek M. J. (1902-1906)

profesor polski (1902-1906) i w. ceptex Kola post. w. W. W.

3. Działy Rady Szkolnej i wychowawczej
Dr. Franciszek M. J. (1902-1906)

4. Dyrektor i p. inż. Antoni B. (1902-1906)

5. Kuratorem byli:
Henryk K. (1902-1906)

6. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

7. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

8. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

9. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

10. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

11. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

12. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

13. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

14. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

15. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

16. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

17. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

18. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

do czasu kiedy Komisja w urzędach Polskie, Aluzum Szkolne (od r. 1902-1906) i Zarząd (od r. 1906-31 III 1912)

1. Przewodniczący (od założenia P. M. S.)
Dr. Adam Łęczyński

Rada Dwor. post. do sądu krajowego, potem na Rady państw. w. ceptex Kola polski i w. ceptex Kola post. w. W. W.

2. Katedry przewodniczący
Dr. Franciszek M. J. (1902-1906)

profesor polski (1902-1906) i w. ceptex Kola post. w. W. W.

3. Działy Rady Szkolnej i wychowawczej
Dr. Franciszek M. J. (1902-1906)

4. Dyrektor i p. inż. Antoni B. (1902-1906)

5. Kuratorem byli:
Henryk K. (1902-1906)

6. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

7. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

8. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

9. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

10. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

11. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

12. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

13. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

14. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

15. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

16. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

17. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

18. Członkowie Komisji (od r. 1902-1906)

A. Członkowie Komisji*) urządzającej Polskie Muzeum Szkolne (od r. 1903—1906) i Zarządu (od r. 1906—31/III 1913).

1. Przewodniczący (od założenia P. M. S.)

Dr. Ludomił German

Radca Dworu, poseł do Sejmu krajowego, poseł po Rady państwa, wiceprezes Koła polskiego i wiceprezydent Izby posłów w Wiedniu.

2. Zastępcy przewodniczącego:

Dr. Placyd Dziwiński (1904—1906)
profesor politechniki.

Tadeusz Lewicki od r. 1906
krajowy inspektor szkół.

3. Delegat Rady Szkolnej Krajowej:

Dr. Franciszek Majchrowicz od r. 1903
krajowy inspektor szkół.

4. Dyrektor: prof. Antoni Łukasiewicz od r. 1909

5. Kustoszami byli:

Henryk Kopia (1903—1906)
dr. Stanisław Kossowski (1906—1909)
Antoni Łukasiewicz (1909)
dr. Benedykt Fuliński (1909—1910)
Franciszek Paczosa (1910—)

6. Zastępcy kustosza:

Julian Mazurek (1905—1907)
Szczepan Zaczek (1907—1909)
dr. Benedykt Fuliński (1908—1909)
Michał Gajewski (1909—1910)
od r. 1910 vacat

7. Sekretarze:

Artur Passendorfer (1903—1906)
Antoni Łukasiewicz (1906—1907)
Aniela Aleksandrowiczówna (1907—1912)
Stanisław Pilch (1912—)

8. Członkowie (Komisji) Zarządu (od r. 1903—1911 włącznie):

Jan Bayger, Stanisław Eustachiewicz, Dr. Władysław Filar, Stanisław Gayczak, Marya Germanówna, śp. Henryk Heitzmann, ks. Feliks Józefowicz, Hermina Khunówna, dr. Kazimierz Kobzdaj, Edward Kostrzewski, Władysław Kucharski, dr. Bolesław Mańkowski, Szymon Matusiak, Ignacy Nowicki, Dr. Karol Opuszyński, Dr. Eugeniusz Piasecki, Jan Pliszewski, Kazimierz Strutyński, śp. dr. Franciszek Tomaszewski, Witold Wysocki, Szczepan Zaczek, Władysław Żłobicki.

9. Delegaci Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych:

Józef Czernecki, Jan Jędrzejowski, Celestyn Lachowski, dr. Teodor Nacher, Artur Passendorfer, Dr. Karol Zagajewski.

10. Delegaci Towarzystwa Pedagogicznego:

W r. 1906 przemieniono Komisję w samodzielny Zarząd.

Aniela Aleksandrowiczówna, Karolina Bieńkowska, dr. Placyd Dziwiński, Ignacy Nowicki, Józef Piórkiewicz, Jan Soleski, Leon Stachon, Józef Szafran, Edward Szajowski, Edmund Urbanek, Władysław Zdek.

Zarząd w r. 1912/13.

Prezes: Radca Dworu Dr. Ludomił German.

Zastępca prezesa: Tadeusz Lewicki.

Delegat Rady Szk. Kr.: Dr. Franciszek Majchrowicz.

Dyrektor: Antoni Łukasiewicz.

Kustosz: Franciszek Paczosa.

Sekretarz: Stanisław Pilch.

Zastępca sekretarza: Edward Kostrzewski.

Skarbnik: Julian Mazurek.

Zastępca skarbnika: vacat.

Zawiadowca czasopism: Kazimierz Strutyński.

Członkowie Zarządu.

Aleksandrowiczówna Aniela, Czernecki Józef, Dr. Fuliński Benedykt, Gayczak Stanisław, Gruzewski Władysław, Matusiak Szymon, Dr. Nacher Teodor, Nowicki Ignacy, Dr. Opuszyński Karol, Dr. Piasecki Eugeniusz, Piórkiewicz Józef, Pliszewski Jan, Szajowski Edward, Dr. Zagajewski Karol, Żłobicki Władysław.

Z powyżej wymienionych są delegatami Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych; Pp. Józef Czernecki, Dr. Teodor Nacher i Dr. Karol Zagajewski; delegatami Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego pp. Józef Piórkiewicz i Edward Szajowski.

Pomocnicze siły reprezentują stypendyści: pp. Maryan Koczwarą, Edward Kulczyński i Stanisław Misiewicz.

Ekspedjent: Michał Karczyński.

Inwentarz.

Inwentarz Polskiego Muzeum Szkolnego składa się z 18 wielkich szaf bibliotecznych, 1 szafy na czasopisma, 1 szafy na katalog kartkowy, 2 szaf na druki kancelaryjne, 1 szafy ze zbiorami geograficznymi, 1 szafy na dublety, 2 wielkich i 3 mniejszych stołów w pracowni, kilkunastu krzeseł, 4 stołów pod modele, 4 stojaków pod okazy muzealne, 5 wielkich lamp wiszących 2 mniejszych, 5 lamp stojących, kasy wertheimowskiej i wielu drobniejszych sprzętów gospodarskich.

Umieszczenie zbiorów.

Urządzająca Polskie Muzeum Szkolna Komisja, rozpoczęła swe prace (1903) w nad wyraz trudnych warunkach. Nie miała własnego dachu ani funduszów na jego wynajem a posiedzenia odbywała w biurze Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych.

Sprawa pomieszczenia zajęła umysły organizatorów już na pierwszym posiedzeniu Komisji w dniu 4 lipca 1903. Największą nadzieję pokła-

dano w Radzie m. Lwowa, do której wygotowano pismo a deputacja, złożona z pp. Dra Germana, radcy Wolffa i prof. Frączkiewicza, wręczyła je wiceprezydentowi miasta śp. Michalskiemu, który oświadczył, że osobiście Komitetowi zawiadowczemu miejskiemu Muzeum przemysłowemu proponuje wyznaczenie Muzeum Szkolnemu stosownego miejsca.

Pomimo życzliwości prezydium gminy i przewodniczącego Komitetu gmachu muzeum, p. radcy Dworu Frankego, nie otrzymała Komisya nic prócz przyrzeczeń, a tymczasem rozesłane listy o dary do prywatnych osób, odezwa do społeczeństwa, pośba do Rady Szkolnej Krajowej i t. d. wydały nadszpodziewane rezultaty. Zewsząd nadsyłało książki a Komisya znalazła się w niemałym kłopotcie, gdzieby je przechować. Na razie nie było innej rady jak tylko wynająć bodaj 1 pokój, gdyż dalsze mieszkanie „kątem“ w szczupłym lokalu T. N. S. W. i niedostateczna ochrona zapisanych darów była wręcz szkodliwą. Rzeczywiście 21 grudnia 1903 postanowiła Komisya taki pokój wynająć lecz już na następnym posiedzeniu zarzuciła pierwotny plan i uchwaliła kupić szafę za 160 kor. z wyłączonej przez Polskie Towarzystwo Pedagogiczne zaliczki w kwocie 200 kor.

Nie poprzestano jednak na takim pomieszczeniu zgromadzonych książek i jeszcze na tem samym posiedzeniu wyczerpująco omówiono potrzebę własnego lokalu.

Od owej chwili największa troska Komisji streściła się w dążności do pomnożenia zbiorów i ich jak najlepszego zabezpieczenia. Nadzieja otrzymania kilku sal w nowym miejskim Muzeum przemysłowem lub nawet w samym magistracie dodawała Komisji nie małego bodźca do czynienia wyteżonych starań w gminie m. Lwowa.

Rokowania prowadzili pp. Dr. Germann i prof. Dr. Dziwiński, delegat Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego do Komisji.

Początkowo sprzyjały okoliczności Komisji pomimo, że z upływem czasu wyłonił się w Zarządzie miasta nowy projekt co do przeznaczenia zbywających sal Muzeum przemysłowego. W styczniu 1905 wiceprezydent Michalski oświadczył Drowi Dziwińskiemu, że udzielenie Muzeum Szkolnemu ubikacji w Muzeum przemysłowem wiąże się z pomieszczeniem archiwum miejskiego. Komisya archiwalna uchwaliła, że archiwum nie przeniesie się do Muzeum przemysłowego, jeżeli więc Rada miejska zatwierdzi uchwałę Komisji, to Muzeum Szkolne z wszelką pewnością otrzyma lokal w Muzeum przemysłowem. Wobec takiego stanu rzeczy Komisya muzealna zjednała sobie kilku wpływowych członków Rady a w chwili decydującej, (w październiku tego samego roku) wysłała ponownie do Prezydium miasta deputację, złożoną z pp. Dr. Germana, prof. Czerneckiego, ks. Józefowicza i doc. Dra Mańkowskiego.

Niestety zabiegi nie odniosły żadnego skutku, gdyż w rezultacie miasto zaproponowało Komisji dwie, w dodatku ciemne ubikacje w gmachu Muzeum przemysłowego. Taki obrót rzeczy był właściwie widoczną kapitulacją z czynionych dotychczas przyrzeczeń, których wbrew swojej woli Prezydium miejskie nie mogło dotrzymać. Rozumie się, że i Komisya nie przyjęła tej darowizny, gdyż nieodpowiedni lokal wstrzymałby

rozwoj Muzeum a reprezentację miejską uwolniłby na długi czas od dalszych świadczeń na rzecz instytucji, która nie gdzieindziej lecz właśnie u Zarządu miasta, jak to się dzieje wszędzie zagranicą, winna znaleźć jak największe i najżyyczliwsze poparcie.

Ostatecznie Rada miejska uznała słusność przedstawień Komisji i zamiast lokalu udzieliła jej 1000 kor. subwencji na rok 1906.

Wprawdzie zapomoga nie dorównywała wartości obicywanego mieszkania, jednak pozwoliła Komisji z pomocą dochodów z innych źródeł wynająć od 1 kwietnia 1906 odpowiedniejszy lokal od ofiarowanego przez gminę, przy ul. św. Mikołaja l. 21, za rocznym czynszem 1344 kor.

Pierwsze pomieszkanie składało się z 3 ubikacji, przeznaczonych na zbiory i jednej dla służącego.

Teraz zaprzestał Zarząd Muzeum, w który przekształciła się Komisya, przez jakiś czas starań o lokal zwłaszcza, że już w rok później donajęto drugą połowę piętra tego samego domu za ogólną sumę 2600 kor. Zarząd ponowił je dopiero w r. 1908, gdy na wniosek ówczesnego referenta budżetowego Rada miejska zamiast 1000 kor. zapomogi udzieliła Muzeum Szkolnemu tylko 200 kor. Ten nader przykry wypadek przekonał Zarząd, że subwencya miejska nie jest stałą i zależy od dobrej woli referenta budżetu, względnie od stopnia jego znajomości celów Polskiego Muzeum Szkolnego. Wobec tego, wnosząc dodatkową prośbę o zreasumowanie zapadłej uchwały, względnie o uzupełnienie zapomogi do kwoty 1000 kor., delegowani pp. Dr. German i prof. Łukasiewicz w rozmowie z prezydium miasta i kilku radcami wyraźnie oświadczyli, że Zarząd Muzeum z całą gotowością zrzeknie się subwencji, jeżeli Rada miasta udzieli mu stosownego pomieszczenia. Niestety — ówczesny prezydent śp. Stanisław Ciuchciński nie podzielił zapatrywania p. wiceprezydenta Rutowskiego i Zarząd nie uzyskał podwyższenia zapomogi. Dopiero w następnym roku (1909) Dr. Piasecki przypomniał ojcom miasta zadania Polskiego Muzeum Szkolnego w czasie obrad nad budżetem i spowodował podwyższenie obniżonej w roku 1908 subwencji do wysokości 500 kor.

W r. 1910 Rada miejska znowu skreśliła 200 kor. i przyznała Muzeum tylko 300 kor.

Niestałość świadczeń ze strony miasta zmusiła Zarząd do wznowienia zabiegów o lokal w zamian za subwencję, która dotychczas kilkakrotnie zawiódła. W tym duchu przemówił Dr. Piasecki podczas narad budżetowych r. 1911 i powtórnie skłonił Radę do podniesienia muzealnej zapomogi do pierwotnej (1906, 1907 r.) sumy 1000 kor. oraz do powzięcia uchwały, polecającej magistratowi „przeprowadzenie studyów nad umiastowieniem Polskiego Muzeum Szkolnego“.

W odpowiedzi na wezwanie Magistratu z d. 15 maja 1911 L. 59468. VIII wręczył Zarząd Muzeum Prezydium obszernie sprawozdanie i w porozumieniu z Towarzystwem Nauczycieli Szkół Wyższych i Polskiem Towarzystwem Pedagogicznym wybrał komisję dla przeprowadzenia rokowań z gminą. W skład jej weszli: pp. Dr. Ludomił German, T. Lewicki, A. Łukasiewicz, J. Piórkiewicz i Dr. M. Janelli.

20. września 1911 r. ustaliła komisja następujące punkty, pod którymi ostatecznie miała być zawartą umowa z miastem:

I. a) Towarzystwo Nauczycieli Szkół Wyższych i Polskie Towarzystwo Pedagogiczne zrzekają się prawa własności do Polskiego Muzeum Szkolnego na rzecz miasta Lwowa.

b) obydwie Towarzystwa i Zarząd Muzeum zastrzegają sobie prawo udziału w nowo stworzonym Zarządzie. (Szczegółowy projekt powołania i liczba członków zostaną później oznaczone). To samo prawo zastrzega się Radzie Szkolnej Krajowej.

II. Stosunek przyszłego Zarządu Muzeum do Rady miasta Lwowa ustali się we właściwym czasie; prawdopodobnie oprze się takowy na zasadach, zbliżonych do prawnego ustroju miejskiego Muzeum przemysłowego.

III. Polskość instytucji bezwarunkowo zastrzega się na przyszłość.

Oddając miastu na własność bogate zbiory, Zarząd Muzeum i oba Towarzystwa widziały w tym kroku jedyny środek zabezpieczenia im przyszłości, nie wyrzekając się bynajmniej dalszej pracy około ich konserwacji, gromadzenia i zarządzania.

Komisja budżetowa, której w uchwale przypadło załatwienie wniesionej prośby, za sprawą ks. Dra Szydelskiego, Dra Mikołajskiego, dyr. Majerskiego, śp. Dra Tomaszewskiego i innych przyjaciół, zasadniczo objawiła chęć umieszczenia Muzeum w którymkolwiek gmachu miejskim. Że zaś w owym czasie gmina nie miała próżnych budynków, przeciwnie odczuwała wielki brak takowych szczególnie na szkoły, przeto na wniosek Dra Mikołajskiego Komisja podwyższyła Muzeum subwencję z 1000 na 3000 kor.

Za jednomyślną opinią Komisji posłała pełna Rada i uchwaliła Muzeum Szkolnemu 3000 kor. na rok 1912.

Uchwała Rady miała dowieść, że gmina szczerze myśli o losach Muzeum, że na razie, nie mogąc mu użyć należytego pomieszczenia, pragnie, aby za przynależną subwencję Zarząd wynajął sobie potrzebny lokal. Równocześnie jednak złożyła oświadczenie, że muzealne zbiory znajdują pomieszczenie w którymkolwiek, w najbliższym czasie zbudować się mającym gmachu gminnym, blisko śródmieścia.

Taki wynik starań nie zabezpieczał jeszcze przyszłości Muzeum, lecz w każdym razie ułatwiał mu skromny byt. Niestety — niedługo potem, po rozwiązaniu Rady, w okresie bezkrólewia, oszczędna ręka Prezydium miasta znowu okroiła zapomogę Muzeum i zamiast trzech udzieliła mu 7 stycznia b. r. tylko 1000 kor. na rok 1913.

Przeciw temu zarządzeniu wniósł natychmiast dyrektor Muzeum odpowiednie przedstawienie u pp. Neumanna, Dra Rutowskiego i Dra Stahla. Interwencja odniosła wprawdzie ten skutek, że całe Prezydium uznało grożące instytucji niebezpieczeństwo znacznego i trudnego do pokrycia deficytu i poleciło natychmiast wnieść prośbę o dodatkowe podwyższenie subwencji, jednak fakt po raz trzeci zdarzającego się, w dodatku niespodziewanego obciążenia zapomogi jeszcze raz jaskrawo dowiódł, że dopóki Polskie Muzeum Szkolne nie posiedzi trwałego dachu czyto

w miejskim budynku czy we własnym domu, dopóty będzie chwiejną jego przyszłość a nawet niekiedy wręcz zagrożoną.

Sprawa budowy domu zajmuje myśl Zarządu od dwóch lat. Poruszyli ją sami ojcowie miasta roku 1912 na posiedzeniu Komisji budżetowej. Uchwalając 3000 kor. subwencji, wypowiedzieli zapatrywanie, że Zarząd Muzeum nie powinien uważać pieniężnego świadczenia gminy na wynajem mieszkania za ostateczny rezultat swoich trosk, lecz owszem sam myśleć o własnym domu. Zapatrywanie Komisji podzielili inni radni, wskutek czego zrodziło się słuszne przypuszczenie, że miasto dopomoże do ewentualnej budowy gmachu Muzeum.

W kwietniu 1912 Zarząd postanowił wnieść podanie do Rady miejskiej o wydzielenie na powyższy cel parceli a do Ministerium Oświaty i Sejmu o nadzwyczajne subwencje.

Mając parcelę i odpowiednie zasiłki, sądził, że budowę może wziąć na anuitety i wystawić dwu lub trzypiętrowy gmach. Koszta budowy amoryzowałyby w wolnych latach czynsz z mieszkań, których kilka urządzonoby w częściach domu, nie zajętych przez Muzeum.

Rozwiązanie Rady miejskiej zniweczyło wszystkie rachuby. Wobec tego Zarząd stanął po raz trzeci przed nowym okresem starań.

Od 1/IV 1913 przeniesiono Polskie Muzeum Szkolne do nieco obszerniejszego lokalu (7 pokoi, 2 nyże, wewnętrzny korytarz i mieszkanie ekspedienta), w domu p. Ludwiki Białobrzeszkiej przy ul. Gosiewskiego l. 4. (boczna Kochanowskiego).

Zbiory.

Zbiory Polskiego Muzeum Szkolnego składają się z dwóch rodzajów: ze zbiorów własnych i depozytów.

Depozyty przyjmuje Zarząd zawsze z wszelkimi zastrzeżeniami prawa własności posiadaczy. Czyniąc to, chce ułatwić właścicielom przechowywanie zabytków i ochronić je od zniszczenia i zguby, co częściej zdarza się u osób prywatnych, niżeli w instytucji publicznej.

Depozytów Muzeum ma niewiele a suma przedmiotów, znajdujących się w czasowym przechowaniu jest nieznaczna.

Zbiory własne pochodzą z darów i zakupna. Obecnie napływ darowizn przewyższa jeszcze ilość zakupywanych książek. Pomimo to system uzupełniania biblioteki nie ma już dawnych cech przypadkowości. Autorowie bowiem, z nielicznymi wyjątkami, nadsyłają dzisiaj Muzeum Szkolnemu swoje publikacje a zresztą Zarząd utrzymuje w ewidencji bieżącą bibliografię szkolną i rozsyła odpowiednie odezwy do autorów i wydawców.

Umieszczone niżej zestawienie wykazuje po okresie szybkiego wzrostu zbiorów w pierwszych trzech latach istnienia Muzeum nagłą obniżkę liczby nowych pozycji w następnych czterech. Nie jest to bynajmniej objaw anormalny, jeżeli się zważy, że powstającej instytucji zaofiarowały pierwszych latach obfite dary Rada Szkolna Krajowa, Towarzystwo Nauczycieli Szkół Wyższych i Polskie Towarzystwo Pedagogiczne, które oczywiście później w takich rozmiarach nie powtórzyły się. Przyrost

wreszcie lat ostatnich tłumaczy się popularnością, jaką cieszy się instytucja i pomnożeniem sił roboczych, które czuwają nad prawidłowym uzupełnieniem biblioteki i działu muzealnego.

Najobficie jasiła Polskie Muzeum Szkolne Galicya, mniej Królestwo polskie i Ameryka, a najslabiej W. Ks. Poznańskie. Wysłane odezwy nie odnoszą tam żadnego skutku i dlatego Zarząd nosi się z myślą wysłania swego delegata, któryby osobiście na miejscu zebrał co się da i ewentualnie potworzył komitety lokalne dla popierania celów naszej instytucji. Inaczej niewiele już istniejących śladów naszych praw w szkolnictwie pruskim na zawsze przepadnie. Z niemniejszym trudem zbiera Zarząd materiały z Królestwa polskiego. Oprócz szczególnie ofiarnych właścicieli księgarń jak M. Arcta, Gebethnera i Wolffa i wielu innych, oprócz redakcji czasopism i 3 dyrektorów, którzy wspierają stale swymi wydawnictwami Polskie Muzeum Szkolne, żaden zakład nie przysyła swoich programów nauki, sprawozdań i t. p. Jeżeli zaś Muzeum ma ich nieznaczny zbiór, to zawdzięcza go nie odezwoom lecz przypadkowi.

Dublety, których liczba osiągnęła liczbę 2300, spisano w 2-ch katalogach: 1) treści różnej 2) podręczników szkolnych. Część z nich wymienił Zarząd w paru bibliotekach i u osób prywatnych.

Stan zbiorów muzealnych podług lat:

W pierwszym roku zebrano	1074	pozycyi
„ drugim „ przybyło	2566	„
„ trzecim „ „	1965	„
„ czwartym „ „	801	„
„ piątym „ „	567	„
„ szóstym „ „	683	„
„ siódmym „ „	700	„
„ ósmym „ „	1080	„
„ dziewiątym „ „	1091	„
„ dziesiątym „ „	1101	„

W dniu 31 marca 1913 suma pozycyi osiągnęła cyfrę . 11628 pozycyi

W rzeczywistości stan zbiorów przedstawia się znacznie korzystniej, jeśli się uwzględni n. p. wielotomowość licznych dzieł i czasopism, nie mówiąc o planach, fotografiach i t. p., których często kilka wpisuje się pod jedną pozycją. Zarząd oblicza dzisiejszą bibliotekę co najmniej na 16000 tomów.

Rzeczony podział biblioteki i okazów muzealnych opracowuje Zarząd od dłuższego czasu. W ubiegłym roku praca znacznie postąpiła naprzód dzięki zaangażowaniu trzeciego stypendysty wyłącznie do tej roboty. Był nawet zamiar ogłoszenia drukiem realnego katalogu z okazji 10-lecia Muzeum, nie udało się jednak przygotować całego materiału z powodu nawału innych czynności, którym stały personal muzealny nie może podołać.

Przygotowanie teoretycznego podziału katalogu realnego powierzył Zarząd dyrektorowi Muzeum.

Ogółem spisano dotychczas 8000 pozycyi.

Jako wolontaryusz ofiarował swoje usługi akademik, p. Marian Olszewski.

1. Biblioteka.

W ubiegłym roku powiększyła się biblioteka o równą mniej więcej sumę pozycyi, jak w roku poprzednim, mimo że w okresie przenosin zbiorów do nowego lokalu i urządzania Muzeum inwentaryzacja wpływów uległa dłuższej przerwie. Większa część tych wpływów jest treści pedagogicznej.

Z nadesłanych darów zasługuje na szczególną wzmiankę komplet podręczników polsko-amerykańskich, ofiarowany przez księgarnię „Dy-niewicz i Smulski“ w Chicago i przez prof. Dra Karbowiaka w Krakowie, angielskie czasopisma dla młodzieży od p. radcy K. Bruchnalskiego, dar p. radcy Dworu B. Baranowskiego, prof. Marczyńskiego w Zaleszczykach, wydawnictwa pedagogiczne księgarni Gebethnera i Wolffa w Warszawie i wielu innych.

Książki przechowuje się w 18 olbrzymich dobrze zaopatrzonych szafach.

Szkontrum biblioteki przeprowadzono dotąd 2 razy: w r. 1908 i 1911/12. Przy sposobności drugiej kontroli przejrano i uporządkowano katalog kartkowy, który bardzo wzrósł wskutek przygotowania katalogu realnego (70 pudeł).

b) Modele, służące do uzmysłowienia nauki.

Obecny zbiór modeli Polskiego Muzeum Szkolnego, służących do uzmysłowienia nauki tworzą: tablice „Uranii“, przyrządy fizykalne, nabyte u firm angielskich, oraz przyrządy, wykonane przez p. K. Osińskiego na nauczycielskim kursie pracy ręcznej w Bazylei w r. 1910, bryły geometryczne, wyrobione również przez p. Osińskiego na takimże kursie w Bernie szwajcarskiem w r. 1911, liczyło dla dzieci I. klasy p. Mikołaja Rybowskiego, globusy (n. p. firmy Schotte'go i t. d.), bogaty zbiór okazów do nauki geografii, preparaty przyrodnicze p. Baygera i w. i.

c) Mapy i atlasy.

Zbiór ten, naogół dość bogaty, ułożono w dwóch działach: 1) polskim, obejmującym mapy i t. d. ziem polskich i 2) obcym.

W r. 1912/13 pomnożyły dział polski następujące okazy: Półkula wschodnia i zachodnia (planigloby) Dra Romera, mapa Europy i Azji (do użytku szkół w Królestwie Polskiem), Dr. Stanisława Olszewskiego: mapa górniczo-przemysłowa Galicyi (Reskr. R. S. Kr. polecona do użytku szkół), Krzanowskiego: mapa powiatu przemyskiego i gródeckiego, oraz tego samego autora: mapa szkolna powiatu przemyskiego. W dziale obcym przybyły: Bamberg: mapa Monarchii austriacko-węgierskiej, Ameryki północnej, Azji, środkowej Europy i półkula wschodnia (planiglob); Ostbahra: mapa ścienna do geografii gospodarczej świata i takaz podręczna.

d) Obrazy do nauki poglądowej.

W dziale tym zebrał Zarząd wzory rozmaitych wydawnictw: polskich, angielskich, francuskich i niemieckich. Z polskich obrazów posiada Muzeum 1) tablice „Uranii“ do nauk przyrodniczych, botaniki i zoologii, antropologii, tablice do objaśniania treści ustępów czytanek (pory roku) 2) obrazy Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego również do objaśniania czytanek. Tanie i dobrze wykonane są z obcych tablice przyrodnicze Johnstona Philipa i Syna, Bacona i innych w Londynie, z których kilka okazów umieszczono na stałej wystawie środków naukowych w Muzeum. Zarząd otrzymał także parę francuskich tablic do nauki czytania, dwie niemieckie do uczenia na pamięć form języków klasycznych i kilkanaście przyrodniczych od firmy „Grasers Verlag“ (Richard Liesche) w Annabergu.

e) Medale i pieczęcie.

Zbiór ten, dotychczas bardzo szczupły, zawiera kilkanaście cennych okazów.

f) Obrazy, fotografie i tabelę statystyczne.

O ile inne działy muzealne są jeszcze skromne, o tyle ten bogaty. Fotografii, obrazów, tabel statystycznych i t. p. środków, uzmysławiających każdą dziedzinę naszego życia szkolnego, a więc budynki szkolne, ćwiczenia fizyczne, higienę szkolną i t. d. posiada Muzeum znaczny zapas. Niestety zupełny brak miejsca wyklucza na razie poglądowe rozmieszczenie wszystkich według pewnego systemu. Tylko część fotografii z działu higieny szkolnej (warsztaty jordanowskie) umieszczono w skupieniu, część pomieszano razem zależnie od warunków przestrzennych, resztę ułożono w bezpiecznym ukryciu do czasu, gdy Zarząd przyjdzie w posiadanie odpowiedniego lokalu.

Tu zaznaczyć wypada, że Zarząd pomimo ubóstwa przestrzeni, które go nęka, przyjmuje z wielką wdzięcznością dary, wchodzące w skład tego działu, albowiem pragnie w stosownym czasie dać najwzschodniejszy obraz naszego postępu szkolnego pod względem historycznym.

W r. 1912/13 nadstali fotografie p. St. Okołowiczowa w Krakowie, dyrektora Akademii handlowej w Krakowie i p. radca Dworu Baranowski.

g) Rękopisy i dokumenty.

Z nagromadzonych w poprzednich latach aktów szkolnych część uporządkowano i oprawiono w grube foliowe tomy. Resztę układa się w czasie wolniejszym od nawału pracy bieżącej.

Z najnowszych wpływów wyróżniają się osobiste dokumenty p. Lucyana Danieyki z Litwy. a zwłaszcza jego dyplom doktorski, wydany przez uniwersytet wileński w r. 1837. Dyplom ten zabezpiecza nadzwyczaj ciekawy futerał czeczotkowy, wyrobiony ze specjalnie na ów cel przeznaczonego drzewa zatrutej brzozy.

Dokumenty p. Danieyki ofiarował Zarządowi p. Bolesław Danieyko za pośrednictwem przyjaciela Polskiego Muzeum Szkolnego, doc. Dra Franciszka Kręka.

h) Higiena szkolna.

Zbiór ten jest największą chlubą Zarządu w dziale muzealnym. Liczne modele i plany, diagramy i grafikony, fotografie i zestawienia statystyczne składają się na jego obraz. Należy w nim rozróżnić higienę urządzeń szkolnych i wychowanie fizyczne.

O ile chodzi o higienę urządzeń, to Muzeum może poszczycić się planami budynków szkolnych, znakomitymi modelami ławek, stołów rysunkowych, sal szkolnych w ogóle, a gimnastycznych w szczególności, obrazem zestawieniem wyników badań nad stopniem zużycia powietrza w salach szkolnych (dokonanem przez p. inspektora Kaz. Bruchnałskiego) i t. p. Również bogatą ilustrację znajduje w Muzeum wychowanie fizyczne. Tu wysuwają się na czoło przed innymi plany istniejących i projekty nowych ogrodów (parków) jordanowskich w Krakowie i Kołomyi, graficzne przedstawienia ruchu warsztatowego w szkołach średnich, wycieczek młodzieży, kolonii leczniczych dla dzieci, stosunków zdrowotnych, wśród jakich przebywa młodzież miejskich szkół we Lwowie, diagramy, uwzględniające zasady prawidłowego siedzenia w ławkach szkolnych, gimnastyki, użycia piły przy robotach warsztatowych i t. d.

Tu nie od rzeczy będzie dodać, że wszelkie urządzenia szkolne z uwzględnieniem wszelkich wymagań nowoczesnej techniki i higieny wyrabiają; firma stolarska A. Czepila we Lwowie (podług wzorów muzealnych) i prof. Henryka Żaaka (szkoła przemysłowa).

i) Sprawozdania roczne szkół i programy nauk, sprawozdania Towarzystw, zajmujących się wychowaniem i oświatą, sprawozdania stowarzyszeń młodzieży.

Polskie Muzeum Szkolne jest jedyną instytucją, która (z nielicznymi brakami) posiada komplet sprawozdań szkół średnich w Galicji. Dział ten, zorganizowany w r. 1907 przez prof. Łukasiewicza, uzupełniają Dyrekcyje rokrocznie na mocy rozporządzenia Rady Szkolnej krajowej.

Bogaty, chociaż jeszcze nie zupełny jest dział sprawozdań Towarzystw. Zarząd stara się go prawidłowo powiększać. W tym celu zwraca się stale co pewien czas do wszystkich polskich organizacji kulturalnych i oświatowych z odpowiednim przedstawieniem, przyznać trzeba, dość często z pomyślnym wynikiem.

W ubiegłym roku uzyskał Zarząd bardzo wiele sprawozdań polskich Towarzystw w kraju i na obczyźnie, nie dopisało tylko Królestwo Polskie.

Ulegając wreszcie żądaniom, podnoszonym z różnych stron, odniósł się Zarząd z prośbą do dyrekcyi szkół średnich, męskich i żeńskich we wszystkich krajach koronnych Austrii o zaopiarowanie biblioteki Muzeum sprawozdań szkolnych.

Jak dotychczas, odniosła odezwa skutek bardzo pomyślny.

Dziękując za dotychczasowe objawy szczerzej życzliwości Kierownictwom wszystkich zrzeczeń i Dyrekcyi szkół, Zarząd prosi o zaopiarowanie mu sprawozdań za bieżący lub już świeżo ubiegły rok administracyjny.

Środki pieniężne.

Piętą achillesową prawidłowego życia Polskiego Muzeum Szkolnego są fundusze. Wprawdzie zestawienie kasowe za okres 10 lat wykazuje stały wzrost dochodów od paruset w pierwszym do prawie 9000 koron w dziesiątym roku istnienia Muzeum, atoli wszystkie pozycje w dochodach są chwiejne oprócz zasiłków Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych i Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego. Każda subwencja stanowi źródło rokrocznie powtarzającej się troski Zarządu. Żadne bowiem z Ministerów, Sejm krajowy ani gmina miasta Lwowa nie wstawiły dotąd muzealnej zapomogi w stałe rubryki budżetowe, wskutek czego Zarząd musi pod koniec każdego starego roku i z początkiem nowego czynić niemniej gorączkowe starania o jej uzyskanie jak i w latach poprzednich. Pominąwszy okoliczność, że tego rodzaju kłopoty pochłaniają sporo energii kierownictwa Muzeum, zmuszając je ze szkoda dla właściwego powołania do nadmiaru administracyjnych czynności, zauważyć daje się fakt niepewności losów instytucji. Muzeum wprawdzie stało już w szeregu poważnych organizacji naukowych, pomimo to kwitujący jego stan może się zachwiać w każdej chwili, gdyby kiedykolwiek nie dopisały obliczenia i przewidywania budżetowe.

Jak uzasadnione są powyższe obawy najlepiej świadczy następujący przykład: Świetna Reprezentacja miasta Lwowa udzieliła jedna z pierwszych (1906) 1000 K. zapomogi Polskiemu Muzeum Szkolnemu. Nagle po dwóch latach (1909), bez żadnego powodu, ta sama Rada obciąła na wniosek referenta budżetowego subwencję muzealną do kwoty 200 kor., gdy przeciwnie wzrost instytucji domagał się większej życzliwości. Skreślenie 800 kor. sprawiło w szczupłym budżecie Muzeum ogromny wyłom, grożący Zarządowi nieuchronną katastrofą. Wszelkie starania u miarodajnych czynników o uzupełnienie subwencji w tym roku na nic się nie zdały i Zarząd Muzeum mimo uprzejmości prezydium miasta nie zdołał uzyskać żadnego podwyższenia.

Takie niespodzianki często się zdarzają. Piszemy o nich na innym miejscu.

Jakie byłyby następstwa niedoboru kasowego, nawet przy zastosowaniu najdalej idącej oszczędności, nie trudno przewidzieć. Wszakże cały rozporządzalny dochód preliminarz Zarząd do dnia dzisiejszego na t. zw. wydatki konieczne, które bezwarunkowo muszą być pokryte we właściwym czasie. Inaczej zwłoka n. p. z wypłatą czynszu mogłaby w każdej chwili narazić Zarząd Muzeum na niebezpieczeństwo wypowiedzenia mieszkania, co znowu z uwagi na nieuchronne wydatki stawiałoby go w położenie bez wyjścia. Tak samo inne pozycje budżetowe jak opłata ekspedyenta, światła, opału, pomocników bibliotecznych i kancelaryjnych czyli t. zw. stypendystów oraz rozmaitych a niezbędnych zarządzeń gospodarskich, musi być uskuteczniona na czas, jeżeli nie ma stanąć cała maszyna.

Klęskę finansową w r. 1909 zażegnały dobrowolne składki nauczycielstwa całego kraju.

Położenie instytucji jest nadal trudne nie dlatego, że Zarząd musi przestrzegać terminowości pieniężnych świadczeń, do których jest obowiązany, lecz dlatego, że ogólna suma dochodów Polskiego Muzeum Szkolnego, przy wszelkich możliwych ograniczeniach, starczy załędwie na opędzenie wydatków, bez pokrycia których nie tylko prawidłowe życie lecz wprost samoistny byt instytucji jest zgoła wykluczony. O ile przeto nie dopisałyby którakolwiek pozycja z przewidywanych dochodów, Zarząd, nie mając w rozchodach żadnych rubryk, jakie mogłyby uleż obniżeniu lub nawet skreśleniu, znalazłby się w przymusowym położeniu i nie wątpliwie byłby zniewolony wesprzeć powierzone swej pieczy Muzeum prywatnymi funduszami.

Toteż Zarząd usilnie stara się, aby Ministerium Wyznań i Oświaty, Sejm Krajowy i Rada miasta Lwowa zapewniły Polskiemu Muzeum Szkolnemu wzorem zagranicy bodaj skromne warunki bytu przez umieszczenie wydatków na jego cele w stałych rubrykach budżetowych.

Takiej właśnie stałej pomocy, o którą zabiega także Zarząd Polskiego Muzeum — w ostatnich czasach z pewnymi widokami powodzenia — ze strony rad gminnych, rządu i nauczycielstwa, zawdzięczają obce muzea szkolne swój wysoki poziom. Zagraniczne muzea z reguły mieszczą się w budynkach miejskich lub w wynajętych lokalach za pieniądze miejskie. Uwolnione od największej troski, jaką bezprzecnie jest kwestya pomieszczenia zbiorów, wzrastają niezmiernie szybko i spełniają z wielkim powodzeniem swoje powołanie. Za wzór służyć może organizacja paryskiego Muzeum Szkolnego — nie licząc innych jej podobnych jak Muzeum petersburskie, sofijskie, budapeszteńskie lub amerykańskie w Rio Janeiro, — któremu rząd rokrocznie stale wypłaca bardzo poważną sumę, bo bez mała 55000 franków.

Prawda — zachodnie społeczeństwa są zamożne, lecz owa możliwość nie ogranicza się — jak się przynajmniej nam wydaje — do nadzwyczajnego uposażenia jednej instytucji lecz w ich powszechności. We Francji, w Niemczech, Anglii, Włoszech, a nawet Rosji, w każdym z wymienionych krajów istnieje cały szereg, w Niemczech nawet 40 podobnych ognisk kulturalnych, a każde z nich cieszy się bez porównania większą pieczołowitością ogółu i władz, aniżeli polskie we Lwowie. A przecież nasze Muzeum, jedyne na ziemiach Rzeczypospolitej, dźwiga bezprzecnie większy ciężar obowiązków, niżeli którekolwiek zagraniczne.

Tę odpowiedzialność odczuwa w wysokim stopniu polskie nauczycielstwo całego kraju a najwięcej nauczycielstwo szkół średnich. Wyrazem jego życzliwych uczuć jest zorganizowana pomoc materialna w kilkudziesięciu Gronach. Z drobnych składek miesięcznych złożona, osiąga poważną sumę, bo przekraczającą dzisiaj 1200 kor. rocznie. A jest ona bardzo potrzebną, jeżeli się zważy, jakim wahnieniom ulegają inne dochody Muzeum.

Jak z jeźnej strony ta ofiarność Pp. Kolegów i pełne zaparcia się współpracownictwo czcigodnych Pp. Skarbników skłaniają Zarząd zawsze a zwłaszcza w tej chwili do wyrażenia Im uczuć głębokiej wdzięczności, tak z drugiej napełnia go dumą to przekonanie, że Polskie Muzeum

Szkolne stanowi moralny łącznik, który razem z innymi wiedzie nas wszystkich bodaj do najjaśniejszej przyszłości.

W styczniu b. r. rozesał Zarząd do wszystkich nie wspierających jeszcze Muzeum Szkolnego zakładów i Kół T. N. S. W. odezwę z prośbą, aby na wzór innych zorganizowały u siebie pomoc pieniężną, na rzecz naszej instytucji.

Czynności skarbników pełnili i pełnią następujący Pp. Koledzy:

prof. Bartkiewicz Stanisław (Sambor, gimn.)	ków, III. gimn.)
prof. Boroń Stanisław (Kołomyja, gimn. pol.)	prof. Kalitowski Michał (Dębica, gimn., p. Radca Rządu Kłapkowski Władysław (Lwów, szk. przemysłowa)
prof. Chciuk Stefan (Tarnopol, gimn. I. pol.)	„ Kobierzycki Ludwik (Lwów, filia gimn. VII.)
p. dyr. Czernecki Józef (Lwów, liceum S. S. Nazaretanek)	prof. Kochmann Maksymilian (Brody, gimn.)
prof. Dobrzański Maryan (Brody, gimn. pol.)	prof. Kowalski Paweł (Brzeżany) gimn.)
prof. Dorożyński Arseni (Przemyśl, gimn. I. pol.)	p. dyr. Dr. Kreiner Jan (Gródek Jagiel, gimn.)
p. dyr. Dropiowski Piotr (Borszczów, gimn. pryw.)	prof. Kryński Mieczysław (Rawa ruska, szkoła realna)
prof. Dyduch Tomasz (Kraków, filia gimn. św. Jacka)	p. dyr. Krzyżanowski Henryk (Zbaraż, gimn. pryw.)
prof. Eustachiewicz Stanisław (Złoczów, gimn.)	p. dyr. Kuczera Wilhelm (Rzeszów II. gimn.)
prof. Flis Eugeniusz (Rzeszów, gimn. I.)	prof. Kurzemski Michał (Sokal, sem. naucz.)
„ Franta Ferdynand (Lwów, II. szk. real.)	prof. Lamber Józef (Myślenice, gimn.)
„ Dr. Fuliński Benedykt (Lwów, gimn. VII.)	„ Leonhard Stanisław (Kraków, gimn. V.)
prof. Gajewski Michał (Jasło, gimn.)	prof. Liszkowicz Piotr (Jasło, gimn.)
p. dyr. Goliński Stanisław (Przemyśl, gimn. pol. na Zasanu)	„ Łańcucki Lech (Lwów, gim. III.)
p. dyr. Dr. Grzegorzyc Franciszek (Przemyślany, gim. pryw.)	„ Dr. Łoziński Paweł (Kraków, akad. handl.)
prof. Gołąb Stanisław (Tarnów, gim. I.)	„ Marczyński Józef (Zaleszczyki, sem. naucz.)
„ Hajduk Franciszek (Jasło, gimn.)	„ Moroń Wojciech (Buczacz, gim.)
„ Hasiński Leon (Tarnobrzeg, szkoła realna)	„ Dr. Nacher Teodor (Lwów, II. gimn.)
p. dyr. Heck Waleryan (Trembowla, gimn.)	p. Niewiadomska Zofia (Kołomyja, szkoła wydz.)
prof. Heliasz Wawrzyniec (Gorlice, gimn.)	p. dyr. Pająk Stanisław (Brzozów, p. Pępkowski Karol (Kraków, II. szk. realna)
prof. Dr. Hornung Karol (Lwów, I. szk. realna)	p. dyr. Piątkowski Mieczysław (Czortków, semin. naucz.)
prof. Dr. Jamrógiewicz Roman (Kra-	

prof. Pichór Adam (Wieliczka, szk. realna)	szczów, gimn. pryw.)
prof. Pollner Jan (Wadowice, gimn.)	p. dyr. Stein Ignacy (Biała, gimn. pryw. T. S. L.)
p. Pollo Konstancya (Lwów, liceum SS. Nazaretanek)	prof. Strutyński Kazimierz (Lwów, gimn. IV.)
prof. Popiel Bronisław (Przemyśl, gimn. I. pol.)	prof. Strycharski Ignacy (Przemyśl, gimn. I.)
prof. Probulski Władysław (Krosno, szkoła realna)	prof. Stryszowski J. (Tarnów, gim. II.)
prof. Dr. Przychocki Gustaw (Kraków, gimn. IV.)	„ Szufa Jan (Sokal, gimn.)
prof. Ruxer Stanisław (Stanisławów, szkoła realna)	„ Trybowski Władysław (Podgórze, gimn.)
prof. Rybarski Karol (Biała, gimn. pryw. T. S. L.)	prof. Tyczyński Andrzej (Brody, gim.)
p. dyr. Schmidt Wiktor (Cieszyn, gimn.)	„ Urbanek Józef (Bochnia, gimn.)
prof. Sędzimir Jan (Rzeszów, gimn. I.)	„ Węgiel Kazimierz (Lwów, II. szkoła realna)
„ Skabowski Maryan (Gorlice gim.)	prof. Wierdak Szymon (Borszczów, gimn. pryw.)
Ks. Słomkowski Jan, rektor zakładu OO. Jezuitów w Bąkowicach.	prof. Dr. Winogrodzki Alfred (Sambor, gimn.)
prof. Dr. Smolka Franciszek (Lwów, gimn. VII.)	prof. Wojakowski Franciszek, (Trembowla, gimn.)
prof. Solecki Aleksander (Tarnopol, szkoła realna)	prof. Wróbel Józef (Drohobycz, gimn.)
p. dyr. Dr. Sośnicki Kazimierz (Bor-	„ Dr. Zagajewski Karol (Lwów, II. szkoła realna)
	prof. Vrabetz Tadeusz (Żółkiew, gim.)
	prof. Zajączkowski Józef (Przemyśl, gimn. pol. na Zasanu).

Sprawozdanie Polskiego Muzeum szkolnego we Lwowie

Lp.	Przychód	Kwota	
		kor.	h.
1	Pozostałość kasowa z roku 1911	539	97
2	Subwencya Ministerstwa W. i O. na r. 1912	1.500	—
3	„ „ „ „ na sprawienie sprzętów	600	—
4	„ „ „ „ robót publicznych	300	—
5	„ „ „ „ Wys. Sejmu krajowego na r. 1912	1.500	—
6	„ „ „ „ Miasta Lwowa	3.000	—
7	„ „ „ „ Izby handlowej we Lwowie	200	—
8	„ „ „ „ Tow. pedagogicznego we Lwowie 1. rata	250	—
9	Towarz. Kolonii rymanowskich, czynsz	140	—
10	Datek WP. Dra Karola Zagajewskiego we Lwowie	5	—
11	Datek WP. dyrektora W. Hecka w Trembowli	10	—
12	Składka grona naucz. gimn. i semin. w Białej (prof. K. Rybarski) K 31-60		
13	„ „ „ „ w Bochni (prof. Urbanek)	73	—
14	„ „ „ „ Koła T. N. S. W. w Brodach (prof. A. Tyczyński)	45	90
15	„ „ „ „ grona naucz. gimn. w Brzeżanach (prof. P. Kowalski)	27	40
16	„ „ „ „ w Buczaczu (prof. A. Pichór)	27	34
17	„ „ „ „ w Dębicy (prof. M. Kalitowski)	39	96
18	„ „ „ „ w Drohobyczu (prof. J. Wróbel)	25	65
19	„ „ „ „ w Gródku Jag. (prof. dyr. J. Kreiner)	37	20
20	„ „ „ „ w Jaśle (prof. M. Gajewski)	25	71
21	„ „ „ „ w Kołomyi (prof. St. Boroń)	24	49
22	„ „ „ „ V w Krakowie (prof. St. Leonhard)	30	—
23	„ „ „ „ II we Lwowie (prof. Dr. T. Nacher)	33	—
24	„ „ „ „ IV „ „ (prof. K. Strutyński)	26	80
25	„ „ „ „ IV filii „ „ (prof. St. Eustachiewicz)	45	70
26	„ „ „ „ VII we Lwowie (prof. Dr. Fr. Smolka)	30	90
27	„ „ „ „ g. VII (fil.) we Lwowie (prof. L. Kobierzycki)	8	80
28	„ „ „ „ SS. Nazaretanek we Lwowie (p. J. Czernecki)	27	32
29	„ „ „ „ I szk. real. we Lwowie (prof. K. Hornung)	6	30
30	„ „ „ „ II „ „ „ (prof. K. Węgiel)	95	20
31	„ „ „ „ gimn. w Mielcu (ks. R. Sitko)	17	10
32	„ „ „ „ w Myślenicach (prof. J. Lambert)	9	77
33	„ „ „ „ w Podgórzu (prof. Wł. Trybowski)	20	—
34	„ „ „ „ I w Przemyślu (prof. A. Dorożyński)	97	—
35	„ „ „ „ II „ „ (prof. J. Zajczkowski)	75	—
36	„ „ „ „ I w Rzeszowie (prof. J. Sędzimir)	15	50
37	„ „ „ „ II „ „ (p. dyr. W. Kuczera)	63	80
38	„ „ „ „ w Samborze (prof. St. Bartkiewicz)	66	40
39	„ „ „ „ w Sanoku (prof. K. Sońnicki)	9	—
40	„ „ „ „ w Sokalu (prof. J. Szufa)	26	74
41	„ „ „ „ szkoły real. w Stanisławowie (prof. St. Ruxer)	44	—
42	„ „ „ „ w Tarnobrzegu (prof. L. Hasiński)	22	60
43	„ „ „ „ w Tarnopolu (prof. A. Solecki)	14	—
44	„ „ „ „ naucz. gimn. I w Tarnowie (prof. St. Gołab)	70	50
45	„ „ „ „ II w „ „ (prof. J. Dyduch i J. Stryszowski)	27	14
46	„ „ „ „ w Trembowli (prof. Fr. Wojakowski)	5	55
47	„ „ „ „ w Wadowicach (prof. J. Pollner)	35	40
48	Odsetki od lokowanej chwilowo gotówki	29	17
	Razem	9.355	91

Antoni Łukasiewicz, dyrektor.

kasowe za czas od 1. stycznia do 31. grudnia 1912.

Lp.	Rozchód	Kwota	
		kor.	h.
1	Czynsz w r. 1912	2.880	—
2	Opał i światło	379	46
3	Płaca ekspedyenta	1.200	—
4	Ubezpieczenie ekspedyenta	273	80
5	Opłata do Kasy chorych za ekspedyenta	15	30
6	Płaca trzech stypendystów	1.100	—
7	Sprawione sprzęty (2 szafy, gablotka, maszyna do pisania, powielacz)	1.089	95
8	Oprawa książek	688	58
9	Prenumerata czasopism i zakupno książek i map	220	64
10	Model ławki i rysunek	47	—
11	Dostawa przedmiotów	23	42
12	Wydatki kancelaryjne	151	78
13	Drobne wydatki administracyjne	350	73
14	Nadzwyczajne remuneracje dla personelu	90	—
15	Stan gotówki z dniem 31. grudnia 1912	845	25
	Razem	9.355	91

Julian Mazurek, skarbnik.

Czasopisma.

Czasopisma Polskiego Muzeum Szkolnego pochodzą przeważnie z darów; wiele otrzymuje Muzeum od Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych, inne od Redakcyi i Wydawców; niektóre tylko prenumeruje Zarząd. Czasopisma, ofiarowane przez Tow. Naucz. Szk. Wyż. oznaczone są jedną gwiazdką, przez Redakcyę i Wydawców dwoma.

Zarząd poczuwa się do obowiązku złożyć na tem miejscu wszystkim P. T. Ofiarodawcom serdeczne podziękowanie.

** 1. Archiv na Ministerstwu na narodnoto proswiszczeniye (Sofia)	**23. Erstes österr. ung. Lehr und Lernmittel Magazin (Grac).
2. Internationales Archiv für Schulhygiene (Monachium).	**24. Miesięcznik katechetyczny i wychowawczy (Lwów).
* 3. Beseda učitel'ska (Praga).	**25. Miesięcznik pedagogiczny (Cieszyn).
* 4. Bolletin de la institution libre de Eseñanza (Madryt).	**26. Moriah (Lwów).
** 5. Bulletin international de l'Academie des sciences de Cracovie.	* 27. Muzeum (Lwów).
** 6. Czasopismo pedagogiczne (Lwów).	* 28. Országos Középiskolai tanáregyesületi Közlöny (Budapeszt).
* 7. Czasopismo techniczne (Lwów).	**29. Pamiętnik literacki (Lwów).
* 8. Hrvatski učiteljski dom (Zagrzeb).	**30. Pobudka (Wilno).
** 9. Dziennik urzędowy c. k. Rady Szk. Kraj. (Lwów).	* 31. Popotnik (Lublana).
**10. Encyklopedia wychowawcza (Warszawa).	**32. Praktyka szkolna (Lwów).
**11. Eos — czasopismo filologiczne (Lwów).	**33. Prąd (Warszawa).
**12. Az Országos paedag. könyv. és Tanszermuzeum Hivatalos Ertesítője (Budapeszt).	* 34. Přehled (Praga).
13. Körperliche Erziehung (Wiedeń).	**35. Uczyliszczon Prihled (Sofia).
* 14. La Escuela moderna (Madryt).	**36. Przegląd filozoficz. (Warszawa).
**15. Gazeta kościelna (Lwów).	**37. Przegląd higieniczny (Lwów).
**16. Głos nauczycielstwa ludowego (Kraków).	* 38. Przegląd polski (Kraków).
**17. Język polski, przedtem Poradnik językowy (Kraków).	* 39. Przegląd powszechny.
* 18. Komenský (Zagrzeb, Morawy).	**40. Przewodnik oświatowy (Kraków).
**19. Książka (Warszawa).	* 41. Den Danske Realskole et Skoleblad (Kopenhaga).
**20. Kształt i barwa (Lwów).	* 42. Pokroková Revue (Praga).
**21. Kwartalnik chyrowski, przedtem Z Chyrowa (Chyrów).	* 43. Revista de Educacion (Barcelona).
* 22. Listy filologicke (Praga).	**44. Rodzina i szkoła (Lwów).
	* 45. Pedagogické Rozhledy (Praga).
	**46. Rydwan (Kraków).
	**47. Skaut (Lwów).
	**48. Sprawozdania nauk. T-wa warszawskiego (Warszawa).
	* 49. Századok a Magyar törtenelmi társulat Közlönye (Budapeszt).

**50. Szkolnictwo (Nowy Sącz).	* 63. Wiedza i postęp (Kraków).
**51. Szkoła (Lwów).	**64. Wiedza i praca (Lwów).
* 52. Nasza Szkoła (Lwów).	**65. Wychowanie w domu i szkole (Warszawa).
* 53. Teka (Lwów).	**66. Wychowanie i oświata (Lwów).
* 54. Tidskrift f. Folkundervisningen (Sztokholm).	**67. Zarzewie (Lwów).
* 55. Pedagogisk Tidskrift (Sztokholm).	* 68. Zeitschrift f. oesterreichische Gymnasien (Wiedeń).
**56. Nowe Tory (Warszawa).	69. Zeitschrift f. Kinderforschung (Wiedeń).
* 57. Český Učitel (Praga).	70. Zeitschrift f. Lehrmittelwesen (Wiedeń).
**58. Uczytel (Lwów).	71. Zeitschrift f. Realschulwesen
59. Unterrichtsblätter f. Mathematik u. Naturwissenschaften (Berlin).	72. Zeitschrift f. Schulgesundheitspflege (Hamburg).
* 60. Věstník českých profesorů (Praga).	**73. Ziemia (Warszawa).
* 61. Nastavni Vjésnik (Zagrzeb).	**74. Znicz (Kraków).
* 62. Wiadomości matematyczne (Warszawa).	

Od r. 1903 do r. 31 marca 1913 złożyli dary:

Administracja Małego Świątka, Lwów.	Bednarski Stanisław, dyr., Kraków.
Administracja Pamiętnika Literackiego, Lwów.	Bełzowski Stanisław, prof., Kraków.
Administracja Pobudki, Wilno.	Bernhardt Emil, prof., Radca szkolny, Lwów.
Administracja Veštніка česk. profesorů Praga.	Biblioteka miejska, Kraków.
Administracja Zarzewia, Lwów.	Biegański Stanisław, Ks., Kraków.
Akademia Umiejętności, Kraków.	Biegeleisen Bronisław, Dr., doc. Politechniki, Lwów.
Aleksandrowiczówna Aniela, dyr., Lwów.	Bielawski Stanisław, prof., Przemysł.
Amborski Jan, prof., Lwów.	Bieńkowska Bolesława, Lwów.
Arway Wiktor, prof., Tarnów.	Biesiadzki Wojciech, dyr. Radca Rządu, Lwów.
Arzt Seweryn, dyr., Wadowice.	Bilczewski Józef, Ks. Dr., Arcybiskup, Lwów.
Atanasow N., redaktor, Sofia.	Bińkowski Benedykt, słuchacz filoz., Lwów.
Bałaban Józef, Lwów.	Błazek Bolesław, prof., Przemysł.
Gal. Bank ziemski, Lwów.	Bobin Romuald, prof., Lwów.
Bańkowski Włodzimierz, dyr., Sanok.	Bobrzyński Karol, prof., Podgórze.
Baranowska Mieczysława, Kraków.	Bobrzyński Michał, Dr., P. Namiestnik, Lwów.
Baranowski Bolesław, Radca Dworu, Lwów.	Bogusz Michał, prof., Lwów.
Barewicz Witołd, Dr., prof., Lwów.	Boguszowa Eleonora, Lwów.
Bartunek Jan, prof., Rzeszów.	Bołsunowski Karol, Kijów.
Barwiński Aleksander, Radca Dworu, Lwów.	Boryśławska Sylwia, Lwów.
Bayger Jan, naucz., Lwów.	

Borzemski Antoni, Lwów.	Dudziński Jan, Dr., lekarz, Nowy Sącz.
Bostel Ferdynand, dyr., Radca Rządu, Lwów.	Dudin J., Dr., adwokat, Kielce.
Bryl Jan, prof., Kraków.	Dyrekcya gimn. OO. Jezuitów w Borkowicach.
Brzostowicz Kasper, dyr., Krosno.	" " w Bochni.
Buhaczkowski Witold, Ks., Detroit, Ameryka.	" " w Borszczowie.
Butrynowicz Bogusław, prof., Tarnów.	" " w Brodach.
Bykowski Ludwik, Dr., prof., Lwów.	" " pryw. im. J. Goetza w Brzesku.
Całczyński Karol, prof., Rzeszów.	" " w Brzeżanach.
Chudziński A., Brodnica.	" " w Buczaczu.
Ciejka Jan, inspekt. szkół, Jasło.	" " w Cieszynie.
Ciembroniewicz Józef, insp. szkół, Bochnia.	" " pryw. w Czatkwowie.
Ciesielski Teofil, Dr., prof. Uniw., Lwów.	" " w Dębicy.
Ciołkosz Kasper, prof., Tarnów.	" " w Drohobyczu.
Czapelski Stanisław, Kraków.	" " w Jarosławiu.
Czarnik Bronisław, Dr., Lwów.	" " w Jaśle.
Czarnik Stanisław, Dr., Lwów.	" " pryw. rusk. w Jarosławiu.
Czemeryńska Marya, Lwów.	" " pol. w Kołomyi.
Czernecki Józef, prof., Lwów.	" " rusk. w Kołomyi.
Członkowie sekcji I. Rady Szkolnej Krajowej, Lwów.	" " św. Anny w Krakowie.
Czubek Jan, prof., Radca szk., Kraków.	" " św. Jacka w Krakowie.
Czuczynski Aleksander, Dr., prof, Kraków.	" " III. w Krakowie.
Czytelnia akademicka we Lwowie.	" " IV. w Krakowie.
Czytelnia akad. pol. w Przybramie.	" " V. w Krakowie.
Daniewko Bolesław, Korośna, Litwa.	" " I. we Lwowie.
Danysz Antoni, Dr. dyr., Kraków.	" " II. we Lwowie.
Dargunowa Celina, Kruków.	" " III. we Lwowie.
Dawidowski Karol, Dr. prof., Kraków.	" " IV. we Lwowie.
Dąbrowski Franciszek, prof., Krosno.	" " filii IV. we Lwowie.
Dembitzer Zacharyasz, prof., Kołomyja.	" " V. we Lwowie.
Dickstein Samuel, redaktor, Warszawa.	" " VI. we Lwowie.
Dobrowolska Julia, Lwów.	" " VII. we Lwowie.
Dobrowolski Leonid, prof., Kijów.	" " VIII. we Lwowie.
Doermann, Getynga.	" " pryw. A. Mickiewicza we Lwowie.
Doleżan Wiktor, dyr., Rudnik.	" " w Mielcu.
Dolffs et Helle, Brunświk.	" " w Myślenicach.
Dolnicki Julian, dyr., Stryj.	" " w Nowym Targu.
Drepiński, Lwów.	" " w Podgórzu.
Drtina Fr., Dr., Praga.	" " pol. w Przemyślu.
Drúbek Władysław, Dr., prof., Praga.	" " rusk. w Przemyślu.
Duchowicz Bronisław, dyr., Rawa ruska.	" " pol. w Przemyślu na Zasanii.

Dyrekcya gimn. pryw. rusk. w Rohatynie.	Dyrekcya szk. real. w Jarosławiu.
" " miejsk. im. Fr. Józefa w Rohatynie.	" " " I. w Krakowie.
" " I. w Rzeszowie.	" " " II. w Krakowie.
" " II. w Rzeszowie.	" " " w Krośnie.
" " w Samborze.	" " " I. we Lwowie.
" " filii gim. w Samborze.	" " " II. we Lwowie.
" " w Sanoku.	" " " w Rawie Ruskiej.
" " I. w Sączu.	" " " w Śniatynie.
" " II. w Sączu.	" " " w Stanisławowie.
" " w Sokalu.	" " " w Tarnobrzegu.
" " I. pol. w Stanisławowie.	" " " w Tarnopolu.
" " II. pol. w Stanisławowie,	" " " w Tarnowie.
" " rusk. w Przemyślu.	" " " w Warszawie.
" " w Stryju.	" " " w Żywcu.
" " filii gimn. w Stryju.	Dyrekcya szkoły wydz. żeńsk. w Jaśle.
" " I. pol. w Tarnopolu.	" " P. P. Augustyanek w Krakowie.
" " II. pol. w Tarnopolu.	" " P. P. Benedyktynek w Staniatkach.
" " rusk. w Tarnopolu.	" " P. P. Franciszkanek w Krakowie.
" " I. w Tarnowie.	" " handl. we Lwowie.
" " II. w Tarnowie.	" " handlowej w Łomży.
" " w Trembowli.	" " przem. w Krakowie.
" " w Wadowicach.	" " przem. we Lwowie.
" " pryw. pol. w Zbarażu.	" " przemysł. w Przeworsku.
" " w Żiżkowie (Czechy).	" " przem. w Sokalu.
" " w Złoczowie.	" " przemysł. w Wadowicach.
" " pryw. SS. Urszulanek w Kołomyi.	" " techn. W. Piotrowskiego w Warszawie.
" " I. żeńsk. w Krakowie.	" " lasowej w Bolechowie.
" " żeńsk. król. Jadwigi w Krakowie.	" " stolarskiej w Kalwarii zembr.
" " żeńsk. SS. Bazylianek we Lwowie.	" " mleczarskiej w Rzeszowie.
" " żeńsk. O. Filippi we Lwowie.	" " stolarskiej w Stanisławowie.
" " żeńsk. W. Niedziałkowskiej w Lwowie.	" " ślusarskiej w Świątnikach.
" " żeńsk. im. J. Słowackiego we Lwowie.	" " ślusarstwa maszyn. w Tarnopolu.
" " żeńsk. Z. Strzałkowskiej we Lwowie.	" " przem. drzewnego w Zakopanem.
" " żeńsk. w Łańcucie.	
" " żeńsk. w Stanisławowie.	

Dyrekcya szkoły polsk. w Batignolles.
 " " im. T. Kościuszki w Białej.
 " " im. Jachowicza w Bochni.
 " " lud. męsk. w Brzeżanach.
 " " wydz. męsk. w Brzeżanach.
 " " im. św. Marcina we Lwowie.
 " " kolejowej we Lwowie,
 " " im. Konarskiego w Nowym Sączu.
 " " ludowej w Pysznicy.
 " " Z. Wołowskiej w Warszawie.
 Dyrekcya Akademii handlowej w Krakowie.
 " Akademii handlowej we Lwowie.
 " Zakładu koedukac. Dra J. Niemca we Lwowie.
 " Seminarium naucz. męsk. we Lwowie.
 " Seminarium naucz. męsk. w Starym Sączu.
 " Seminarium naucz. męsk. w Zaleszczykach.
 " Seminarium naucz. żeńsk. w Warszawie.
 Eijasz Kazimierz, dyr. Żółkiew.
 Estreicher Stanisław, Dr., prof. Uniw., Fryburg.
 Eustachiewicz Stanisław, prof., Żłoczów.
 Fahrig Bernhard, firma nakład., Berlin.
 Falkiewicz Karol, Dr., prof., Lwów.
 Fałski Maryan, inż., Kraków.
 Filasiewicz Witold, prof., Kraków.
 Filippi O., właśc. lic. żeńsk., Lwów.
 Finkel Ludwik, Dr., prof. Uniw., Lwów.
 Fortuński Julian, słuch. polit., Lwów.
 Franke Jan, Dr., Radca Dworu, Lwów.
 Frączkiewicz Aleksander, dyr., Brzeżany.
 Freytag G., firma nakład., Wiedeń.
 Friedberg Wilhelm, Dr., prof., Lwów.
 Frycz Stefan, prof., Lwów.
 Fuliński Benedykt, Dr., prof., Lwów.
 Furmankiewicz Aleks., prof., Sanok.
 Gadowski Walenty, ks., prof., Tarnów.
 Gajewski Tadeusz, prof., Żółkiew.
 Garlicki Tomasz, Dr., dyr., Żłoczów.
 Gawalewicz Adolf, prof., Tarnopol.
 Gawlik Mieczysław, prof., Jarosław.
 Gayczak Stanisław, prof., Lwów.
 Gąsiorowski Andrzej, prof., Kraków.
 Gąsiorowski Henryk, prof., Kołomyja.
 Gątkiewicz Feliks, prof., Kraków.
 Geißler Korneli, Nowy Targ.
 Georgerowa Olga, naucz., Lwów.
 German Ludomił, Dr., Radca Dworu, Lwów.
 Germanówna Marya, naucz., Lwów.
 Gerstmann Teofil, Dr., Lwów.
 Góral Józef, prof., Gródek.
 Górski Wojciech, Warszawa.
 Goyski Maryan, Dr., Kraków.
 Gronner Zygmunt, Lwów.
 Grużewski Bolesław, Dr., Lwów.
 Grużewski Władysław, prof., Lwów.
 Grünbergowa-Strzelska Zofia, naucz., Lwów.
 Gürtler Władysław, prof., Zaleszczyki.
 Gustawicz Bronisław, dyr., Żywiec.
 Gutowski Józef, redaktor, N. Sącz.
 Habura Franciszek, Radca szk., Tarnów.
 Hahn Wiktor, Dr., prof., Lwów.
 Hammer Klemens, prof., Kraków.
 Hauswald Edwin, prof. polit., Lwów.
 Heck Korneli, Dr., prof., Lwów.
 Heck Waleryan, dyr., Trembowla.
 Homme Stanisław, Dr., prof., Lwów.
 Hora F. A., prof., Pilzno czeskie.
 Hornung Karof, Dr., prof., Lwów.
 Hübner Maks, dyr. Muzeum szkoln. we Wrocławiu.
 Ippoldt Juliusz, prof., Kraków.
 Iwanow Char., redaktor, Sofia.
 Jachimczak Franciszek, prof., Tarnów.
 Jakubowski Kazimierz, właśc. druk., Lwów.

Jakubski Antoni, Dr., prof., Kraków.
 Jamrógiewicz Mieczysław, prof., Lwów.
 Janik Michał, Dr., prof., Lwów.
 Jankowski Stanisław, prof., Łańcut.
 Janowski Benon, Dr., prof., Lwów.
 Jaworowski Antoni, Dr. prof., Lwów.
 Jaworski Aleksander, Żółkiew.
 Jaworski Julian, Dr., Lwów.
 Jaworski Stanisław, Kraków.
 Jezierski Józef, Warszawa.
 Jeż Mateusz, ks. Dr., prof., Kraków.
 Jordan Henryk, Dr., Kraków.
 Józefowicz Feliks, ks., prof., Lwów.
 Kamiński Stanisław, Lwów.
 Kammerling Zygmunt, prof., Rzeszów.
 Kannenberg Józef, dyr., Kraków.
 Kantor Józef, prof., Kraków.
 Karbowiak Antoni, Dr., prof. Uniw., Kraków.
 Kasa im. Mianowskiego w Warszawie.
 Kieroński Leon, prof., Buczac.
 Kielski Bronisław, Krosno.
 Klasztor P. P. Benedyktynów orm., Lwów.
 Klasztor P. P. Benedyktynów łać., Lwów.
 Klasztor P. P. Norbertanek, Kraków.
 Klasztor P. P. Sakramentek, Lwów.
 Kobylański Józef, naucz., Podfilipie.
 Kobyłecki Stanisław, ks. prof., Kraków.
 Kobzdaj Kazimierz, Dr., prof., Lwów.
 Kocwa P., Nowy Sącz.
 Koczwaro Maryan, sł. filoz., Lwów.
 Koczyndyk Dymitr.
 Kolanowski Wiktor, Lwów.
 Kolasiński Zygmunt, prof., Lwów.
 Kollegium XX. Pijarów, Kraków.
 Koło Tow. Szkoły Ludowej w Bochni.
 Koło Tow. Szkoły Ludowej w Brzozowie.
 Koło Tow. Szkoły Ludowej w Kołomyi.
 Koło Tow. Szkoły Ludowej w Krakowie.
 Koło Tow. Szkoły Ludowej im. T. Jeża we Lwowie.
 Koło Pań Tow. Szkoły Ludowej we Lwowie.
 Koło Tow. Szkoły Ludowej Akadem. we Lwowie.
 Koło Tow. Szkoły Ludowej im. Goldmana we Lwowie.
 Koło Tow. Szkoły Ludowej im. Kościuszki we Lwowie.
 Koło Tow. Szkoły Ludowej w Stryju.
 Koło Tow. Szkoły Ludowej w Tarnopolu.
 Koło Tow. Szkoły Ludowej w Wiedniu.
 Komarnicki Lucyusz, Warszawa.
 Komisya reformy szk. realn. 8 kl., Kraków.
 Komisya reformy szkoły średniej, Kraków.
 Komitet fundacyi im. Kościuszki, Lwów.
 Komitet fundacyi jubil. kolonii wakac. c. k. kolei państw., Lwów.
 Komitet obchodu 100 rocz. urodzin J. Słowackiego, Kraków.
 Komitet obchodu 100 rocz. urodzin Z. Krasińskiego, Lwów.
 Komitet wydawniczy przyjaciela młodzieży.
 Komitet wydaw. Słownika łać. pol., Lwów.
 Komitet krajowy wystawy higien. w Paryżu w r. 1910.
 Komitet Ogrodów W. E. Raua w Warszawie.
 Komitet Kuchni dla młodz. szkoln., Zaleszczyki.
 Konwent OO. Bernardynów, Kalwarya Zebrz.
 Konwent OO. Bernardynów, Lwów.
 Kopia Henryk, dyr., Sokal.
 Koppens Romuald, ks., prof., Chyrów.
 Kornecki Jan, naucz., Lwów.
 Kossowska Jadwiga, Lwów.
 Kossowski Stanisław, Dr., prof., Lwów.
 Kostecka Marya, Trembowla.
 Kostrzewski Edward, prof., Lwów.
 Kostuch Tomasz, prof., Kielce.

Kotarski, ks., Oświęcim.
 Kotula B., Cieszyn.
 Kowaliszyn Franciszek, oficyna, Lwów.
 Kozłowski Edward, prof., Podgórze.
 Kozłowski Stan., Dr., prof., Kraków.
 Kramarzewski Stanisław, sł. politech.,
 Lwów.
 Kranz Ignacy, dyr. Radca Rządu, Pod-
 górze.
 Krček Franciszek, Dr., prof., Lwów.
 Krotoski Kazimierz, Dr., dyr., N. Targ.
 Kruszką Wacław, ks., Milwaukee,
 Ameryka.
 Kryciński Stefan, Lwów.
 Kryniowski Władysław, Piotrków.
 Kryński Adam, Dr., prof. Uniw., Lwów.
 Krzanowski Wiktor, dyr., Przemyśl.
 Krzyżanowski Henryk, dyr., Zbaraż.
 Księgarnia H. Altenberga Lwów.
 " M. Arcta, Warszawa,
 " W. Dyniewicza i W. Smul-
 skiego, Chicago.
 " L. Fischera, Łódź-War-
 szawa.
 " Gebethnera i Ski, Kraków.
 " Gebethnera i Wolffa, War-
 szawa.
 " K. Idzikowskiego, War-
 szawa.
 " L. Idzikowskiego, Kijów.
 " Z. Jelenia Tarnów.
 " A. Juszyńskiego, Przemyśl,
 " M. Kuhnkego i Ski, War-
 szawa.
 " A. Müllera syna, Stryj.
 " Narodowa, Lwów.
 " E. Ostrowskiego, Odessa.
 " Polska, Petersburg.
 " B. Połonieckiego, Lwów.
 " Z. Rzepeckiego i Ski, Po-
 znań.
 " F. Sikorskiej, Warszawa.
 " Spółki wyd. pol., Kraków.
 " Z. Szczepankiewicz, Kalisz.
 " E. Wendego i Ski, Warszawa.
 " F. Westa, Brody.
 " W. Zuckerkandla, Złoczów.
 Kubisztal Stanisław, Dr., Kołomyja.
 Kubliński Jan.
 Kucharski Władysław, prof., Lwów.
 Kulczyński Edward, sł. praw., Lwów.
 Kulczyński Leon, Dr., dyr., Radca Rzą-
 du, Kraków.
 Kurowski Józef, dyr., Bochnia.
 Kusionowicz Michał, Kołomyja.
 Kwiatkowski Antoni, Sanok.
 Kwieciński Karol, prof., Żółkiew.
 Langier Antoni, Kraków.
 Lebiecki Jan, prof., Sambor.
 Leciejewski Jan, Dr., prof., Lwów.
 Leniek Jan, Dr., dyr., Tarnów.
 Lenkiewicz Zygmun, ks., Dr., Lwów.
 Leonhard Stanisław, prof., Kraków.
 „Leopolia“ Spółka wytw. przyborów
 szkolnych, Lwów.
 Lewicka Anna, naucz., Lwów.
 Lewicki Bolesław, dyr., Lwów.
 Lewicki Józef, prof., Lwów.
 Lewicki Stanisław, Dr. Lwów.
 Lewicki Tadeusz, Radca szkolny,
 Lwów.
 Libiński H., ks., prof., Chyrów.
 Liebhart Stanisław, ucz. gimn., Ko-
 łomyja.
 Liesche R., firma nakład., Annaberg
 (Czechy).
 Liesegang Ed., fabryka aparat. proj.,
 Düsseldorf.
 Liga Pomocy Przemysłowej, Lwów.
 Lipiński, Petersburg.
 Lipiński Władysław, naucz., Lwów.
 Lipniccy, Krynki, Litwa.
 Lityński Michał, dyr., Lwów.
 Londzin Józef, ks., poseł do Rady
 państwa, Cieszyn.
 Lublinerowa Eugenia, Warszawa.
 Lubomęski Zenon, ks. prałat, Lwów.
 Lutosławski Kaz., dr., prof., Kraków.
 Łazarowicz Klemens.
 Łepki Bohdan, prof., Kraków.
 Łękowski T., ks. infułat, Przemyśl.
 Łomnicki Jarosław, prof., Lwów.
 Łuczyńska Karolina, Lwów.
 Łukasiewicz Antoni, prof., Lwów.

Machczyńska Antonina, Lwów.
 Maciszewski Maurycy, Dr., dyr., Radca
 szkolny, Tarnopol.
 Macierz szkolna ks. cieszyńskiego,
 Cieszyn.
 Macierz Polska, Lwów.
 Macierz polska szkolna, Warszawa.
 Magiera Jan, prof., Kraków.
 Majchrowicz Franciszek, Dr., krajowy
 inspektor szk., Lwów.
 Majerski Stanisław, dyr., Lwów.
 Małecki Ludwik, asyst., Nowy Sącz.
 Mandybur Antonina, Lwów.
 Mandybur Tadeusz, Dr., dyrektor, Za-
 leszczyki.
 Marczyński Józef, prof., Zaleszczyki.
 Maryszczycka Janina, Lwów.
 Maślak Włodzimierz, prof., Buczac.
 Matuszek Julian.
 Matwij Stanisław, asesor, Bochnia.
 Matzke Stanisław, prof., Stanisławów.
 Maurer Józef, prof., Podgórze.
 Mazanowski Antoni, prof., Radca szk.,
 Kraków.
 Mazanowski Mikołaj, prof., Kraków.
 Mazurek Julian, prof., Lwów.
 Mączewski Przemysław, Lublin.
 Mehlmann S.
 Menda Stanisław, Lwów.
 Meyer, dyr. Muz. szk., Amsterdam.
 Mikołajski Szczepan, Dr. lekarz, Lwów.
 Milczanowski Józef, Lwów.
 Milewicz Bogusław, Lwów.
 Ministerstwo Wyz. i Ośw., Wiedeń.
 Ministerstwo Oświaty, Belgrad.
 Missona Kazimierz, prof., Jarosław.
 Morawiecki Stefan, prof., Tarnów.
 Morawski Zygmun, Lwów.
 Mordawski Szymon, prof., Lwów.
 Morełowski Julian, Dr., Kraków.
 Mościcki Henryk.
 Motylewski Zygmun, Dr. prof., Lwów.
 Mucha Teofil, prof., Sokal.
 Müller Johannes, Charlottenburg.
 Muzeum przemysłowe, Lwów.
 Muzeum nar. pol., Rapperswil.
 Muzeum szkolne, Amsterdam.
 Muzeum szkolne, Berlin.
 " " Berno.
 " " Bruksela.
 " " Budapeszt.
 " " Kopenhaga.
 " " Lozanna.
 " " Monachium.
 " " Norymberga.
 " " Paryż.
 " " Wrocław.
 Myjkowski Walenty, Wadowice.
 Nartowski Mieczysław, Dr., Kraków,
 Niedziałkowska Wiktorya, właśc. lic.
 Lwów.
 Niezabitowski Edward, Dr., prof., No-
 wy Targ.
 Niklewski Tadeusz.
 Nuckowski Jan, ks., prof., Bąkowie
 p. Chyrówem.
 Okołowiczówna S., Kraków.
 Olpiński Julian, Dr., Trembowla.
 Olszewski Maryan, sł. praw, Lwów.
 Olszewski Stanisław, Dr., inż., Lwów.
 Orsetti Marya, Warszawa.
 Orszulski Teofil, naucz., Kraków.
 Osada Stanisław, Chicago.
 Osiński Karol, naucz., Lwów.
 Ostrowski Józef.
 Pachosiński Henryk, prof., Kraków.
 Paczosa Franciszek, prof., Lwów.
 Paczowski Jan, prof., Kraków.
 Pardyak Stanisław, dyr., Myślenice.
 Parylak Piotr, Kraków.
 Passendorfer Artur, dyr., Lwów.
 Pazdrowski A., Radca Rządu, Kraków.
 Pechnik Aleksan., ks. dr., prof., Lwów.
 Petelenz Karol, Dr., Radca Szkolny,
 Lwów.
 Petzold Emil, Dr., prof., Lwów.
 Pęksa Stanisław.
 Piasecki Eugeniusz, Dr., doc. Uniw.,
 Lwów.
 Piekarczyk Piotr.
 Pierzchała Ludwik, naucz., Lwów.
 Pilch Stanisław, prof., Lwów.
 Pitułka Leon, Lwów.
 Pleniewicz Roman, Warszawa.

Pliszewski Jan, prof., Lwów.
 Płażek Edwin, Dr., b. wicepr. R. S. Kr., Lwów.
 Podhorodecki Michał, kom., Sanok.
 Polackówna Helena, asyst., Lwów.
 Poniński Aleksander, książe, Horyniec.
 Popiołek Franciszek, red., Cieszyn.
 Postel Paweł, prof., lektor Uniw., Lwów.
 Potocka Zofia, Lwów.
 Prager Adam.
 Prokopowicz Teodor, prof., Kołomyja.
 Promiński Stanisław, Dr., Lwów.
 Psuja Mieczysław.
 Ptaśnik Jan, Dr., prof., Uniw., Kraków.
 Pytel Józef, Dr., prof., Jarosław.
 Rada miasta Lwowa.
 Rada miasta Przemyśla.
 Rada Szkolna Krajowa, Lwów.
 Rada Szkolna okręg., Lwów.
 Rada Szkolna okręg., Śniatyn.
 Radlińska-Orsza Helena, Kraków.
 Radecki Aleksander, prof., Lwów.
 Rałski Jan, Dr., dyr., Jarosław.
 Redakcja Biblioteki Warszawskiej, Warszawa.
 „ Dziennika Poznańskiego, Poznań.
 „ Encyklopedyi Wychow., Warszawa.
 „ Jutrzenki Polskiej, Lwów.
 „ Lehr- u. Lernmittelmagazin, Grac.
 „ Nauki i Sztuki, Lwów.
 „ Naszego Życia, Poręba Wielka.
 „ Naszych Sił, Kraków.
 „ Muzeum, Lwów.
 „ Łanu Młodzieży, Kraków.
 „ Promienia, Lwów.
 „ Przeglądu Pedagog., Lwów.
 „ Rodziny i Szkoły, Lwów.
 „ Szkolnictwa, Nowy Sącz.
 „ Teki, Lwów.
 „ Zaranja śląskiego, Cieszyn.
 „ Zjednoczenia.
 Reisowa Karolina, Lwów.
 Reiter Maryan, Dr., prof., Lwów.
 Rektorat Szkoły politechn., Lwów.
 Rembacz Michał, dyr., Radca Rządu, Lwów.
 Rettinger Stefan, Lwów.
 Robr I. L., Praga.
 Röhr, rejent, Łomża.
 Rolle Michał, red., Lwów.
 Ropper Wilhelm, Kraków.
 Rudnicki Maryan, kier. szk., Kraków.
 Rybiński Adam, prof., Tarnopol.
 Rychlik Ignacy, dyr., Jarosław.
 Rygiel Jan, prof., Lwów.
 Rzepiński Stanisław, dyr., Nowy Sącz.
 Rzętkowska Jadwiga, Król. Polskie.
 Sabat Bronisław, Dr., Lwów.
 Sabat Mikołaj, Dr., dyr., Stanisławów.
 Sabatowski Antoni, Dr., prof., Lwów.
 Sahankowie Witołd i Roman, ucz. gynn., Lwów.
 Samolewiczowa Jadwiga, Lwów.
 Schipper Naftali, red., Stanisławów.
 Schmidt Wiktor, dyr., Cieszyn.
 Schneider Stanisław, dyr., Lwów.
 Schuller Alfred, sł. filoz., Lwów.
 Schwarz A., Dr., Wiedeń.
 Schweig S.
 Semkowicz Władysław, Dr, doc. Uniw. Lwów.
 Sempołowska Stefania, Kraków.
 Serbeński Władysław, Dr., lekarz., Lwów.
 Sikora Ludwik, prof., Gorlice.
 Sinko Tadeusz, Dr., prof. Uniw., Lwów.
 Skupniewicz Józef, dyr., Radca Szkolny, Kołomyja.
 Sławiński Kazimierz, Warszawa.
 Sławomirski Błażej, prof., Nowy Sącz.
 Smreczyński Stanisław, prof., Kraków.
 Sodalicya Maryańska Panów, Lwów.
 Sołtysik Tomasz, dyr., Radca Szkolny, Kraków.
 Sosnowski Kazimierz, prof., Kraków.
 Spadbobierycy śp. A. Hoszowskiego.
 Spadbobierycy śp. Jana Blocha.
 Spohn Piotr.
 Spółka wytw. handl. przyb. szk., Lwów.
 Spółka wydawn. „Krak.,“ Kraków.

Stachyrak Józef, ks. prałat, Przemyśl.
 Stadtmüller Karol, Kraków.
 Stanisławski Karol, naucz., Lwów.
 Stefanowicz Antoni, kraj. insp. szkół, Lwów.
 Stefański Kazimierz, Warszawa.
 Stein Ignacy, dyr., Biała.
 Stocki Karol, naucz., Lwów.
 Stowarzyszenie pol. bursy rzemieśln. pod wezw. św. St. Kostki, Kołomyja.
 Stowarz. Bursy pol., Kołomyja.
 Stowarz. Schronienie nauczycieli i nauczycielek, Zakopane.
 Strutyński Kazimierz, prof., Lwów.
 Studziński Cyryl, Dr, prof. Uniw., Lwów.
 Stylo Adolf, prof., Kraków.
 Suchecki Eugeniusz.
 Szabelski Fr., Piotrków.
 Szafran Józef, dyr., Sambor.
 Szczepański Jan, prof., Lwów.
 Szczepański Józef, dyr., Włocławek.
 Szczudłowska H., naucz., Wieliczka.
 Szczurkiewicz Ferdynand, Lwów.
 Szulc Kazimierz, Dr., prof., Dublany.
 Szumowska Regina, Warszawa.
 Szyćówna Aniela, red., Warszawa.
 Szydelski Stefan, ks. Dr., prof. Uniw., Lwów.
 Śmiałek Wincenty, Dr., dyr., Lwów.
 Śnieżek Jan, prof., Kraków.
 Świba Bronisław, prof., Kraków.
 Świdorski Paweł, prof., Lwów.
 Świtalski Stanisław, Bochnia.
 Tchórznicki Józef, Dr. lekarz, Warszawa.
 Tempelmann Wilhelm.
 Terlikowski Franciszek, dyr., Radca Rządu, Lwów.
 Thomassen Fr., dyr. Muz. szkolnego, Kopenhaga.
 Tołłoczko Stanisław, Dr., prof. Uniw., Lwów,
 Topolnicki Jan, Lwów.
 Towarzystwo badań nad dziećmi, Warszawa.
 Tow. Biblioteki słuch. prawa, Lwów.
 Towarz. bursy pol., Bochnia.
 „ bursy T. S. L., Kamionka strum.
 „ bursy pol. dla dziewcząt, Kołomyja.
 „ bursy pol., Kołomyja.
 „ bursy pol. lud., Kołomyja.
 „ bursy im. Kościuszki, Nowy Sącz.
 „ bursy im. św. Wojciecha, Lwów.
 „ bursy im. J. Słowackiego, Tarnobrzeg.
 „ bursy im. A. Mickiewicza, Trembowla.
 „ bursy lud., w Zaleszczykach.
 „ Domu zdrowia ucz. młodz. „Pomoc Bratnia“, Zakopane.
 „ filologiczne, Lwów.
 „ historyczne, Lwów.
 „ higieniczne, Lwów.
 „ kolonii wakacyj., Hrebenów.
 „ kolonii wakacyj., Huta korostowska.
 „ kolonii wakac., Kraków.
 „ kolonii wakac., Kraków i Podgórze.
 „ kolonii wakacyj., Poręba Wielka.
 „ kolonii wakac. „Stella“, Poznań.
 „ Kółek rolniczych, Lwów.
 „ literackie im. A. Mickiewicza, Lwów.
 „ miłośników historii Krakowa, Kraków.
 „ „Młodzież Polska“, Stanisławów.
 „ nauczycieli szkół wyższych, Lwów.
 „ naukowe im. Szewczenki, Lwów.
 „ naukowe warszawskie, Warszawa.
 „ „Ognisko“.
 „ opieki nad intern. im. G. Piramowicza, Lwów.

Towarz. opieki n. młodz. szkół średn., Tarnów.
 „ opieki n. internatem, Zaleszczyki.
 „ Oświaty ludowej, Kraków.
 „ św. Pawła, Lwów.
 „ pol. pedagogiczne, Lwów.
 „ rusk. pedagogiczne, Lwów.
 „ pomocy przemysł., Bochnia.
 „ „Pomoc Bratnia“ sł. uniw., Lwów.
 „ pomoc przemysł., Lwów.
 „ pomocy naukowej, Lwów.
 „ pomocy wzaj. ucz. uniw., Kraków.
 „ popierania nauki pol., Lwów.
 „ ratunkowe, Lwów.
 „ „Sokół“, Lwów.
 „ „Sokół“, Złoczów.
 „ Szkoły dla dorosł. analfab., Kraków.
 „ szkoły handlowej, Lwów.
 „ „Urania“, Warszawa.
 „ zabaw ludu i młodzieży, Lwów.
 „ zabaw ruchowych, Lwów.
 Trochanowski Karol, dyr., Tarnów.
 Troskolewski Tadeusz, Dr., prof., Przemyśl.
 Trzaskowski Bronisław, Lwów.
 Trybowski Władysław, prof., Podgórze.
 Turowski Stanisław, Dr., prof., Kraków.
 Twarog J.
 Uniwersytet Jagiell., Kraków.
 Uniwersytet lud. im. A. Mickiewicza, Kraków.
 Uniwersytet dla wszystkich, Warszawa.
 Urbański Tadeusz, prof., Lwów,
 Urząd parafialny, Jeleśnia.
 Vetulani Roman, dyr., Kraków.
 Vrtel Stefan, prof., Lwów.
 Walczak Jan, Dr., prof., Jasło.
 Warmski Mieczysław, Dr., Rzeszów.
 Warsztaty rzemiosł gminy staroza-
 konnej, Warszawa.
 Watulewicz Józef, ks., Felsztyn.

Weiner Stanisław, Dr., prof., Kraków.
 Weissberg Maks, Stanisławów.
 Wierdak Szymon, prof., Borszczów.
 Winiarz Alojzy, Dr., prof. Uniw., Lwów.
 Winkowski Józef, dyr., Kraków.
 Winogrodzki Alfred, Dr., prof., Sambor.
 Wińcza Jan, sł. politech., Lwów.
 Witkowska Helena, Kraków.
 Witwicki Władysław, Dr., doc. Uniw., Lwów.
 Wojciechowski Konstanty, Dr., dyr., Lwów.
 Wójcik Józef.
 Wojdałowicz Adam, dyr., Przeworsk.
 Wróblewski Kazimierz, Dr., Cieszyn.
 Wrona Kazimierz, Lwów.
 Wydawnictwo rusk. książek szkoln., Lwów.
 Wydawnictwo książek szkoln. Zakł. im. Ossolińskich, Lwów.
 Wyrobek Emil, prof., Kraków.
 Zaczek Antoni, Lwów.
 Zaczek Szczepan, prof., Kołomyja.
 Zaczkowa Olga, Uście n. Prutem.
 Zakład głuchoniemych, Lwów.
 Zakład Kórnicki (W. Ks. Poznańskie).
 Zakład narodowy im. Ossolińskich, Lwów.
 Zakład ks. Salezjanów, Oświęcim.
 Zakrzewski Zdzisław, ks.
 Zaleski Mieczysław, Radca Dworu, Lwów.
 Zamorski Jan, prof., poseł do Rady państwa, Tarnopol.
 Zaremba Hipolit, ks., Dolina.
 Zarząd powszech. wykładów uniw., Lwów.
 Zarząd główny T. S. L., Kraków.
 Zarząd „Kursów dla dorosłych A. Jaczynowskiego“, Warszawa.
 Zarzecki Ł., Warszawa.
 Zathay Stanisław, Dr., prof., Kraków.
 Zawiliński Roman, dyr., Kraków.
 Zerygiewicz Izidor, aptekarz, Zaleszczyki.

Zgromadzenie Najsw. Serca Jezus, Lwów.
 Ziołowski E. Z., Jasło.
 Zoll Antoni, Dr., Radca namiest., Lwów.
 Związek nauczycielek, Lwów.
 Związek naukowo-literacki im. J. Słowackiego, Stanisławów.
 Związek okręgowy T. S. L., Lwów.
 Związek narod. polski „Oświata“, Chicago.

Związek gimnast. Tow. sokolich. Lwów.
 Zys Henryk, nauczyciel, Sieniawa.
 Żłobicka Jadwiga, Podgórze.
 Żłobicki Władysław, prof., Lwów.
 Żukowski Stanisław, ks., prof., Lwów.
 Żuliński Józef, Dr., Lwów.
 Żurakowski Antoni, dyr., Przemyśl.
 Żurawski Zygmunt, prof., Lwów.

Porządek dzienny

XXIX. Walnego Zgromadzenia i V. Zjazdu Członków Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych,

które odbędą się dnia 7. i 8. czerwca 1913. we Lwowie w auli uniwersytetu.

A) Walne Zgromadzenie.

Sobota, 7. czerwca 1913. o godzinie 9 rano.

I. Zagajenie.

II. Sprawozdanie: a) z czynności Zarządu głównego za czas od 1. kwietnia 1912. do 31. marca 1913., b) ze stanu funduszy Towarzystwa za czas od 1. stycznia do 31. grudnia 1912.

III. Sprawozdanie i wnioski Komisji rewizyjnej.

IV. Sprawozdanie Zarządu Polskiego Muzeum Szkolnego.

V. Wnioski Zarządu głównego w sprawie zmiany §§ 4, 5, 9, 12, 15—23, 25, 27, 29, 35, 36, 38, 42 i 46 statutu Towarzystwa (referent Dr. M. Janelli) (p. str. 3. i n.).

VI. Wniosek Sekcji nauczycielek Koła krakowskiego w sprawie dopuszczenia nauczycielek do nauki przedmiotów nadobowiązkowych w seminarjach, gimnazyach i szkołach realnych męskich (ref. p. K. Szafrańska).

Walne Zgromadzenie T. N. S. W. uchwala, by Zarząd główny poczynił odpowiednie kroki w sprawie dopuszczenia kwalifikowanych nauczycielek do nauki przedmiotów nadobowiązkowych w seminarjach, gimnazyach i szkołach realnych męskich, zwłaszcza na prowincji.

VII. a) Wybór zastępcy przewodniczącego na 3 lata, b) wybór siedmiu Członków Zarządu głównego na 3 lata (z tych 3 z poza Lwowa), c) ewentualny wybór trzech członków Zarządu głównego (z tych 2 z poza Lwowa), d) ewentualny wybór jednego członka Zarządu głównego ze Lwowa na 1 rok, e) wybór dziewięciu zastępców członków Zarządu głównego na 1 rok (z tych 3 z poza Lwowa, f) ewentualny wybór 3 zastępców członków Zarządu głównego (z tego 1 z poza Lwowa), g) wybór sześciu członków Komisji rewizyjnej na 1 rok (z tych 2 z poza Lwowa), h) wybór trzech zastępców członków Komisji rewizyjnej na 1 rok (z tych 1 z poza Lwowa).

B) Zjazd członków.

Niedziela, dnia 8. czerwca 1913. o godz 9 rano.

I. Zagajenie.

II. Odczyt Rady Dra Fr. Majchrowicza p. t. „Stanowisko Tadeusza Czackiego w dziejach wychowania narodowego w Polsce“.

III. Stan szkolnictwa średniego prywatnego w kraju (ref. Dr. M. Janelli).

IV. Wnioski Sekcji dla spraw seminarjów nauczycielskich Koła krakowskiego w sprawie reformy seminarjów nauczycielskich (ref. Dr. A. Mikułski):

Zjazd członków T. N. S. W. domaga się:

1. Wprowadzenia jednolitego typu seminarjów nauczycielskich dających przygotowanie zawodowe do sprawowania urzędu nauczycielskiego we wszystkich szkołach, a zniesienia podziału seminarjów na seminarja o typie językowo-rysunkowym i przyrodniczo-gospodarczym.

2. Tworzenie oddzielnych zakładów tam, gdzie istnieją zakłady z klasami równorzędnymi, względnie w najbliższych miejscowościach.

3. Rozszerzenie obecnych studyów w seminarjum na razie przynajmniej do lat pięciu z równoczesnem zniesieniem kursu przygotowawczego, a dodaniem piątego roku nauki na kształcenie praktyczne z egzaminem praktycznym z metodyki poszczególnych przedmiotów.

Na ostatnim, piątym roku nauki winny być także wykładane nauki społeczno-ekonomiczne, jako pierwszorzędnej wagi dla nauczycieli ludowych, pracowników wśród ludu.

4. Zjazd domaga się, by do seminarjów nauczycielskich przyjmowano uczniów (uczenice) przynajmniej z ukończoną kl. IV. szkoły średniej względnie wydziałowej.

5. W każdym seminarjum nauczycielskiem winna być utworzona osobna posada nauczyciela metodyki, któryby na podstawie specjalnego wykształcenia udzielał nauki pedagogiki, dydaktyki i historii pedagogiki. W jego rękach winna spoczywać, przy wybitnej pomocy nauczycieli szkoły ćwiczeń, cała strona zawodowego wykształcenia kandydatów nauczycielskich.

6. Zjazd domaga się natychmiastowego wprowadzenia w seminarjach nauczycielskich uznanej już przez ministerstwo wyznań i oświaty instytucji lekarzy szkolnych.

7. Zjazd domaga się ustanowienia krajowej konferencji dyrektorów i profesorów seminarjów nauczycielskich, na którejby omawiano sprawy tychże zakładów.

8. Zjazd domaga się rozpisywania konkursów na podręczniki szkolne dla seminarjów nauczycielskich, które w pewnych grupach przedmiotów po przeszło 40 latach istnienia zupełnie podręczników nie mają.

9. Zjazd wzywa Zarząd główny, by dołożył wszelkich starań celem zrealizowania powyższych postulatów.

V. Wnioski Sekcyi rysowniczej Koła krakowskiego w sprawie wydawnictwa obrazów ściennych i albumu do dziejów kultury w Polsce (ref. prof. E. Gross):

Zjazd członków Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych uznaje doniosłość i potrzebę wydawnictwa: I. tablic ściennych z zakresu krajoobrazu polskiego, strojów ludowych, zabytków budownictwa i dzieł sztuki rodzimej dla celów zdobienia sal szkolnych. II. „Albumu do dziejów kultury polskiej“ jako niezbędnego środka pomocniczego przy nauce dziejów i literatury ojczyźnej.

Zjazd poleca Zarządowi głównemu zajęcie się temi wydawnictwami.

V. Wniosek Sekcyi rysowniczej Koła krakowskiego w sprawie sztuki w szkole (ref. prof. E. Gross):

Zjazd członków Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych uznaje wartość sztuki jako czynnika wychowawczego, rozwijającego kulturę piękną wśród młodzieży i poleca Zarządowi głównemu, by poczynił odpowiednie kroki u władz krajowych i centralnych, by we wszystkich szkołach średnich wprowadzono: a) naukę rysunków jako przedmiotu obowiązkowego, b) praktyczne zaznajomienie się ze sztuką przez oglądanie okazów.

VII. Wnioski Sekcyi nauczycielek Koła krakowskiego w sprawie kursu praktycznego dla kandydatek stanu nauczycielskiego (ref. K. Szafrńska).

Zjazd członków T. N. S. W. uchwala zwrócić się za pośrednictwem Zarządu głównego do c. k. Rady szkolnej z prośbą, aby utworzyła w Krakowie i Lwowie przy jednym c. k. seminarjum i gimnazjum kurs praktyczny dla kandydatek stanu nauczycielskiego z temi samemi uprawnieniami, jakie dają analogiczne kursa dla kandydatów.

Uzasadnienie proponowanych przez Zarząd główny zmian w statucie T. N. S. W.

Z przytoczonych poniżej zmian w statucie jako istotnie potrzebne okazały się: postanowienie o języku urzędowym Towarzystwa (dodatek do § 5 Statutu), powiększenie liczby członków Zarządu głównego (§ 23).

Ponieważ jednak obecny statut stał się prawomocnym tylko wskutek dwukrotnego spóźnienia się władzy z wydaniem zakazu wprowadzenia statutu w życie, a zamierzony zakaz motywowała władza sprzeczną postawieniem o własnych funduszach Kół, o możliwości samostannego przyjmowania członków przez Zarządy Kół i jawności ich posiedzeń z postanowieniem § 18 ust. 2, że Koła nie są osobnymi towarzystwami, lecz tylko organami Towarzystwa, przeto, nie chcąc się narazić na zakaz całego statutu przy sposobności obecnie proponowanych zmian co do języka urzędowego, oraz składu Wydziału i Zarządu głównego, należało i te sprzeczności w postanowieniach o Kółach usunąć.

Proponowane pod tym względem zmiany nie zmieniają niczego w samej istocie rzeczy, lecz ujmują odnośne przepisy statutu w odmienną stylizację, która usuwa zakwestyonowaną przez władze sprzeczność formalną.

Blizsze co do tego objaśnienia otrzymają Zarządy Kół w formie osobnego regulaminu w razie uchwalenia proponowanych zmian statutu przez Walne Zgromadzenie i zatwierdzenia ze strony władz politycznych.

Zmiany proponowane w statucie.¹⁾

§ 3. lit. c) będzie brzmiał:

Wydawanie podręczników szkolnych oraz pism i dzieł treści naukowej i pedagogicznej, a przedewszystkiem czasopisma, poświęconego sprawom wychowania i szkolnictwa.

§ 4. lit. g) będzie brzmiał:

Utrzymywanie innych funduszków, służących dobru młodzieży szkolnej, lub mających na celu materialne wspieranie członków Towarzystwa i t. d. (jak w obecnym statucie).

Do § 5. dodany będzie ustęp 2-gi następującej treści:

Językiem urzędowym, tudzież obrad, uchwał i korespondencji wewnętrznej Towarzystwa i wszystkich jego organów jest język polski.

§ 9 będzie brzmiał:

Członków zwyczajnych przyjmują w imieniu Zarządu głównego Zarządy na polecenie dwóch członków Towarzystwa. Zarząd główny może na wniosek Zarządu Koła odmówić przyjęcia bez podania powodów.

§ 12. będzie brzmiał:

Członka, któryby się dopuścił czynu niehonorowego, postępowaniem swem ubliżył godności stanu nauczycielskiego lub działał na szkodę Towarzystwa, może Zarząd główny na wniosek lub po wysłuchaniu opinii właściwego Koła wykluczyć z Towarzystwa bez żadnego odwołania. Uchwała, wykluczająca członka wymaga obecności szesnastu członków Zarządu głównego i większości trzech czwartych głosów.

§ 15. lit. d) będzie brzmiał:

Inne fundusze (§ 4. lit. g).

§ 16. będzie brzmiał:

Fundusz obrotowy składa się:

- a) z wkładek członków Towarzystwa;
- b) z dochodów wydawnictw;
- c) z dochodów innych przedsiębiorstw Zarządu głównego lub Zarządów Kół;
- d) z darów, subwencji, zapisów i t. p., uczynionych na rzecz Towarzystwa lub na użytek Kół;
- e) z odsetek funduszu żelaznego.

§ 16. ustęp ostatni, zaczynający się od słów: „Fundusz każdego Koła składa się...“ — odpada.

§ 17. ustęp ostatni będzie brzmiał:

Innymi funduszami (§ 4. lit. g) zarządza Zarząd główny według postanowień (§ 4. lit. g) niniejszego statutu.

§ 18. ustęp pierwszy będzie brzmiał:

¹⁾ Zob. Statut T. N. S. W. przy końcu zeszytu listopadowego „Museum“ 1910.

Koło powstaje, jeżeli to postanowią zamieszkać w tej samej miejscowości członkowie Towarzystwa w liczbie przynajmniej dziesięciu i o tem postanowieniu zawiadomią Zarząd główny. W każdej miejscowości może istnieć tylko jedno Koło; każde zaś Koło może w razie potrzeby w łonie swem tworzyć „sekcye“ dla pewnych kierunków swej stałej działalności. Członkowie Towarzystwa, nie wchodzący w skład żadnego Koła pozalwowskiego, przynależą do Koła lwowskiego.

§ 19. będzie brzmiał:

Na czele Koła z wyjątkiem Koła lwowskiego (§ 6. ust. 2) stoi Zarząd Koła, złożony z przewodniczącego, jego zastępcy i 4–12 członków Zarządu, wybranych na rok jeden na pierwszym posiedzeniu Koła po rozpoczęciu roku szkolnego (najpóźniej do końca września). Zarząd Koła wybiera ze swego grona sekretarza i skarbnika, a w razie potrzeby także ich zastępców. Równocześnie z wyborem Zarządu Koła dokonywa Koło wyboru Komisji rewizyjnej, złożonej z 3 członków.

§ 20. ustęp ostatni, zaczynający się od słów: „Posiedzenia Kół...” odpada, a w miejsce jego wejdzie postanowienie następujące:

Na pokrycie wydatków połączonych z czynnościami Kół otrzymują one dotację roczną z funduszu obrotowego Towarzystwa, równającą się czwartej części wkładek rocznych członków danego Koła, na ten sam cel służą ewentualne dochody z przedsiębiorstw Zarządów Kół (§ 16. lit. c) i zapisy, dary, subwencje uczynione na użytek Kół (§ 16. lit. d). Wydatki, połączone z czynnościami Koła lwowskiego, pokrywa się bezpośrednio z funduszu obrotowego Towarzystwa.

§ 21. lit. a) będzie brzmiał:

Przedkładać członkom sprawozdania roczne z czynności Koła na pierwszym posiedzeniu członków po rozpoczęciu roku szkolnego (najpóźniej do końca września).

§ 21. lit. c) Zdawać Zarządowi głównemu sprawę z całorocznych czynności Koła i przedkładać sprawozdanie kasowe (§ 20 ustęp ostatni).

§ 21. lit. f) będzie brzmiał:

Starać się o prawidłowe uiszczanie wkładek członków najdalej do 15. marca, czerwca, września i grudnia i odsyłać je Zarządowi głównemu.

§ 22. będzie brzmiał:

Do ważności uchwał Koła potrzeba jednej piątej części członków zamieszkałych w siedzibie Koła. Do prawomocności zaś wyboru Komisji rewizyjnej, Zarządu Koła i delegatów na Walne Zgromadzenie oraz uchwał w sprawie wniosków na Walne Zgromadzenie, w sprawie udzielenia absolutorium Zarządowi Koła i w sprawie wykluczenia członków z Towarzystwa potrzeba obecności jednej trzeciej części członków zamieszkałych w siedzibie Koła. W razie niejawienia się wymaganej liczby członków Zarząd Koła zwołuje najdalej w ciągu dni 8 drugie posiedzenie członków, które może bez względu na liczbę obecnych powziąć uchwały i przeprowadzić wybory, postawione na porządku dziennym niedoszłego do skutku posiedzenia. Do ważności uchwał Zarządu Koła potrzeba obecności połowy jego członków, wliczając przewodni-

czącego lub jego zastępcę. Co do sposobu głosowania obowiązują Koła zasady ważne dla Walnych Zgromadzeń Towarzystwa.

§ 23. będzie brzmiał:

Zarząd główny składa się z przewodniczącego, jego zastępcy i 24 członków, z tych 9 z poza Lwowa, wybranych przez Walne Zgromadzenie. Sekretarza wybiera Zarząd główny z pomiędzy swych członków lwowskich, wyznaczając mu za jego czynności odpowiednie wynagrodzenie. Zarząd główny może nadto wybrać z pomiędzy swych członków lwowskich dyrektora biura Towarzystwa i wyznaczyć mu za jego czynności, określone osobnym regulaminem, odpowiednie wynagrodzenie. Inni członkowie Zarządu głównego żadnego wynagrodzenia pobierać nie mogą.

Przewodniczącego, zastępcę i członków Zarządu głównego wybiera Walne Zgromadzenie na lat trzy. Równocześnie wybiera Walne Zgromadzenie 12 zastępców członków Zarządu głównego na jeden rok, z tych 8 ze Lwowa, 4 z poza Lwowa. Co roku ustępuje 8 członków Zarządu głównego, a w ich miejsce wybiera Walne Zgromadzenie ośmiu członków na dalsze trzy lata. W pierwszym i drugim roku po wejściu w życie niniejszego statutu, członków Zarządu głównego, którzy mają ustąpić, oznacza los. Ustępujący członkowie i ich zastępcy mogą być wybrani ponownie.

Gdyby z powodu ważnych przeszkód doroczne Walne Zgromadzenie wcale nie przyszło do skutku, Zarząd urzęduje dalej w składzie niezmienionym aż do najbliższego Walnego Zgromadzenia.

W razie ustąpienia w ciągu roku jednego lub kilku członków Zarządu głównego uzupełnia się Zarząd przez powołanie odpowiedniej liczby zastępców porządkiem ilości głosów, otrzymanych przy wyborze. W razie równości głosów rozstrzyga los. Mandat zastępców wstępujących do Zarządu trwa tak długo, na jak długo opiewał mandat członków zastąpionych.

W razie równoczesnego wystąpienia więcej niż ośmiu członków Zarządu, lub w razie wyczerpania się liczby zastępców, uzupełnia się Zarząd przez kooptację do najbliższego Walnego Zgromadzenia.

§ 25. lit. d) będzie brzmiał:

Zawiadywanie majątkiem Towarzystwa (§ 15).

§ 25. lit. h) będzie brzmiał:

Odmawianie na wniosek Zarządów Kół przyjęcia zgłaszającym się na członków (§ 9).

§ 27. będzie brzmiał:

Część swych czynności przekazuje Zarząd główny do samodzielnego załatwiania Wydziałowi Zarządu głównego, w skład którego wchodzi przewodniczący, jego zastępca, sekretarz oraz pięciu członków Zarządu głównego i t. d. (jak w obecnym statucie).

§ 29. ustęp pierwszy będzie brzmiał:

Do ważności uchwał Zarządu głównego potrzeba obecności trzynastu członków prócz przewodniczącego lub jego zastępcy; uchwały zapadają zwykłą większością głosów.

§ 29. ustęp ostatni będzie brzmiał:

W posiedzeniach Zarządu głównego biorą z głosem doradczym udział urzędnicy Towarzystwa w miarę potrzeby.

§ 35. *lit. d)* będzie brzmiał:

Wybiera przewodniczącego, jego zastępcę oraz 24 członków Zarządu głównego i 12 zastępców.

§ 35. *lit. e)* będzie brzmiał:

Wybiera Komisję rewizyjną Towarzystwa.

§ 36. zdanie drugie będzie brzmiało:

Uchwały, uznające nagłość wniosków, wymagają większości $\frac{2}{3}$ oddanych głosów i t. d. (jak w obecnym statucie).

§ 38. ustęp pierwszy i drugi będzie brzmiał:

Do ważności uchwał, jakoteż do ważności dokonanych wyborów potrzebna jest bezwzględna większość oddanych głosów. W razie równości głosów rozstrzyga przewodniczący.

Mianowanie członków honorowych i zmiana statutu z wyjątkiem

§ 5. ust. 2, tudzież uchwały w sprawie użycia lub obciążenia funduszu żelaznego i funduszu im. Adama Mickiewicza wymagają większości $\frac{2}{3}$, rozwiązanie Towarzystwa oraz zmiana § 5. ust. 2 statutu $\frac{3}{4}$ oddanych głosów.

§ 42. ustęp pierwszy będzie brzmiał:

Uchwały Zjazdu członków są ważne bez względu na liczbę obecnych i zapadają bezwzględną większością oddanych głosów.

§ 46. będzie brzmiał:

Niniejszy statut wchodzi w życie z dniem zatwierdzenia go przez władzę.

55562